

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὁφ' ἡμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ἀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἄριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 46

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—ΛΕ'

Κείμενον: B. de Montfaucon.

Μετάφρασις - Σχόλια
ΙΩΑΝ. Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΟΜΙΛ. Α'—ΛΑ')

Θεολόγου - Φιλολόγου

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ (ΟΜΙΛ. ΛΒ'—ΛΕ')

Πτυχιούχου Θεολογίας, Φιλολογίας,

Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Δ'	9 (129)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΔΑ'	27 (148)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΔΒ'	45 (169)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΔΓ'	70 (195)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΔΔ'	84 (210)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΔΕ'	101 (228)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	129

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχίας σελίδας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ

«ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΤΕ ΟἶΟΙ ΟΙ ἈΝΘΡΩΠΟΙ ΕἶΧΟΝ ἘΝ ΣΤΟΜΑ
ΚΑΙ ΜΙΑΝ ΓΑΡΡΗΣΑΝ» (Γεν. 11, 1).

1. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς καὶ ἐπλευράσαμεν τὴν διαδρομὴν τῆς νηστείας καὶ εἰσέλθομεν λοιπὸν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν λιμένα. Δ' Ἄλλὰ ἕως μὴ ἀδιαφορήσωμεν διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἕως ἐπιδειξώμεν πολὺ περισσότεραν προθυμίαν καὶ ἀγρυπνίαν. Ἐπειδὴ καὶ οἱ κυβερνήται, ὅταν πρόκειται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν λιμένα, ἀφοῦ προηγουμένως διασχίσουν ἀναρίθμητα πελάγη, ἐνῶ ἤδη τὰ πανιά τῶν πλοίων εἶναι ἀναπεπταμένα καὶ ἀρκετὸν τὸ ὕψος τῶν ὑπαρχόντων ἐμπαινεμάτων, τότε κατ' ἐξοχὴν καταβάλλουν μεγαλύτεραν προσπάθειαν καὶ φροντίδα, μὴ τυχόν προσκρούσῃ εἰς κάποιον σκόπελον ἢ εἰς κάποιαν πέτραν τὸ πλοῖον καὶ καταστῆσθαι ἀνώφελον τὸν προηγουμένον κόπον των. Τοιοῦτοτρόπως κáμνουν καὶ οἱ δρομεῖς. Ὅταν φθάσουν πρὸς τὸ τέρμα τῶν σταδίων, ἔτι τότε μάλιστα ἐπιτάχυνουν τὸν δρόμον των, ὥστε νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ των καὶ ἀξιώθουν τῶν βραδίων. Καὶ οἱ ἀθληταὶ μετὰ ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ νίκας, ὅταν ἀγωνίζονται διὰ τὸν στέφανον, καταβάλλουν μεγαλύτεραν προσπάθειαν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὥστε, ἀφοῦ λάθουν τὸν στέφανον, τοιοῦτοτρόπως νὰ ἀποχωρήσουν. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν οἱ κυβερνήται καὶ οἱ δρομεῖς καὶ οἱ ἀθληταὶ, τότε περισσότερον κάθε ἑναὶ ἐξ αὐτῶν αὐξάνει τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, ²⁹⁴ Ἄ ὅταν φθάνη πρὸς τὸ τέλος, κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς πρέπει, ἐπειδὴ ἐφθάσαμεν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐβδομάδα, τώρα κατ' ἐξοχὴν νὰ αὐξάνωμεν τὴν νηστείαν καὶ νὰ κáμνωμεν ἐντουτέρας τὰς προσευχὰς καὶ νὰ ἐξομολογώμεθα μετὰ ἀκρίβειαν τὰ ἁμαρτήματά μας, καὶ νὰ ἐπιτελώμεν ὅλας τὰς καλὰς πράξεις, πλουσίαν ἐλεημοσύνην, συγκατασπατικότητα, πραΰτητα, δ-

1. Ἡ ῥητὴ εἶναι διὰ τοῦς Χριστιανοὺς σταδίων πνευματικῶν ἀγῶνων. (Πρβλ. Α' Τιμ. 6, 12).

λην τὴν ἄλλην ἀρετὴν, ὥστε, ἀφοῦ φθάσωμεν μὲ τὰ κατορθώματα αὐτὰ εἰς τὴν κυρίαν ἡμέραν (τοῦ Πάσχα), ἀπολαύσωμεν τῶν πλουσίων δωρεῶν τοῦ Θεοῦ. Β Ὀνομάζομεν δὲ τὴν ἑβδομάδα μεγάλην, ὅχι διότι ἔχει περισσότερας ὥρας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καθ' ἑσὼν ὑπάρχουν ἄλλαι, αἱ ὅποια ἔχουν πολλὴν περισσότερας ὥρας,² ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει περισσότερας ἡμέρας, καθ' ἑσὼν ὅλαι αἱ ἑβδομάδες ἔχουν τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν. Διατί λοιπὸν ὀνομάζομεν αὐτὴν μεγάλην; Ἐπειδὴ καθ' αὐτὴν συνῴθησαν μεγάλα καὶ ἀνεκφόρατα δι' ἡμᾶς ἀγαθὰ. Διότι καθ' αὐτὴν κατέπαυσεν ὁ μακροχρόνιος πόλεμος, κατηργήθη ὁ θάνατος, ἐξηφανίσθη ἡ κατάρα, κατελύθη ἡ τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ διαβόλου, C ἠπάγησαν οἱ αἰχμάλωτοι αὐτοῦ, ἐγένε συνδιαλλαγὴ μεταξὺ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ ἀδρανὸς ἐγένε βασις διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, οἱ ἄνθρωποι ἐπεκοινώνησαν μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἠνώθησαν τὰ χωρισμένα, ἀφῆρέθη ὁ φραγμὸς, ἀφῆρέθη τὸ κλεῖδωμα τῆς θύρας,³ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης εἰρηνοποίησε τὰ θυρόνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ὀνομάζομεν τὴν ἑβδομάδα Μεγάλην, ἐπειδὴ καθ' αὐτὴν τόσας μεγάλας δωρεὰς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο πολλοὶ καὶ τὴν νηστειαν ἀξάνουν καὶ κάμνουν ἀγρυπνίας καὶ ἰερὰς διανυκτερεύσεις καὶ ἐλεημοσύνας, διὰ νὰ δείξουν μὲ αὐτὰ ποῦ κάμνουν τὴν τιμὴν, τὴν ὅποιαν ἀποδίδουν εἰς τὴν ἑβδομάδα. Διότι, ἐάν ὁ Κύριος καθ' αὐτὴν μᾶς ἐχάρισε τόσα ἀγαθὰ, πῶς δὲν πρέπει καὶ ἡμεῖς, δι' ἑσὼν δυνάμεθα, νὰ ἐπιδείξωμεν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν; D Καθ' ἑσὼν καὶ οἱ βασιλεῖς διὰ τῶν πράξεων τῶν φανερώσων καὶ αὐτοὶ πόσον θαυμάζων καὶ σέβονται τὰς σεπτὰς αὐτὰς ἡμέρας, ἐκδίδοντες διαταγὰς πρὸς αὐτούς, οἱ ὅποιοι διαχειρίζονται τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, νὰ ἔχουν ἐκχειρίαν καὶ νὰ κλείωνται αἱ θύραι τῶν δικαστηρίων καὶ νὰ ἀποδιώκεται κάθε εἶδος μάχης καὶ φιλομικίας, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται μὲ πολλὴν ἡσυχίαν καὶ γαλήνην νὰ σπεύδωμεν προθύμως πρὸς ἀπόκτησιν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν. Καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἄλλου εἶδους γενναιοδωρίαν ἐπιδεικνύουν. Ἀποδοσεύουσιν τοὺς φυλακισμένους καὶ ἑσὼν εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν μιμοῦνται τὸν Κύριόν των. E Ὅπως δηλαδὴ Ἐκεῖνος, λέγει, μᾶς ἀπαλ-

2. Αἱ ἡμέραι τοῦ μηνὸς Ἰουαίου εἶναι αἱ μακρότεροι εἰς χρονικὴν διάρκειαν.

3. Οἱ ὄμιλοι τῆς Μ. Ἑβδομάδος εἶναι πλήρεις σχετικῶν ἀναφορῶν, ὡς «...ὅ γὰρ τῆς ἐκείνης ἐν τῇ ἀρετῇ, ἡραταίε, ἡραταίε, καὶ τὸν θανάτου κλεῖδον διασπάρει...» (γ' τροπικὸν ΣΤ' ὕμνος Μ. Σεβασίου).

λάσει ἀπὸ τὸ φοβερὸν δεσμοτήριον τῶν ἁμαρτημάτων καὶ μᾶς παρέχει τὴν ἀπόλαυσιν ἀναριθμητῶν ἀγαθῶν, τοιοτοτρόπως καὶ ἡμεῖς, λέγει, πρέπει εἰς ὅσα δυνάμεθα νὰ γινώμεθα μιμηταὶ τῆς φιλοανθρωπίας τοῦ Κυρίου. Εἶδате πῶς κάθε ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς ἀποδεικνύει δι' ἑσὼν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν, τὴν ὅποιαν ἔχομεν πρὸς τὰς ἡμέρας, αἱ ὅποια ἐγένον δι' ἡμᾶς πρόξενον τόσων ἀγαθῶν; Δι' αὐτὸ παρακαλῶ, τώρα μᾶλλον, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, τοιοτοτρόπως νὰ προσερχώμεθα ἑδῶ⁴ 295 Α ἔχοντες καθαρόν καὶ ἀγρυπνὸν τὸ ἄλεμμα τῆς διανοίας, ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν κάθε κοσμικὴν σκέψιν. Ἄς μὴ φέρη, δὲ κανεὶς, ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν κοσμικὰς φροντίδας, ὥστε ἀφοῦ λάβῃ τὴν ἀξίαν ἁμοιβὴν τῶν κόπων τοιοτοτρόπως ἐπανεῖλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἄς παροθώσωμεν πάλιν ἐνώπιόν σας τὴν συνηθὴ τράπεζαν καὶ ἄς προσφέρωμεν τροφήν εἰς τὴν ἀγάπην σας, ἐξ αὐτῶν, τὰ ὅποια ἀνεγνώσαμεν παρὰ τοῦ μακαρίου Μωυσεῖος, ἀφοῦ θέσωμεν ἔμπρὸς σας ὅσα ἀνεγνώσαμεν, ἀποδεικνύοντες τὴν ἀκρίθειαν τῆς θείας Γραφῆς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐτελείωσε τὴν διήγησιν περὶ τοῦ Νῶε, ἤρχισε τὴν γενεαλογίαν ἐκ τοῦ Σὴμ καὶ λέγει: «Καὶ ὁ Σὴμ, ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἰάφεθ, ἀπέκτησεν υἱοὺς καὶ ἀνεδείχθη ὁ γενάρχης τῶν υἱῶν Ἐβερ». B Ἐπειτα ἀφοῦ ἀνέφερε τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων, λέγει: «Ὁ Ἐβερ ἀπέκτησε δύο υἱοὺς: τὸ ὄνομα τοῦ ἐνὸς ἦτο Φελὲκ (ποῦ σημαίνει χωρισμός), διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τὴν γῆν». C Πρὸς τε πῶς ἔβασεν εἰς τὴν ὀνομασίαν τοῦ γεννηθέντος τὴν πρόγνωσιν τοῦ σημείου, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ μετ' ἄλιγον ὥστε νὰ μὴ παραξενευθῆς, ὅταν ἴδῃς τὸ γεγονός νὰ πραγματοποιηθῆναι, γνωρῆκαν ὅτι ἐξ ἀρχῆς ὑπεδήλωσε τοῦτο ἡ ὀνομασία τοῦ υἱοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἀνέφερε τὸν κατάλογον τῶν ἐπομένων, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῶν, λέγει: «Καὶ μέχρι τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἓν στόμα καὶ ὁμίλουν μίαν γλῶσσαν». D ἐν ὁμίλει περὶ τῆς γῆς. C ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ νὰ μᾶς δ.δ.ἔξῃ ὅτι ὅλη ἡ ἀνθρωπότης εἶχε μίαν γλῶσσαν. «Καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι λέγει, εἶχον ἓν στόμα καὶ μίαν γλῶσσαν». «Στόμα ἓν» λέγει τὴν λαλίαν, καὶ «φωνὴν» πάλιν τὸ ἴδιον, διὰ νὰ μὴ μᾶς εἴπῃ ὅτι ὅλοι ἦσαν ὁ-

4. Γεν. 10, 21.

5. Γεν. 10, 25.

6. Γεν. 11, 1.

μόφωνοι και ομόγλωσσοι. Και ότι περί τῆς γλώσσης ἐλέγη τὸ, «Καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἓν στόμα», ἀκούσε τὴν Γραφήν νὰ λέγῃ εἰς ἄλλο μέρος, «Δηλήτησιον ἀσπίδων εἰς τὸ στόμα των».⁷ Τοιουτοτρόπως γνωρίζει ἡ Γραφή διὰ τοῦ ὀνόματος «στόμα» νὰ ἀποκαλῆ τὴν ὀμίλιαν καὶ τὴν γλώσσαν, «Καὶ ὅταν ἐξέκίνησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ἀπὸ τὰ ἀνατολικά μέρη εὐρὸν πεδιάδα εἰς τὴν περιοχὴν Σενναάρ⁸ καὶ κατώκησαν ἐκεῖ».⁹ D

2. Βλέπεις πῶς δὲν ἀνέχεται ὁ ἄνθρωπος νὰ παραμένη εἰς τὰ ὄριά του, ἀλλ' ἐπιθυμῶν πάντοτε τὸ περισσότερον, ζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὰ μεγαλύτερα. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν καταστρέφει τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὰ μέτρα τῆς φύσεώς του, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκῃ πάντοτε τὰ μεγαλύτερα καὶ νὰ φαντάζεται τὰ ὑπεράνω τῆς ἀξίας του. Ἐκ τούτου καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι πολὺ ἐνδιαφέρονται καὶ συγκινοῦνται διὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ὅταν ἀποκτήσουν πολλὴν πλοῦτον καὶ ἐξουσίαν, ὡσάν νὰ λημονοῦν τὴν φύσιν των, μέχρι τοιοῦτου σημείου θέλουν νὰ ὑψώνωνται, Ἐ διὰ νὰ καταλήξουν τελικῶς εἰς αὐτὸν τὸν θυσὸν. Καὶ αὐτὸ θὰ ἴδωμεντο κανεὶς νὰ παρατήρησῃ καθημερινῶς καὶ οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ σωφρονίζωνται οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν μὲν νὰ συγκεντρώνωνται, ἀμέσως δὲ νὰ λημονοῦν τὰ πάντα καὶ νὰ βαδίζουν πάλιν τὴν ἴδιαν ὁδὸν με' ἐκείνους, καὶ νὰ καταπίπτουν εἰς τὸν ἴδιον κρημνόν. Τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συμβαίη καὶ τώρα εἰς αὐτοὺς, «Καὶ ὅταν ἀνεχώρησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ἀπὸ τὰ ἀνατολικά μέρη εὐρὸν πεδιάδα εἰς τὴν περιοχὴν Σενναάρ καὶ κατώκησαν ἐκεῖ». Βλέπε πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον μᾶς φανερώνει ἡ Γραφή τὸ εὐμετάδολον τῆς γνώμης των. Ἐπειδὴ εἶδον, λέγει,¹⁰ 296 Α τὴν πεδιάδα, ἀφού μετηνάστευσαν καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν προηγουμένην κατοικίαν των, κατώκησαν ἐκεῖ. Ἐπειτα λέγει¹¹ εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ· Ἐλάτε, ἄς κατασκευάσωμεν πλίνθους, καὶ ἄς ψήσωμεν αὐτάς εἰς τὴν φωτιάν. Καὶ ἐχρησιμοποίησα τὰς πλίνθους ἀντὶ λίθων,¹² καὶ ὡς λάσπην ἐχρησιμοποίησαν ἀσφαλ-

7. Γαλ. 139, 4.

8. Μεγάλῃ καὶ εὐφροσῶς πεδιάδι τῆς Βαβυλῶνος ἔθελον ἐκτελεθῆ ὁ πύργος Βαβέλ. Οἱ Ἑβραῖοι ἐκάλεον αὐτὴν πεδιάδα τῆς Μεσοποταμίας μεταξὺ Τύρου καὶ Βεβελῶτος ἀρχικῶς ἐβόλουν τὸ ὄνομα μέρος τῆς Βαβυλωνίας, ὡς ἡ λέξις «Χαλδαία» τὸ νότιον.

9. Γεν. 11, 2.

10. Ἐν Χαλδαίᾳ ἐνεκα ἔλλειψως λίθων ἐγένετο χρῆσις πλίνθων καὶ

τον. Καὶ εἶπον ἔλατε, ἄς οἰκοδομήσωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας πόλιν καὶ πύργον, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή θὰ φθάσῃ ἕως τὸν οὐρανόν· τοιουτοτρόπως θὰ ἀφήσωμεν ἔνδοξον ὄνομα εἰς τοὺς ἀπογόνους μας, πρὶν διασκορπισθῶμεν εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς γῆς».¹³ Βλέπεις πῶς δὲν ἐχρησιμοποίησαν καλῶς τὴν συμφωνίαν τῆς γλώσσης, B καὶ ὅτι ἡ μεταϊσόδοξος ἀπόφασις αὐτῆς τῆς ζωῆς γίνεται ἀφορμὴ τῶν δεινῶν. «Ἐλάτε, λέγει, ἄς κατασκευάσωμεν πλίνθους καὶ ἄς τὰς ψήσωμεν εἰς τὴν φωτιάν. Καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰς πλίνθους ἀντὶ λίθων καὶ ὡς λάσπην ἐχρησιμοποίησαν ἀσφαλτόν». Παρατήρησι πῶς θέλουν νὰ ἀσφαλίσουν τὴν οἰκοδομήν μὴ γνωρίζοντες, ὅτι καὶ ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ καὶ στερεώσῃ τὸν οἶκον, μεταίτις ἀκοίτησαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔκτισαν αὐτόν».¹⁴ «Καὶ ἄς οἰκοδομήσωμεν, λέγει, διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ὄχι διὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ «διὰ τὸν ἑαυτὸν μας πόλιν». Πρόσχε τὴν ὑπερβολικὴν των κακίαν ἂν καὶ εἶχον πρόσφατον τὴν ἀνάμνησιν τῆς πανωλεθρίας ἐκείνης, παρσούρησαν εἰς τόσῃν παραφροσύνῃν. C «Καὶ ἄς οἰκοδομήσωμεν, λέγει, διὰ τὸν ἑαυτὸν μας πόλιν καὶ πύργον, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή θὰ φθάσῃ ἕως τὸν οὐρανόν». Μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ οὐρανοῦ ἠθέλησε ἡ θεὰ Γραφή νὰ μᾶς παραστήσῃ τὴν ὑπερβολικὴν των τόλμην. «Καὶ ἄς ἀρήσωμεν, λέγει, ἔνδοξον τὸ ὄνομα μας εἰς τοὺς ἀπογόνους μας». Εἶδες τὴν ῥίζαν τῆς κακίας; Διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν, λέγει, συνεχῶς τῆς ἐνθυμώσεως τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ μνημονεύμεθα αἰωνίως. Τοιοῦτη θὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἔργον μας, ὡστε οὐδέποτε νὰ ληρονηθῆ. Καὶ θὰ ἐπιτελώσωμεν τοῦτο «πρὶν διασκορπισθῶμεν εἰς τὴν ἔκτασιν ὅλης τῆς γῆς». Ἐως οὗτος ἀκόμη, λέγει, εἰμεθα συγκεντρωμένοι, ἄς πραγματοποιήσωμεν τὴν ἀπόφασίν μας, διὰ νὰ ἀφήσωμεν ἀνεξάλειπτον μνήμην εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. D Ἐπάρχουν καὶ τώρα πολλοί, οἱ ὅποιοι μιμοῦνται αὐτοὺς καὶ θέλουν νὰ μνημονεύωνται διὰ τοιοῦτον πράξουν. Εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι οἰκοδομοῦν τὰς λαμπράς οἰκίας καὶ τὰ λαυτρά καὶ τὰς στοὰς καὶ τοὺς πρὸς περίπατον τόπους. Ἐὰν δὲ ἐρωτήσῃς καὶ κάθε ἓνα ὅπ' αὐτοὺς διατί κοπιᾷ καὶ ταλαιπωρεῖται καὶ δαπανᾷ τόσα χρήματα εἰς ἄχρηστα πράγματα, τίποτε ἄλλο δὲν ἔ' ἀκούσῃς, παρὰ αὐτὰ τὰ λόγια διὰ νὰ διατηρῆται συνεχῶς ἡ μνήμη καὶ νὰ λέγεται δ-

ἀντὶ πηλοῦ ἐχρησιμοποίησαν ἀσφαλτόν.

11. Γεν. 11, 3-4.

12. Γαλ. 136, 1.

τι εκείνου είναι ή οικία και εκείνου ό άγρός. Άλλά τούτο δέν είναι άξίον ένθυμώσεως, άλλα μάλλον κατηγορίας. Διότι άμέσως εις τά λόγια αυτά παρεμβάλλονται και αναριθμητά λόγια άξια άπειρων κατηγοριών. Π.χ. εκείνου τού πλεονέκτου, τού άρπαγός, ό όποιός κατέστησε γυμνούς τās χήρας και τά όρφανά. Ε Μά αυτόν λοιπόν τόν τρόπον δέν άξιώνεται κανείς συνεχούς ένθυμώσεως. Άντιθέτως θάλλεται μέ κατηγορίας συνεχείς και μετά τόν θάνατον στιγματίζεται και άκονίζει τās γλώσσας εκείνων, οι όποιοι βλέπουν αυτά εις βλασφημίαν και όδριν έναντίον εκείνου πού τά άπέκτησε. Έάν πάντως αγαπάς να μνημονεύσας συνεχώς έγω θά σου ύπαδείξω τήν όδόν, διά τής όποιας θά δυνήθης και να μνημονεύσας διαπαντός και μάλαστα μέ μεγάλους έπαίνους, και να έχης πολύ θάρρος κατά τήν μέλλουσαν ζωήν. Πώς λοιπόν θά δυνήθης και να μνημονεύσας καθημερινώς και να δοξάζσας και μετά τήν άποδημίαν έξ αυτής τής ζωής; Έάν διανείμης αυτά τά χρήματα εις τās χείρας τών πεινήτων, άφού άφήσης ²⁹⁷ Α τούς λίθους και τās μεγάλας οικοδομάς και τούς άγρούς και τά λουτρά. Αυτή ή μήμη είναι άθάνατος, αυτή ή μήμη γίνεται εις σέ πρόξενος αναριθμητών θησαυρών, αυτή ή μήμη άφού σέ ανακουφισή από τά φορτίον τών άμαρτημάτων, σου προξενεί μεγάλην πεποίθσην και θάρρος προς τόν Θεόν. Διότι σκέψου, παρακαλώ, και αυτά τά λόγια, τά όποια πρόκειται να λέγη έκαστος, μέ τό να σέ άποκαλή έλεήμονα, φιλόανθρωπον, συγκαταβατικόν, καλοκάγαθον, πού έσκόρπισες πλουσιαπαρόχως τά αγαθά σου. «Διότι έσκόρπισε, λέγει, έδωσεν εις τούς πτωχούς: ή άρετή αυτού μένει αιώνως».²⁹ Διότι τοιούτον πράγμα είναι ό πλούτος τών χρημάτων όταν σκορπίζεται, μάλλον παραμένει. Β όταν δέ κατέχεται και φυλάσσεται, καταστρέφει μαζί και αύτούς πού τόν κατέχουν. «Διότι έσκόρπισε, λέγει, έδωσεν εις τούς πτωχούς». Άλλά άκουσε και τά έπόμενα: «ή άρετή αυτού μένει αιώνως». Έντός μιας ήμέρας έσκόρπισε τόν πλούτον και ή άρετή αυτού παραμένει αιώνως και προξενεί τήν άθάνατον μήμητην.

3. Είδες μήμητην, ή όποια διαρκεί αιώνως; είδες μήμητην, ή όποια γέμει μεγάλων και άπεριγράπτων αγαθών; Διά τοιούτων οικοδομών άς φροντίζωμεν να μνημονεύωμεθα. Καθ' όσον οι λίθιναι οικοδομαί όχι μόνον δέν δύνανται να μάς ώφελήσων εις τίποτε, άλλα άντι αιώνιου στήλης,

13. Ψαλμ. 111, θ.

κατακραυγάζουν έναντίον μας μέ μεγάλην φωνήν. C Και έχοντες μέν οι ίδιοι τά έκ τούτων άμαρτήματα άπερχόμεθα, άφού δέ έγκαταλείψωμεν αυτά εδώ, δέν άξιούμεθα ούτε τής ψυχράς και άωφελοϋς εκείνης μήμης έξ αυτών άλλα κτυπώμεθα μέν μέ τās κατηγορίας, ή δέ όνομασία περιέχεται άμέσως εις άλλον. Καθ' όσον έτσι συμβαίνει από τόν ένα περιέχεται εις τόν άλλον, και από εκείνον πάλιν εις άλλον. Και σήμεραν μέν ή οικία είχε τό όνομα αυτού, αύριον δέ εκείνου, και τήν μεθεπομένην πάλιν τού άλλου. Και άπατώμεθα μέ τήν θέλησίν μας, μέ τό να νομίζωμεν ότι κατέχομεν κάποιαν έξουσίαν, μη γνωρίζοντες ότι μόνον τής χρησιμοποίησέως των έμεθα κύριοι, και άκουσίως ή άκουσίως παραχωρούμεν αυτά εις άλλους. Τό ότι δέ τά παραχωρούμεν και εις αύτούς πού δέν θέλωμεν, αυτό ήδη άφήνω κατά μέρος. D Πάντως δέ έάν επιθυμής να μνημονεύσας, και τούτο σέ ένδιαφέρει πολύ, άκουσε πώς οι χήραι ένεδυμούντο τήν Ταβιθά, και πώς είχαν περικυκλώσει τόν Πέτρον κλαίούσας και δεικνύουσας χιτώνας και ίμάτια, όσα έκαιμε, όταν εύρίσκοτο μεταξύ των ή Δαρκάς.¹⁴ Είδες ζωντανάς οικοδομάς πού όμιλοϋν, και έχουν τόσην δύναμιν, ώστε να επαναφέρουν και από τόν θάνατον εις τήν ζωήν; Άφού δηλαδή περικυκλώσαν τόν Πέτρον, και έχουσιν τά θερμά δάκρυα, αναζητούσας εις τό πρόσωπον τής Δαρκάδος τήν τροφήν και τήν έδεργισίαν, ό Πέτρος, λέγει, άφού έθγαλε όλους έξω έγονάτισε και προσηχήθη, και άφού τήν άνέστησε Ε έφώνασε τούς άγίους και τās χήρας, και έπαρουσίασεν αυτήν ζωντανήν. Έάν θέλης να μνημονεύσας, και έάν επιδιώκης τήν πραγματικήν δόξαν, μιμήσου αυτήν, και κατασκευάσε τοιαύτας οικοδομάς, χωρίς να φθείρης τόν εαυτόν σου μέ τήν άψυχον ύλην, άλλα να δεικνύης τήν μεγάλην σου φροντίδα και αγάπην προς τούς συνανθρώπους σου. Αυτή ή μήμη είναι άξία έπαίνου, και άποδίδει πολύ κέρδος. Άλλά άς επανέλθωμεν πάλιν εις τό προκειμένον, και άς ίδωμεν τήν τόλην τών τότε άνδρών. Διότι τά παθήματα εκείνων, έάν θέλωμεν να έμεθα σάφρονες και συνετοί, θα γίνωνν παράδειγμα και διδασκαλία προς νοθεσίαν μας». «Άς οικοδομησώμεν, λέγει, διά τούς έαυτούς μας πόλιν και πύργον, τού όποιού ή κορυφή θα φθάση έως τόν ουρανόν» ²⁹⁸ Α ούτως θα άφήσωμέ ένδοξον όνομα εις τούς άπογόνους μας, πόνν διασκορπισθώμεν εις όλην τήν γήν». Βλέπεις πώς φανερώνουν παν-

14. Πράξ. 9, 39 - 41.

του την διεφθαρμένην ἀπόφασίν των. «Ἄς οικοδομήσωμεν, λέγει, διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας πόλιν» καὶ πάλιν «Ἄς ἀφήσωμεν ἐνδοξον τὸ ὄνομά μας». Ἄλλὰ πρόσχε, ὅτι καὶ μετὰ τὴν τὴν πανωλεθρίαν πῶς ἐπιδίδονται πάλιν ὄχι εἰς μικρότερα ἀπὸ τὰ προηγουμένα κακά. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ γίνῃ; τί, διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ παραφροσὴν των; Ὑπεσχέθη ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιφέρῃ κατακλυσμόν, διὰ νὰ συμπεριφερθῇ κατὰ τὴν φιλανθρωπίαν του· αὐτοὶ ὁμῶς οὐτε μὲ τὰς τιμωρίας ἐσυνετίσθησαν, οὐτε μὲ τὰς εὐεργεσίας ἐδελτιώθησαν. Δι' αὐτὸ ἄκουσε τὰ ἐπόμενα, διὰ νὰ μάθῃς τὸ μέγεθος τῆς ἀπειροῦ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Β «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ποὺ εἶχον ἀρχίσαι νὰ οικοδομοῦν οἱ ἄνθρωποι».¹⁶ Πρόσχε πῶς ἠμιλεῖ ἡ Γραφὴ ἀνθρωπίνως. «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεός» ὄχι διὰ νὰ τὸ ἐνοήσωμεν ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ διὰ νὰ διδασκώμεθα δι' αὐτοῦ, ὅτι οὐδέποτε πρέπει ἀπλῶς νὰ διδωμεν καταδικαστικὴν ψῆφον διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μας, οὐτε νὰ καταδικάζωμεν ἐξ ἀκοῆς, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξετάσωμεν καὶ πληροφορηθῶμεν καλῶς. Διότι πᾶν ὅ,τι ἐπιτελεῖ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀποδέλπει, καὶ μεταχειρίζεται τὴν τὴν συγκατάθεσιν πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Γ «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ποὺ εἶχον ἀρχίσαι νὰ οικοδομοῦν οἱ ἄνθρωποι». Βλέπε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀναστέλλει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὴν παραφροσὴν των, ἀλλὰ ἐπιδεικνύει μεγάλην μακροθυμίαν, καὶ ἀναμένει νὰ πραγματοποιήσουν αὐτοὶ τὸ πονηρὸν σχέδιόν των, καὶ τότε νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἐπιχείρησιν. Διὰ νὰ μὴ ἐπιτρέπεται δηλαδὴ εἰς κάποιον νὰ λέγῃ, ὅτι ἐσκέφθησαν μὲν, δὲν ἐπραγματοποίησαν ὁμῶς τὰς ἀποφάσεις των, ἀναμένει νὰ πραγματοποιήσουν αὐτοὶ τὰ ἀποφασισθέντα, καὶ τότε νὰ τοὺς ἀποδείξῃ πόσον ματαιοπονοῦν. «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ποὺ εἶχον ἀρχίσαι νὰ οικοδομοῦν οἱ ἄνθρωποι». Πρόσχε τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας. Ἐπέτρεψε νὰ κοπίσσουν αὐτοὶ καὶ νὰ τολαιπωρηθοῦν, Δ διὰ νὰ τοὺς γίνῃ ἡ πείρα τῶν πραγμάτων διδασκαλός. Καὶ ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ἡ κακία ἠξάνετο καὶ ἡ ἀσθένειά των ἐλάμβανε διαστάσιν, δὲν τοὺς ἀφήνει μέχρι τέλους, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν του, ὡσάν ἄριστος ἰατρός, βλέπων ὅτι ἀξιά-νεται ἡ ἀσθένειά των, καὶ ἡ πηλὴ καθίσταται ἀθεράπευ-

16. Γεν. 11, 5.

τος, ἀμέσως κάμει ταχέειον τομὴν, διὰ νὰ ἀφανίσῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν αἰτίαν τῆς νόσου. «Καὶ εἶπε, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεός· Ἰδοὺ γένος ἐν καὶ σῶμα ἐν πάντων» ἀντὶ νὰ εἴπῃ μία φωνὴ καὶ μία γλῶσσα. «Καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὸ ποὺ ἐσκέφθησαν, καὶ τώρα νομίζουν ὅτι δὲν θὰ τοὺς λείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμουν».¹⁷

4. Ἐ Πρόσχε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν των, κάμει ἀπολογίαν προηγουμένως, καὶ σχεδὸν ἀποδεικνύει τὸ μέγεθος τῆς ἀμαρτίας των, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγνωμοσύνης των, καὶ ὅτι δὲν ἐχρησιμοποίησαν πρεπόντως τὴν ἐνότητά τῆς γλώσσης. «Διότι Ἰδοὺ, λέγει, ἕνας λαὸς εἶναι ὅλοι καὶ μίαν γλῶσσαν ὁμιλοῦν. Καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὸ ποὺ ἐσκέφθησαν, καὶ τώρα νομίζουν, ὅτι δὲν θὰ τοὺς λείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμουν». Αὐτὴ ἡ συνήθεια ὑπάρχει εἰς τὸν Θεόν, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιβάλῃ τιμωρίαν, νὰ φανερώσῃ προηγουμένως τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων, ²⁹⁹ Ἄ ἀπολογοῦμενος τράπον τιὰ καὶ τότε νὰ κάμῃ τὴν διόρθωσιν. Καθ' ὅσον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ κατακλυσμοῦ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἀπειλήν, λέγει ἡ Γραφὴ «Ἀφοῦ εἶδε δὲ ὁ Κύριος ὁ Θεός, ὅτι ἠξήθησαν κατὰ πολὺ αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι κάθε ἕνας ἔχει ἀφιερῶσαι τὰς σκέψεις του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας του εἰς τὰς κακὰς πράξεις ἀπὸ τὴν νεότητά του».¹⁸ Εἶδες πῶς ἔδειξε προηγουμένως τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας των, καὶ τότε λέγει, «Θὰ ἐξαλείψω τὸν ἄνθρωπον».¹⁹ Ἔτσι καὶ τώρα «Ἰδοὺ ἕνας λαὸς εἶναι ὅλοι καὶ μίαν γλῶσσαν ὁμιλοῦν, καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὸ ποὺ ἐσκέφθησαν». Ἐὰν μὲ τὴν τὴν ὁμοίαν καὶ ἐνότητα γλώσσης Β παρεσφύρησαν εἰς τὴν τὴν παραφροσὴν πῶς μὲ τὴν πάραδον τοῦ χρόνου δὲν θὰ διαπράξουν χειρότερα; «Καὶ δὲν θὰ τοὺς λείψῃ, λέγει, τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμουν». Τίποτε δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν των, ἀλλὰ θὰ φροντίσουν νὰ πραγματοποιήσουν ὅλας τὰς ἀποφάσεις των, ἐὰν δὲν τιμωρηθοῦν ἀμέσως δι' αὐτὰ ποὺ ἤδη ἀπετόλμησαν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πρωτοπλάστου. Καθ' ὅσον καὶ ἐκεῖ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν παράδεισον, λέγει «Ποῖος σοῦ ἀνήγγειλεν

16. Γεν. 11, 6.

17. Γεν. 6, 5.

18. Γεν. 6, 7.

ὅτι εἶσαι γυμνός»¹⁹ Καὶ πάλιν ἡ Ἰβού ὁ Ἄδάμ ἐγένεν ὡσαν εἷς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ γνωρίζῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. C Καὶ τώρα μὴ τυχὸν ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα του καὶ λάβῃ καὶ φύγῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ ζῆσιν αἰωνίως. Καὶ ἐξεδίωξεν αὐτὸν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν παράδεισον.²⁰ Καὶ τώρα λέγει ἡ Ἰβού ἕν στόμα καὶ μίαν γλῶσσαν ἔχουν καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὰ τὰ ὁποῖον ἐσκέφθησαν καὶ τώρα νομίζουσι ὅτι δὲν θὰ τοὺς λείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμουν. Ἐμπρὸς ἄς καταδώμεν ἐκεῖ καὶ ἄς ἐπιφέρωμεν σύγχυσιν εἰς τὴν γλῶσσαν των διὰ νὰ μὴ ἐνοηθῇ ὁ εἷς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου.²¹ Πρόσεξε πάλιν τὴν συγκαταδοτικότητα τῶν λέξεων. «Ἐμπρὸς, λέγει, ἄς καταδώμεν ἐκεῖ». Τί χρειάζονται αὐτὰ τὰ λόγια; Ἐχει ἀνάγκην συνεργασίας ὁ Θεὸς πρὸς διόρθωσιν; D Μήπως ἔχει ἀνάγκην συμπαροστάσεως πρὸς ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων των; «Ὁχι, μὴ γένοιτο. Ἄλλ' ὅπως ἦβη ἀνέφερον ἡ Γραφή, «Κατέβη δὲ ὁ Κύριος, θέλουσα εἰς αὐτοὺς νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἐγνώρισεν μὲ ἀκριβείαν τὴν υπερβολὴν τῆς κακίας των, τοιοῦτοτρόπως λέγει καὶ ἐδῶ: «Ἐμπρὸς ἄς καταδώμεν»²² Ὅπως οὐδέποτε αὐτὸς ὁ λόγος ἀναφέρεται ὡς πρὸς ἰσότητος. «Ἐμπρὸς ἄς καταδώμεν ἐκεῖ καὶ ἄς ἐπιφέρωμεν σύγχυσιν εἰς τὴν γλῶσσαν των, διὰ νὰ μὴ ἐνοηθῇ ὁ εἷς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου». Τοιαύτην ἀκριβῶς τιμωρίαν, λέγει ἐπιβάλλω εἰς αὐτοὺς, ὡσαν κάποιαν αἰωνίαν ἀναθηματικὴν στήλην διὰ νὰ παραμένῃ αἰωνίως E καὶ οὐδέποτε λησμονηθῇ ὑπ' αὐτῶν. Καθ' ὅσον ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν δεόντως τὴν ἐνότητα τῆς γλώσσης διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς εἰς πολλὰς θέλω νὰ τοὺς σωφρονίσω. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνήθει ἐκάστοτε ὁ Κύριος νὰ ἐνεργῇ. Τοῦτο ἐπράξε καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς γυναίκας. Δὲν ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὴν δοθείσαν τιμὴν καὶ εἰς αὐτὸ ὄπτεταξεν αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνδρός. Καὶ πάλιν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἄδαμ, ἐπειδὴ δὲν ἐκέρδισε κάτι ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀνεσίαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ παραδείσου, ἀλλ' ἐνεκα τῆς παραθέσεως κατὰ τὴν βῆσιον τιμωρίας, ἐξεδίωξεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τοῦ ἐπέβαλε τὴν συνεχῆ τιμωρίαν λέγων ἡ Ἀκάνθας καὶ τριδόλους θὰ θάσασάνη εἰς

19. Γεν. 3, 11.

20. Γεν. 3, 22-23.

21. Γεν. 11, 6-7.

22. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στήριζόμενοι ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦτου τοιούτων τὴν Τριεπίστασιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰσότητα τῶν Προσώπων.

σὲ ἡ γῆ»²³ Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτοί, ἂν καὶ ἐταμύθησαν μετ' αὐτῶν τῆς γλώσσης ἐχρησιμοποίησαν κακῶς τὴν δοθείσαν τιμὴν, ²⁴ A μετ' αὐτῶν διαιρέσιν τῶν γλωσσῶν σταματῶ τὴν ὁρμὴν τῆς κακίας των. «Καὶ ἄς ἐπιφέρωμεν, λέγει, σύγχυσιν εἰς τὴν γλῶσσαν των, διὰ νὰ μὴ ἐνοηθῇ ὁ εἷς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου», ὡστε ὅπως ἡ ἐνότης τῆς γλώσσης ἔκαμε δυνατὴν τὴν συνύπαρξιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ διαίρεσις αὐτῆς τοὺς διασκορπίσῃ. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρξουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν ἴδιαν γλῶσσαν καὶ ὁμιλίαν; «Καὶ διασκορπίσεν αὐτοὺς λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ ἐκεῖ εἰς ἄλλην τὴν γῆν καὶ ἔπαυσαν πλέον νὰ οἰκοδομοῦν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον»²⁴ Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ εἰς πόσῃ ἀμηχανίαν τοὺς ἔρριψε, καθ' ὅσον ὠμοῖσαν πρὸς παράφρονας. B Ὁ εἷς μὲν δέταξε κάτι, ὁ ἄλλος δὲ προσέκοιμει κάτι ἄλλο τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καθίστατο ἀνωφελὴς ἄλλῃ ἢ οἰκοδομικῇ τῶν προσπάθειαι. Διὰ τοῦτο, «Καὶ ἔπαυσαν νὰ οἰκοδομοῦν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπεκλήθη τὸ ὄνομα τῆς περιοχῆς αὐτῆς, «σύγχυσις» διότι ἐκεῖ ἐπέφερε σύγχυσιν ὁ Θεὸς εἰς τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διασκορπίσεν αὐτοὺς εἰς ἄλλην τὴν γῆν»²⁵ Παρατῆρει πόσα γίνονται, ὡστε ἡ ἐνομιμία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ νὰ παραμένῃ αἰωνίως. Πρῶτον μὲν ἡ διαίρεσις τῶν γλωσσῶν, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ προσωνομασία τοῦ ὀνόματος διότι τὸ ὄνομα Φαλέκ, διὰ τοῦ ὁποῦ ὠνόμασε τὸν υἱὸν του ὁ Ἐθερ C σημαίνει μερισμὸν. Ἐπειτα ἡ ὀνομασία τοῦ τόπου διότι ὁ τόπος ὠνομάσθη σύγχυσις, δηλαδὴ Βαβυλῶν. Ἐπειτα μόνον ὁ Ἐθερ παρέμεινε νὰ ἔχη τὴν ἴδιαν γλῶσσαν,²⁶ τὴν ὅποιαν εἶχε ἀκριβῶς καὶ προηγουμένως, διὰ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ εὐκρινὲς σημεῖον τῆς διαιρέσεως. Εἶδες διὰ πόσον ἠθέλησε νὰ διατηρήσῃ αἰωνίαν τὴν μνήμην, καὶ οὐδέποτε νὰ λησμονηθῇ τὸ γεγονός ἐκείνης τῆς ἐποχῆς; Καθ' ὅσον ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν παρίστατο ἀνάγκη εἰς τὸν πατέρα νὰ λέγῃ εἰς τὸ τέκνον τὴν αἰτίαν τῆς διαφορᾶς τῶν γλωσσῶν, καὶ τὸ τέκνον ἐζητεῖ ἀπὸ τὸν πατέρα νὰ μαθεύῃ τὴν αἰτίαν τῆς ὀνομασίας τοῦ τόπου. Δι' αὐτὸ δηλαδὴ ὠνομάσθη ὁ τόπος Βαβυλῶν, τοῦ σημαίνει «σύγχυσις», διότι ἐκεῖ ἐπέ-

23. Γεν. 3, 18.

24. Γεν. 11, 8.

25. Γεν. 11, 9.

26. Ἐὰν τινὲς θεωρεῖται ὡς ἀρχαιότερα ἢ γλῶσσα τῶν Σύρων.

φερε σύγχυσιν ὁ Θεὸς εἰς τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διασκορπίσεν αὐτούς, **D** Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ τόπου σημαίνει καὶ τὰ δύο, καὶ ὅτι ἐπέφερε σύγχυσιν εἰς τὰς γλώσσας, καὶ ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ διασκορπίσθησαν.

5. Ἰκούσατε, ἀγαπητοί, ἀπὸ ποῦ ἔγινε ἡ διασπαρὰ αὐτῶν, καὶ ἡ διαίρεσις τῶν γλώσσων. Ἄς ἀπαφύωμεν λοιπὸν τὴν μίμησιν, παρακαλῶ, καὶ ἄς χρησιμοποιήσωμεν καταλλήλως τὰς διωρεάς τοῦ Θεοῦ, καὶ λαμβάνοντες ὑπὸ δῆψιν τὴν ἀνθρώπινην φύσιν τοιοῦτοτρόπως ἄς σκεπτώμεθα, ὅπως εἶναι φυσικὸν νὰ σκέπτονται ἄνθρωποι θνητοί. Ἀναλογιζόμενοι δὲ τὴν φθαρτότητα τῆς παρουσίας ζωῆς, **E** καὶ ὅτι εἶναι σύντομος ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας, ἄς ἀποταμιεύσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας πολὺ θάρος μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἀγαθῶν ἔργων. Καὶ ὄχι μόνον νὰ νηστεύσωμεν περισσότερο κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδειξώμεν πλουσίαν ἐλεημοσύνην καὶ ἔκτενσις προσευχάς. Καθ' ὅσον μετὰ τὴν νηστείαν πάντοτε πρέπει νὰ εἶναι συνδεδεμένη ἡ προσευχή. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ὀρθόν, δικαίως τὸν Χριστὸν νὰ λέγη: «Ταῦτο τὸ γένος δὲν ²⁷ ἔξέρχεται παρὰ μετὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν». ²⁸ Καὶ πάλιν εἰς τὴν περιπτώσιν τῶν ἀποστόλων, «Διότι ἀφοῦ ἐνήστευσαν, λέγει, καὶ προσηχηθήσαν ἀφίερωσαν αὐτούς εἰς τὸν Κύριον, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον πιστεύσει». ²⁹ Καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος, «Μὴ στερεῖτε, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν ἄλλον, παρὰ μόνον διὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν». ³⁰ Εἶδες πῶς ἡ νηστεία ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν συμπράξασιν τῆς προσευχῆς; Διότι τότε κατ' ἐξοχὴν καὶ αἱ προσευχαὶ γίνονται μετὰ προσοχὴν καὶ ἐσωτερικὴν γαλήνην, ὅταν εἶναι ἐλαφρότερα ἡ σκέψις, καὶ ἀπὸ τίποτε δὲν θαρύνεται, οὔτε πιέζεται ἀπὸ τὸ κακὸν φορτίον τῆς τρυφλότητος. Διότι μέγα ὄπλον εἶναι ἡ προσευχή, μεγάλη ἀσφάλεια, ἀμύθητος θησαυρὸς, μέγας λιμὴν, ἀπόρητον φρούριον, μόνον ἐὰν πλησιάζωμεν τὸν Κύριον μετὰ νηφαλιότητα καὶ ἀγρυπνίαν, ἔχοντες ἀπὸ παντοῦ συγκεντρωμένην τὴν διάνοιάν μας. **B** Τοιοῦτοτρόπως δὲ νὰ προσευχώμεθα, μὴ ἐπιτρέποντες οὐδεμίαν παρέμβασιν εἰς τὸν ἔχθρον τῆς σωτηρίας μας. Διότι ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν μεγάλην

27. Ματθ. 17, 21.

28. Πράξ. 14, 23.

29. Α' Κορινθ. 7, 5.

καὶ ἀποτελεσματικὴν θεραπείαν, ἀφοῦ συζητήσωμεν περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια ταλαιπωροῦν τὴν ὑπαρξίν μας, καὶ ἐξομολογηθῶμεν τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ βεβῶμεν τὰ τραύματα εἰς τὸν ἱατρὸν, τότε μάλιστα παρουσιάζεται καὶ παντοιοτρόπως ἐνεργεῖ καὶ μηχανεύεται, ὥστε νὰ ἀνοκώψῃ τὴν προθυμίαν μας καὶ νὰ μᾶς ρίψῃ εἰς ἀδιαφορίαν. Διὰ τοῦτο ἄς ἀγρυπνώμεν, παρακαλῶ, καὶ γνωρίζοντες τὰς ἐπιβουλάς του, ἄς φροντίζωμεν κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, ὡσάν νὰ βλέπωμεν αὐτὸν παρόντα καὶ ἰστάμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, **C** ἔτσι νὰ τὸν ἀποκρούωμεν καὶ νὰ ἀπομακρύνωμεν κάθε λογισμὸν ποῦ μᾶς διαταράσσει τὴν σκέψιν καὶ νὰ προσέχωμεν μετὰ δλας τὰς δυνάμεις. Νὰ προσευχώμεθα δὲ ἐπακριδῶς, διὰ νὰ μὴν ὁμιλῇ μόνον ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ νὰ συμμετέχη καὶ ἡ διάνοια εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι ἐὰν μὲν ἡ γλῶσσα προφέρῃ τὰ λόγια, ἡ δὲ διάνοια ρεμβάζει ἔξω, μετὰ νὰ ἐξετάσῃ τὰ οἰκιακὰ ζητήματα, καὶ νὰ φροντίζεται αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν εἰς τὴν ἀγοράν, δὲν θὰ ἔχωμεν καμμίαν ὠφέλειαν, μᾶλλον δὲ καὶ ἡ κατὰκρισις θὰ εἶναι μεγαλύτερα. Διότι ἐὰν ἐπιδεικνύωμεν τόσῃν προσοχὴν, προσερχόμενοι εἰς κάποιον ἄνθρωπον, ὥστε πολλάκις νὰ μὴ βλέπωμεν οὔτε αὐτοὺς ποῦ εὐρίσκονται πλησίον, ἀλλὰ ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἔχωμεν στρέψῃ τὴν σκέψιν μας, **D** καὶ πρὸς ἐκείνον μόνον νὰ ἀποβλέπωμεν, εἰς αὐτὸν πρὸς τὸν ὁποῖον πλησιάζωμεν, πολὺ περισσότερο διὰ τὸν Θεὸν πρέπει νὰ κάμνωμεν ἡμεῖς τοῦτο, καὶ συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως νὰ κἀνωμεν προσηλωμένοι εἰς τὰς προσευχάς. Ἀκριδῶς δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔγραφε, ἔλεγε, «Προσευχόμενοι εἰς κάθε καιρὸν ἐν Πνεύματι» ³¹ ὄχι μετὰ τὴν γλῶσσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ συνεχῆ ἀγρυπνίαν, λέγει, καὶ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν, πνευματικῶς. Ἄς εἶναι πνευματικὰ, λέγει, τὰ αἰτήματά σας, ἄς εἶναι ἀγρυπνίος ὁ λογισμὸς, προσηλωμένη ἡ διάνοια εἰς τὰ λεγόμενα. Τοιαῦτα νὰ ζητῆτε, τὰ ὅποια εἶναι πρέπει νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ἰκανοποιηθῶν καὶ τὰ αἰτήματά σας. Νὰ εἶσθε ἀγρυπνῶς προσηλωμένοι εἰς τὴν προσευχὴν, **E** μετὰ νηφαλιότητα, μετὰ ἐργήγορον τὴν διάνοιαν, χωρὶς νὰ χασμουριέσθε καὶ νὰ ζύνεσθε περιφερόντες τὴν σκέψιν ἔξω καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ νὰ φροντίζετε μετὰ φόβον καὶ τρόμον νὰ ἐπιτύχετε τὴν σωτηρίαν μας. «Διότι μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ φοβεῖται τὰ πάντα διὰ τὴν εὐλάβει-

30. Ἐφεσ. 8, 18.

αν». 31 Μέγα αγαθόν είναι ή προσευχή. Διότι εάν συνομιλῶν κανείς με ἑνῶρετον ἄνθρωπον, ἀποκομίζει ἐκ τούτου ὄχι μικράν ὠφέλειαν, ἐκεῖνος πού καταξιώθῃ νά συνομιλή με τόν Θεόν πῶσαι ἀγαθά δέν θά ἀπαλαύσῃ; Διότι ή προσευχή είναι συνομιλία με τόν Θεόν. Καί διὰ νά μάθῃς, ἀκούσε τόν προφήτην νά λέγῃ, «Ἦδυνθείη τῷ Θεῷ ή διαλογία μου», 32 Α δηλαδή ἄς φανῇ εὐχαριστος εἰς τόν Θεόν ή συνομιλία μου. Μήπως θεδαίως καί πρῖν νά ζητήσωμεν ἀπό τόν Θεόν, δέν ἤδυνάτο νά μάς παραχωρήσῃ τά ἀγαθά του; Ἀλλά δι' αὐτό ἀναμένει, διὰ νά λάβῃ ἀπό ἡμῶς τήν ἀφορμήν, ὥστε νά ἀξιοθῶμεν δικαίως τῆς προνοίας Αὐτοῦ. Καί ἂν ἐπιτύχωμεν λοιπόν ὅσα ἐζητήσωμεν, καί ἂν δέν ἐπιτύχωμεν, ἡμεῖς ἄς ἐπιμένωμεν εἰς τήν παράκλησιν, καί ὄχι μόνον νά εὐχαριστῶμεν ὅταν ἀνταποκρίνεται εἰς τάς παρακλήσεις μας, ἀλλά καί ὅταν δέν ἀνταποκρίνεται. Διότι καί ή ἀποτυχία τῶν ἐπιθυώμεν μας, ὅταν βέλη ὁ Θεός, δέν εἶναι μικροτέρα τῆς ἐπιτυχίας. Ὅστε θεδαίως ἡμεῖς γνωρίζομεν τόσον τά συμφέροντά μας, ὅπως γνωρίζῃ ὁ ἴδιος. Ὅστε λοιπόν καί ἂν ἐπιτύχωμεν, καί ἂν δέν ἐπιτύχωμεν, ὀφείλομεν νά εὐχαριστῶμεν. Β Καί διατί ἀπορεῖς, εάν ἡμεῖς δέν γνωρίζομεν τά συμφέροντα; Ὁ Παῦλος ὁ τόσον μέγας καί ἀξιοθαύμαστος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἤξιώθη νά ἴδῃ τά ἀπερίγραπτα ἐκεῖνα ἀγαθά, δέν ἐγνώριζε καί ἐζήτη ὡς ἐκ τούτου ἐκεῖνα, τά ὁποῖα δέν ἦσαν συμφέροντα. Ἐπειδή δηλαδή ἐβλεπε νά περικυκλώνεται ἀπό βενά καί συνεχεῖς πειρασμούς καί θλίψεις, προσηχηθή νά ἀπαλλαγῇ ἐξ αὐτῶν, καί ὄχι μόνον μία καί δύο φορές, ἀλλά καί πολλάκις. Διότι λέγει, «τρεῖς φορές τόν Κύριον παρακάλεσα». 33 Με τῶ νά λέγῃ δέ τρεῖς φορές, σημαίνει ὅτι παρακάλεσε πολλάκις, καί δέν ἐπέτυχε. Ἀς ἴσωμεν λοιπόν πῶς συμπεριφερόθῃ. Μήπως τὸ ἔφερε θερέως; μήπως ἔγινε περισσότερο ἀπρόθυμος; μήπως ἐναρκώθῃ; Ὁχι, ἀλλά τί λέγει; Ἄμου εἶπεν, σοῦ εἶναι ἀρκετή ή χάρις μου, διότι ή δύναμις μου ἀποδεικνύεται τελεία με τήν ἀσθένειαν». 34 C Ὁχι μόνον δέν ἀπῆλαξεν ἀπό τά κατέχοντα αὐτόν λυπηρά, ἀλλά τόν βῆρε νά παραιμένη εἰς αὐτά. Ναί, ἀλλά ἀπό ποῦ εἶναι φανερόν ὅτι δέν ἐδυσσασχέτησε; Ἀκούσε τόν Παῦλον νά λέγῃ, ὅταν ἐπιληροφο-

31. Παροιμ. 26, 14.

32. Ψαλμ. 108, 31.

33. Β' Κορινθ. 12, 8.

34. Β' Κορινθ. 12, 9.

ρήθῃ τὸ βέλημα τοῦ Κυρίου «Εὐχαριστῶς λοιπόν θά καυχῆθῶ μάλλον διὰ τὰς ἀσθενείας μου». 35 Ὁχι μόνον, λέγει, δέν ἐπισητώ πλέον νά ἀπαλλαγῶ, ἀλλά καί θά καυχῆθῶ με περισσότερο εὐχαριστήσῃν δι' αὐτά. Εἶδες ψυχὴν πλήρη ἐγνωμοσύνης; εἶδες μεγάλην πρὸς τόν Θεόν ἀγάπην; Ἀκούσε τόν Παῦλον νά λέγῃ «διότι τὸ νά προσευχηθῶμεν ὅπως πρέπει, δέν γνωρίζομεν». 36 Δέν εἶναι δυνατόν, λέγει, νά εἰμεθα ἄνθρωποι καί νά γνωρίζομεν τά πάντα ἐπακριδῶς. Πρέπει λοιπόν νά ἐμπιστευώμεθα εἰς τόν δημιουργόν τῆς φύσεώς μας, D καί αὐτά πού ἐπιτρέπει Ἐκεῖνος, νά δεχώμεθα με χαρὰν καί με πολλήν εὐχαριστήσῃν, καί νά μὴ ἀποδελτιωμεν πρὸς ὅτι ἐπιφανειακῶς συμβαίνει, ἀλλά πρὸς ὅσα ἀποφασίζει ὁ Κύριος. Διότι Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ συμφέρον καλῦτερον ἀπὸ ἡμᾶς, αὐτὸς γνωρίζει καί πῶς πρέπει νά οικονομῆσῃ τήν σωτηρίαν μας.

δ. Ἐνα ἄς εἶναι λοιπόν τὸ ἔργον μας, τὸ νά εἰμεθα συνεχῶς προσηλωμένοι εἰς τὰς προσευχάς, καί νά μὴ ἀδμονώμεν διὰ τὴν καθυστέρησιν, ἀλλὰ νά ἔχωμεν μεγάλην ὁπομονήν. Διότι δέν ἀνοδάλλει διὰ νά ἀρνηθῇ τὰς παρακλήσεις μας, ἀλλὰ νά ἐπιτύχῃ με τὴν ἀναβολὴν τὴν συνεχῆ ἐπίδοσίν μας εἰς τὰς προσευχάς, E καί θέλων νά πλησιάζωμεν συνεχῶς πρὸς Αὐτόν. Ἐπειδὴ καί ὁ φιλόστοργος πατήρ, ὅταν παρακαλῆται πολλάκις ἀπὸ τὸ τέκνον δέν συγκρατιθεταί, ὄχι διότι δέν θέλει νά δώσῃ, ἀλλὰ διὰ νά ἐπιτύχῃ ἐκ τούτου τὴν συνεχῆ παραμονὴν καί παρακλήσῃν τοῦ τέκνου. Γνωρίζοντες λοιπόν αὐτά, ἄς μὴ ἀποκάμνωμεν, αὐτε νά λησμονώμεν τὴν συνεχῆ προσέλευσιν εἰς τὰς προσευχάς, καί νά ἀναπέμπωμεν τὰς παρακλήσεις. Διότι εάν τὸν σκληρόν ἐκείνον καί ἀπάνθρωπον δικαστήν, πού δέν ἐφοθεῖτο τόν Θεόν, ή συνεχῆ παρουσία καί παρακλήσις τῆς γυναίκος τὸν ἠνάγκασε, καί τόν ἔφερε ἔξω πρὸς βοήθειάν της, πῶσῃ μάλλον ἡμεῖς, 363 Α εάν θελήσωμεν νά μνησθῶμεν ἐκείνην τὴν γυναῖκα, θά προσελεύσωμεν εἰς βοήθειάν μας τὸν ἡμέρον καί φιλόανθρωπον Κύριόν μας, τὸν εὐσπλαγχνόν, ὁ ὁποῖος φροντίζει περισσότερο ἀπὸ ἡμᾶς τὴν σωτηρίαν μας; Ἀς συνηθίσωμεν λοιπόν νά εἰμεθα συνδεδεμένοι ἀνασπαστάως, καί προσηλωμένοι συνεχῶς εἰς τὰς προσευχάς, καί κατὰ τὴν ἡμέραν καί κατὰ τὴν νύκτα, καί περισσότερο κατὰ τὴν νύκτα, ὅταν δέν μάς ἐνοχλεῖ κανεὶς καί ὄπαρχει πολλή γαλή-

35. Β' Κορινθ. 12, 9.

36. Ρωμ. 8, 26.

νη εἰς τὰς σκέψεις, ὅποτε ὑπάρχει πολλή ἡσυχία, καὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ταραχῆν τὸ δωμάτιον, χωρὶς νὰ δύναται κανεὶς νὰ μᾶς ἀνακόψῃ, καὶ μᾶς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν συνεχῆ προσέλευσιν εἰς προσευχὴν, ὅποτε μὲ τὸ νὰ εἶναι συγκεντρωμένη ἡ διάνοια δύναται νὰ ἀνοσθεῖ μετ' ἀκριβείαν ὅλα εἰς τὸν ἱστρον τῶν ψυχῶν. Β Διότι ἔάν ὁ μακάριος Δαυὶδ, ὁ βασιλεὺς μαζί καὶ προφήτης, μολοντί ἠνοχλείετο ἀπὸ τόσα πράγματα, καὶ περιεβάλλετο μετ' ἀλουργίδα καὶ διάδημα, ἔλεγεν: «Τὸ μεσονύκτιον ἐσηκωνώμην διὰ νὰ προσευχηθῶ καὶ σὲ εὐχαριστήσω διὰ τὰς δικαίας κρίσεις σου»,³⁷ τί θὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ζῶμεν τὴν ἰδιωτικὴν καὶ χωρὶς πολλὰς φροντίδας ζωὴν, καὶ δὲν πράττομεν οὐτε τὰ ἴδια μετ' ἐκείνου; Ἐπειδὴ δηλοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν εἶχε πολλοὺς περισπασμούς, καὶ ἦτο μεγάλη ἡ ἐνόησις τῶν ὑποθέσεων, καὶ πολλὴ ἡ ταραχὴ, καὶ δὲν εὗρισκε τὸν κατάλληλον καιρὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν προσέλευσιν εἰς προσευχὴν, τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως, C κατὰ τὸν ὅποιον ἄλλοι κοιμῶνται ἐξηπλωμένοι ἐπὶ τῶν ὀπάλων στρωμάτων, καὶ περιστρέφονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὁ βασιλεὺς, ὁ ὅποιος εἶχε ἀναλάβει τόσην φροντίδα, εὗρισκε εὐκαιρίαν προσευχῆς, συναμιλῶν κατ' ἴδιον μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνοπήτων εὐκαιριῶν καὶ ἐκτενεῖς καὶ θερμὰς προσευχὰς, ἐπετύγχανε ἐκεῖνα ποῦ ἤθελε. Καὶ διὰ τῶν προσευχῶν αὐτῶν ἔνικα εἰς τοὺς πολέμους καὶ ἔστηνε τὸ τρόποιον, συνάπτων τὴν μίαν νίκην ἐπὶ τῆς ἄλλης. Διότι εἶχε τὸ ἀκατάβλητον ὄπλον, τὴν Θεῖαν συμπράστασιν, ἡ ὅποια ἦτο ἀρκετὴ ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνθρωπίνων πολέμων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς φάλαγγας τῶν δαιμόνων. Αὐτὸν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ ἰδιῶται ἅς μιμηθῶμεν τὸν βασιλέα, D ἡμεῖς ποῦ ζῶμεν τὸν ἀπράγμονα καὶ φιλήσυχον δεινὸν ἐκείνου ποῦ μετὰ τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα ὑπερέστησε καὶ τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν. Διότι ἔκουσε πάλιν αὐτὸν εἰς ἄλλο μέρος νὰ λέγῃ «Τὰ δάκρυά μου ἔγιναν τροφή ἡμέραν καὶ νύκτα».³⁸ Εἶδες ψυχὴν ποῦ εὗρισκετο εἰς συνεχῆ κατάνυξιν καὶ συντριβὴν; Ἡ τροφή μου, λέγει, ὁ ἄρτος μου, τὸ συμπόσιόν μου δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο, παρὰ τὰ δάκρυά μου κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν. Καὶ πάλιν, «Ἀπέκομον ἀπὸ τὸν ἀναστεναγμὸν μου, κάθε νύκτα νὰ πλημμυρίζω τὴν κλίνην μου μετ' ὀδύρας».³⁹ Τί θὰ εἴπωμεν

37. Ψαλμ. 118, 62.

38. Ψαλμ. 41, 4.

39. Ψαλμ. 6, 7.

λοιπὸν ἡμεῖς ἢ πῶς θὰ ἀπολογηθῶμεν, μὴ θέλοντες νὰ ἐπιβεξωμεν οὐτε τὴν ἴσην κατάνυξιν καὶ συντριβὴν μετὰ τὸν βασιλέα ποῦ ἀπνοχλείτο μετὰ τόσα πράγματα; E Διότι, εἰπέ μου, τί εἶναι ὑβριώτερον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου ποῦ εἶναι σπολισμένοι ἀπὸ τὰ συνεχῆ δάκρυα, ὡσάν ἀκριβῶς ἀπὸ κάποιους μαργαρίτας; Εἶδες τὸν βασιλέα νὰ ἔχη παραδοθῆ ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς δάκρυα καὶ προσευχὰς; Ἐλέτε καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης νὰ ἔχη κλεισθῆ εἰς τὴν φυλακὴν μετὰ τοὺς πόδας δεμένους εἰς τὸ ξύλον μαζί μετὰ τὸν Σὺλαν καὶ νὰ προσεύχεται καθ' ἡμέραν τὴν νύκτα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται οὐτε ἀπὸ τὸν πόνον οὐτε ἀπὸ τὰ δεσμά, ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐπιδεκνῆ μεγαλύτερον καὶ θερμότερον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον;⁴⁰ A διότι λέγει, «Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σὺλας κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἔψαλλον ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν προσευχόμενοι».⁴¹ Ὁ Δαυὶδ ἂν καὶ βασιλεὺς διήρχετο ὅλην τὴν ζωὴν μετὰ δάκρυα καὶ προσευχὰς ὁ ἀπόστολος ποῦ ἀνηράγη μέχρι τρίτου οὐρανοῦ, ποῦ ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὰ ἀπόρητα μυστήρια, εὗρισκόμενος εἰς φυλακὴν κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἀνέπεμπε προσευχὰς καὶ ὕμνους εἰς τὸν Κύριον καὶ ὁ βασιλεὺς ἀφοῦ ἐσηκόνετο κατὰ τὸ μεσονύκτιον προσήχετο καὶ ἠυχάρισε τὸν Θεόν, καὶ οἱ ἀπόστολοι κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἀνέπεμπον ἐκτενεῖς προσευχὰς καὶ δοξολογίας. Αὐτοὺς ὅς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ διὰ τῶν συνεχῶν ἡ προσευχῶν ἅς περιφρουρῶμεν τὴν ζωὴν μας, καὶ τίποτε ἅς μὴ μᾶς γίνῃ ποτὲ ἐμπόδιον. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ δύναται νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, ἔάν ἀγρυπνώμεν. Διότι μήπως ἔχωμεν ἀνάγκην τόπου ἢ χρόνου; Κάθε τόπος, κάθε καιρὸς εἶναι κατάλληλος δι' ἡμᾶς διὰ τὴν τοιαύτην προσέλευσιν εἰς προσευχὴν. Ἄκουσε λοιπὸν πάλιν αὐτὸν τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης νὰ λέγῃ: «Εἰς κάθε τόπον (προσεύγεσθε) ὑψώνοντες ἁγίας χεῖρας χωρὶς ὀργῆν καὶ ἀμφιβολίαν».⁴² Ἄν ἔχῃς τὴν διάνοισιν καθαρὰν ἀπὸ τὰ ἄτοπα πάθη, καὶ ἂν εὗρισκῃς εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἂν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἂν εἰς τὴν ὁδόν, καὶ ἂν παρίστασαι εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ ἂν εὗρισκῃς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἂν εἰς ξενοδοχεῖον, καὶ ἂν ἴσασαι εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα, C καὶ ἂν εἴπῃς καὶ νὰ εὗρισκῃς, θὰ ἐπισηθῆς ἀφοῦ ἐπικαλεσθῆς τὸν Θεὸν νὰ προσευχηθῆς. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔχοντες

40. Πράξ. 16, 25.

41. Α' Τιμ. 2, 8.

ὅπ' ὄφιν, παρακαλῶ, ἄς ἐπιδειξώμεν μαζί με τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἀκριβείαν τῆς προσευχῆς, καὶ ἄς προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν ἐξ αὐτῶν συμπάρραστασιν. Ὡστε ἀφοῦ ἀξιωθώμεν τῆς παρ' Αὐτοῦ βοηθείας, διέλθωμεν καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν εὐαρέστως εἰς Αὐτόν, καὶ ἀξιωθώμεν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν κάποιας φιλευθραπίας, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλευσπλαχνίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

Δ ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

•ΚΑΙ ΕΒΑΒΕΝ Ο ΘΑΡΡΑ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΑΧΟΡ ΤΟΤΕ ΥΙΟΥΚ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΙΤΟΝΟΝ ΤΟΥ ΑΒΤ, ΣΙΟΝ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΡΑΝ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΑΡΡΑΝ ΤΗΝ ΝΥΜΦΗΝ ΤΟΥ, ΣΥΣΤΙΟΝ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΕΒΓΑΛΕΝ ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΥΩΡΑΝ ΤΗΣ ΣΑΛΔΑΙΩΝ, ΔΙΑ ΝΑ ΜΕΤΑΒΟΥΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ ΧΑΝΑΑΝ ΕΘΘΑΕΝ ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΑΡΡΑΝ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΕΣΤΑΘΗ ΕΚΕΙ (Γεν. 11, 81).

1. Μεγάλην εὐγνωμοσύνην σὰς χρεωκτῶ καὶ διότι μετ' εὐχαριστήσεως ἀδέχθητε χθὲς τοὺς λόγους περὶ προσευχῆς, καὶ διότι μετὰ μεγάλης προθυμίας συναθροίσασθε εἰς τὴν ἀκρόασιν. Ἐ Τοῦτο θεοβαίως καὶ ἡμᾶς κάμνει προθυμότερους καὶ προστοιμάζει νὰ σὰς παραθέτωμεν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἐστίασιν πλουσιωτέραν. Κοθ' ὅσον καὶ ὁ γεωργός, δταν ἴδῃ τὴν καλλιεργημένην γῆν ν' ἀποδίδῃ πολλαπλάσια τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα καὶ νὰ σφύζουεν ἀπὸ εὐφορίαν τὰ σπαρτά, δέν παύει καθημερινῶς νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του καὶ νὰ φροντίσῃ καταλλήλως καὶ νὰ προσέχῃ καλῶς κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν, μὴ τυχόν κάτι καταστρέψῃ τοὺς κόπους του. Κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον καὶ ἐγώ, θλέπω τὴν γῆν αὐτὴν τὴν πνευματικὴν νὰ θλαστήνῃ τόσον καὶ τὸν πνευματικὸν αὐτὸν σπόρον νὰ ἐναποθηκεύεται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς διανοίας σας, 305 Α μαζί καὶ χάρισ καὶ εὐχαριστοῦμαι καὶ κατέχομαι ὅπὸ ἀγωνίας, ἐπειδὴ γνωρίζω τὴν πονηρίαν τοῦ ἐγθροῦ καὶ ἐπιβούλου τῆς σωτηρίας μας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ πειραταὶ τῆς θαλάσσης, δταν ἴδουν πλοῖον πλήρες ἀπὸ πολλὰ ἐμπορεύματα, μεταφάου ἀμύθητον πλοῦτον, τότε κατ' ἐξοχὴν δεικνύουσι πολλὴν πανουργίαν, ὥστε νὰ καταβυθίσουεν δλκλήρον τὸ φορτίον καὶ καταστήσουεν γυμνοὺς καὶ ἐρήμους τοὺς πλέοντας, τοι-αυτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ διάβολος, δταν ἴδῃ συγκεντρωμένον πολὺν πλοῦτον πνευματικόν, καὶ θραυὴν προθυμίαν καὶ δγρυπτον σκέψιν καὶ καθημερινῶς ἀδανύμενον τὸν πλοῦτον, δαγκώνεται καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας. Β Καὶ ὡσάν ἀκριβῶς πειρατῆς ἔτσι περιφέρεται ἐπινοῶν ἀναρθητῶς πανουργίας, ὥστε νὰ εὕρῃ κάποιαν μικρὰν ἐξόδον καὶ

μάς καταστήσει γυμνοὺς καὶ ἐρήμους καὶ μᾶς καταστρέψῃ τὸν πνευματικὸν μᾶς πλοῦτον. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἄς ἀγρυπνώμεν, παρακαλῶ, καὶ ὅσον θὰ αὐξάνῃ ἡ πνευματικὴ μᾶς περιουσία, τόσον καὶ ἡ ἀγρυπνία μᾶς νὰ μεγαλῶνῃ καὶ ἀπὸ παντοῦ νὰ ἀποκλείωμεν εἰς αὐτὸν τὰς ἐπιθέσεις. Μὲ τὴν ἀρίστην δὲ συμπεριφορὰν μᾶς, ἀφοῦ προσελκύσωμεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς ἀνωτέρους ἀπὸ τὰ θελήματα τοῦ διαβόλου. Διότι εἶναι πονηρὸν τὸ θηρίον καὶ γνωρίζει πολὺπλοκα τεχνάσματα, C καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν δυνῆθῃ ἀπ' εὐθείας νὰ μᾶς παρασύρῃ εἰς τὴν κακίαν καὶ νὰ μᾶς διελάσῃ διὰ τῆς ἀπάτης. Δὲν μᾶς θιάζει θεδαίως, οὔτε μᾶς ἀναγκάζει, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ μᾶς παραπλανᾷ μόνον, καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι ἀμελοῦμεν, μᾶς ὑποσκελίζει. Ὅταν λοιπὸν διὰ τῆς κακίας δὲν δυνῆθῃ φανερώς νὰ δλάψῃ τὴν σωτηρίαν μᾶς, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς παλλάκις, τὰ ὅποια πράττομεν, ἀφοῦ θάλῃ κρυφίως τὸ δόλωμα, καταδιυβίζει δλον τὸν πλοῦτον. Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὸ, τὸ ὅποιον λέγω: Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶπω τοῦτο σαφέστερον, ὥστε ἀφοῦ μάθωμεν τὰς πανουργίας του, διαφύγωμεν τὴν ἐξ αὐτῶν θλάδην. D Ὅταν ἴδῃ ὅτι ἐμεῖς δὲν ἀποδεχόμεθα εὐκόλως γυμνὴν τὴν κακίαν, ἀλλ' ἀποφεύγομεν μὲν τὴν ἀσέλγειαν ἀγαπῶμεν δὲ τὴν σωφροσύνην καὶ ἀποσπερόμεθα πάλιν τὴν πλεονεξίαν, καὶ μισοῦμεν τὴν ἀδικίαν, καὶ περιφρονοῦμεν τὴν πολυτέλειαν, καὶ παραδίδομεν τοὺς ἑαυτοὺς μᾶς εἰς νηστείας καὶ προσευχὰς καὶ φροντίζομεν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, τότε λοιπὸν ἐπινοεῖ ἄλλο τεχνάσμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἡμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ δλον τὸν πλοῦτον μᾶς καὶ νὰ καταστήσῃ τόσα κατωρθώματα ἀνώφελα δι' ἡμᾶς. Διότι αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ὑπερηχόουν μὲ πολὺν κόπον τῶν μεθόδων του, κάμνει νὰ ὑπερηφανεύωνται διὰ τὰ κατωρθώματά των καὶ νὰ ἀποδλέπουν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκπέσουν τῆς πραγματικῆς δόξης. E Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος πράττει κάτι ἀπὸ τὰ πνευματικά καὶ ἀπαδλέπει πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, ἤδη ἀπ' ἐξῆς ἔχει στερηθῆ τὸ μισθοῦ καὶ δὲν ἔχει λοιπὸν πλέον τοῦ Θεοῦ ἀφελίτην. Διότι ἀπ' αὐτοῦ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπέβιωσε νὰ δοξασθῇ, ἀπήλασε τοὺς ἐπαίνους καὶ ἀπεστέρησε τὸν ἑαυτὸν του τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ, προτιμήσας τὸν πρόσκαιρον ἔπαινον καὶ τὸν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν ἔπαινον τοῦ δημιουργοῦ τῶν δλων. Καὶ τοῦτο ἐδίδαξε προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς λόγους περὶ προσευχῆς καὶ ἐλεημοσύνης καὶ νηστείας, ὡς ἐξῆς ὁμιλῶν:

«Ὅταν νηστεύης, ἔλαψε τὴν κεφαλὴν σου καὶ πλύνε τὸ πρόσωπόν σου, ²⁰⁶ A διὰ νὰ μὴ φανῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι νηστεύεις, ἀλλὰ εἰς τὸν Πατέρα σου, ὁ ὅποιος εἶναι εἰς τὰ κρυφά. Καὶ ὁ Πατὴρ σου, ὁ ὅποιος βλέπει τί γίνεται εἰς τὰ κρυφά, θὰ σὲ ἀνταμείψῃ». ¹ Καὶ πάλιν «Ὅταν δὲ κάμνης ἐλεημοσύνην, μὴ διαλαλήσῃς», λέγει, «ἐμπροσθέν σου, ὅπως κάμνουν οἱ ὑποκριταὶ εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ εἰς τοὺς δρόμους, διὰ νὰ τοὺς ἐγκωμιάσουν οἱ ἀνθρώποι. Ἀληθῶς σὺς λέγω ἔχουν στερηθῆ τὸ μισθοῦ των». ² Εἶδες πῶς ἐκεῖνος, ποῦ ἐπιβιάζει αὐτὴν τὴν δόξαν, ἀποστερείται ἐκείνης, καὶ ἐκεῖνος, ποῦ δι' αὐτὸ ζῆ ἐναρέτως καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ διαφεύγῃ τῆς προσοχῆς τῶν ἀνθρώπων, θὰ λάβῃ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν φανερώς τὰς ἀμοιβὰς ἀπὸ τὸν Θεόν. B Διότι λέγει «ὁ Πατὴρ σου, ὁ ὅποιος βλέπει τί γίνεται εἰς τὰ κρυφά, θὰ σὲ ἀνταμείψῃ εἰς τὰ φανερά». Μὴ λαμβάνῃς ὑπ' ὄψιν αὐτὸ, λέγει, ὅτι δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ ἀρετὴ σου. Ἀλλὰ ἐκεῖνο νὰ σκέπτεσαι, ὅτι τόσον μεγάλη θὰ εἶναι μετ' ὀλίγων ἡ γεννοιοδωρία τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἄχι μυστικῶς, οὔτε κρυφίως, ἀλλ' ἐνώπιον δλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τοῦ Ἄδου μέχρι τῆς συντελείας τοῦ παρόντος θὰ σὲ ἀναδείξῃ καὶ θὰ σὲ στεφανώσῃ καὶ θὰ σοῦ ἀποδώσῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς. C Ποῖας λοιπὸν ἀπολογίας θὰ εἶναι ἄξιοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι καὶ τὸν κόπον τῆς ἀρετῆς ὑπαμένουν, καὶ διὰ τὴν πρόσκαιρον καὶ ἀναξίαν καὶ ματαίαν δόξαν τῶν σουνθρώπων τῶν ἀποστεροῦνται τῆς οὐρανίου τιμῆς;

2. Ἄς ἀσφαλιζόμεθα λοιπὸν, παρακαλῶ, καὶ διὰ τὸ ἔργον πνευματικὸν καταξιοθῶμεν νὰ πράττωμεν, τοῦτο μὲ κάθε τρόπον ἄς φροντίσωμεν νὰ κρύπτωμεν ἀπὸ παντοῦ εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τῆς διανοίας μᾶς, διὰ νὰ ἔχωμεν ἐγκωμιστήν. Ἐκεῖνον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, καὶ διὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων δόξαν καὶ τοὺς ἐπαίνους, ποῦ πολλὰκις γίνονται πρὸς χάριν, νὰ γίνωμεν ἀνάξιοι τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ. D Καθ' ὅσον καὶ τὰ δύο εἶναι καταστρεπτικά καὶ πρὸς θλάδην τῆς σωτηρίας μᾶς καὶ νὰ πράττῃ δηλαδὴ κανεὶς κάτι ἀπὸ τὰ πνευματικά καὶ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, καὶ νὰ ὑπερηφανεύεται δι' αὐτὰ ποῦ θὰ δυνῆθῃ νὰ κατωρθώσῃ. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἴμεθα συνετοὶ καὶ ἀγρυπνοὶ καὶ νὰ ἐπιθέτωμεν εἰς τοὺς

1. Ματθ. 6, 17-18.

2. Ματθ. 6, 2.

ἐκτούτους μας τὰ φάρμακα τῆς θείας Γραφῆς, ὥστε νὰ μὴ αἰχμαλωτιζώμεθα ἀπὸ τὰ δάκρυα αὐτὰ πάθη. Διότι καὶ ἂν κάποιος ἔχη καταρῶσει ἀναριθμητὰ (ἀγαθὰ) καὶ ἔχει ἀσκήσει ὅλην τὴν ἀρετὴν, ὅμως ὑπερηφανεύεται, θὰ γίνῃ ἀπ' ὅλους ὁ πλέον ἐλαεινὸς καὶ ἄθλιος. Καὶ τοῦτο ἐγίνε φανερόν εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτῶν ποῦ ὑπέστη ἐκεῖνος ὁ Φαρισαῖος.³ Ἐ μὲ τὸ νὰ ὑπερηφανευθῆ καὶ νὰ γίνῃ ἁμέως μικρότερος ἀπὸ τὸν Τελῶνην, καὶ διὰ τῆς ἰδίας του γλώσσης νὰ ἀποβάλῃ ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς του, καὶ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸν του ἔρημον καὶ γυμνὸν καὶ ὑποστῆ τὸ παράδοξον καὶ νέον ναυάγιον. Διότι, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα, κατεβύθισεν ὀλόκληρον τὸ φορτίον του. Τὸ νὰ πάθῃ λοιπὸν τοῦτο ἀπὸ τὴν προσευχὴν, ἣ ὅποια δὲν ἐγίνε κατὰ τὸν πρόπαντα τρόπον, εἶναι τὸ ἴδιον τὸ νὰ ὑποστῆ ναυάγιον εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα. Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς καὶ ὁ Χριστὸς συνεβούλευσε τοὺς μαθητὰς του καὶ ἔλεγε: «ὄνταν τὰ πάντα ἐπιτελέσετε, νὰ λέγετε, ὅτι εἰμεθα δοῦλοι ἀχρηστοί»,⁴ διὰ νὰ προφυλάξῃ αὐτοὺς καὶ ἐπειδὴ ἤθελε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ καταστρεπτικὸν αὐτὸ πάθος. Εἴσατε, ἀγαπητοί μου, πῶς δὲν ἔχει κάποιον ὠφέλειον ἐκεῖνος, ὁ ὅποῖος εἶναι συνεπαρμένος ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινην δόξαν,⁵ καὶ πρὸς χάριν αὐτῆς ζῆ ἐναρτέως, καὶ ὅτι, ἀφοῦ καταρῶσῃ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἐὰν φανῆ ὅτι ὑπερηφανεύεται δι' αὐτὰ, γίνεταῖ ἀπ' ὅλα ἔρημος καὶ γυμνός; Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, αὐτὰ τὰ δάκρυα πάθη, καὶ ἅς ἀποδλέπωμεν μόνον πρὸς Ἐκεῖνον τὸν ἀκαίμητον ὀφθαλμῶν, καὶ τίποτε κοινὸν ἅς μὴ ἔχωμεν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας, οὔτε νὰ ἐπιζητῶμεν τὸν ἔπαινον των, ἀλλὰ νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει, «τοῦτου ὁ ἔπαινος δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν».⁶ Καὶ ὅσον προχωρῶμεν εἰς μεγαλύτεραν ἀρετὴν, τόσον περισσότερο νὰ εἰμεθα ταπεινόφρονες καὶ συνεσταλαμένοι. Β Διότι κι ἂν ἀκόμη φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, ἐὰν ἀντιπαράθεσωμεν μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, θὰ ἴδωμεν τότε καλῶς, ὅτι δὲν ἔχομεν προσκαμίσει οὔτε τὸ ἐλάχιστον αὐτῶν ποῦ δι' ἡμᾶς ἔπραξεν ὁ Θεός. Μάλιστα ἐξ αὐτῶν τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἁγίους προέκοψε εἰς τὴν ἀρετὴν. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ἀκουσε

3. Λουκ. 18, 10-14.
4. Λουκ. 17, 10.
5. Ρωμ. 2, 29.

τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης, τὴν οὐρανομήκη ἐκείνην ψυχὴν, πῶς μετὰ ἀπὸ τόσα κατορθώματα, μετὰ τὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ μαρτυρίαν (διότι λέγει, «οὗτος εἶναι ἀκευὸς ἐκλογῆς μου»),⁷ δὲν λησμονεῖ τὰ ἁμαρτήματά του, C ἀλλὰ καὶ τὰ δύο συλλογίζεται. Καὶ οὔτε ἀνέχεται νὰ λησμονῆσῃ αὐτὰ περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἐξοχὴν ἐπληροφόρησῃ, ὅτι ἔλαβε τὴν συγχώρησιν διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ φωνάζει καὶ λέγει, ὅτι «εἶμαι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος».⁸ Ἐπειτα, διὰ νὰ διδαχθῶμεν τὴν ὑπερβολικὴν του ταπεινοφροσύνην, προσέθεσε, «διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ».⁹ Τί κάμνεις, Παῦλε; Ὁ Κύριός σου ἀπὸ τὴν γενναϊοδωρίαν Του συγχώρησε καὶ ἐξήλειψεν ὅλα τὰ ἁμαρτήματά σου, καὶ σὺ αὐτὰ σκέπτεσαι; Ναι, γνωρίζω καλῶς, λέγει καὶ δὲν ἀγνοῶ τὴν συγχώρησιν τοῦ Κυρίου μου. Ἀλλὰ ὅταν ἐννοήσω τὰς πράξεις μου, D καὶ ἴδω τὸ πέλαιος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τότε ἀντιλαμπάνομαι καλῶς, ὅτι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ εἶμαι ὅτι εἶμαι. Διότι ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ», προσέθεσε «Μὲ τὴν χάριν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶμαι ὅτι εἶμαι».¹⁰ Ἐγὼ μὲν, λέγει, ἐπέδειξα τόσην μακρίαν, ἣ δὲ ἀπειρος ἀγαθότης Αὐτοῦ καὶ ἡ χάρις μου παρέοχε τὴν συγχώρησιν. Εἶδες συντετριμμένην ψυχὴν συνεχῶς ἀνακαλοῦσα εἰς τὴν μνήμην τὰ πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἁμαρτήματα; Αὐτὸν λοιπὸν ἅς μνησθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτήματά μας ἐνθυμούμενοι καθημερινῶς καὶ περιστρέφοντες συνεχῶς εἰς τὴν σκέψιν μας, οὐδέποτε ἅς μὴ ἐπιτρέψωμεν νὰ λησμονήσωμεν. Διότι τοῦτο θὰ γίνῃ εἰς ἡμᾶς ἱκανὸς χαλινὸς διὰ νὰ εἰμεθα συνεσταλαμένοι καὶ μετριοπαθεῖς. Καὶ διατὶ νὰ ἀναφέρω τὸν Παῦλον, τὸν τόσον μέγαν καὶ τοιοῦτον ἄνδρα; Θέλεις νὰ ἴδῃς καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ὅτι ἐξ αὐτοῦ κυρίως προέκοψαν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐκ τοῦ ὅτι ἦσαν μετριοφρονες ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ κατορθώματα καὶ ἀπερίοριστον βάρος; Ἄκουσε τὸν Πατριάρχην νὰ λέγῃ μετὰ τὴν συνομιλίαν μὲ τὸν Θεόν, μετὰ τὴν ὑπόσχασιν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν «Ἐγὼ ὅμως εἶμαι χῶμα καὶ στάκτη».¹¹

8. Πράξ. 9, 18.
9. Α' Κορινθ. 15, 9.
10. Α' Κορινθ. 15, 9.
11. Α' Κορινθ. 15, 10.
12. Γεν. 18, 27.

3. 308 Α 'ΑΛΛ' ἐπειδὴ ἐμνημόνευσα τὸν πατριάρχην, ἔάν σᾶς φαίνεται καλόν, ἄς παραθέσωμεν ἐμπροσθεν τῆς ἀγάπης σας αὐτὰ ποῦ ἀνεγνώσαμεν σήμερον, διὰ νὰ ἴδωμεν, ἀφοῦ τὰ ἀναπτύξωμεν, τὴν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. «Καὶ ἔλαθεν, λέγει ὁ Θάρρα τὸν Ἄβραμ καὶ τὸν Ναχώρ τοὺς υἱοὺς του, καὶ τὸν ἔγγονόν του Λῶτ καὶ τὴν Σάρραν τὴν νύμφην του, σὺζυγον τοῦ υἱοῦ του Ἄβραμ καὶ ἔβγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων»¹¹ διὰ νὰ μεταδοῦν καὶ κατοικήσῃ ἐν τὴν γῆν Χαναάν.¹² Ἐφθασεν δὲ εἰς τὴν Χαρρᾶν¹³ καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ· συνεπληρώθησαν δὲ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς τοῦ Θάρρα εἰς τὴν Χαρρᾶν διακόσια πέντε ἔτη, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Χαρρᾶν.¹⁴ Ἄς προσέχωμεν, παρακαλῶ, μὲ ἀκριβείαν εἰς τὰ ἀναγνωσθέντα, Β διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν τὴν ἔνοιαν τῶν γραφομένων, καθ' ὅσον εὐθύς ἀπὸ τοῦ προλόγου φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει κάποιο πρόβλημα εἰς τὰ λεγόμενα. Λέγει δηλοδὴ ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης, ὁ Μωϋσῆς ἐννοῶ, ὅτι ὁ Θάρρα ἔλαθε τὸν Ἄβραμ καὶ τὸν Ναχώρ καὶ ἔβγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν γῆν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ μεταδοῦν καὶ κατοικήσῃ ἐν τὴν γῆν Χαναάν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Χαρρᾶν καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ. Ὁ μακάριος Στέφανος ἐγκωμιάζων τοὺς Ἰουδαίους λέγει: «Ὁ ἐνδοξὸς Θεὸς ἐπανεκώθη εἰς τὸν πατέρα μας Ἄβραμ, ὁ οὐσίας εὐρίσκειτο εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, πρὶν αὐτὸς κατοικήσῃ εἰς τὴν Χαρρᾶν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, μετώκησεν εἰς αὐτόν»¹⁵ Τί συμβαίνει λοιπὸν; Ἐρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς ἡ θεία Γραφῆ; Μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ ἐκ τούτου πρέπει νὰ ἐνοήσωμεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἄβραμ ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τὸν Θεόν, ἀφοῦ ἐπανεκώθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός, τὸν διέταξε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπ' ἐκεῖ. Καὶ ἀφοῦ ἐγκώρισε τοῦτο ὁ Θάρρα ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἄν καὶ ἦτο ἀπίστος, ἔνεκα τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν υἱὸν συγκατένευσε νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν ἀναχώρησιν. Καὶ ἀφοῦ ἦλθεν εἰς

11. Χαλδαία ἐκαλεῖτο ἡ μετὰ Βαβυλῶνος καὶ Περσικῶς κόλπου περισχῆ.

12. Ἡ κατοικήσεια ἐπὶ τῶν Χαναανίων, ἀπαγγέλλεται τὸν Χαναάν, χώρα καὶ τελικῶς ἐπὶ τῶν Ἰβραίων, ἀπαγγέλλεται τὸν Ἄβραμ, ἥτις τέλος ἔλαθε τὸ ὄνομα Παλαιστίνῃ.

13. Ἐντοῦτοις κατοικήσεν ὁ Θάρρα μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ἄβραμ, Ναχώρ καὶ τοῦ ἔγγονου τοῦ Λῶτ, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Οὐρ καὶ παρεμύνησεν πρὸς Χαναάν. Ἀποχωρησάντων τῶν Ἄβραμ καὶ Λῶτ, παρέμειναν ὁ Ναχώρ καὶ ἀπεκλήθη δὲ ἐκ τούτων ἡ «πόλις Ναχώρ» (Γεν. 24, 10).

14. Γεν. 11, 81-83.

15. Πράξ. 7, 2-4.

τὴν Χαρρᾶν καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, τοιοῦτοτρόπως ἀπεχώρησεν αὐτῆς τῆς ζωῆς. Καὶ τότε, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὁ πατριάρχης μεταβαίνει καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Φυσικῶς δὲν μετέφερον αὐτὸν προηγουμένως ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Θεός, ἕως οὗ ἀπέθανεν ὁ Θάρρα. Δ Τότε λοιπὸν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, λέγει: «Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἄβραμ· ἔξελθε ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἀπὸ τὸν πατρικὸν σου οἶκον, καὶ ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν θὰ σοῦ ὑποδείξω. Καὶ θὰ σὲ ἀναδείξω εἰς ἔθνος μέγα, καὶ θὰ σὲ εὐλογῶ καὶ θὰ βοξάσω τὸ ὄνομά σου, καὶ θὰ εἶσαι βοξασμένος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Θὰ εὐλογῶ δὲ αὐτοὺς ποῦ σὲ τιμοῦν, καὶ θὰ καταρασθῶ αὐτοὺς ποῦ σὲ ὑβρίζουν. Καὶ ἀπὸ σὲ δι' ἑνὸς τῶν ἀπογόνων σου, θὰ εὐλογηθῶν ὅλοι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς».¹⁶

Ἄς ἐξετάσωμεν κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ λεχθέντα μὲ ἀκριβείαν, διὰ νὰ ἴδωμεν τὸ φιλόθεον τῆς γνώμης τοῦ πατριάρχου. Ε Ἄς μὴ παρατρέξωμεν ἀπλῶς τὸ λεχθέν, ἀλλ' ἄς ἐνοήσωμεν πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς διαταγῆς. «Ἐξελθε», λέγει, ἀπὸ τὴν χώραν σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἀπὸ τὸν πατρικὸν σου οἶκον, καὶ ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν θὰ σοῦ ὑποδείξω. Ἄφησε, λέγει, τὰ φανερά καὶ δέδρα καὶ ἐπρότιμῃσε τὰ ἀδεδρα καὶ ἀφανῆ. Πρόσεχε πῶς ἐξηρακεῖτο ὁ δίκαιος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ προτιμᾷ τὰ ἀφανῆ ἀπὸ τὰ φανερά, καὶ τὰ μέλλοντα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶναι χειροποιεστά. 309 Α Δὲν ἦτο θεδαίως τυχαῖον πρᾶγμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον διετάσσεται νὰ μὴ κάμῃ, νὰ ἐγκαταλείψῃ δηλοδὴ τὴν χώραν, οἶκου κατώκησε τόσοσ χρόνον, καὶ ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ ὅλον τὸν πατρικὸν οἶκον, καὶ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, οἶκου δὲν ἐγκώρισε, οὔτε εἶχε πληροφορηθῆ. Διότι δὲν εἶπεν (ὁ Θεός) εἰς ποῖαν χώραν θέλει νὰ μεταφέρῃ αὐτόν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀδεδραότητα τῆς προσταγῆς ἐξήσκει τὴν εὐσεβείαν τοῦ πατριάρχου. Διότι λέγει: «ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν θὰ σοῦ ὑποδείξω». Σκέψου, ἀγαπητέ μου, πόσον γενναῖον φρόνημα ἐχρειάζετο διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ διαταγὴ, συγχρόνως δὲ (ἀπρητίτο) νὰ μὴ κατέχεται ἀπὸ κάποιαν γῆνιν ἐπίδωξιν ἢ συνήθειαν. Διότι ἔδν τώρα μετὰ τὴν διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς εὐσεβείας ὑπάρχουν πολλοὶ τόσοσ προσεδωμένοι εἰς τὴν συνήθειαν, ὥστε θὰ προετίμων μερικὲς Β τὰ πάντα νὰ ὑπαμείνουσ, ἔστω καὶ ἂν ὑπάρχη κατεπίγουσα ἀνάγκη πρὸς ἀναχώρησιν, παρὰ νὰ ἐγκατα-

16. Γεν. 12, 1-8.

λείφουν τὸν προηγουμένον τόπον τῆς κατοικίας των, πολὺ περισσότερον λοιπὸν ἢ το φυσικὸν ὁ δίκαιος αὐτὸς τότε νὰ διασυνασχετῆσθῃ πρὸς τὴν διαταγὴν καὶ νὰ καταστῇ διστακτικώτερος. Καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήσῃ κανεὶς τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἀπέφυγον τοὺς θορόδους καὶ τὰς κοσμικὰς ἀπασχολήσεις καὶ ἐξέλεξαν τὴν μοναχικὴν ζωὴν. Ἐξέλαθε, λέγει, καὶ ἄφησε τοὺς συγγενεῖς, καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὑποδείξω. Ποῖον λοιπὸν δὲν θὰ ἐθαυροῦσιν αὐτὰ τὰ λόγια; Οὔτε τὸν τόπον, οὔτε τὴν χώραν φανερώνει εἰς αὐτόν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀβεβαιότητα δοκιμάζει τὴν γνώμην τοῦ δικαίου. C Ἄν ἦτο δεδαίως κάποιος ἄλλος αὐτὸς ποῦ διετάσσεται καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, θὰ ἔλεγεν ἔστω, μὲ διατάσεις νὰ ἐγκαταλείψω τὴν χώραν, ὅπου τώρα κατοικῶ, τοὺς συγγενεῖς, τὸν πατρικὸν οἶκον διὰτὶ δὲν μοῦ φανερώνεις καὶ τὸν τόπον, ὅπου μὲ προστάσεις νὰ φθάσω, διὰ νὰ γνωρίζω τοῦλάχιστον τὸ μέγεθος τῆς ἀποστάσεως; Διότι ἀπὸ ποῦ θὰ μοῦ γίνῃ γνωστὸν ἐκεῖνο, ὅτι ἀπ' αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἐγκαταλείπω, ἐκεῖνὴ μᾶλλον θὰ μοῦ φανῇ καλλιτέρα καὶ πλουσιωτέρα; Ἄλλ' ὁ δίκαιος τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὔτε εἶπεν, οὔτε ἐσκέψθη, ἀλλ' ἀποβλέψας πρὸς τὸ μέγεθος τῶν προσταγμάτων προέκρινε τὰ ἀβέβαια ἀπὸ τὰ χειροπιαστά. D Καίτοι, ἐάν δὲν εἶχε γεναιοφροσύνην καὶ φιλοσοφικὴν ἀκρίβειαν, καὶ δὲν εἶχε διδαχθῆ νὰ πείθεται πάντοτε εἰς τὸν Θεόν, θὰ εἶχε καὶ ἄλλο, ὄχι μικρόν, ἐμπόδιον, αὐτὸν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του. Διότι γνωρίζετε, ὅτι πολλοὶ ἐξέλεξαν μόνον καὶ μόνον διὰ τοὺς τάφους τῶν συγγενῶν των νὰ ἀποθάνουν εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους ἐνθαπέθανον καὶ οἱ γονεῖς.

4. Ἦτο φυσικὸν λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἐάν δεδαίως δὲν ἦτο πάρα πολὺ εὐσεβής, νὰ σκεφθῆ καὶ αὐτό, ὅτι ὁ μὲν πατὴρ ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς ἐμὲ ἐσχηκώθη ἐκ τῆς οἰκίας του καὶ ἐφυγεν, καὶ παρέβλεψε τὴν παλαιὰν συνήθειαν, καὶ ἀφου ἐγένεν ἀνώτερος ἀπ' ὅλα F ἐβόησε μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου καὶ σχεδὸν πρὸς χάριν μου ἀπέθανεν εἰς ξένον τόπον ἔγω δὲ οὐτε μετὰ τὸν θάνατον φροντίζω νὰ ἀνταποδώσω εἰς αὐτὸν τὴν ἴσην τιμὴν, ἀλλὰ θὰ ἀπέλωθ, ἀφου ἐγκαταλείψω μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ πατρὸς καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ; Ἄλλ' ὁμως οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ τοῦ ἐξουθενήσῃ τὴν ὀρμὴν ἄλλ' ἢ θερμὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ ἔκοιμινε νὰ φαίνωνται εἰς αὐτόν τὰ πάντα εὐκολα καὶ κατορθωτά. Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνο θὰ ἐστάθμίζεν, ἐάν δεδαί-

ως ἤθελε νὰ ἐνεργήσῃ μὲ ἀνθρωπίνους ὑπολογισμούς, θὰ ἔλεγε δηλαδὴ, ποῦ θὰ ἀπέλωθ ἐγὼ εἰς τοιαύτην ἡλικίαν βαδίζων ἤδη πρὸς τὸ θαύτατον γῆρας; ³¹⁰ A Χωρὶς νὰ ἔχω μαζί μου τὸν ἀδελφόν, οὔτε τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ κενωρισμένος ἀπ' ὄλους τοὺς σχετιζομένους μὲ τὸ γένος μου, πῶς θὰ ἐγκατασταθῶ ἔτσι ἐρημος καὶ ξένος εἰς ξένην χώραν, χωρὶς νὰ γνωρίζω ποῦ θὰ τελειώσῃ ἡ περιπλάνησις; Ἐάν δὲ καὶ μοῦ συμβῇ νὰ ἀποθάνω εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ποῖον τὸ ὄφελος τῆς τοιαύτης ταλαιπωρίας; Ποῖος θὰ μὲ ἐνταφίσῃ τὸν γέροντά, τὸν ξένον, τὸν ἐξόριστον, τὸν ἄκωι πατρίδας καὶ κατοικίας; Ἴσως ἢ οὐχὺτος θὰ παρακαλέσῃ τοὺς γείτονας νὰ ἐπιδείξουν κάποιαν συμπάθειαν, καὶ θὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα (τῆς ταφῆς) μὲ κάποιον ἔρανον καὶ συνεισφοράν. Καὶ πόσον θὰ μοῦ εἶναι εὐχάριστον νὰ ἀποθάνω καθήμενος ἐδῶ αὐτὸν τὸν σύνταμον χρόνον, ποῦ ἀπομένει ἀκόμα νὰ ζήσω, B παρὰ μὲ τὸ γῆρας νὰ περιφέρωμαι ἐδῶ καὶ ἔκει ἀπὸ ὄλους νὰ κατηγοροῦμαι, διότι οὔτε εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ἠδυνήθησιν νὰ ἡσυχάζω μεταβαίνων ἐκ τοῦ ἑνὸς τόπου εἰς τὸν ἄλλον καὶ ποθενὰ νὰ μὴ παραμένω; Ἄλλ' ἐπειδὴ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ὑπελόγησε αὐτὸς ὁ δίκαιος, ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν διαταγὴν. Ἴσως ὁμως θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ἤρκει πρὸς προτροπὴν ὁ λόγος (τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτόν): «ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὑποδείξω καὶ θὰ σὲ ἀναδείξω εἰς ἔθνος μέγα καὶ θὰ σὲ εὐλογήσω». Καὶ ὁμως, ἐάν δὲν ἦτο θεοσεβής, C αὐτὸ τοῦτο ἤρκει κατ' ἐξοχὴν νὰ τὸν καταστήσῃ περισσότερον ἀπρόθυμον ὡς πρὸς τὴν ὑπακοήν. Διότι ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἐάν ἦτο ἕνας ἀπ' τοὺς πολλοῦς, διὰτὶ μὲ μεταφέρει εἰς τὸν ἄγνωστον τόπον καὶ μὲ διατάσεις νὰ ἐγκατασταθῶ εἰς τὴν ξένην χώραν; Διότι, ἐάν θέλῃς νὰ μὲ ἀναδείξῃς μέγα, δὲν μὲ ἀναδεικνύεις ἐδῶ; Διὰτὶ δὲν μὲ ἀξιῶνεις τῆς εὐλογίας Σου διάγοντα εἰς τὴν πατρικὴν γῆν; Ἐάν τυχὸν μοῦ συμβῇ, πρὶν φθάσω εἰς τὸν τόπον, ὅπου μὲ προστάσεις, νὰ ἀπώκωμαι ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ὁδοπορίας καὶ νὰ καταστραφῶ καὶ νὰ ἀποθάνω, ποῖον εἶναι δι' ἐμὲ τὸ ὄφελος τῶν ὑποσχέσεων; Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν τίποτε οὔτε κἂν νὰ σκεφθῆ ἐπέτρεψεν, D ἀλλὰ ὑπέκουε μόνον εἰς τὴν διαταγὴν, ὅπως ἀκριβῶς δοῦλος εὐγνώμων, χωρὶς νὰ περιεργάζεται, οὔτε νὰ πολυεξετάσῃ, ἄλλ' ἐπέθετο καὶ εἶχε καλῶς πληροσφορηθῆ, ὅτι ἦσαν ἀληθεῖς αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Θεοῦ. «Καὶ θὰ σὲ ἀναδείξω εἰς ἔθνος μέγα καὶ θὰ σὲ εὐλογήσω καὶ θὰ βασιάσω τὸ ὄνομα σου καὶ θὰ εἶσαι βασιλευσμένος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων». Μέ-

γα τὸ μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως. «Θά σέ ἀναδείξω, λέγει, εἰς ἔθνος καὶ θά σέ εὐλογήσω, καὶ θά δοξάσω τὸ ὄνομά σου». Δὲν θά σέ ἀναδείξω μόνον ἔθνος μέγα, καὶ θά καταστήσω περίλαμπρον τὸ ὄνομά σου, ἀλλὰ καὶ «θά σέ εὐλογήσω, καὶ θά εἶσαι δοξαζόμενος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων». Μὴ νομίσης, ἀγαπητέ μου, ὅτι ἀποτελεῖ ταυτολογία τὸ λεχθέν, δηλαδή «καὶ θά σέ εὐλογήσω, καὶ θά εἶσαι εὐλογημένος». Θά σέ ἀξιώσω, λέγει, τάσης εὐλογίας, ὥστε αὐτὴ θά παραμῆναι αἰώνως. Ἐ Διότι θά εἶσαι εὐλογημένος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε κάθε ἕνας ἀντὶ μεγάλης τιμῆς θά φροντίσῃ νὰ πλησιάσῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ἰδικὴν σου συναστροφὴν. Βλέπε πῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προέλεγεν εἰς αὐτὸν τὴν περίοπτον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ. «Θά σέ ἀναδείξω, λέγει, ἔθνος μέγα, καὶ θά δοξάσω τὸ ὄνομά σου, καὶ θά σέ εὐλογήσω καὶ θά εἶσαι εὐλογημένος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων». Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπερφηρανοῦμενοι διὰ τὸν πατριάρχην,³¹¹ ἠθέλουν νὰ συγκατελεχθοῦν εἰς τὴν συγγενείαν του καὶ ἔλεγον· «ἐμεθεὶ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ».³¹² Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν ὅτι ἀπὸ τὴν κακὴν συμπεριφορὰν των ἔγινον ἀνάξιοι τῆς συγγενείας, ὁ Χριστὸς λέγει πρὸς αὐτούς· «ἐὰν ἦθε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ,³¹³ θά ἐκάλυπτε τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ».³¹⁴ Καὶ ὁ Ἰωάννης δέ, ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου, ὅταν συνηροῦζοντο εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐσπεύδον νὰ βαπτισθοῦν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς· «γεννήματα ἐχθιδῶν, ποῖος σὰς ὑπέδειξε νὰ ἀποφύγετε τὴν μέλλουσαν ἄργην (ἡ ὁποία θά ξεσπῶσῃ μετ' ἀλίγων); κάμτε λοιπὸν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας καὶ μὴ νομίσητε, ὅτι μπορεῖτε νὰ λέγετε, ἔχομεν πατέρα τὸν Ἀβραάμ. Διότι σὰς λέγω, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται καὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων νὰ ἀναστήσῃ ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ».³¹⁵ Ἐ Εἶδες πῶς ἦτο εἰς δλους ἐνδοξον τὸ ὄνομά του; Ἀλλὰ μέχρις ἐδῶ, πρὶν ἴδωμεν τὸ τέλος, ἀποδεικνύεται ἡ εὐσέβεια τοῦ δικαίου, πῶς ἐπίστευσε εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποδέχτο ἐκκόλως δια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐφάνοντο ὅτι ἦσαν ἀνυπόφορα. «Καὶ θά εὐλογήσω, λέγει, αὐτοὺς πού σέ τιμοῦν, καὶ θά καταρασθῶ αὐτοὺς πού σέ ὑβρίζουν» καὶ ἀπὸ σέ, δι' ἐνὸς τῶν ἀπογόνων σου, θά εὐλογηθοῦν ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Βλέπε τὴν

17. Ἰωάν. 8, 88.
18. Οἱ εἰς Χριστὸν πιστοὶ εἶναι τὰ ἀληθῆ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ (Γαλ. 3, 7).
19. Ἰωάν. 8, 88.
20. Ματθ. 3, 7-8.

συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖαν ἀπόδειξιν μεγάλης φιλίας παρέχει εἰς αὐτόν. Ἐκεῖνους, λέγει, θά κάμω φίλους, πού συμπεριφέρονται φιλικῶς πρὸς σέ, καὶ ἐκεῖνους ἐχθρούς, πού εἶναι ἐναντίον σου. Ἐ Τούτο σχεδὸν δὲν ἀνεχόνται νὰ ἐπιδείξουν οὔτε οἱ υἱοὶ πρὸς τοὺς γονεῖς, κάμνοντες πρὸς χάριν των τοὺς ἰδίους φίλους καὶ ἐχθρούς. Μεγίστη λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, εἶναι ἡ εὐνοία τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην. Ἐκεῖνους, λέγει, θά εὐλογήσω πού σέ τιμοῦν, καὶ ἐκεῖνους θά καταρασθῶ πού σέ ὑβρίζουν. «Καὶ ἀπὸ σέ δι' ἐνὸς³¹⁶ ἐκ τῶν ἀπογόνων σου θά εὐλογηθοῦν ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Ἰδοὺ ἐπιπροσθέτως καὶ ἄλλη γενναιοδωρία. Διότι ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, λέγει, θά φροντίσουν διὰ τοῦ ὀνόματός σου νὰ εὐλογηθοῦν, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου προσωνυμίαν θά τακτοποιήσουν τὰς ὑποθέσεις τῆς ζωῆς των μὲ περισσώτερον σεμνότητά.

5. Δ Ἠκούσατε, ἀγαπητοὶ μου, ποῖα πράγματα περὶ τοῦ διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Καλδαίων, τὸν γέροντα, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε νόμον, οὔτε εἶχεν ἀναγνώσει τοὺς προφήτας, οὔτε εἶχεν ἀκούσει κάποιοι ἀλλὴν διδασκαλίαν; Εἶδατε πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῶν προσταγμάτων; πῶς ἐχρειάζετο κάποιοι γενναίφρανα καὶ νεανικὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἀκλήρωσιν των; Βλέπετε λοιπὸν καὶ τὴν ἐγνώμοσύνην τοῦ πατριάρχου, ὅπως μᾶς φανερώνει αὐτὴν ἡ θεία Γραφή; «Καὶ ἀνεχώρησεν ὁ Ἀβραμ, λέγει, ὅπως τοῦ εἶχεν εἶπει ὁ Κύριος ὁ Θεός· καὶ ἐπορεύετο μαζί του ὁ Λώτ».³¹⁷ Δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «ἀνεχώρησεν ὁ Ἀβραμ», ἀλλὰ, «ὅπως τοῦ εἶχεν εἶπει ὁ Κύριος ὁ Θεός». Ἐπράξε τὰ πάντα, λέγει, συμμόνως πρὸς τὴν διαταγὴν. Ἐ Εἶπεν νὰ ἐγκαταλεῖψῃ τὰ πάντα, καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον· καὶ τὰ ἐγκατέλειψεν. Εἶπεν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐγνώριζεν· καὶ ὑπήκουσεν. Ὑπεσχέθη ὅτι θά τὸν ἀναδείξῃ ἔθνος μέγα καὶ θά τὸν εὐλογήσῃ· ἐπίστευσε ὅτι θά γίνῃ καὶ τοῦτο. Καὶ ὅπως τοῦ εἶχεν εἶπει ὁ Κύριος ὁ Θεός τοιοῦτοτρόπως ἀνεχώρησεν. Ἐπίστευσε δηλαδή εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χωρὶς ἐνδοιασμὸν καὶ ἀμφιβολίαν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεχώρησεν μὲ σταθεράν τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἀπόφασιν.³¹⁸ Ἀ δι' αὐτὸ καὶ ἔλαβε πολλὴν χάριν ἀπὸ τὸν Θεόν. «Καὶ ἀνεχώρησε, λέγει, καὶ ὁ Λώτ μαζί του». Διατί, ἀφοῦ εἶπεν ὁ Θεός, «ἔξελθε ἀπὸ τὴν χώραν σου καὶ

31. Πρόκειται περὶ τοῦ Κορίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Γαλ. 3, 16. Ἰωάν. 5, 46).
32. Γεν. 12, 4.

ἀπὸ τῶν συγγενεῖς σου καὶ ἀπὸ τῶν πατρικῶν σου οἴκων», Ἐλθε καὶ τοῦτον μαζί σου; Ὅχι θεθαίως κατὰ παρόρασιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἴσως (ὁ Λώτ) ἦτο νέος καὶ ὁ Ἀβραάμ ἀντικαταστάτης τοῦ πατρὸς του, καὶ ἐκεῖνος πάλιν διὰ τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν καλωσύνην αὐτοῦ (τοῦ Ἀβραμ) ἦτο στενά συνδεθεμένος μετὰ τοῦ δικαίου, δὲν ἀνέχεται διὰ τὸν λόγον αὐτὸν νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ. Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ὡσάν υἱὸν του εἶχεν αὐτόν, μὴ θυνηθεῖς εἰς τοιαύτην ἠλικίαν νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα ἐξ αἰτίας τῆς στερρότητος τῆς Σάρας. Β' Ἐκτὸς τούτου καὶ ὁ τρόπος τοῦ νέου δὲν ἀπέειχε πολὺ ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ δικαίου. Διότι αὐτὸ τοῦτο πόσην σύνεσιν δὲν μαρτυρεῖ, τὸ νὰ διαβέσῃ δηλαδὴ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δικαίου, ἐνῶ παρευρίσκοντο καὶ οἱ δύο ἀδελφοί,²³ καὶ νὰ διακρίνῃ καὶ βεχωρίσῃ εἰς ποῖον ἀπὸ τούτων θεῖους πρέπει νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ζωὴν του; Καὶ τὸ νὰ προτιμῆσῃ τὴν ἀποδημίαν καὶ αὐτὸ πάλιν ἦτο ἀπόδειξις τῆς ἀρίστης συμπεριφορᾶς του. Διότι ἐάν καὶ ἐρήνῃ τελικῶς νὰ σφάλῃ εἴταν διεξεδίκει τὰ πρωτεία,²⁴ ἐφρόντιζεν ὁμῶς νὰ ἀκολουθῇ κατὰ πόδας τὴν συμπεριφορὰν τοῦ δικαίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δικαίος κατέστησεν αὐτὸν συνοδοιπόρον καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πορρωτιάνην εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, προστίμησε μὲ προθυμίαν τὴν ξένην χώραν. C' Ἐπειτα διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι δὲν ἦτο νέος ὁ πατριάρχης, εἴταν τὸν ἐπρόσταζεν αὐτὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ προχωρῶν ἦδη πρὸς τὸ γῆρας, ὅποτε οἱ περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων δεκνύουσι μεγαλύτεραν ἀπροθυμίαν πρὸς τὰς ἀποδημίας, λέγει: «Ὁ δὲ Ἀβραμ ἦτο ἐβδομηκοντα πέντε ἐτῶν,²⁵ εἴταν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Χαρράν». Εἶδες πῶς οὔτε ἡ ἡλικία, οὔτε κάτι ἄλλο ἐξ αὐτῶν, τὰ ὅποια ἠδύνωντο νὰ τὸν συγκρατήσουν εἰς τὴν πατρικὴν γῆν. Ἐγίνεν εἰς αὐτὸν ἐμπόδιον, ἀλλ' ἀπεδείχθη ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἀνωτέρα ἄλλων; Διότι, εἴταν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀγρυπνος

23. Ἀβραὰμ καὶ Ναχὼρ.
24. Πρόκειται περὶ τῆς μεταθ' ἐποχῆς ἐπιπορευομένης καὶ τὸν Ἀβραάμ παρεμύνην εἰς Κανάν, ὃ δὲ Λώτ ἐγκαταστάθη εἰς τὴν περὶ τὴν τὸν Σοδὼμῶν (Γεν. 13, 6-12).

25. Κατὰ τὸ Γεν. 11, 26 ὁ Ἀβραάμ ἐγεννήθη ἕτε ἡμέρᾳ ἢ τοῦ 70 ἐτῶν. Ὅπως ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 205 ἐτῶν (Γεν. 25, 7). Ὁ Ἀβραάμ ἐφυγεν ἐκ Χαρράν εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν καὶ κατὰ τὸ Περσ. 7, 4 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του. Ἴσως τὸ Γεν. 11, 26 δὲν διδοί τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς γεννήσεως, καθὼς ἀναφέρει καὶ τὴν ἑτέραν ἀδελφὸν ὡς γεννηθέντα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

26. Γεν. 12, 4.

καὶ νηφάλιος, ὑπερνικᾷ ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ ἀφοσιώνεται ἐξ ὀλακλήρου εἰς τὸ ποδοῦμενον, καὶ δὲν ἀνακόπτεται ἀπὸ τὰς παρουσιαζομένας δυσχερείας, ἀλλὰ ὑπερπῆδᾷ τὰ πάντα, D καὶ δὲν σταματᾷ προηγουμένως, ἕως οἷου ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ δικαίος αὐτός, ἐν καὶ ἦτο δυνατόν νὰ παρεμποδίζετο καὶ ἀπὸ τὸ γῆρας καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλά, ἀφοῦ διέρρηξε ὅλα τὰ θεσμά, ὡσάν νέος γεμάτος σφογίος, μὴ ἐμποδίζόμενος ἀπὸ τίποτε, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσπευδε καὶ ἐδιώκετο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Θεοῦ. Οὔτε θεθαίως εἶναι δυνατόν ποτε νὰ θελήσῃ κάποιος νὰ ἐπιδείξῃ κάτι γενναῖον καὶ ἀνδρείον καὶ νὰ τὰ φέρῃ εἰς πέρας κατ' ἄλλον τρόπον, ἐάν αὐτὸς δὲν ταχθῇ προηγουμένως ἀντιμέτωπος πρὸς ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ σταθῶν ἐμπόδια εἰς τὴν προσπάθειάν του. E Τοῦτο λοιπὸν γνωρίζων πολὺ καλῶς καὶ ὁ δικαίος αὐτός ἀφοῦ παρέτρεξε τὰ πάντα, καὶ δὲν ὑπελόγησε οὔτε τὴν συνήθειαν, οὔτε τοὺς συγγενεῖς, οὔτε τὸν πατρικὸν οἶκον, οὔτε τὸν τάφον, οὔτε τὸ ἴδιο τὸ γῆρας, εἰς ἐκεῖνον μόνον ἐστραφὲ τὴν προσοχὴν του, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἦτο δυνατόν νὰ βῆς πρᾶγμα πολὺ παράδοξον, ἀνθρώπων εἰς σαθῆτατον γῆρας νὰ μεταναστεύῃ μετὰ τῆς γυναίκος καὶ αὐτῆς προκεχωρημένης ἤδη εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν βούλων, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τοῦ θὰ σταματήσῃ ἢ περιπλανηθῆς του. Καὶ νὰ ἀναλογισθῇ κανεὶς σοβαρῶς καὶ ἐκεῖνο, πόση δηλαδὴ ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ δυσκολία τῶν ὁδοιποριῶν.²⁷ A Οὔτε θεθαίως ἦτο δυνατόν, ὅπως τώρα νὰ συναντώμεθα μετ' ἄλλων ἀνέτως καὶ νὰ πηγαίνωμεν ἀπὸ τὸν ἓνα τόπον εἰς τὸν ἄλλον μὲ τὴν ἐκκολίαν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ ἐξουσία διηρημένη κατὰ τόπους, καὶ νὰ ἀναγκάζονται οἱ διέρχόμενοι διὰ μέσου τῶν διαφόρων τόπων νὰ πηγαίνουσι ἀπὸ ἀρχόντων εἰς ἀρχοντας, καὶ νὰ μεταβαίνουσι καθημερινῶς σχεδὸν ἀπὸ βασιλείας εἰς βασιλείων.²⁸ Καὶ τοῦτο λοιπὸν ἦτο σοβαρὸν ἐμπόδιον εἰς τὸν δικαίον, ἐάν θεθαίως δὲν εἶχεν μεγάλην ἀγάπην εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὴν προσοχὴν του.

Ἄλλ' αὐτός, ἀφοῦ διάσπασε ὡσάν ἀράχνην ὅλα τὰ ἐμπόδια, καὶ ἰσχυροποίησε διὰ τῆς πίστεως τὴν σκέψιν καὶ ἐπεισθῆ εἰς τὴν ἀπαίτησιν Αὐτοῦ, ὃ ὅποιας ἐβῶσε εἰς αὐτόν τὰς ὑποσχέσεις, ἤρχισε τὴν ὁδοιπορίαν. B «Καὶ ἐπῆρε μα-

27. Πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας πολιτικῆς συγκρατήσεως εἰς κρήνη πόλεις.

ζί του, λέγει, ὁ Ἄβραμ τὴν Σάρρα τὴν γυναῖκα του, καὶ τὸν Ἄωτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ὄλα τὰ ὑπάρχοντά των, ὅσα ἀπέκτησαν εἰς τὴν Χαρράν καὶ ἔφυγε διὰ τὴν μετὰ εἰς τὴν γῆν Χαναάν». ²⁸

δ. Βλέπε τὴν ἀκριβείαν τῆς Γραφῆς, πῶς εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα διηγείται, διὰ τὴν μάθωμεν ἐξ ὄλων τὴν εὐσέθειαν τοῦ δικαίου. «Καὶ ἐπῆρε μαζί του, λέγει, τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα του, καὶ τὸν Ἄωτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ὄλα ὅσα ἀπέκτησαν εἰς τὴν Χαρράν». Δὲν εἶπεν ἀσκόπως ὄλα ὅσα ἀπέκτησαν εἰς τὴν Χαρράν, ἀλλὰ διὰ τὴν μάθωμεν ὅτι ὁ πατριάρχης δὲν μετέφερε τίποτε ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, Ἐ ἀλλ' ἀφοῦ παρεχώρησεν εἰς τὸν ἀδελφὸν ὄλα ἐκεῖνα τὰ πατρικά πράγματα, τοιοῦτοτρόπως ἀνεχώρει, φέρων ἐκεῖνα μόνον μαζί του, ὅσα ἠδυνήθη νὰ ἀποκτήσῃ εἰς τὴν Χαρράν. Καὶ τοῦτο ἐπραττεν ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτὸς ἄνθρωπος, ὅχι διότι ὑπελόγιζεν αὐτὰ, οὔτε διότι ἦτο φιλοχρημάτος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἠμπορῆν νὰ ἐπιδεικνύῃ εἰς ὄλους μὲ τὴν παρουσίαν του τὴν πρὸς αὐτὸν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξήγαγε αὐτὸν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων καὶ ἀπ' ἐδῶ πάλιν τὸν διέταξε νὰ μετακίση, ὁ ἴδιος ἦτο τοῦ τοῦ ἠδύσανεν εἰς κάθε μίαν χώραν τὴν παρουσίαν καὶ τοῦ ἐξουδετέρωνε κάθε δυσκολίαν. Συνεπῶς καὶ τοῦτο πάλιν ἦτο ἀποδείξις τῆς εὐσεβοῦς διαθέσεώς του νὰ μεταφέρῃ τόσον πολλὰ καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ καθίστη δόλοκληρον τὴν ὁδόν. **Δ** Διότι κάθε ἕνας, ὁ ὁποῖος ἐδίδετον αὐτὸν φυσικὸν ἦτο νὰ ἤθελε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας τοῦ δικαίου. Ἐπειτα πληροφορούμενος ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ μεταβαίνει εἰς τὴν ξένην χώραν, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὰ ἴδικά του, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἐδιδάσκετα καὶ ἐμάνθανε καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπακοῆς τοῦ δικαίου καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πρὸς αὐτὸν προνοίας τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἔφυγε, λέγει, διὰ τὴν μετὰ εἰς τὴν χώραν Χαναάν». Ἀπὸ τοῦ ἐγνώριζεν, ὅτι εἰς τὴν χώραν Χαναάν θὰ σταματήσῃ ἢ ἀποδημία του ἀφοῦ ἡ προσταγὴ ἔλεγεν οὕτως: «Ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν θὰ σοῦ ὑποδείξω;» **Ε** Ἦως ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε καὶ τοῦτο εἰς αὐτὸν ὑποδείξας εἰς τὴν σκέψιν του τὴν χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν ἤθελε νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπρόσταξεν αὐτὸν, τοῦ ὠμίλει ἀπροσδιορίστως, «Ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν θὰ σοῦ ὑποδείξω», διὰ τὴν μάθῃ συγκαλύπτῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Ἐπειτα ἐπειδὴ προσέφερε ἀφρόνως ὅσα ἐξηρτῶντο ἀπ'

²⁸. Γεν. 12, 5.

αὐτὸν, ταχέως καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ἐγκωστοποίησε τὴν χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν ἤθελε νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ προέβλεπε τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, δι' αὐτὸ καὶ τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ τὸν διέταξε νὰ μὴ λάθῃ μαζί του τὸν ἀδελφόν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ γίνῃ αὐτὸς διδάσκαλος, ³¹⁴ **Α** τῶρα μὲν εἰς ὄλους ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Παλαιστίνην, μετ' ὄλιγον δὲ καὶ εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἶδες πῶς δὲν ἐξερτῶνται ἀπὸ τὴν φύσιν τὰ πράγματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διαθέσιν τῆς γνώμης μας; Διότι ἰδοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φυσικὴν σχέσιν ἦσαν ἀδελφοὶ καὶ ὁ πατριάρχης καὶ ὁ Ναχώρ, δὲν ἦσαν ὁμοῦ καὶ κατὰ τὴν γνώμην. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν (ὁ Ναχώρ) ἦν καὶ ὁ ἀδελφός του εἶχε φθάσει εἰς τόσον μεγάλην ἀρετὴν, ἥτο ἀκόμη προκεκολλημένος εἰς τὴν πλάνην αὐτὸς δὲ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐδείκνυε καθημερινῶς εἰς ὄλους τὴν κατὰ Θεὸν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς του. «Καὶ ἦλθε, λέγει, εἰς τὴν χώραν Χαναάν καὶ διέσχισεν ὁ Ἄβραμ τὴν χώραν κατὰ τὸ μήκος αὐτῆς **Β** μέχρι τῆς τοῦ τόπου τῆς Συχέμ,» εἰς τὴν τοποθεσίαν «ὠψιλή δρύς». ³⁰ Μᾶς διδάσκει ἡ Γραφὴ τὸ μέρος τῆς χώρας, εἰς τὸ ὅποιον ἐγκαθίσταται τῶρα ὁ δικαίος. Ἐπειτα, διὰ τὴν μάθωμεν εἰς ποῖον ἀκόμη κατάστασιν εὐρίσκειτο ἐκεῖ λέγει: «οἱ δὲ Χαναανοὶ κατῴκουν τότε τὴν περιοχὴν αὐτῆν». ³¹ Δὲν ἐτόνυεν ἀσκόπως τοῦτο πάλιν ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἀλλὰ διὰ τὴν μάθωμεν καὶ ἀπ' ἐδῶ τὴν φιλοσοφικὴν σκέψιν τοῦ πατριάρχου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατεῖχον ἀκόμη τοὺς τόπους ἐκεῖνους οἱ Χαναανοὶ, ἠναγκάζετο ὡς ἕνας περιπλανώμενος καὶ ξένος, καὶ ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀναξίους καὶ καταφρονεμένους, νὰ διαμένῃ κατοικῶν ἐκεῖ ὅπως ἔτυχε, μὴ ἔχων ἰσως οὔτε ἕνα ταπεινὸν κατάλυμα. Καὶ ὁμοῦ, οὔτε εἰς τοιαύτην ἀκόμη κατάστασιν ἐδύσανασχέτησεν, οὔτε εἶπε διὰ τὸ αὐτό; **Γ** Ἐγώ, ὁ ὁποῖος μετὰ τῆς τῆς καὶ ἐξυπηρετήσεως ἔξω εἰς τὴν Χαρράν, ἀναγκάζομαι τῶρα, ὡς ἕνας ἀπατρις καὶ ξένος καὶ νεφερομένος, νὰ περιέρχομαι εἰς ἕνα τόπον φιλευθροσύνης καὶ νὰ ἀναζητῶ τὴν ἀνάπαυσιν εἰς ἕνα εὐτελὲς κατάλυμα, χωρὶς νὰ δύναμαι καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ τὸ ἐπιτύχω, ἀλλὰ νὰ ἀναγ-

³⁰. Κεντρικὴ πόλις τῆς Χαναάν ἀποκαλεῖται ἑραδότερον Νεβόλις. Τούτων κατέλαβεν ὁ Ἰακώβ ἐκ τῶν Ἀμορραίων (Γεν. 48, 8). Εἰς σπηλαίον κείμενον πλησίον αὐτῆς ἐνεταφιεύθησαν ὁ Ἄβραμ καὶ Ἰακώβ (Γεν. 49, 30 καὶ 50, 13).

³¹. Γεν. 12, 6.

κάτωμα· να ζῶ εἰς σκηνάς καὶ καλύβας καὶ νὰ ὑποφέρω ὄλας τὰς ἄλλας ταλαιπωρίας. Αὐτὸ εἶναι ὄλον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶπεν· «Ἔλα ἐδῶ καὶ θὰ σὲ ἀναδείξω ἔθνος μέγα». Μῆχρις ἐδῶ εὐχάριστα εἶναι εἰς ἐμὲ τὰ προόμια· τί καλὸν εἶναι νὰ περιμένω λοιπὸν; Ἄλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκόμενος δὲν ἠνέχθη νὰ εἴπῃ τίποτε τοιοῦτον ὁ δίκαιος, οὔτε νὰ φοβῆθῃ. Ὁ ἀλλὰ ἀφοῦ ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Θεοῦ μὲ ὄλην τὴν σκέψιν καὶ τὴν τελείωσιν πᾶσιν, εἶπε συνεχῶς ἀμετάβλητον τὴν σκέψιν δι' αὐτὸ καὶ ἁμέσως ἠξιώθη τῆς θείας παρηγορίας.

7. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπακτείνωμεν πολὺ τὴν διδασκαλίαν, ἀφοῦ σταματήσωμεν ἐδῶ, θὰ περατώσωμεν τὸν λόγον καὶ ἀφοῦ παρακαλοῦμεν τὴν ἀγάπην σας διὰ τοῦτο, νὰ μιμησθε δηλαδὴ τὴν γνώμην τοῦ δικαίου αὐτοῦ. Καθ' ἕσασιν θὰ ἦτο ἀπὸ τὰ παλὰ παράδοξα, ἐάν μὲν ὁ δίκαιος αὐτός, καλούμενος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἐπέδειξε τὸσον μεγάλην ὑπακοὴν καὶ οὔτε τὸ γῆρας, οὔτε τὰ ἄλλα ἐμπόδια, τὰ ὅποια ἀπρηθμῆσομεν, οὔτε ἡ δυσκολία τῶν καιρῶν ἐκείνων, Ἐ οὔτε κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτὰ, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ ἀναγκασθῶσιν αὐτόν, κατάρθωσε νὰ τὸν καταστήσῃ περισσότερον ἀπρόθυμον εἰς τὴν ὑπακοήν· ἀλλ' ἀφοῦ δέσπασε ὄλα τὰ δεσμὰ ἔτρεχε καὶ ἐδιάζετο ὁ γέρον, ὡσὺν ἕνας σφριγηλὸς νέος, μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ τῶν δούλων, νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ προσκαλοῦμενοι ὄχι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ μὴ ἐπιδεικνύωμεν οὔτε τὴν ἴσιν μὲ τὸν δίκαιον προθυμίαν εἰς τὴν ὑπακοήν ἀλλὰ νὰ προβάλλωμεν πολλάκις ψυχρὰς καὶ ἀνωφελεῖς δικαιολογίας.³¹ Α Καὶ οὔτε τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων, οὔτε ἡ ἀναξιότης τῶν ἐλεπομένων, τὰ ὅποια εἶναι γῆινα καὶ παροδικά, οὔτε τὸ ἄξιωμα τοῦ καλοῦντος Θεοῦ (συμβαίνει) νὰ προσελκῆ ἡμᾶς· ἀλλὰ δεικνύομεν τὴν ἀδιαφορίαν ὡστε προτιμῶμεν ἀπὸ τὰ αἰῶνια τὰ πρόσκαιρα, καὶ τὴν γῆν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ ἀπ' αὐτὰ ποῦ δὲν πρόκειται νὰ τελειώσωσιν ποτὲ, ἐκεῖνα τὰ ὅποια, πρὶν νὰ φανῶν, χάνονται. Διότι μέχρι ποτὲ, εἰπέ μοι, θὰ εἴμεθα τὸσον τρελλοὶ διὰ τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων; Ποία εἶναι αὐτὴ ἡ λύσσα τὸ νὰ πολιορκουῖμεθα καθημερινῶς ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἐπιθυμίαν καὶ οὐδέποτε νὰ μένωμεν ἱκανοποιημένοι, ἀλλὰ νὰ συμπεριφερόμεθα καὶ ἀπὸ τοὺς μεθύσοις χειρότερον; Διότι ὅπως ἀκριδῶς ἐκεῖνοι, ὅσον περισσότερον πίνουν τὸν γνήσιον οἶνον, Β τὸσον περισσότερον κατακαίονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἀνάπτουν τὴν κόμινον

τοῦ πάθους φοβερωτέραν, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ παραδοθέντες εἰς τὴν τυραννίαν τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρημάτων, οὐδέποτε καταστέλλουν πλεον τὴν ἐπιθυμίαν· ἀλλ' ὅσον περισσότερα θὰ ἀποκτήσωσιν, τὸσον περισσότερον ὑψώνεται ἡ φλόγα καὶ ἀνάπτει ἡ κόμινος ὀρμητικώτερον. Δὲν βλέπομεν τοὺς πρὸ ἡμῶν, ὅτι καὶ ἀφοῦ ἀκυρεύσαν ὄλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην, ἐφυγον ἀπ' ἐδῶ γυμνοὶ καὶ ἐρημοὶ καὶ ἡ μόνη ἀπόλαυσις τῶν ἦτο αὐτῆ, τὸ νὰ τοὺς ζητῶνται ἐκεῖ εὐθύναι δι' ὄλας τὰς πράξεις των; Καὶ τὴν μὲν περισούσαν των πολλάκις διεμοιράσθησαν διάφοροι· Ὁ τὰ ἀμαρτήματα ὄμως διὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς μόνος αὐτὸς φέρεται μαζί του καὶ ἀπέρχεται, διὰ νὰ ὑποστῇ τὰς δι' αὐτὰ τιμωρίας μὲ πολλὴν ὀργὴν, μὴ δυνάμενος ἀπὸ πουθενὰ νὰ εὐρῇ κάποιαν παρηγορίαν. Διὰ ποῖον λόγον, εἰπέ μοι, δεικνύομεν τὴν ἀμέλειαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ξένης τοιουτοτρόπως σκεπτόμεθα περὶ τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς; Δὲν ἠκούσας τὸν Χριστόν νὰ λέγῃ, «τί εἶναι δυνατόν νὰ διώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς του»;³² Καὶ πάλιν «τί ἔχει νὰ ὀφελῆθῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐάν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὄλον, ζημιωθῇ δὲ τὴν ψυχὴν του»; Διότι μήπως ἔχεις κάτι ἀντάξιον αὐτῆς; Καὶ ἂν εἴπῃς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην (ὅτι ἔχεις ἀντάξιον), δὲν λέγεις τίποτε. Τί ὄφελος ἔχομεν λοιπὸν, ὅπως ἀκριδῶς ὁ Χριστὸς εἶπεν, ἐάν κερδίσωμεν ὄλον τὸν κόσμον, ζημιωθῶμεν δὲ τὴν ψυχὴν, τῆς ὅποιας τίποτε ἄλλο δὲν ὑπάρχει προσφιλέστερον; Αὐτὴν λοιπὸν τὸσον θὰ παραβλέπομεν νὰ σπαράσσεται καθημερινῶς, τὴν τὸσον πολυτίμω, τὴν ὅποιαν ὀφείλομεν τὸσον πολὺ νὰ σεβώμεθα καὶ φροντίζωμεν; Καὶ δὲν θὰ δεῖξωμέν ποτε, ἔστιν καὶ κάπως ἀργά, κάποιαν φροντίδα δι' αὐτὴν, ὅταν τὴν μίαν μὲν φροντῶν πολιορκῆται ὅπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρημάτων, τὴν ἄλλην δὲ κατατρεχίζεται ὅπὸ τῆς ἀκολασίας καὶ ἄλλοτε ἀτιμάζεται ὅπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ παρασύρεται διαφοροτρόπως ἀπὸ κάθε ἕνα πάθος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἕως ὅτου ἀκόμη ἔχωμεν καιρὸν, ἄς καθαρίζωμεν τὴν ρυπαρότητα αὐτῆς διὰ πλουσίας ἐλεημοσύνης, διὰ νὰ σβῆσωμεν δι' αὐτῆς τὴν φωτιάν τῶν ἰδικῶν μας ἀμαρτημάτων. Διότι λέγει· «φωτιάν ἀναβιδούσαν φλόγας θὰ σβῆσῃ τὸ ὕδωρ καὶ διὰ τῶν ἐλεημοσυμῶν καθαρίζονται αἱ ἀμαρτίαι».³³ Διότι δὲν ὑπάρχει κάτι, τὸ ὅποιον θὰ διωθῆθῃ τὸσον νὰ λυτρώσῃ ἡμᾶς τοῦ

32. Ματθ. 16, 26.

33. Σοφ. Σαπ. 3, 30.

πυρός τῆς καλᾶσεως, ὅπως ἡ πλουσία ἐλεημοσύνη. Ἄν ἐπιτελέσωμεν αὐτὴν συμφώνως πρὸς τοὺς ὅπ' Αὐτοῦ θεόθεντας νόμους, χωρὶς κομμίαν ἐπίδειξιν δηλαδὴ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, θὰ δυνηθώμεν νὰ ἀποπλύνωμεν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν ἁμαρτημάτων μας καὶ νὰ ἀξιωθώμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐσπλαγχτίαν τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ οὐ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (ἀνήκει) ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

«ΕΚΕΙ ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ. ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΓΟΝΟΥΣ ΣΟΥ ΘΑ ΔΩΩ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΑΥΤΗΝ. 316 B O ΑΒΡΑΜ, ΕΠΕΙΔΗ ΕΚΕΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΘΗ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ Ο ΘΕΟΣ, ΕΚΤΙΣΕ ΧΑΡΙΝ ΑΥΤΟΥ ΘΕΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ.»¹

Πολὺς καὶ ἀνέκφραστος εἶναι, ἀγαπητοί, ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς, ποῦ περιέχεται εἰς τὰ πρὸ δόλιου ἀναγνωσθέντα, καὶ δι' αὐτὸ ἀπαιτεῖ προσεκτικὴν διάνοιαν καὶ σκέψιν νηφάλιον καὶ ἀγρυπνόν, ὥστε νὰ μὴ μᾶς διοκῆγη τίποτε ἀπὸ ὅσα κρύπτονται εἰς τὰ σύντομα αὐτὰ λόγια. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ὁ φιλόσοφος Θεὸς δὲν ἐπέτρεψε νὰ γίνωνται κατανοητὰ καὶ φανερὰ ἀμέσως καὶ διὰ μιᾶς ἐπιτολαίας ἀναγνώσεως διὰ ὅσα περιλαμβάνονται εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν ἀκνηρίαν μας καὶ νὰ δείξωμεν μεγάλο ἐνδιαφέρον Ἐ καὶ ἔτσι ν' ἀποκομίσωμεν τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν. Διότι κατὰ κάποιον τρόπον αἱ γνώσεις, ποῦ ἀνευρίσκονται μετὰ κόπον καὶ ὕστερα ἀπὸ ἀνάλογον ἐρευναν, ἐντυπώνονται συνήθως βαθύτερα εἰς τὸ μυαλὸ μας, ἐνῶ, ὅ,τι μαθαίνεται μετὰ εὐκολίαν, περὶ καὶ φεύγει γρηγορότερα ἀπὸ τὴν καρδίαν μας. Συνεπῶς, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ ἀδιαφορώμεν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμε τὸν νοῦν μας ἀγρυπνόν καὶ νὰ ἐξετάζωμεν ἐξ ἀσκήτου τοῦ δόλιου τῶν νοημάτων τῶν κειμένων, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κερδίσωμεν κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἔτσι (ὠφελημένοι) νὰ γυρίσωμεν εἰς τὰ σπιτὰ μας. Καθ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ εἶναι πνευματικὸν πανηγύρι καὶ θεραπευτήριον (ιατρείον) τῶν ψυχῶν. Καὶ εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, ὅταν νὰ ἔχωμε ἐπισκεφθῆ πανηγύρι, ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν ἄφθονα ἐμπορεύματα, Ἐ τότε νὰ ἐπιστρέψωμεν, καί, ὅταν νὰ καταρῶμεν εἰς τὸ ἱατρείον, νὰ ἐξέλθωμεν ἀπ' αὐτό, ἀφοῦ πάρωμεν τὰ κατάλληλα φάρμακα διὰ τὰς ἀσθενείας, ποῦ ἔχομεν. Πραγματικὰ, δὲν συγκεντρωνόμασθε ἐδῶ κάθε ἡμέραν μετὰ σκοπὸν τὴν ἀπλήν μετὰ τοῦ μας ἐπαφῆν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ διαλυώμεθα, ἀλλ' ἐρχόμεθα ἐδῶ διὰ νὰ διασώθῃς κάθε τί τὸ ὠφέλιμον καὶ νὰ

1. Γεν. 12, 7.

θεραπευθής από το πάθος που σ' ένοχλεί, και έτσι (φωτισμένος και θεραπευμένος) να φύγεις απ' εδώ.

Διότι κατά ποίαν λογική δεν θα ήσαν από τα πλέον παρόμοια το γεγονός ότι, όταν στέλλωμεν τα παιδιά μας εις τὸ σχολεῖον, ἔχομεν τὴν ἀπαιτήριον **Ξ** καθημερινά να προσδεύουν κάπως εις τὰ μαθήματά τους, και εις κομμίαν περίπτωσιν δὲν ἀνεχόμεθα να πηγαίνουν ἐκεῖ ἄσκοπα και ἀνώφελα, ἐάν δὲν ἀντιληφώμεν ὅτι μαθαίνουν κάτι περισσότερο. Ἀντίθετα, ἡμεῖς, που ἔχομεν πλέον τὴν κατάλληλον ἡλικίαν, μολονότι ἤλασμεν εις τὸ πνευματικόν αὐτὸ ἱατρεῖον,² ἀνεχόμεθα να μὴ ἔχωμεν τὸν ἴδιον ζῆλον μετὰ τὰ παιδιά, και μάλιστα, ὅταν τὸ κέρδος ἀποσκοπῆ εις τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας. Δι' αὐτό, σὰς παρακαλῶ, ὁ καθένας μας ἄς ἐξετάσῃ τὸν ἑαυτόν του, καθημερινά, διὰ να βλέπῃ τί ἀκέρδιον ἀπὸ τὴν σημερινὴν οὐμίαν, τί ἀπὸ τὴν αὐριανήν, διὰ να μὴ δώσωμεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι και ἡμεῖς ἐρχόμεθα εις τὴν Ἐκκλησίαν τυχαία και ἄσκοπα.

Τὸ ὅτι δὲ ἡ ἐνέργειά μου αὐτὴ με ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν (ἄφου, θέθαια, προσφέρω ἐγὼ ὅλα ἐν γένηι, 317 Α ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμένα, και δὲν παραλείπω τίποτε ἀπὸ τὰ δυνατά), ἐνῶ εις ὅσους ἀγανακτοῦν και δὲν προσέχου με ἐπιμέλειαν, οὐτε ἔχου τὴν προθυμίαν να ὠφεληθοῦν κάτι παραπάνω, γίνεται αἰτία μεγαλύτερας καταδίκης, ἀκουσε τὸν Χριστὸν που λέγει, ὄφ' ἐνὸς μὲν πρὸς ἐκεῖνον που ἐκρυψε τὸ τάλαντον εις τὸ χῶμα: «Δοῦλε κακέ, ἔπρεπε, λοιπόν, σὺ να καταθέσῃς τὸ χρῆμά σου εις τοὺς τραπεζίτας και ὅταν θὰ ἤρχομην ἐγὼ, θὰ ἔπαιρνα μετ' ὅκον αὐτὸ που μοῦ ἀνήκει»,³ ὄφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: «ἐάν δὲν εἶχα ἔλθει και δὲν τοὺς εἶχα οὐμλήσει ἀποδεικνύων εις αὐτοὺς μετὰ τὴν διδασκαλίαν και τὰ θαύματά μου ὅτι εἶμαι ὁ Μεσσίας, δὲν θὰ εἶχαν ὁμωσιν διὰ τὴν ἀπιστίαν που ἔδειξαν εις ἐμένα. Τώρα, ὁμωσ, δὲν ἔχου πρόφασιν, ἡ ὅποια να δικαιολογῆ τὴν ἁμαρτίαν των».⁴

Ἄλλ' εις τὴν προκειμένην περίπτωσιν δὲν ἐξετάζω αὐτὸ τὸ πρῶγμα, ἐάν, δηλαδή, εὐρισκώμαι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐνοχλήν, μὰ ἐπιθυμῶ τὴν ἰδικὴν σας προκοπήν, και πιστεύω **Β** ὅτι ἀκρωτηριάζεται ἡ ἰδική μου ἀγαλλίασις, ἔστιω και ἂν εἶμαι χιλίας φορὰς ἀνεύθυνος, ἐάν και ἐσεῖς δὲν δεῖξετε ζῆλον ἀντάξιον πρὸς τὴν προστάθειαν που καταβά-

2. Δηλαδή, τὴν Ἐκκλησίαν.

3. Πρὸς Ματθ. 25, 26-27.

4. Ἰωάν. 15, 22.

λω ἐγὼ. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς ἰδικῆς μου χαρᾶς, να βλέπω δηλαδή, τὴν προκοπήν σας εις τὰ πνευματικὰ ζητήματα.

Και γνωρίζω καλά, θέθαια, ὅτι μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἶσθε γεμάτοι σὺνεσιν και ὅτι ἠμπορεῖτε και ἄλλους να συμβουλεύετε. Ἄλλὰ, σὺν τὸν μακάριον Παῦλον, συνεχῶς σας προτρέπω εις τὰ θέματα αὐτά, σὰ να σας ὑπενθυμῶ τὰς ἀληθείας που γνωρίζετε,⁵ και να σας τὸνώνω τὸν ζῆλον και τὴν προθυμίαν, ἐπειδὴ θέλω να ἀναπτυχθῆτε εις τελείας και ὠλοκληρωμένας προσωπικότητες. Θέθαια, δὲν θεωρῶ μικρὸν ἀπόδειξιν τῆς κατὰ Θεὸν προκοπῆς σας αὐτὸ ἀκριδῶς, **Γ** τὸ γεγονός δηλαδή, ὅτι κάθε ἡμέραν ἐρχεσθε ἐδῶ με τὴν μεγάλην προθυμίαν και δὲν χορταίνετε ν' ἀκούετε τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν. Πραγματικά, ὅπως ἀκριδῶς ἡ ὄρεξις διὰ τὴν τροφήν τοῦ σώματος ἠμπορεῖ να θεωρηθῆ σὺν ἀπόδειξις ὑγείας τοῦ ὄργανισμοῦ, ἔτσι και ἡ ἐπιθυμία τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας ἠμπορεῖ να ἐκληρωθῆ σὺν σφαιρατῆ ἀπόδειξις τῆς ψυχικῆς ὑγείας. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον και ἐγὼ, θέθαια, ἐπειδὴ γνωρίζω τὸν πόθον σας και ὅτι, ὅσον πολὺ και ἂν παρατείνω τὴν διδασκαλίαν, δὲν ἠμπορῶ οὔτε και ἔτσι να ἰκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν σας και να προσφέρω ἐπαρκῆ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τροφήν, δὲν θὰ πούσω ἀνάλογα μετὰ τὴν δύναμιν μου, ὅσα μοῦ παρέχει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, **Δ** να σὰς τὰ δίδω κάθε ἡμέραν πρὸς ὠφέλειαν σας και να ἐναποθέτω τὰ διδάγματα τῶν θεῶν Γραφῶν εις τὴν διανοίαν σας.

Ἐλθετε, λοιπόν, και σήμερα, ἄφου παρακαλέσω τὸν φιλόνητον Κύριον να οδηγήσῃ τὴν γλῶσσάν μου εις τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ζητουμένων, να σας προσφέρω τὴν συνηθισμένην διδασκαλίαν, ἀρχίζων κατὰ πρόωτον ἀπὸ τὰ ἀναγνωσθέντα εις τὴν ἀγάπην σας. «Ἐκεῖ ἐφανερώθη», λέγει, «ὁ Θεὸς εις τὸν Ἄδραμ και εἶπεν εις αὐτόν». Σωστά δὲν σὰς ἔλεγα εις τὴν ἀρχὴν τῆς οὐμίας, ὅτι κρύπτεται μέγας θησαυρὸς εις τὰ σύντομα αὐτὰ λόγια; Νά, λοιπόν, που τὸ προσῆμιον τῶν ἀναγνωσθέντων ἐμφανίζεται ἀμέσως περιέργων και παραύξενον, **Ε** «Ἐκεῖ ἐφανερώθη», λέγει, «ὁ Θεὸς εις τὸν Ἄδραμ». Διὰ πρώτην φορὰν συναντῶμεν εις τὴν Γραφήν τὴν φράσιν αὐτὴν ὅτι, δηλαδή, ὁ Θεὸς ἐφανερώθη. Πραγματικά, οὐτε διὰ τὸν Ἄδραμ, οὐ-

5. Πρὸς Ρωμ. 15, 15.

6. Γεν. 12, 7.

τε διά τόν *Αδελ, ούτε διά τόν Νώε, ούτε δι' άλλον κανένα ἐχρησιμοποίησεν αὐτήν τήν ἔκφρασιν ἢ Γραφή. Ποία εἶναι, λοιπόν, ἡ σημασία τῆς λέξεως αὐτῆς; «Καί ὡφθη», λέγει; Μά τότε πῶς ἀπό τό άλλο μέρος λέγει δι' κανέναν δέν θά ἴδῃ τόν Θεόν καί θά ἠμπορήσῃ νά διατηρηθῇ εἰς τήν ζωήν;⁷ Λοιπόν, τί θά ἠμπορέσωμεν νά εἰπωμεν τώρα, ὅταν ἡ Γραφή λέγῃ, ὅτι ἐφανερώθη ὁ Θεός; Μὲ ποῖον τρόπον ἐφανερώθη εἰς τόν δίκαιον; Ἄρα γε εἶδεν αὐτήν τήν ἴδιαν τήν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ;⁸ Ὁχι, βέβαια. Μὴ γένοιτο. Ἄλλὰ τί συνέβη; Μά, εἶται ἐνεφανίσθη, ὅπως ὁ ἴδιος γνωρίζει μόνον καί ὅπως ἐκείνος ἠμποροῦσε νά τόν ἴδῃ.⁹ 318 Α Πραγματικά, ἐπειδή ὁ σοφός καί φιλόδημος Κύριός μας εἶναι ἐφευρετικός καί συγκαταβαίνει πρὸς τήν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐμφανίζει τόν ἑαυτόν του εἰς ὅσους ἔχουν προετοιμασθῆ ἀξίως.* Καί αὐτό τό ἀποδεικνύει διά μέσου τοῦ προφήτου, ὅταν λέγῃ: «Ἐγὼ ἐπολλαπλασίασα τὰς ἐμφανίσεις μου καί συνεχῶς εὐρίσκομαι εἰς τήν διάθεσιν τῶν προφητῶν».¹⁰ Ἀκόμη καί ὁ Ἡσαίας εἶδε τόν Θεόν νά κάθεται.¹¹ Ἡ ἐνέργεια ὁμοίως αὐτῆ δέν ταιριάζει εἰς τόν Θεόν, ἀφοῦ ὁ Θεός δέν κάθεται. Βέβαια, πῶς εἶναι δυνατόν νά κάθεται ἡ ἀσώματος καί ἀθάνατος ἐκείνη φύσις; Ἐξ άλλου, καί ὁ Δανιὴλ εἶδε τόν Θεόν, σάν γέροντα.¹² Μά καί ὁ Ζαχαρίας¹³ τόν εἶδε διακριτικῶς καί ὁ Ἰεζακιὴλ κατ' άλλον τρόπον.¹⁴ Δι' αὐτόν, λοιπόν, τόν λόγον ἔλεγεν: «ἐπλήθυνα ὀράσεις, Ἐ ἀντὶ νά εἴπῃ δι' ἐνεφανίσθη εἰς τόν καθένα ἀνάλογα μὲ τήν ἀξίαν του. Συνεπῶς, καί τώρα, ἐπειδή ἀπεμάκρυνε τόν δίκαιον ἀπὸ τήν πατρίδα του καί τόν διέταξε νά μεταθῇ εἰς ξένην χώραν καί, ὅταν ἐφθασεν εἰς αὐτήν, περιεφέρετο τόσον, ὡσάν νά ἦτο πλάνης καί ξένος, ἀφοῦ οἱ Χοναναῖοι κατεῖχαν ἀκόμη τήν γῆν, ἐμφανίζεται ὁ Κύριος ἐνδιαφερόμενος διά τήν ἐξέυρεσιν τοῦ τόπου, εἰς τόν ὅποιον θά κατοικήσῃ ὁ Ἄβραμ. Ὁ ἀγαθὸς Κύριος, ἐπειδή ἤθελε νά παρηγορήσῃ αὐτόν καί νά τοῦ ἐνισχύσῃ

7. Ἰερ. 38, 20.

8. Ἡ λέξις οὐσία ἐνεαῖθα σημαίνει τήν οὐσίαν, τό πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

9. Πραγματικά, ὅταν εἶπεν ὅτι ὁ Ἄβραμ εἶδε τόν Θεόν, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεός ἐνεφανίσθη εἰς τόν Ἄβραμ, δεῖται ὁ Θεός κινούμενος ἀπὸ φιλοδημιουργίας ἐμφανίζεσθαι.

10. Ἰε. 19, 11.

11. Ἰε. 8, 1.

12. Δαν. 7, 22.

13. Πρβλ. προφητεία Ζαχαρίου.

14. Πρβλ. Ἰεζ. 1, 1 εἰς.

τήν προθυμίαν, ὅστε νά μὴ δεῖξῃ ἀδιαφορίαν, οὔτε νά εἶχῃ ἀμφιβολίας διά τήν ὑπόσχεσιν, ποῦ τοῦ εἶχε πλέον δοθῆ, ὅτι, δηλαδή, «ἐλα ἐδῶ καί θά σέ κάμω γενάρχην μεγάλου ἔθνους»¹⁵ (καθ' ὅσον μάλιστα ὁ δίκαιος ἐβλεπεν, ὅτι τὰ γεγονότα ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τήν ὑπόσχεσιν καί ὁ ἴδιος περιπλανᾶτο σάν ἕνας ἀσήμαντος, περιφρονημένος ἢ καί ἀπροσάτευτος χωρίς νά εἶχῃ ποῦ νά καταφύγῃ), ἀκριβῶς λοιπόν, διά νά ἐνδυναμώσῃ τό φρόνημά του, λέγει: «Ἐκεῖ ἐφανερώθη ὁ Θεός εἰς τόν Ἄβραμ καί εἶπεν εἰς αὐτόν. Εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θά δώσω τήν χώραν αὐτήν».¹⁶ Τότε ἡ ὑπόσχεσις ἦτο μεγάλη καί ἀνάλογος πρὸς τήν ἐπαγγελίαν, μὲ τήν ὅποιαν τὸν ἔπεισε νά ἐγκαταλείψῃ τήν χώραν του. Τοῦ ὑπεσχέθη, δηλαδή, «θὰ δοξάσω τό δνομά σου».¹⁷ Δι' αὐτό τώρα πάλιν λέγει: «εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θά δώσω τήν χώραν αὐτήν». Ἐπειδή, λοιπόν, ὁ δίκαιος ἦτο γέρος καί δέν εἶχεν ἀποκτήσει υἱὸν ἐξ αἰτίας τῆς στεριότητος τῆς Σάρκα, τοῦ ὑπόσχεται, ὅτι θά δώσῃ τήν χώραν αὐτήν εἰς ἐκείνον, ποῦ θά γεννηθῇ ἀπ' αὐτόν. Καί πρόσεξε τήν φιλοδημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ μὲ ποῖον, δηλαδή, τρόπον ἐπιθυμεῖ νά τόν καταστήσῃ γνωστὸν εἰς ἄλλους, ἐπειδή γνωρίζει τήν ἀρετὴν τοῦ δίκαιου, καί σάν νά ἦτο κάποιος πολῦτιμος λίθος κρυμμένος, εἶται νά τόν φανερώσῃ. Καί ἀφοῦ τοῦ ἔδωκεν ἄλλη παλλήλους ἐπαγγελίας καί μεγάλας ὑποσχέσεις, ἀναβάλλει πάλιν δι' ὄλιγον χρόνον τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, διά ν' ἀποδειχθῇ τοιοῦτοτρόπως ἡ φιλόθεος διαγωγή τοῦ πατριάρχου, ὅτι δηλαδή, μολοντί ὁ μακάριος μέχρι τώρα ἐβλεπε τὰ πράγματα ν' ἀκολουθοῦν διαφορετικὴν πορείαν ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις, ἐν τούτοις δέν ἐνοιωθε φόβον, οὔτε ταραχήν, ἀλλ' εἶχε τό μυαλό του ἤρμιον, ἀφοῦ ἦτο καθ' ὁλοκλήριον σίγουρος ὅτι ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη μίαν φοράν ὁ Θεός εἶναι πλέον βέβαια καί ἀμετακίνητα.

Ἐ Ἄλλ' ἄς τὰ ἐρευνησωμεν διὰ γενικῶς ὄλιγον κατ' ὄλιγον, διά νά ἠμπορέσωμεν νά ἀντιληφθῶμεν, ἀπ' ἐνός μὲν τήν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ καί τήν φροντίδα τοῦ εἶχε διά τόν δίκαιον, ἀπ' ἑτέρου δὲ τήν θερμὴν ἀγάπην τοῦ πατριάρχου πρὸς τόν Θεόν.

«Ἐκεῖ ἐφανερώθη», λέγει, «κύριος ὁ Θεός εἰς τόν Ἄβραμ». Μὲ ποῖον τρόπον ἐφανερώθη; Ἀσφαλῶς, ὅπως ὁ

15. Γεν. 12, 2.

16. Γεν. 12, 7.

17. Γεν. 12, 2.

Ίδιος ὁ Θεὸς γνωρίζει μόνον καὶ ὅπως ἤμποροῦσεν ὁ Ἄβραμ νὰ τὸν ἴδῃ. Δὲν θὰ پاύσω, δέδια, νὰ τὸ διακηρύσω αὐτὸ, ἔστω καὶ ἂν δὲν γνωρίζω τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως. Ἐκείνῳ μόνον τὴν Γραφήν, ποὺ λέγει, ³¹⁹ Α' ὅτι «Ἐκεὶ ἐφανερώθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβραμ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν ταύτην». Νὰ ἐνθυμῆσθε μὲ ἀκριβείαν τὰς ὑποσχέσεις ποὺ ἔδωκεν ὁ Θεός, ὥστε, ὅταν θὰ ἴδῃτε τὸν δίκαιον ὃ ἀντιμεταπίσῃ ποικίλας δυσκολίας, νὰ ἀντιληφθῆτε τὴν θεοφιλή του συμπεριφοράν, τὴν σταθερότητα τῆς ἀρετῆς του καὶ τὴν βεβαίαν καὶ ἀμετακίνητον ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἔτσι νὰ διδοσθῆτε, ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν δίκαιον αὐτόν, καὶ νὰ μὴ ἔχετε ποτὲ τὴν γνώμην, ὁσάκις ἴδῃτε κάποιον ἐνάρτεον νὰ περιπίπτῃ εἰς πειρασμοὺς ἢ ἄλλας τινὰς ἐπιγείους θλίψεις, ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὴν θεϊὰν ἐγκατάλειψιν. Ἀντιθέτα, ἀφοῦ ἀντιληφθῆτε τοὺς ποικίλους τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς τακτοποιεῖ τὰ ζητήματα, νὰ ἐμπιστευθεσθε τὰ πάντα εἰς τὴν ἀκατάληπτον πρόνοιαν αὐτοῦ. Ἐάν, λοιπόν, καὶ τὸν δίκαιον αὐτόν, ποὺ τὴν ἀγάπην Β' εἶχε πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἔδειξεν τὴν μεγάλην ὑπακοήν, ἐπιτρέπη νὰ πειρασθῇ μὲ τὰς δοκιμασίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, τὰς ὁποίας ἀμέσως θὰ πληροφορηθῆτε λεπτομερῶς, ὅχι ἐπειδὴ περιφρονεῖ τὸν δούλον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ φανερώσῃ τὴν ἀρετὴν του εἰς ἄλλους γενικὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, (ἐξ ἄλλου εἶναι συνηθία τοῦ Θεοῦ νὰ ἐφορμώσῃ αὐτὴν τὴν τακτικὴν εἰς τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δικαίους, καὶ ὅσοι εἴσθε ἐπιμελεῖς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θεϊῶν Γραφῶν, θὰ ἤμπορέσετε, μελετώντες αὐτάς μὲ προσοχὴν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ν' ἀντιληφθῆτε ὅτι ἔτσι καθορίζει τὴν ζωὴν τῶν δούλων του ὁ Θεός), κατὰ ποίαν λογικὴν δὲν θὰ ἦτο ἔκφρασις μεγίστης ἀγνωμοσύνης τὸ νὰ ναιμίετε, C' ὅτι ἡ παραχώρησις αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ τὴν θεωρῆτε μᾶλλον ὡς ὀφθαλμοφανῆ ἀπόδειξιν τοῦ μεγάλου ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας του; Λοιπόν, ἀποδεικνύων τὴν ὑπερβολικὴν του δύναμιν ὁ Θεός, διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐπιτυγχάνει δύο πράγματα, δηλαδή, καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν τῶν δούλων του καθιστᾷ φανεράν εἰς ἄλλους γενικὰ καὶ τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν δυσκολῶν δυναμένην νὰ εὖρη λύσιν παλυμήχανον πρόνοιαν του ἐμφανίζει, καὶ, ἀφοῦ τὰ πράγματα φθάσουν σχεδὸν εἰς σημεῖον ἀπελπιστικόν, τότε τοὺς δίδει τὴν τροπὴν ποὺ ἐπιθυμεῖ, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται καθόλου ἀπὸ τὴν

δυσκολίαν ποὺ παρουσιάσθηκεν.

«Ἐκεὶ ἐφανερώθη», λέγει, «Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβραμ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν, D' Εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν». Εἶναι μεγάλη ἡ ὑπόσχεσις αὐτὴ καὶ πάρα πολὺ τὴν ἐποθεύσεν ὁ δίκαιος. Γνωρίζετε, ἄλλωστε, πόσον οἱ γέροντες, καὶ πρὸ πάντων, ὅταν ἔχουν περᾶση τὴν ζωὴν των χωρὶς ν' ἀποκτήσουν παιδιὰ, παθεῖν αὐτὰ. Συνεπῶς, ὁ Κύριος, ἀμείβων τὴν ὑπακοήν τοῦ Ἄβραμ, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἤκουσε τὸ «φυγε ἀπὸ τὴν πατρίδα σου», δὲν ἐβράδυνεν, οὔτε ἀνέβαλε τὴν ἀναχώρησιν, ἀλλ' ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν καὶ ἔκαμε πράξιν τὴν ἐντολήν, λέγει: «Εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν».

Πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον διὰ τῶν λέξεων (αὐτῶν) ἐνίσχυσεν (ὁ Θεός) τὸ φρόνημα τοῦ (Ἄβραμ) καὶ τοῦ προσέφερον Ἰσραὴλ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὰς δοκιμασίας ποὺ ὑπέστη. E' Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ δίκαιος, ἀπαδεικνύων τὴν εὐγνωμοσύνην του, ἀμέσως ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Θεόν. «Ὁ Ἄβραμ ἐπειδὴ ἐκεῖ παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός ἐκτίσεν χάριν Αὐτοῦ θυσιαστήριον».¹⁸ Κῦρταξε ἀπόδειξιν φιλοθεῖου διαθέσεως. Καὶ τὸν τόπον, ὅπου ἤξιώθη νὰ συναμιλῆσῃ μὲ τὸν Θεόν, τὸν ἀφιέρωσεν εἰς Αὐτόν, καὶ ἀπέδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην του ὅσον ἡδύνατο. Διότι τὸ «ἐκτίσεν θυσιαστήριον» εἶναι ὁμοιον ὡς νὰ ἔλεγεν ὅτι ἠὲχαρίστησε τὸν Θεόν διὰ τὰς ἐπαγγελίας. Δηλαδή, ὅπως ἀκριβῶς πολλὰς φορές οἱ ἄνθρωποι, παρακινούμενοι ἀπὸ τὸ ἀσθημα τῆς φιλίας, κτίθουν οἰκῆματα εἰς τὸ μῆρ ποὺ συναυτῶνται μὲ τοὺς ἀληθινούς των φίλους, πολλάκις δὲ πολλοὶ καὶ πόλεις ἐθεμελίωσαν καὶ τὰς ἀνάμασαν.³²⁰ Α' ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς συναντήσεως των μὲ ἰδικὰ των πρόσωπα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, λοιπόν, καὶ αὐτὸς ὁ δίκαιος εἰς τὸ σημεῖον ποὺ ἤξιώθη νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν «ἐκτίσεν ἐκεῖ θυσιαστήριον πρὸς τιμὴν τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἐκεῖ παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός, καὶ ἔφυγεν», λέγει, «ἀπὸ ἐκεῖ».¹⁹ Τί σημαίνει ὁμοῦ «ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ»; Μά, ἐπειδὴ πλέον ὁ χώρος ἐκεῖνος ἦταν ἱερός καὶ εἶχεν ἀφιερῶθαι εἰς τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπῆγε, λέγει, εἰς ἄλλο μέρος «εἰς κάποιο ὄρος πρὸς ἀνατολάς τῆς

18. Γεν. 12, 7. Μὲ τὴν ἱερασίαν τοῦ θυσιαστήριου δηλοῦται ἡ κατάστασις εἰς τὴν Χαναάν καὶ ἡ ἀφιέρωσις αὐτῆς εἰς τὸν Θεόν.

19. Γεν. 12, 7-8.

Βαιθήλ,²⁰ και εκεί έστησε την σκηνήν του.²¹ Πρόχειρον λέγει, κατεσκεύασε την κατοικίαν του. Βλέπετε πόσον όλιγαρκής ήτο και πάντοτε έτοιμος, ώστε, μαζί με την σύζυγόν του και τους ανθρώπους του σπιτιού του, ν' αλλάξη τόσον εύκολα κατοικίαν; *Άς τό άκούσουν αυτοί άνδρες, άλλ' άς τό άκούσουν και αί γυναίκες. Β Διότι πολλάς φορές, όταν είναι ανάγκη νά πάμε εις τό χωράφι, επινοούμεν πλήθος προσάσεων και ασχολούμεθα με πολλά και διάφορα, επειδή παίρνομεν μαζί μας πολλά και όχι τ' άπαραίτητα διά την συγκεκριμένην έργασίαν, άλλα τά περιττά και άχρηστα, που έχουν δημιουργηθή νά ικανοποιούν την ματαιοδοσίαν μας, αυτά έχομεν μαζί μας και τά περιφέρομεν.

*Άλλ' ό δίκαιος αυτός δεν ενήργησεν έτσι. Τί έκανε, λοιπόν; *Επειδή ηξιώθη νά συνομιλήση με τον Θεόν, άφιέρωσε τον τόπον εις αυτόν, έκτισε θυσιαστήριον και πολύ εύκολα μετεκόμισεν εις άλλο μέρος. *Εκεί έστησε την σκηνήν του έχων την πόλιν Βαιθήλ προς δυσμάς και την πόλιν *Άγγολ προς ανατολάς. Και εκεί ό *Άβραμ έκτισε θυσιαστήριον εις τον Κύριον C και άφιέρωσεν αυτό εις τον Θεόν.²² Κόπταζε, πώς με δλας τās ενεργείας του φανερώνει την φιλάθεον διάθεσίν του. *Εκεί, λοιπόν, διά την ύπόσχεσιν που του έδωσεν ό Θεός, έκτισε τό θυσιαστήριον και, άφου άφιέρωσε τον τόπον εις τον Θεόν, ανεχώρησεν. *Εδω πάλιν, άφου έστησε την σκηνήν του, έκτισε, λέγει, «θυσιαστήριον και άφιέρωσεν αυτό εις τον Θεόν». Είδες, μυαλό που φιλοσοφεί και ενεργεί σωστά; Είδες αυτό ακριδώς, που έπήνεσεν εις τās επιστολάς του ό άξιοθαύμαστος διδάσκαλος τής οικουμένης, δηλαδή ό Παύλος, όταν έλεγεν «εις κάθε τόπον νά σηκώνουν προς τον ουρανόν χέρια καθαρά από κάθε μολυσμόν»,²³ αυτό προηγουμένως τό έπραγματοποίησε διά των έργων του ό Πατριάρχης, με τό νά κτίξη θυσιαστήριον D εις κάθε τόπον και νά ευχαριστή τον Θεόν. *Εγνώριζε, θέσπια, εγνώριζε καλά, ότι τίποτε άλλο δεν ζητεί από τον άνθρωπον ό Θεός των δ-

20. Βαιθήλ, πόλις τής Χαναάν, που ονομάζεται λουζά πριν παράση από εκεί ό πατριάρχης *Ιακώβ και ύφη τό όνομα τής κλιμακός (Γεν. 28, 1-18, Κριτ. 1, 22 κτ.). *Ανήκον έν συσχέσει εις την φυλήν Βενιαμιν (Γεν. Ν. 12, 9 και 16, 21 κτ.). Μεταγενέστερα, άπέδη κέντρον ειδικολογίας.

21. Γεν. 12, 8.
22. Γεν. 12, 8.
23. Α' Τιμ. 2, 8.

λων ύστερα από τās άμετρήτους και άνεκφράστους ευεργεσίας του προς αυτόν, παρά ψυχρήν γεμάτην ευχαριστίαν και γνώσιν του τρόπου νά έκφράξη την ευγνωμοσύνην του διά τά υπάρχοντα, που του έδωσεν ό Θεός.

*Άλλ' άς ίδωμεν, πάλιν, πώς και από εδώ μεταναστεύει ό δίκαιος. *Έφυγε και από εκεί ό *Άβραμ και πορευθείς προς νότον εγκαταστάθη εις την εκεί έρημον.²⁴ Πρόσχε και εδώ την φιλάθεον γνώμην του και την μεγάλην του σοφίαν. *Έκ νέου, λέγει, έφυγεν από εκεί και «εγκατεστάθη εις την έρημον». Ε Διά ποίον λόγον, όμως, έφυγεν από εκεί; Πιθανόν, επειδή έδλεπεν ότι πολλοί από τους κατοίκους τής περιοχής εκείνης δεν ηύχαριστούντο από την άφιξίν του. Δι' αυτό ακριδώς, άποδεικνύων τό μέγεθος τής πραότητός του και τό πόσην σημασίαν άποδίδει εις την ειρήνην και άκόμη διά νά μη έχη καμμίαν δοσοληψίαν με κανένα, φεύγει εις την έρημον. *Και πορευθείς, λέγει, «εγκατεστάθη» εις την έρημον». *Ασυνήθιστον λέξιν έχρησιμοποίησεν ή θεία Γραφή. Δηλαδή, όπως ακριδώς συνηθίζεται εις την πολυμηκην όρολογίαν, έτσι και τώρα έπτε διά τον δίκαιον, ότι «εστρατοπέδευσεν», διά νά μάς παρουσιάση την έτοιμότητα του πατριάρχου. Δηλαδή, όπως οι στρατιώται ²⁵ Α με εύκολον άλλοτε εδώ και άλλοτε εκεί στρατοπεδεύουν, έτσι, λοιπόν, και ό δίκαιος αυτός, μολονότι είχε μαζί του σύζυγον και άνεψών και μεγάλον αριθμόν ύπηρέτων, έν τούτοις με μεγάλην εύκολίαν έκανε τās μετακινήσεις. Είδες τρόπον ζωής εύκολοκίνητον κατά την διάρκειαν του γήρατος και με σύζυγον και τόσους ύπηρέτας; Νομίζω, όμως, ότι πρό πάντων είναι άξιοθαύμαστος ή άνδρεία τής συζύγου. *Όταν, δηλαδή, λάθω ότι «ψην μου την άδυναμίαν τής γυναικείας φύσεως και συλλαγισθώ πώς έπραγματοποιεί με εύκολίαν τās μετακινήσεις μαζί με τον δίκαιον σύζυγόν της, χωρίς νά στενοχωρηται ή ίδια, ούτε νά γίνεται εμπόδιον εις τον δίκαιον, καταλαμβάνομαι από έκπληξιν και σκέπτομαι ότι και αυτήν Β δεν την διέκρινε καθόλου όλιγώτερον ύψηλόν και γενναίον πρόνημα από τον δίκαιον. Αυτό θά τό γνωρίσωμεν καλλίτερα, όταν θά προχωρήσωμεν εις την συνέχειαν του άναγνώματος. Είδες, ότι ό δίκαιος, άφου ήκουσεν ότι

24. Γεν. 12, 9. *Η έρημος απόθ εδραίνεται εις τό νοτιώτερον άκρον της Παλαιστίνης μετά τον όρειον τής *Ιουδαίας και τής έρημου τής περιουήσου Σινά, είναι ή Νεγεβ, όπως την ονομάζει τό *Εβραϊκόν κείμενον.
25. Είς τό κείμενον λέγει: «και εστρατοπέδευσεν εκεί».

«εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν», δὲν ἤσυχασεν, ἀλλ' ἀπ' ἐδῶ ἐπήγαγεν ἐκεῖ καὶ πάλιν ἀπ' ἐκεῖ εἰς ἄλλο μέρος; Ἄλλὰ πρόσεξε, ὅτι καὶ ἀπὸ τὴν ἐρημιον δοδιώκεται πάλιν, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς πείνης. «Καὶ ἦλθεν», λέγει, «πεῖνα εἰς τὴν Χαναάν». 26 Ἄς τὸ ἀκούσουν ὅσοι ἀμιλοῦν δοκοπα καὶ ἀπρόσεκτα, καὶ κατολήθουν εἰς συμπεράσματα καὶ ὑποστηρίζουν, ὅτι, ἐπεὶ εὐρέθη κοντὰ μας ὁ τάδε, συνέθη ἡ πεῖνα, καὶ ἐπειδὴ ἦλθεν ὁ τάδε, συνέθη αὐτό. Ὁ Νά, βίμως, πού κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ δικαίου ἦλθε πεῖνα, καὶ μάλιστα μεγάλη πεῖνα. Ἄλλ' ὁ δίκαιος δὲν κυριεύεται ἀπὸ φόβου, οὔτε σκέπτεται, ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὥστε νὰ θεωρήσῃ τὴν ἰσκὴν του παρουσίαν σάν αἰτίαν τῆς πείνης, ἀλλ' ὅταν εἶδε τὴν φύσιν νὰ δοκιμάζεται καὶ ἐπακράτησεν ἡ πεῖνα, μετέδῃ, λέγει, «νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, διότι ἡ πεῖνα ἦτο μεγάλη εἰς τὴν χώραν».²⁷

Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον ἀνοίγονται νέα παθία ἀγώνων διὰ τὸν δίκαιον. Διότι ὁ Θεὸς ἐτακτοποιεῖ τὰ ζητήματα ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ὁ Ἄβραμ διδάσκαλος μόνον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Αἴγυπτου, καὶ νὰ καταστήσῃ εἰς ἄλλους ὀλοφάνερον τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς του. Δηλαδή, σάν νὰ ἦτο κάποιος ἀστέρι ἀγνώστου Ὀ καὶ κρυμμένον εἰς τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων,²⁸ τὸν ἐπῆραν ἀπὸ ἐκεῖ, διὰ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς πού ἐκάθητο εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης πρὸς τὸν ὄραμον τῆς ἀληθείας. Μά, ἰσως κάποιος ἐρωτήσῃ. Διὰ ποῖον λόγον δὲν προητοίμασε τὴν ἐπιστροφήν τῶν κατοίκων τῆς Χαλδαίας πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν διὰ μέσου αὐτοῦ; Εἶναι, βέβαιον, φυσικόν ὅτι ἡ πρόνοια διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν θὰ ἔγινε διὰ μέσου ἄλλου. Ἄκουσε, βίμως, τὸν Χριστόν πού λέγει «Ποῦθενά ἄλλου δὲν περιφρονεῖται προφήτης περισσότερον παρὰ εἰς τὴν πατρίδα του».²⁹ Ἐ συνεπῶς, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν, πού τοῦ ἔδωκεν, ὁ Θεός, ὅταν ἔλεγε «θὰ δοξάσω τὸ ὄνομά σου»,³⁰ ἐπιτρέπει νὰ ἔλθῃ ἡ πεῖνα καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἀναγκά-

26. Γεν. 12, 10.

27. Γεν. 12, 10.

28. Χαλδαίον ἢ χώρα ἐποικιοδοσῶν σιμυτιτῶν καὶ ἀραμιαῶν φῶλα, τὰ ὅποια ἐκλήθησαν εἰς τὴν νέαν Βαβυλωνίαν. Ἡ Χαλδαία ἐβρίσκετο εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς Μεσοποταμίας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκινῶντο οἱ Ἄβραμ διὰ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Χαναάν.

29. Ματθ. 13, 57.

30. Γεν. 12, 2.

ζεται ὁ Ἄβραμ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ γνωρίσουν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ. Δηλαδή, ἡ πεῖνα, σάν νὰ ἦτο δῆμιος, τοὺς ἔδεσε καὶ τοὺς ἐσῆκωσεν ἀπὸ τὴν ἐρημιον καὶ τοὺς ἔσυρεν εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν ὅσα συνέβησαν ἐδῶ καὶ εἰς ποίας δυσκολίας ἐνεπλάκη ὁ δίκαιος, διὰ νὰ γνωρίσωμεν καὶ ἐν προκειμένῳ τὴν ἀρετὴν του καὶ τὴν εὐσεβῆ ψυχὴν τῆς συζύγου του. Ὅταν, λοιπόν, ἐδόξασαν ἀρκετὰ καὶ ἐπληοῖασαν πλέον εἰς τὴν Αἴγυπτον, 322 Α τότε ὁ δίκαιος κατελήφθη ἀπὸ ἀγωνίαν, ἐπειδὴ ἐφοδῆθη, ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς, διὰ τὴν ζωὴν του καὶ στράφην λέγει πρὸς τὴν σύζυγον του «Ὅταν ὁ Ἄβραμ, λέγει, «ἐφθάσεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Αἴγυπτου εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκα του Σάρραν, Γνωρίζω, ὅτι εἶσαι γυναῖκα ὁμορφῆ. Ἐὰν συμβῇ, λοιπόν, τοῦτο» Ὅταν σὲ ἴδωσιν οἱ Αἰγύπτιοι μαζί μου, θὰ εἴπουν γυναῖκά του εἶναι αὐτή. Τότε ἐμὲ θὰ φονεύσουν, ἐνῷ ἐσὶν ἐσὶν θὰ περιποιηθοῦν. Διὰ τοῦτο νὰ εἴπῃς, ὅτι εἶμαι ἀδελφὴ του, ὥστε χάριν σοῦ νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ πρὸς χάριν σου νὰ μὴ φονευθῶ ἀπ' αὐτούς.» Ἀντιλαμβάνεσαι ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ Β εἰς πόσην ἀγωνίαν καὶ φόβον περιέπεσεν ὁ δίκαιος. Καὶ βίμως εἰς καμίαν στιγμήν δὲν ἐπαράχθη ἡ ψυχὴ του, οὔτε κατελήφθη ἀπὸ ἀ-

31. Ἡ Σάρρα ἦτο 65 ἐτῶν. Ἡ ἡλικία τῶν τότε ἀνθρώπων ἔφθανε νὰ 170 ἐτη (Γεν. 23, 1). Ἐπομένως, ἦτο εἰς τὸ μέσον τῆς ηλικίας τῆς, ἔτεκνον. Ἄνευ τῶν συντηρικῶν φροντίδων, κατὰ γὰρ ἐξ Ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας καὶ ἔζησεν εἰς τὸ θναίτηρον καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς Αἰγυπτίας, ἦτο πραγματικὰ ἀκαταστάτη.

32. Διὰ νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ἐνοχλητικὴν παρουσίαν του καὶ ἐλεύθερον νὰ περιῶσεν εἰς τὴν ἐπαύσην.

32α. Ἡμετέρι ἡ Σάρρα ἦτο ἑταίρια, ἤθελε νὰ προσέβῃ τὸ ὅτι εἶναι ἀδελφὴ καὶ ὄχι σύζυγος. Ἐτσι, ἀποφεύγον τὸν κίνδυνον ὁ Ἄβραμ, ἐπὶ ἀποπροσεχόμενος σάν ἀδελφὸς δὲν εἶχε τόσον φόβον, ὅσον ἐάν παρουσιαζότο σάν σύζυγος, ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἐφρόνιζε καὶ διὰ τὴν ζωὴν τῆς Σάρρας. Καὶ καὶ μὲν ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας του, ὅπως οὕτω ὅπως νὰ εἴπῃ ὅσα καὶ ἐλόγησαν τὴν ἀλήθειαν, εἶναι κάπως δικαιολογημένος λόγῳ τῶ καλοῦ, πού διεύρεχε, καὶ ἡ Σάρρα ἦτο πραγματικὰ ἀδελφὴ του (Γεν. 20, 11), διότι αἱ λέξεις ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ ἔχουν εὐρύτερον ἐνοχλον σημαίνει τοὺς συγγενεῖς, ἐν τούτοις ὁ Ἄβραμ δὲν ὀνόμαζεν ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς ἐσθίας τοῦ ἐμαρτυρητοῦ τῶ φεθόου. Οἱ ὄχι δὲν εἶναι ἀναμάρτητοι, ἀλλὰ ἠθικαὶ ἡρώες τῆς ἐσχάτης γεν. Τὸ ἐπεισοδίον τοῦτο ἔγινε, διὰ νὰ ἐκτακτεῖ τὸν Ἄβραμ εἰς τὴν Χαναάν, τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς ἐνοχλοῦσεν ἔνευ τῆς γυναικὸς τοῦ Θεοῦ (Γεν. 20, 2). Ὁ Χριστός εἰς τὴν συνέστασιν τῆς ἐκκλησίας ἐπέστη: ὅτι περαιτέρω τὴν κτίσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἄβραμ.

33. Γεν. 12, 11-13.

πελιτισίαν, οὔτε διελογίζετο οὔτε ἔλεγεν· Τί σημαίνει αὐτό; Μήπως μᾶς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός; Μήπως μᾶς ἐξηπάτησεν; Μήπως μᾶς ἄφησε χωρὶς τὴν πρόνοιάν του; Αὐτός, ποῦ εἶπεν· «Θὰ σέ δοξάσω καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν», μᾶς ἀφήνει τώρα νὰ φοβούμεθα δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν μας καὶ νὰ ἀντιμετωπίζωμεν μέγιστον κίνδυνον; Ὁ δίκαιος, ὅμως, δὲν κατεδέχθη οὔτε νὰ σκεφθῆ καν κάποιον ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐρωτήματα, ἀλλὰ δι' ἓνα πράγμα ἐφρόντιζε μόνον, τὸ πῶς θὰ ἤμπορέσῃ, ἐπινοῶν κανένα τέχνησμα, Ὁ ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀνακουφισθῆ ἀπὸ τὴν πείναν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ν' ἀποφύγῃ τὰ χέρια τῶν Αἰγυπτίων.

«Γνωρίζω», λέγει, «ὅτι εἶσαι γυναῖκα ὀμορφῆ». Κότταζε πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ὀμορφιά τῆς Σάρρας. Διότι, μολονότι εἶχαν φθάσει σχεδὸν εἰς τὸ γῆρας, ἐν τούτοις ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια εὗρίσκετο ἀκόμη εἰς ἀκμὴν, διατηρούσα εἰς τὸ πρόσωπον τὰς ἐνδείξεις τοῦ κάλους, καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τόσῃν ταλαιπωρίαν καὶ κακουχίαν, τὰς ὁποίας ὑπέμεινε, ὅταν μετεκινεῖτο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, δηλαδή, ὅταν ἐπήγαινε ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Καλδαίων εἰς τὴν Χαρράν, ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Χαναάν καὶ πάλιν ἀπὸ ἐδῶ εἰς τὴν Χαναάν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐδῶ καὶ τώρα πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ποῖον, λοιπόν, Ἰ ἀπὸ τοῦς πῶς δυνατοῦς ἀνδρας δὲν θὰ κατέβαλλαν αἱ συνεχεῖς αὐτὰ μεκτινήσεις.³⁴

Ἄλλ' ἡ ἀξιολογία αὐτῆς γυναῖκα καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσῃν μεγάλῃν ταλαιπωρίαν, ἀκτινοβολοῦσα μὲ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου τῆς ἀκόμη, προεκάλεε μὲγáλον καὶ σφοδρὸν φόβον εἰς τὸν δίκαιον. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν· «Γνωρίζω ὅτι εἶσαι γυναῖκα ὀμορφῆ. Θὰ συμβῆ λοιπὸν τοῦτο· Ὅταν σέ ἴδουν οἱ Αἰγύπτιοι μαζί μου, θὰ εἰπουν γυναῖκά του εἶναι αὐτή. Τότε ἐμένα θὰ φονεύσουν, ἐνῶ ἐσένα θὰ περιποιηθοῦν». Κότταζε πόσον ἐμπιστοσύνην εἶχεν εἰς τὸν γαρκατῆρα τῆς συζύγου του καὶ δὲν ἐφοβήθη μήπως κολακευθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπαίνοους, ἀλλὰ τῆς δίδει καὶ τέτοια συμβουλήν, ὅταν λέγῃ· «Ὅστε νὰ μὴ φονεύσουν ἐμένα καὶ περιποιηθοῦν ἐσένα. Διὰ τοῦτο νὰ εἴπης, ὅτι εἰμαι ἀδελφή του, διὰ νὰ τύχῃ χάριν σου ἐμμένους ὑπαδοχῆς καὶ πρὸς χάριν σου μὴ φονευθῶ ἀπ' αὐτούς». Ἐ Ἐπειδὴ, δηλαδή, δὲν ἦτο τυχαῖον αὐτὸ ποῦ τὴν συνεβούλευεν, δι' αὐτὸ, μὲ ἄσα προσθέτει ἠθέλησεν νὰ τὴν φέρῃ κοντὰ του, ὥστε

34. Ὅρα καὶ σημ. 31.

νὰ προκαλέσῃ τὴν συμπάθειόν της καὶ νὰ τὴν πείσῃ νὰ παίξῃ πρόθυμα τὸν ρόλον τῆς ἀδελφῆς του. «Ὅταν σέ ἴδουν οἱ Αἰγύπτιοι», λέγει, «θὰ εἰπουν γυναῖκά του εἶναι αὐτή. Τότε ἐμένα θὰ φονεύσουν, ἐνῶ ἐσένα θὰ περιποιηθοῦν». Δὲν εἶπε θὰ σέ προσβάλουν, διότι δὲν ἠθέλεε τώρα νὰ τῆς πρᾶξεν ἡσυχίαν με τοὺς λόγους του, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐφοβεῖτο τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ λέγει· «ἐσένα θὰ περιποιηθοῦν. Νὰ εἴπης λοιπόν, ὅτι εἰμαι ἀδελφή του».

Σκέψου εἰς ποῖαν κατάστασιν ἦτο φρασκὸν νὰ εὗρίσκεται τὸ μυαλὸ τοῦ δικαίου, ³²³ Ἄ ὅταν ἐδίδεν αὐτὰς τὰς συμβουλάς εἰς τὴν γυναῖκά του. Γνωρίζετε, θέθαια, γνωρίζετε ὅτι τίποτε δὲν εἶναι θαρύτερον ἀπ' αὐτὸ διὰ τοὺς ἀνδρας, ἀπὸ τὸ νὰ ἔχουν, δηλαδή, ἔστω καὶ ὑποψίαν μόνον τισιότην διὰ τὴν γυναῖκά των. Ὁ δίκαιος, ὅμως, φροντίζει καὶ κάνει τὸ πᾶν, ὥστε νὰ λάθῃ χώραν ἡ μοιχεία. Μά, ἀγαπητέ μου, νὰ μὴ καταδικάσῃς τὸν δίκαιον ἀπερίσκεπτα, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός νὰ γνωρίσῃς τὴν μεγάλην του σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν. Τὴν ἀνδρείαν του μὲν, διότι ἀντέξε τόσον γενναῖα καὶ κατενίκησε τὴν σύγχυσιν τῶν σκέψεών του, ὥστε νὰ δώσῃ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰς συμβουλάς. Πραγματικά, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι πῶς ἀφόρητον ἀπ' αὐτὸ, δίκαισε τὸν Σολομῶντα ποῦ λέγει· Β «Εἶναι γεμάτη ζήλεια ἡ καρδιά τοῦ ἀνδρός της. Δὲν θὰ τὴν λυπηθῆ κατὰ τὴν ἡμέραν ποῦ θὰ δικάζεται αὐτή, οὔτε θὰ ἀνταλλάξῃ τὴν ἔχθραν του μὲ πολλὰ δῶρα». ³²⁴ Καὶ ἄλλοῦ· «Ἡ ζήλεια εἶναι σκληρὰ σὸν τὸν Ἄδην». ³²⁵ Βλέπομεν, ὅτι πολλοὶ ἐφθασαν εἰς τόσῃν μεγάλην μανίαν, ὥστε δὲν ἐλυπήθησαν οὔτε τὰς γυναῖκάς των, ἀλλὰ πολλὰς φορές ἐσφάζαν μαζί καὶ τὸν ἴδιον τὸν μοιχὸν καὶ οἱ ἴδιοι ἠτοκτόνησαν. Τόση εἶναι ἡ παραφροσύνη ποῦ προκαλεῖ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ τόσον ἀσυγκράτητη εἶναι ἡ ζήλεια, ὥστε ἐκείνον, ποῦ τὸν ἐκυρίευσεν μίαν φοράν τὸ πάθος αὐτὸ, τὸν κάνει ν' ἀδιαφορῆ καὶ διὰ τὴν ζωὴν του ἀκόμη.

Καὶ τὴν μὲν ἀνδρείαν τοῦ δικαίου εἶναι δυνατὸν ἀπ' αὐτὰ ν' ἀντιληφθῆς. Ὁ Τὴν μεγάλην του, ὅμως, σύνεσιν (θὰ ἀντιληφθῆς) ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, ἂν καὶ εὗρέθῃ εἰς τόσῃν ἀμηχανίαν, σὴν νὰ εἶχε πιασθῆ εἰς δίκτυα, κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου τὸ κακὸν θὰ ἐγίνετο μικρότερον. Πραγματικά, ἐὰν ἔλεγεν

323. Παροιμ., θ, 34 - 36.

324. Ἐσθ., Ἄσμ., β, 6.

ὅτι εἶναι γυναῖκα του καὶ δὲν ἔκανε αὐτὴν τὴν προσποίησιν καὶ δὲν ἐχρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς, καὶ τὴν Ἰδίαν θὰ ἔχαιεν ὁ δίκαιος, διότι ἡ ὁμορφιά της θὰ προσελκύει τὴν ἀκόλαστη ἐπιθυμίαν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἐφονεύετο, διὰ τὴν μὴ ὑπάρχει ὁ ἔλεγχος τῆς παρουσίας των. Συνεπῶς, ἀφοῦ τὰ δύο αὐτὰ κακὰ ἐπρόκειτο ἀπωσθῆναι, ἀπὸ αἰτίας τῆς ἀκρατείας τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς τυραννίδος τοῦ βασιλέως, διὰ τὴν ἠμπορέσουν μέσα εἰς τὴν μεγάλην δυσκολίαν ποῦ ἀντιμετώπιζαν, νὰ εὑροῦν μίαν μικρὰν παρηγορίαν, λέγει Δ «Νὰ εἴπῃς ὅτι εἶμαι ἀδελφὴ σου». Διότι αὐτὸ πιθανόν νὰ μὴ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κακόν, ποῦ ἀναφέρεται εἰς ἐσένα, εἴτε εἴπῃς ὅτι εἶσαι ἀδελφὴ εἴτε συζυγος, δὲν ὑπάρχει κανένας ποῦ θὰ ἀμφισβήτησῃ τὴν πραγματοποίησίν του, ἀλλὰ θὰ δρῆσαι νὰ σὲ ἀρπάξουν ἐξ αἰτίας τῆς ὁμορφίας τοῦ σώματος. Εἶναι, ὁμῶς, φυσικόν ν' ἀποφύγω ἐγὼ τὸν κίνδυνον, ἐὰν χρησιμοποίησῃς τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς. Εἶδες τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου, μὲ ποῖον, δηλαδὴ, τρόπον, ἂν καὶ εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς τὰς δυσκολίας, κατώρθωσε νὰ εὕρῃ κάποιον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐσκέπτετο πῶς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐνέδραν τῶν Αἰγυπτίων;

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ σκέψου πάλιν τὴν ὑπακοὴν τοῦ δικαίου καὶ τῆς γυναίκος τὴν καλοκαγαθίαν. Ἐ τοῦ μὲν δικαίου τὴν ὑπακοήν, διότι δὲν ἀπεθαρῶνθη καὶ δὲν εἶπε· Διὰ ποῖον λόγον τὴν παίρνω μαζί μου, ἀφοῦ θὰ γίνῃ αἰτία τόσοῦ μεγάλης ταραχῆς; Διότι ποῖαν ὠφέλειαν θὰ ἔχω ἀπὸ τὴν παρουσίαν της, ὅταν πρόκειται νὰ κινδυνώσῃ ἡ ζωὴ μου ἐξ αἰτίας της; Ποῖον τὸ κέρδος, ὅταν, ὄχι μόνον δὲν μοῦ προσφέρῃ καμμίαν παρηγορίαν, ἀλλὰ μοῦ προκαλῆ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον μὲ τὴν ὁμορφίαν της; Τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὔτε εἶπεν, οὔτε ἐσκέφθη, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπαμάρτυσε κάθε παρρησίαν σκέψιν καὶ χωρὶς ν' ἀμφισβῆσῃ διὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, δι' ἓνα μόνον πράγμα ἐνδιεφέρετο, δηλαδὴ, μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἠμπορέσῃ ν' ἀποφύγῃ τὸν προσβεβλημένον κίνδυνον.

Ἐδῶ σκέψου, ἀγαπητέ μου. ³²⁴ Α τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς, δηλαδὴ, εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν ἐμφανίζεται, οὔτε παρηγορεῖ τὸν δίκαιον, ἀλλὰ περιμένει νὰ κορυφωθῶν καὶ νὰ μεγαλώσῃ τὰ βάσανα, ὥστε νὰ φθάσῃ (ὁ Ἄδραμι) εἰς ἀπελπίσιον, καὶ τότε φανερώνῃ τὴν πρόνοιάν του καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του. ³²⁵ Ἡ

εἴπῃς, λοιπόν», λέγει, «ὅτι εἶμαι ἀδελφὴ σου, ὥστε χάριν σοῦ νὰ τύχω εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἀπ' αὐτοὺς καὶ πρὸς χάριν σου νὰ μὴ με φονεύσουν αὐτοί». Δὲν τὰ εἶπεν αὐτὰ ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ν' ἀποθάνῃ ἡ ψυχὴ του, (διότι λέγει «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ θανατώνουν τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ θανατώσουν καὶ τὴν ψυχὴν)», ³²⁷ ἀλλ' ἀπλῶς τὸ εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκα του, ὅπως συνηθίζεται. «Ἦστε χάριν σοῦ νὰ τύχω εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἀπ' αὐτοὺς καὶ πρὸς χάριν σου νὰ μὴ με φονεύσουν αὐτοί», λέγει Β Σάν νὰ ἔλεγεν εἰς αὐτὴν: «Πῆς ὅτι εἶμαι ἡ ἀδελφὴ σου», διὰ τὴν μὴ με κἀνης αἰχμάλωτον τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῶ ἔφυγα ἀπὸ τὴν Χαναάν, διὰ τὴν γλυτώσω ἀπὸ τὴν πείναν. Γίνε, λοιπόν, αἰτία τῆς σωτηρίας μου, «Ἦστε χάριν σοῦ νὰ τύχω εὐμενοῦς ὑποδοχῆς». Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι γεμᾶτα φόβον καὶ ἀπελπίσιον, διότι ὑπῆρχε μεγάλος κίνδυνος ἐξ αἰτίας τῆς παραφροσύνης τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν εἶχε ἐξαλειφθῆ ἀκόμη ἡ ἀπειλὴ τοῦ θανάτου. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον προτιμᾷ ὁ δίκαιος νὰ ὑποστῇ τὴν μοιχείαν τῆς συζύγου του, καὶ σχεδὸν νὰ δοθῆσῃ τὸν μοιχὸν εἰς τὴν προσβολὴν τῆς γυναίκος του, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν θάνατον. Πραγματικῶς, ἦτο ἀκόμη φοδερὸν τὸ πρόσωπον τοῦ θανάτου. Δὲν εἶχαν σπάσει ἀκόμη αἱ χάλκινα πύλαι του, C οὔτε εἶχε ἀπαμβλυθῆ ἀκόμη ἡ κεντρὸς του. ³²⁸ Εἶδες δεσμόν ἀγάπης μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκος; Εἶδες τί ἀπετόλμησε νὰ ἐμπιστευθῇ ὁ ἀνδρὸς εἰς τὴν γυναῖκα καὶ ποῖαν συμβουλίην δέχεται αὐτὴ; Δὲν ἀρνείται, οὔτε δυστροπεῖ, ἀλλὰ κάνει τὸ πᾶν, ὥστε νὰ περάσῃ ἀπαράρητος ἡ προσποίησις. ³²⁹ Ἄς τὰ ἀκούσουν αὐτὰ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἄς μιμηθῶν τὴν ὁμόνοιαν αὐτῶν, τὸν δεσμόν τῆς ἀγάπης, τῆς εὐσεβείας τὸ μέγεθος, καὶ ἄς συναγωνισθοῦν τὴν ἐγκράτειάν τῆς Σάρρας, ἡ ὁποία καὶ εἰς τὸ γῆρας, ἂν καὶ ἔλαμπεν ἀπὸ ὁμορφίαν, ἐν τοῦτοις μέχρι τότε ἐπέμενε νὰ συναγωνίζεται τὰς ἀρετὰς τοῦ δικαίου. D Δι' αὐτὸ καὶ ἠξιώθη νὰ τύχῃ τῆς φροντίδος ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ νὰ λάθῃ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀνταμοίωσιν.

Συνεπῶς, ἄς μὴ κατηγορῇ κανένας τὴν ὁμορφίαν, αὐτὴ νὰ λέγῃ τὰ ἀνωφελῆ ἐκεῖνα λόγια, ὅτι, δηλαδὴ, τὴν τότε κατέστρεψε τὸ κάλλος καὶ ὅτι εἰς τὴν ἄλλην τὸ κάλλος ἔγινεν αἰτία ὀλέθρου. Δὲν εἶναι τὸ κάλλος αἰτία. Πρὸς Θεοῦ! Καὶ αὐτὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ δημιουργημα. Ἄλλ' ἡ διε-

³²⁷ Ματθ. 10, 28.

³²⁸ Ἠρβλ. Α' Κορινθ. 13, 55.

φθορμένη διάθεσις είναι αιτία όλων τῶν κακῶν. (Είδες τὴν ἀξιοθαύμαστον αὐτὴν γυναῖκα ν' ἀκίτυσθῃ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς καὶ ἀπὸ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου, καὶ ν' ἀκολουθῇ τὰ ἴχνη τοῦ δικαίου; Εὐ αὐτὴν ἄς μιμηθοῦν αἱ γυναῖκες. Νά, τὸ χάρισμα τοῦ κάλλους, ἡ στείρωσις, ὁ πολὺς χρόνος, ἡ μεγάλη περιουσία, ἡ μακρὰ μετανάστευσις καὶ ἀποδημία καὶ οἱ συνεχεῖς καὶ ἀλλεπάλληλοι πειρασμοί, καὶ ὅμως κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐσάλευσε τὸ μυαλό της, ἀλλ' ἔμεινε ἀμετακίνητη εἰς τὰς ἀρχάς της. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἔλαθεν ἀμοιβὴν ἀνταξίαν τῆς ὑπομονῆς της, ἀφοῦ ἠμπόρεσε νὰ γεννηθῇ εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἀπὸ μήτραν ἐξησθενημένην καὶ νεκρωμένην κοιλιάν. «Ὡστε χάριν σου νὰ μὴ μὲ φανεύσουν αὐτοί». Τίποτε ἄλλο, λέγει, ³²⁵ Α δὲν μοῦ μένει, πού νὰ εἶναι ἱκανὸν νὰ μὲ σώσῃ, παρὰ τὸ νὰ θελήσῃς ἐσὺ νὰ εἴπῃς ὅτι «εἶμαι ἀδελφὴ σου». Πραγματικῶς, ἴσως εἶται θ' ἀποφύγῃ τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον καὶ θὰ ζήσῃ εἰς τὸ μέλλον ἐξ αἰτίας σου καὶ εἰς ἐσένα θὰ ὀφείλω τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν μου. Αὐτὰ τὰ λόγια ἦσαν ἱκανὰ νὰ προσελεύσων τὴν γυναῖκα καὶ νὰ προκαλέσων τὴν συμπάθειάν της.

Αὐτὸς εἶναι πραγματικὸς γάμος, νὰ μὴ παραμένουν, δηλαδὴ, ἠνωμένοι μόνον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περιόδον τῶν κινδύνων. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς γνῶσις ἀγάπης, αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς σταθερᾶς φιλίας. Δὲν ἀποδεικνύει τόσοσ ἐνδοξον τὸν βασιλέα τὸ στέμμα, πού φορεῖ εἰς τὸ κεφάλι του, ὅσον ἐνδοξον ἀπέδειξε τὴν μακαρίαν καὶ λαμπράν αὐτὴν γυναῖκα αὐτὴ ἡ ὑπακοή, Β τὴν ὅποιαν εἶδειεν εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ δικαίου. Ποῖος, λοιπόν, δὲν θὰ νοιώσῃ κατὰπληξιν, ὅταν συλλογισθῇ τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὅποιαν ὑπήκουσαν αὐτῇ; Ποῖος θὰ ἠμπορούσε νὰ ἐπιμένῃ ἐπ'αἴτια αὐτῆν, ἢ ὅποια, ὅσπερ ἀπὸ τόσοσ μακρὰν ἐγκράτειαν καὶ εἰς τοιαύτην ἡλικίαν εὐρισκομένη, διὰ νὰ σώσῃ τὸν δικαίον, ὅσον ἐζηρητᾶτο ἀπὸ τὴν θέλησίν της, παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν της εἰς τὴν μοιχείαν καὶ ἠνείχτο δορωδοκίην συνουσίαν;

Ἄλλὰ περίμενε ὄλιγον καὶ θὰ ἴθης τὴν πολυμήχανον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶδειε τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀνοχήν, διὰ νὰ καταστήσῃ ἐνδοξότερον τὸν δικαίον, καὶ, μ' ὅσα συνέβαιναν ἐκεῖ, νὰ πληροφηθοῦν ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου, C ἀλλὰ καὶ τῆς Παλαιστίνης πόσῃ ἐνοιον ἀπολαμβάνει ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὸν Κύριον τοῦ σύμπαντος. «Αὐτὸ ἔγινε. Ὁ-

ταυ» λέγει, «Ὁ Ἄβραμ εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, εἶδαν οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκά του, ὅτι ἦτο ὠραιότατη. Εἶδαν αὐτὴν οἱ ἄρχοντες Φαραῶ, ἐπήνεσαν αὐτὴν πρὸς τὸν Φαραῶ καὶ ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶ. Τὸν Ἄβραμ περιποιήθησαν χάριν τῆς Σάρρας, ὥστε ἔδωσαν εἰς αὐτὸν πρόβατα, μῶσχους, ὄνους, δούλους, δούλας, ἡμίονους, καμήλους». ³²⁶ Βλέπεις μὲ ποῖον τρόπον, ὅσα ἐκ τῶν προτέρων ὑπώπτευσεν ὁ δικαίος, αὐτὰ συνέβησαν. «Διότι μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον εἶδαν ἀμέσως οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκά του D ὅτι ἦτο ὠραιότατη». Δὲν ἦτο ἀπλῶς ὠραία, ἀλλὰ πάρα πολὺ προσεῖλκεν ὄλους γενικά, ὅσαι τὴν ἔδλεπαν. «Ὅταν εἶδαν αὐτὴν οἱ ἄρχοντες τοῦ Φαραῶ, ἐπήνεσαν αὐτὴν πρὸς τὸν Φαραῶν. Νὰ μὴ προσπεράσῃς ἀσχηπτε, χωρὶς προσοχῆν τὸ λεχθῆν, ἀλλὰ νὰ θαυμάσῃς τὸ γεγονός, ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους δὲν ἠπλώσε χερί ἐπάνω της, σὺν γυναῖκα ξένη πού ἦλθεν ἀπὸ ἄλλην χώραν, ὥστε περιεφρόνησαν τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἐπῆγον καὶ τὸ ἀνεκοίωσαν εἰς τὸν βασιλέα. Αὐτὸ ἔγινε, διὰ νὰ καταστῇ πῶς γνωστὸν τὸ συμβῆν Ε καὶ διὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐκδίκησις ὄχι εἰς τὸν τυχόντα, ἀλλ' εἰς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα καὶ νὰ διαδοθῇ παντοῦ τὸ περιστατικόν. «Καὶ ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὸν Φαραῶν. Ἄμέσως ὁ δικαίος ἀπεμακρόνηθ ἀπὸ τὴν γυναῖκά του καὶ αὐτὴ ὠδηγεῖται εἰς τὸν Φαραῶ. Κύτταξε πόση εἶναι ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ. Διὰ ποῖον λόγον δὲν δεικνύει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ γεγονότος καὶ πῶς ἔμπροσθεν ἀκόμη τὴν ἰδικὴν του φροντίδα, ἀλλ' ἀφήνει νὰ γίνουν ὄλα καὶ νὰ πέσῃ σχεδὸν ἡ γυναῖκα εἰς αὐτὸν τὸν φάρυγγα τοῦ θηρίου, ³²⁶ Α καὶ τότε μόνον φανερώνει εἰς ὄλους τὴν δυνάμειν του.

«Καὶ ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶν. Εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκειτο τὸ μυαλό της κατὰ τὸ διάστημα αὐτό; Κατὰ ποῖον τρόπον ἐταράσσετο ἡ σκέψις της; Πῶς ἐκορυφώνοντο τὰ κύματα; Πῶς δὲν ἐναυάγησεν, ἀλλ' ἔμεινε σταθερὰ σὺν πέτρῃ, ἀναμένουσα τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν; Μά, διατὶ ὀμιλῶ διὰ τὴν γυναῖκα; Εἰς ποῖαν ψυχικὴν κατάστασιν εἶναι φρασκὸν νὰ εὐρίσκειτο ὁ δικαίος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆγγοτο εἰς τὰ ἀνάκτορα

325. Γεν. 12, 14-16. Τὰ ἐνταῦθα ἀναφερόμενα ἀποτελοῦν τὰ γαμήλια ὄρα, μὲ τὰ ὅποια ἠγοράζετο ἡ γυναῖκα ἀντὶ τῆς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, σημερινῆς πρῶτης. Ἡ παραλαβὴ τῶν ὄρων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἄβραμ δὲν ἦτο προδοσία τῆς γυναῖκός του, ἀλλὰ πρῆξις ἀντιπῆς καὶ συνέσεως. Ἐπίσης τὰ ζῆα τοῦ ἀναφέρονται ὄλα ἀποτελοῦν σπουδαίωτον δείγμα τῆς ἱστορικότητος τῆς διηγήσεως.

τοῦ Φαραῶ; «Τὸν Ἄβραμ ἐπεπιτοίηθραν χάριν τῆς Σάρρας», μετὴν ἰδέαν, δηλαδὴ, ὅτι ἦτο ἀδελφός τῆς. «Καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτὸν πρόβατα, μάχους, θύους, δοῦλους, δούλας, καμήλους, ἡμίονους». Αὐτὰ ὅμως ἀκριβῶς, ποῦ τοῦ ἐβίδοντο δι' ἀπόλαυσιν καὶ ἐξυτηρήσειν, πόσῃ φωτιᾷ δὲν ἦναπτον μέσα του; Β Πῶς δὲν τοῦ ἔκαιαν τὸ μυαλό καὶ δὲν τοῦ ἐπιρπόλουσιν τὴν σκέψιν του, ὅταν ἐσυλλογίζετο τὴν ἀφορμὴν τῶν δώρων; Εἶδες, ὅτι τὰ θάσανά του ἐφθασαν σχεδὸν εἰς τὸ ἔσχατον ὄριον τῆς ἐπιθεινώσεως; Εἶδες, ὅτι καμμία ἐλπίς διορθώσεως δὲν ὑπελείπετο πλέον, σύμφωνα μετ' ἀνθρώπινα δεδομένα; Εἶδες, πῶς θρόσασαν τὰ πράγματα εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν σύμφωνα μετὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν; Εἶδες ὅτι ἡ γυναῖκα ἐπέσεν εἰς αὐτὸν τὸν λαμὸν τοῦ θηρίου; Πρόσεχε, λοιπὸν, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ τὴν ἀνεκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ θαύμασε τὴν ὑπερβολικὴν τῆς δυνάμειν. C «Ὁ Θεὸς ὅμως ἐδασάνισε τὸν Φαραῶ διὰ σκληρῶν καὶ πολλῶν θασάνων αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του διὰ τὰς πρὸς τὴν Σάρραν ἀπρεπεῖς διαθέσεις του».⁴⁰ Τί σημαίνει «ἦττασε»;⁴¹

Τὸν ἐτιμώρησε, λέγει, διὰ τὸ τόλμημα καὶ τὴν μαχηρὰν ἐπιχειρήσειν. «Διὰ σκληρῶν καὶ πολλῶν θασάνων», δηλαδὴ, ὄχι ἀπλῶς τὸν ἐθασάνισεν, ἀλλὰ τὸν ἐθασάνισε μετ' σκληρὰ καὶ πολλὰ θάσανα. Ἐπειδὴ ἡ παρανομία δὲν ἦτο τυχαία, ἀλλὰ πολὺ μεγάλη, δι' αὐτὸ καὶ ἡ τιμωρία ἦτο μεγάλη. «Καὶ τὴν οἰκογένειάν του» λέγει, ὄχι μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ «καὶ τὴν οἰκογένειάν του». Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐνῷ ἠμάρτησεν ὁ βασιλεὺς μόνον, ἡ τιμωρία ἐπλήξε καὶ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ αὐτὸ δὲν στερεῖται σκοπιμότητος, ἀλλὰ (συμβαίνει) διὰ νὰ καταπραῖνη διὰ μέσου αὐτοῦ τὴν μανίαν τοῦ βασιλέως. D Πραγματικὰ, ἐχρειάζετο πῶς σφοδρὰν πληγὴν, ὥστε νὰ δοκιμάσῃ τρόμον καὶ ἐκπληξιν καὶ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῶν ἀνοσίων ἐγχειρήσειν. Καὶ πῶς, λέγουσιν, εἶναι δίκαιον αὐτὸ, νὰ τιμωροῦνται καὶ αὐτοὶ ἐξ αἰτίας ἐκείνου; Μὰ, δὲν ὄφισταντο τὴν τιμωρίαν μόνον ἐξ αἰτίας ἐκείνου, ἀλλ' ἦτο φυσικὸν καὶ αὐτοὶ νὰ συμπράξουν καὶ νὰ δοθῆσιν εἰς τὴν ἐπιεικέμενην νὰ συμβῆ παρανομίαν. Ἦκουσες, θέθαια, τὴν Γραφήν νὰ λέγῃ παραπάνω, ὅτι: «Ὅταν εἶδαν αὐτὴν οἱ ἄρχοντες τοῦ Φαραῶ, ἐπήνησαν αὐτὴν καὶ τὴν ὠδήγησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶ». Ἀντιλαμβάνεσαι, ὅτι αὐτοὶ ἔπαιξαν τὸν ρό-

40. Γεν. 12, 17.

41. Εἶναι λέξις τοῦ κειμένου.

λον τῶν προαγωγῶν διὰ τὴν γυναῖκα τοῦ δικαίου, διὰ λογαριασμὸν τοῦ βασιλέως. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὄχι μόνον ὁ Ἰδίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπηρεσίας του Ἐ ὄφιστανται τὴν τιμωρίαν, διὰ νὰ μάθουν, ὅτι δὲν ἔδειξαν τὴν παραφροσύνην τους ἀπλῶς εἰς κάποιον ξένον, ὅτε εἰς ἓνα τυχαῖον ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς ἄνδρα, ποῦ ὁ Θεὸς τὸν ἠγάπα ὑπερβολικὰ καὶ ὁ ὁποῖος (Ἄβραμ) ἠξιοῦτο τόσῃς φροντίδους ἀπ' αὐτόν. Δι' αὐτὸ, λοιπὸν, μετὴν μεγάλην σφοδρότητα τῆς τιμωρίας τοῦ κατετάραξε τὴν διάνοισιν, τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸ μαρὸν τόλμημα, τὸν ἀνεχαίτισεν ἀπὸ τὴν ἀλάγιστον ὁρμὴν, τοῦ συνεκράτησε τὴν ἀκόλαστον γνώμην, τοῦ ἐδάμασε τὴν ἀσυγκράτητον ἐπιθυμίαν, τοῦ ἐχαλιναγώγησε τὴν παράφρονα ἐπιθυμίαν του.

³²⁷ Α Δι' αὐτὸ κύτταξε, πλέον, μετ' πόσῃ πραότητα ἠμιλεῖ πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, ὁ τύραννος πρὸς τὸν ξένον, ὁ ὁποῖος περιήρχετο πλάνης καὶ τοῦ ὁποῖου ἐτόλμησε ν' ἀφαιρέσῃ τὴν σύζυγον. Συνεπῶς, ὡσαύτ' εἶπεν, ὅτι: «Ὁ Θεὸς ἐθασάνισε τὸν Φαραῶ καὶ τὴν οἰκογένειάν του διὰ τὰς πρὸς τὴν Σάρραν ἀπρεπεῖς διαθέσεις του». Μαζὶ ὅμως μετὴν τιμωρίαν ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ἦτο γυναῖκα τοῦ δικαίου. Πραγματικὰ, μολονότι εἰσῆχθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶ, ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ εἶναι γυναῖκα τοῦ δικαίου. Ἐφ' οὗ ἐκάλεσε δὲ ὁ Φαραῶ, λέγει, «τὸν Ἄβραμ, εἶπεν εἰς αὐτόν: Τί εἶναι αὐτὸ, τὸ ὅποιόν μοῦ ἔκαμες;» Πρόσεχε τοὺς λόγους, ποῦ λέγει ὁ βασιλεὺς. «Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποιόν μοῦ ἔκαμες;» λέγει. Ἐγὼ σοῦ τὰ ἔκανα, Β ποῦ εἶμαι ξένος, ποῦ δὲν ἔχω κανένα γνωστὸν, ποῦ ἦλθα ἐδῶ ἐξ αἰτίας τῆς πείνης, εἰς ἔσθνα τὸν βασιλέα, τὸν τύραννον, ποῦ ἐξουσιάζεις τὴν Ἀίγυπτον; Τί σοῦ ἔκανα; Σὺ μοῦ ἐπῆρες τὴν γυναῖκα. Σὰν ξένος ποῦ εἶμαι, δὲν μοῦ ἔδωσες σημασίον, μετ' περιφρόνησες, δὲν μοῦ ὠμίλησες καθόλου. Ἐκυριεύθης ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν καὶ ἠθέλησες νὰ πραγματοποιήσῃς ὅσα σοῦ ἐφάνησαν καλὰ. Τί σοῦ ἔκανα, λοιπὸν; Μεγάλα, λέγει, μοῦ ἔκανες καὶ φοδερὰ ἐπετέλεσες εἰς ὄραρον μου.

Κύτταξε πόσον ἤλλαξαν τὰ πράγματα. Ὁ βασιλεὺς λέγει πρὸς τὸν ἰδιώτην, τὸν ἀπλὸν πολίτην «Τί μοῦ ἔκανες;» Ἐκανες τὸν Θεὸν ἐχθρόν μου, λέγει, προκάλεσες τὴν ὀργὴν του, μετ' ἐπὶ τὴν ἀκόλαστον τιμωρίαν, μετ' ἔπειρος εἰς κατάστασιν νὰ κινδυνεύω νὰ τιμωρηθῶ μαζί μετ' ἄλλην τὴν οἰκογένειάν μου, C δι' ὅσα ἐτόλμησα εἰς ὄραρον σου. «Τί εἶναι αὐτὸ, τὸ ὅποιόν μοῦ ἔκανες, διατί δὲν μοῦ

είπες, ότι είναι σύζυγός σου; Διατί μου είπες, ότι είναι αδελφή σου, και έλαβα αυτήν ως σύζυγόν μου;»⁴² Έγω, λέγει, με την ιδέαν ότι είναι αδελφή σου ήβέλησα να την πάρω. Και από που έμαθες ότι είναι σύζυγος του δικαίου; Ό τιμωρός αυτής της παρανομίας, εκείνος μου το έφανερώσεν. «Τί είναι αυτό, το όποιον μου έκανες, διατί δεν μου είπες, ότι είναι σύζυγός σου; Και την έπηρα σαν γυναίκα μου» και επρόκειτο ν' αμαρτήσω. Με την ιδέαν, ότι είναι αδελφή σου, επεχείρησα να κάνω αυτό. Κύτταξε D με ποίον τρόπον ή σφοδρότης της τιμωρίας του έτάραξε την σκέψην, ώστε ν' απολογηται προς τον δικαίον και να προσφέρη εις αυτόν κάθε περιποίησιν. Βέβαια, εάν δεν υπήρχεν ή επενέργεια του Θεού, που έμολάκωσε την διάθεσίν του, ήτο φυσικόν να όργισθη περισσότερο και ν' αντιμετωπίση τον δικαίον σαν άνθρωπον που τον εξηπάτησε, να τον τιμωρήσει και να τον οδηγήσει εις τον θάνατον. Άλλα τίποτε απ' αυτά δεν έκανε. Διάτι ό φόδος της τιμωρίας του κατεπράνε την όργην και δι' ένα πράγμα ένδιεφέρετο μόνον, το πως, δηλαδή, θα δείξει την εδνοίαν του προς τον δικαίον. Βέβαια, ένωρίριζε πλέον, ότι δεν ήτο δυνατόν να είναι τυχαίος άνθρωπος E αυτός, που τόσο τον ηνώνει ό ουρανός. «Και τώρα, Ιβού ή σύζυγός σου εύρίσκειται ένωπίόν σου. Πάρ' την και φύγε γρήγορα».⁴³ Τώρα, λέγει, έπειδή έμαθα, ότι δεν είναι αδελφή σου, άλλ' είναι γυναίκα σου, Ιβού σου άνήκει. Τίποτε δεν έντρόπισσα από τον γάμον σου, ούτε σου άπεστέρησα την γυναίκα σου. Άλλ' «Ιβού ή σύζυγός σου εύρίσκειται ένωπίόν σου. Παρ' την και φύγε γρήγορα». Ποιο μυαλό θα ήμπορέση να νοιώση θαυμασμόν αντίξιον προς τα γεγονότα ή ποία γλώσσα θα σταθή Ικανή να άφηγηθή τό θαύμα; Γυναίκα, άκτινοβολούσα από άραιότητα, μαζί με άνδρα Αιγύπτιον,⁴⁴ A και μάάλιστα βασίλεα και τύραννον και τόσο μανιασμένον και από άκόλαστον διάθεσιν κατεχόμενον, άκομήθη και έφυγεν άνεπαφως, άφου διετήρησεν άκεράσαν την εγκράτειάν της. Αυτό του είδους είναι, βέβαια, όπως είπα παραπάνω, πάντοτε δσα οικονομεί ό Θεός, δηλαδή άξια θαυμασμού και παράδοξα. Και όταν, σύμφωνα με την αντίληψιν των ανθρώπων, τα ζητήματα φθάσουν εις άπελπιστικήν κατάστασιν, τότε φανερώνει ό Ιβιος (ό Θεός) την άκαταμάχητον εις όλα δυνάμιν του. Πραγματικά, δ-

42. Γεν. 12, 18-19.
43. Γεν. 12, 19.

πως θαυμαστόν και παράδοξον να Ιβης τον άνδρα των επιθυμιών⁴⁴ να κυκλώνεται από τα θηρία, χωρίς να παθαίνη τίποτε, B ΑΛΛΑ, σαν να περιβάλλετο από πρόβατα, έτσι να θγαώνη από τον λάκκον σφός,⁴⁵ και τους τρεις παίδας εις τό καμίνι, να παραμένουν σαν να εύρίσκοντο εις κάποιο λειβάδι μέσα ή κήπον, χωρίς να τους θλάττη καθόλου ή φωτιά, αλλά σαν άνδριάντες,⁴⁶ έτσι να θγαίνουν από εκεί, κατά τον Ιβιον, λοιπόν, τρόπον άξίζει να θαυμάσης και τό σημερινόν γεγονός, διάτι ή γυναίκα του δικαίου έξήρχετο σώα, χωρίς να υποσθί καμίαν προσβολήν από τον βασίλεα της Αιγύπτου, τον τύραννον, τον άκόλαστον. Πραγματικά, ό Θεός ήτο που τα έκανεν όλα αυτά, ό όποιος εις τάς δυσκολίας δίδει διέξοδον C και ήμπορεί πάντοτε να οδηγί τα πράγματα από την άπελπίσιν εις άγαθήν έλπίδα. «Και τώρα, Ιβού ή σύζυγός σου εύρίσκειται ένωπίόν σου. Πάρ' την και φύγε γρήγορα». Μη νομίσης, λέγει, ότι διεπράχθη από ημάς άδικία εις θάρος σου. Διότι, αν συνέβη από άγνοίαν τό γεγονός, τώρα όμως έμάθαμε όποιου είδους προσάτην έχεις. Και ή αγανάκτησις, που έσηκώθη έναντίον μας, μάς έδίδαξε πόσην εδνοίαν σου έχει ό Θεός του σύμπαντος. Λοιπόν, άφου πάρης την γυναίκα σου, φύγε γρήγορα. Κατά συνέπειαν, ό δικαίος άμυνεί φόδον εις αυτούς και δι' αυτό διάζονται να τον κατευδώσουν με μεγάλας τμήας, D προσπαθόντες να έξυμνήσουν τον Κύριόν του, μ' δσα έκαναν εις αυτόν.

Είβες, αγαπητέ, πόσον άγαθόν πράγμα είναι ή ύπομονή και ή καρτερία; Εις τό σημείον αυτό θα σου υπενθυμίσω εκείνα τα λόγια, που έλεγεν ό Πατριάρχης, όταν έσκόπευε να πλησιάση εις την Αιγύπτον: «Γνωρίζω, ότι είσαι γυναίκα θυροφ. Θα συμβί, λοιπόν, τουτο: "Όταν σέ Ιβουν οι Αιγύπτιοι, θα φονεύσουν έμένα, ένθ έμένα θα σέ περιποιηθούν». Λοιπόν, άφου σκεφθής αυτά, κύτταξε δσα συνέβησαν τώρα, και θαύμαζε και την ύπομονήν του δικαίου και την δύναμιν του φιλανθρώπου Θεού, ό όποιος προετοιμάζει τον δικαίον να έπιτρέψη με τόσην δόξαν, E ένθ είχε κατεβή εις την Αιγυπτον κατεχόμενος από τόσον μεγάλο φόδον και τρόμον.

«Ό Φαραώ διέταξε μερικούς άνδρας ν' άνελάδουν να κροπήψουν, τμήας ένεκαν, έκτός της Αιγύπτου τον "Α-

44. Την άκυρήλ.
45. Δαν. 8, 14 εε.
46. Δαν. 8, 5 εε.

δραμ, τὴν γυναῖκά του καὶ ὅσα εἶχον μαζί των. Καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καὶ τὸν Λῶτα.⁴⁷ Συνεπῶς, ὁ δίκαιος ἐπιστρέφει μὲ κάθε μεγαλοπρέπεια καὶ μὲ μεγάλην περιουσίαν, καὶ μ' ὅσα συνέδησαν γίνεται διδάσκαλος ὄχι μόνον τῶν κατοίκων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων ποὺ εὗρισκεν εἰς τὸν δρόμον του, καὶ ἐπὶ πλεόν τῶν κατοίκων τῆς Παλαιστίνης. Πραγματικά, οἱ τελευταῖοι, ἐπειδὴ εἶδαν αὐτόν, β-ταν ἐφρευγν ἐξ αἰτίας τῆς πίεσεως τῆς πείνης, μὲ φόβον καὶ τρόμον νὰ κατέρχεται, καὶ τώρα πάλιν νὰ εὗρισκεται μέσα εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν, περιουσίαν καὶ πλοῦτον, ἐδιδάσκοντο τὴν δύναμιν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν. Ποῖος τὸ εἶδε ποτέ; Ποῖος τὸ ἤκουσεν; Ἐφυγε διὰ νὰ εὕρῃ λύτρωσιν ἀπὸ τὴν πείναν καὶ, ἀφοῦ ἀπέκτησε πλοῦτη καὶ περιεβλήθη δόξαν, ἔτσι ἐπιστρέφει. Νὰ μὴ παραξενευθῆς, ἀγαπητέ μου, οὔτε νὰ θαυμάσης διὰ τὸ γεγονός.⁴⁸ Ἄ μᾶλλον νὰ θαυμάσης, νὰ ἐκπλαγῆς καὶ νὰ δοξάσης τὴν δύναμιν τοῦ κοινοῦ Κυρίου μας. Καὶ κύτταξε, ὅτι καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κατέρχονται εἰς τὴν Αἰγύπτου, πάλιν ἐξ αἰτίας τῆς πείνης, καὶ ἐπιστρέφουν ἀπὸ ἐκεῖ μὲ μεγάλην εὐπορίαν, ὅστερα ἀπὸ μακρὰν δουλείαν καὶ πολλήν ταλαιπωρίαν. Πραγματικά, τὸσον ἐφευρετικὸς εἶναι ὁ Κύριός μας, Ὅσακις θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ κορυφωθοῦν τὰ θάσανα, τότε πάλιν, ἀφοῦ διασκορπίσῃ τὴν θύελλαν, δημιουργεῖ γαλήνην καὶ μεταβάλλει οὐσιαστικὰ τὰ πράγματα, καὶ ἔτσι μᾶς φανερῶνει τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του.

Β «Ὁ Ἄβραμ, ἡ γυναῖκά του, μὲ ὅσα τὰ ὑπάρχοντά των καὶ ὁ Λῶτα μαζί των ἀνέβησαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου»⁴⁹ καὶ ἦλθαν εἰς τὴν ἔρημον.⁵⁰ Πολὺ σωστά θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ προσαρμόσῃ εἰς αὐτὸν τὸν δίκαιον ἐκείνους τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ μακάριος Δαβὶδ διὰ τοὺς ἐπανελθόντας ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλώνας.⁵¹ «Ὁι σπεύροντες μὲ δάκρυα τοὺς ἀγρούς των θὰ θερίσουν μὲ ἀγαλλίαι τὸς καρπούς των. Οἱ σπορεῖς πηγαίνουν εἰς τοὺς ἀγρούς των, ρίπτουν τοὺς σπόρους των μὲ δάκρυα, διότι δὲν γνωρίζουν, ἂν καὶ τί θὰ θερίσουν. Κατὰ τὸν θε-

47. Γεν. 12, 20 καὶ 13, 1.

48. Τεχνικὸς ὅρος πρὸς δήλωσιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐπιστροφῆς. Ὅρα καὶ ἐν 19, 10 λεγόμενον «κατέβη», πρὸς δήλωσιν τῆς μετεβόσεως εἰς Αἴγυπτον.

49. Γεν. 13, 1. Πρόκειται διὰ τὴν ἔρημον τῆς νήσου Χανάν.

50. Ἐ γνωστὴ διὰ τῶν Βαβυλωνίων ἀπαγωγῆ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν Βαβυλώνα ἀπὸ τοῦ 588 - 538 π.Χ.

ρισμὸν των διως θὰ ἐπιστρέφουν ἀπὸ τοὺς ἀγρούς μὲ ἀγαλλίαι φέροντες εἰς τοὺς ὤμους των τὰ θεματίαι των».⁵¹ Εἶδες κάθοδον γεμάτην ἀγωνίας καὶ φόβου, ποῦ ἀνταμετώπιζε καὶ αὐτὸν τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου; Κύτταξε πάλιν ἐπάνοδον γεμάτην μεγαλοπρέπειαν καὶ λαμπρότητα. C Συνεπῶς, ὁ δίκαιος ἦτο σεβαστὸς καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Αἰγύπτου καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Παλαιστίνης. Διότι ποῖος δὲν θὰ ἐσέβητο αὐτόν, ποῦ τὸσον τὸν ἐπροστάτευεν ὁ Θεὸς καὶ ἡξιοῦτο τὴν φροντίδος ἀπὸ τὸν Θεόν; Ἀσφαλῶς, δὲν θὰ διέφυγον κανεὶς τὴν προσοχὴν, ὅσα συνέδησαν εἰς τὸν βασιλεῖα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Διὰ τὴν αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐγένετο ἡ παραχώρησις νὰ συμβοῦν ὅλ' αὐτὰ καὶ δι' αὐτὸ ἐπολλαπλασιάσθησαν οἱ πειρασμοὶ τοῦ δικαίου, διὰ νὰ καταστῇ ἡ ὑπομονὴ του λαμπρότερα καὶ νὰ διαδοθοῦν εἰς ὅλακληρον τὴν οἰκουμένην τὰ σχετικά μ' αὐτὸν γεγονότα καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ κανένας, ποῦ ν' ἀγνοῖ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου.

Εἶδате, ἀγαπητοί, πόση ἀφέλεια προέρχεται ἀπὸ τοὺς πειρασμούς; D Εἶδате πόση εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τῆς ὑπομονῆς; Εἶδате καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα, καὶ γέροντα καὶ γραῖαν, πόσην φιλοσοφίαν ἐπέδειξαν, πόσην ἀνδρείαν, πόσην στοργὴν ἔδειξαν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, πόσος μέγας εἶναι ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης;

Αὐτὸν (τὸν δίκαιον) ἄς μιμηθῶμεν ὅλοι καὶ οὐδέποτε ἄς μὴ ἀνυπαμονῶμεν, οὔτε νὰ σχηματίζωμεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἔλευσις τῶν πειρασμῶν εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς περφορησεώς μας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ θεωρῶμεν αὐτὸ μᾶλλον σὰν μείστην ἀπόδειξιν τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς. Πραγματικά, εἴτε εἴμεθα φορτωμένοι μὲ μεγάλα φορτία πειρασμῶν, τότε θὰ ἠμπορῶμεν νὰ τὰ καταστήσωμεν ἐλαφύτερα, εἴαν ἐπιβέλῃμεν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ εὐγνωμοσύνην. Εἴτε δὲν ἔχομεν πολλοὺς πειρασμούς, πάλιν ἔτσι θὰ ἀπολαύσωμεν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εὐνοίαν, εἴαν, δηλαδή, τοὺς ὑποφέρωμεν ἀλόγιστα. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ὁ Κύριός μας εἶναι γενναϊώδης καὶ ἐνδοκρῆται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, δι' αὐτὸ σὰν εἶδος διαπαιδαγωγήσεως μᾶς εἰσάγει πολλὰς φορές εἰς ἀγῶνας, ὄχι εἰς τὰ ἐπίγεια γυμναστήρια, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐλεύσεως τῶν πειρασμῶν ὥστε, ὅταν δειξώμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀνάλογον προσπάθειαν, ν' ἀπολαύσωμεν πλοῦσίαν τὴν πρόνοιάν του.

51. Ψαλμ. 125, 5-6.

Ἄφου, λοιπόν, τὸ γνωρίζωμεν αὐτό, ἅς μὴ λυπώμεθα διὰ τοὺς πειρασμούς, οὔτε ὡς ἀγωνιακῶμεν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν θλίψεων, ἀλλὰ νὰ χαίρωμεθα σύμφωνα μετὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ μακαρίου Παύλου.⁵³ Ἄ Τώρα, λέγει, χαίρω διὰ τὰς θλίψεις μου.⁵⁴ Εἶδες ψυχὴν γεμάτην ἀπὸ εὐγνωμοσύνης. Διότι, ἐφ' ὅσον εἰς τὰς θλίψεις ἦτο χαρούμενος, πότε ἦτο δυνατόν νὰ λυπηθῇ αὐτός; Ἐάν ἐκεῖνος ποὺ προκαλοῦν λύπην εἰς τοὺς ἄλλους εἰς αὐτὸν ἐγίνοντο ἀφορμὴ νὰ χαίρεται, οκέφου τὴν ψυχικὴν του διάθεσιν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑποσχθέντα ἀγαθὰ καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, παρὰ μόνον ἐὰν περᾶσωμεν τὴν παρούσαν ζωὴν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, ἀκουσε τοὺς ἀποστόλους νὰ λέγουν εἰς ἐκείνους, ποὺ πρόσφατα προσήρχοντο εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Β «Καὶ ἀφού ἐδίδαξαν πολλούς, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πόλεις Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, ἐνισχύοντες ἀκόμη περισσώτερον τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, προτρέποντας αὐτοὺς νὰ μὴν ἀμετακίνητοί εἰς τὴν πίστιν καὶ λέγοντες ὅτι πρέπει νὰ ὑποστώμεν ἡμεῖς πολλὰς θλίψεις διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».⁵⁵ Λοιπόν, ποῖαν ἀπολογίαν ἂν ἔχωμεν, ὅταν δὲν βέλωμεν νὰ ὑπομένωμεν διὰ τὰ συμβαίνοντα μετὰ γενναϊότητα καὶ ἀνδρείαν, χωρὶς νὰ γαγγύωμεν, τὴν στιγμὴν μάλιστα ποὺ βλέπομεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῶμεν διαφορετικῶς, ἐὰν, δηλαδὴ, δὲν θαδίσωμεν αὐτὸν τὸν δρόμον;⁵⁶ Ὅτι δὲ κανένας ἀπὸ τοὺς δικαίους δὲν ὑπέμεινε τίποτε τὸ παράξενον καὶ τὸ ἄγνωστον μετὰ τὸ νὰ περᾶσῃ τὴν παρούσαν ζωὴν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, Ἐ ἀκουσε τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει· «Ἐφ' ὅσον εἰσθε μέσα εἰς τὸν κόσμον, θὰ ἔχετε θλίψιν. Ἀλλ' ἔχετε θάρρος».⁵⁷ Διὰ νὰ μὴ αἰσθανθοῦν ἀπαγοίτευσι, ὅταν ἤκουσαν αὐτό, ἀμείψως τοὺς δίδει θάρρος καὶ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ τοὺς βοηθήσῃ· «Ἀλλ' ἔχετε θάρρος, ἐγώ, λέγει, «ἔχω νικήσει τὸν κόσμον».⁵⁸ Ἐχεῖς, λέγει, αὐτὸν ποὺ κάνει τὰς λύπας πρὸ ἐλπιῶν, αὐτὸν ποὺ δὲν ο' ἀφήνει νὰ καταποντισθῆς ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τῶν πειρασμῶν, αὐτὸν, ποὺ δίδει τὸν πειρασμὸν, ἀλλὰ ποὺ χαρίζει συγχρόνως καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπ' αὐτόν, αὐτὸν ποὺ δὲν ἐπιτρέπει νὰ μᾶς

53. Πρὸλ. Κολασ. 1, 24.

54. Πρὸλ. 14, 31-33.

55. Γέν. θλίψεων.

56. Ἰωάν. 16, 33.

57. Ἰωάν. 16, 33.

συμποῦν κακὰ ποὺ ξεπενοῦν τὰς δυνάμεις μας.⁵⁷ Διὰ τί ἀγανακτεῖς; Διὰ τί ταράσσεσαι; Διὰ τί ὑποφέρεις; Διὰ τί σὲ κυριεύει ἡ ἀπελπισία; Δὲ Μήπως, ὅταν ἡμεῖς προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας δυνάμεις, ἐννοῶ τὴν ὑπομονὴν, τὴν καρτερίαν καὶ τὴν εὐγνώμονα διάθεσιν, θὰ μᾶς ἀφήσῃ ποτὲ νὰ χαθῶμεν; Μήπως, καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ πράγματα φθάσουν εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν, ἡμποροῦν νὰ υπερικήσουν τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου μας; Ἡ μείς ἅς κάνωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἅς ἔχωμεν εἰλικρινῆ πίστιν, ἀφού γνωρίζωμεν καλὰ τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ προστάτου τῶν ψυχῶν μας. Ἐξ ἄλλου, ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει καλλίτερα τὸ συμφέρον μας, θὰ τὸ ρυθμίσῃ κατὰ τὸν κατάλληλον τρόπον, ὅπως, δηλαδὴ, ἀρμόζει εἰς τὸν Ἰεὸν καὶ συμφέρι εἰς ἡμᾶς, διὰ νὰ λάδωμεν καὶ τὴν δαισιδίην διὰ τὴν ὑπομονὴν μας καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας του, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῶν σκτιρμῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

57. Πρὸλ. Α' Κορινθ. 10, 13.

ΟΜΙΑΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ

131¹ Α. Ο ΑΒΡΑΜ ΗΤΟ ΠΟΛΥ ΠΑΘΗΣΙΟΣ ΕΙΣ ΖΩΑ, ΑΡΥΤΡΟΝ ΚΑΙ ΧΡΥΣΟΝ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΗΜΟΝ ΑΓΓΗΝ, ΟΠΟΥ ΕΣΤΑΘΗΕΥΣΑΝ Ο ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΟΣΟΙ ΗΡΧΟΝΤΟ ΜΑΖΙ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΚΑΤΗΓ'ΕΓΝΩΘΗΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΑΙΘΗΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΕΚΡΙΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟ, ΟΠΟΥ ΕΙΧΕΝ Ο ΑΒΡΑΜ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΣ ΣΤΗΘΕΙ ΤΗΝ ΣΚΗΝΗΝ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΒΑΙΘΗΑ ΚΑΙ ΑΓΓΑΙ, ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΡΟΣ. ΔΗΛΑΔΗ, ΟΠΟΥ ΕΙΧΕΝ ΙΔΡΥΣΕΙ ΤΟ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΠΡΟ ΤΙΝΟΣ ΕΙΧΕ ΚΤΙΣΕΙ.²

Βλέπω σήμερα την προθυμία, με την οποία συγκεντρώθηκε εδώ και τον πόθον που έχετε διά να ακούσετε τον λόγον μου, θέλω να εξοφλήσω κάποιο χρέος μου, που χρωστώ εις την αγάπην σας. Και γνωρίζω ότι έσείς πιθανόν να τό έχετε λησμονήσει, διότι εν τώ μεταξύ έπέρασαν πολλοί ήμέραι και τό κήρυγμα ήσυχολήθη με άλλα θέματα. Διότι ή έλευσις τής αγίας έσρατης διάκοψε την σειράν των διηλιών μας. Βέβαια, δέν ήτο όρθόν, καθ' ήν στιγμήν έσρατάσαμε τον Σταυρόν του Κυρίου, να στραφέται ή διδασκαλία μας εις άλλα ζητήματα, άλλ' επιβάλλεται ή κάθε περίπτωση να σάς παραθέτω την αρμόζουσαν πνευματικήν τράπεζαν. Δι' αυτό ακριβώς όταν έφθασεν ή ήμέρα τής παραδόσεως του Κυρίου, διάκοψε την σειράν των διηλιών, C ανταπακρινόμενος εις την περίπτωσην, και έφερα τον λόγον εις τον προδότην και πάλιν σάς εξέθεσα τά σχετικώμενα με τον σταυρόν.³ Έπειτα ήλθεν ή ήμέρα τής 'Αναστάσεως και ήτο ανάγκη να διαφωτίσω την αγάπην σας διά την 'Ανάστασιν του Κυρίου και εν συνεχεία εις τάς έπομένους ήμέρας να σάς παρουσιάσω την απόδειξιν τής 'Αναστάσεως του Κυρίου με τά θαύματα, που έγιναν ύστερα άπ' αυτήν, όπως, και ήσυχολήθημεν με τάς πράξεις των 'Αποστόλων⁴ και από εκεί σάς παρέθετα συνεχώς την

1. Γεν. 18, 3-4.
2. Κατά την έκτακτον των διηλιών εις την Γένεσιν έπροσέδθησαν οι έσραται των Παύλων και του Πάαζα και ο Χριστός όμοιος διάκοψε τάς διηλιας εκείνας και ήσυχολήθη με τό περιεχόμενον των έσρατων αυτών.
3. Όσα τάς τέσσερας διηλιας εις την 'Αρχήν των Πράξεων εις τον 80 τόμον τής παρούσης σειράς.

τράπεζαν τής διδασκαλίας, και κάθε ήμέραν ειχα την εύκαιρίαν να συμβουλεύω διά μακρών εκείνους, που πρόσφατα ειχαν άξιώθη να λάβουν την χάριν του Θεού.⁵

Τώρα, όμως, πρέπει να σάς υπενθυμίσω τό χρέος και ύστερα να τό εξοφλήσω. Διότι, εάν έσείς άπορροφώσθε από τάς πολλάς φροντίδας και άγνοήτε την φύσιν του χρέους, επειδή έχετε την φροντίδα τής συζύγου, την επιμέλειαν των παιδιών σας, αγωνίζεσθε διά την εξεύρεσιν τής καθημερινής τροφής και δεσμεύεσθε από πολλάς θυσιακές φροντίδας, έμένα, όμως, δέν μ' ένοχλεί τίποτε άπ' αυτά, δι' αυτό και σάς υπενθυμίζω τό χρέος και έτοιμάζομαι να τό εξοφλήσω. Και μη παρακνεύεσθε, εάν παρουσιάσωμαι με τόσον μεγάλην εύχαριστήσιν. Διότι ή φύσις του χρέους αυτού είναι αντίθετη από τό χρέος των υλικών χρημάτων. Πραγματικά, εις την περίπτωσην αυτήν ο όφειλέτης Ε δέν ήμπορεί ποτέ να έχη τόσην εύχαριστήσιν, επειδή γνωρίζει ότι ή εξόφλησις του χρέους ελαττώνει την ιδικήν του περιουσίαν, ενώ θα αύξηση την περιουσίαν εκείνου, που δέχεται τά χρήματα. Αντίθετα, εις τό πνευματικόν χρέος δέν συμβαίνει τίποτε άπ' αυτά, άλλ' εν προκειμένω και ο όφειλέτης θα γίνη πιδ πλούσιος, όταν άποδώση την όφειλήν, και οι λαμβάνοντες άποκτούν μεγαλύτεραν εύδοσίαν.

132 Α. Δι' αυτόν τον λόγον εις τους πρώτους παρατηρείται, συνήθως μεγάλη άχαριστία, ενώ εις την περίπτωσην μας και διά τους δύο είναι μεγάλο τό κέρδος, δηλαδή και διά τον καταθέτην και διά τους άποδέκτας. Αυτό ακριβώς συνεβούλευσε και διά την αγάπην ο μακάριος Παύλος, όταν έλεγε: Σάς παραγγέλλω να μη χρωστώτε εις κανένα τίποτε άλλο παρά μόνον τό να αγαπή ο ένας τον άλλον,⁶ όποδεκνύων, ότι τό χρέος αυτό πρέπει να καταβάλλεται συνεχώς, χωρίς να σταματά ποτέ. Βέβαια, και έσείς δέν πρέπει να δεικνύετε άμέλειαν, όταν έτοιμάζεσθε να δεχθήτε τό χρέος, διότι αυτό και έμένα τον καταβάλλοντα καθιστά πλουσιώτερον και άφορμή μεγάλης ώφελείας θα γίνη διά έσάς.

Συνεπώς, επειδή ή φύσις του χρέους είναι αυτού του

4. Έννοεί τας προσέταξας θεοπισθενίας, διότι, ως γνωστόν, κατά τάς μεγάλας έσρατας έγινοντο διηλικαι διατίσεις των Καταχωρημένων και κατά τής διηλιας, που ήκολούθησαν, οι διηλικαι άπεχθήσαντο ιδιαίτερος προς υστούς. Αυτό συμβαίνει εις πολλές διηλιας του Χριστού, όπως εις τάς τέσσαρας διηλιας εις την 'Αρχήν των Πράξεων, διά τάς όποιαις κτύπησε την προηγουμένην σημείωσιν.
5. Ρωμ. 13, 8.

είδους και όσον θά καταβάλλωμεν, τόσον περισσότερο μέ την μεγαλύτεραν καταβολήν θ' αύξηώμεν την περιουσίαν μας, Β έλάτε, πλέον, να σάς φανερώσω εις την συνέχειαν και την υπόθεσιν του χρέους, διά να δεχθήτε και έσείς μέ μεγαλύτεραν προθυμίαν τά λεγόμενα, και, αφού λάβετε την ιδιήν μου εύγνωμοσύνην, να μέ άμείψετε προσέχοντες μέ επιμέλειαν τά λεγόμενα.

Ποία είναι, λοιπόν, ή υπόθεσις του χρέους; Γνωρίζετε και ένθυμείσθε, ότι σάς εξέθεσα τά άναφερόμενα εις τον Πατριάρχην Άβραάμ, δηλαδή, την έξ αιτίας της πείνης κάθοδόν του εις την Αίγυπτον, την άρπαγήν της Σάρρας από τον Φαραώ, την όργην του Θεού κατά του Φαραώ, και αυτού του ίδιου και όλοκλήρου της οικογενείας του, έξ αιτίας της οποίας τόσον ενδιαφέρον έδειξε διά τον δικαίον C και προετοίμασε την επιστροφήν του πατριάρχου μέ τόσην μεγαλοπρέπειαν. «Ο Φαραώ», λέγει, «διέταξε ένδρας ν' αναλάβουν διά να προπέμψουν τιμής ένεκεν εκτός της Αίγυπτου τον Άβρααμ, την γυναίκα του και όσα είχε μαζί του, και τον Λωτ μαζί μ' αυτόν. Και ό Άβρααμ, ή γυναίκα του μέ όλα τά υπάρχοντά των και ό Λωτ μαζί των άνέδησαν εκ της Αίγυπτου και ήλθαν εις την έρημον.»⁶ Εις τό σημείον αυτό έστειλάμην τον λόγον και εις τάς ένδιαμέσους ήμέρας έστρεψα την διδασκαλίαν εις τά έπίκαιρα θέματα.⁷ Δι' αυτό σήμερα επιβάλλεται να συνδεθώμεν μέ την σειράν των όμιλών και να συνδυάσωμεν τά όσα πρόκειται να λεχθούν μέ όσα ελέχθησαν ήδη, σάν να άποτελούν ένα σώμα ενιαίον. D Έτσι, δέδοια, ή διδασκαλία θά γίνη περισσότερο κατανοητή. Άλλά, διά να καταστούν πιο σαφή τά λεγόμενα, θά ήτο φυσικόν να παρουσιάσω εις την άγάπην σας την άρχήν του κειμένου που άνεγνώσθη σήμερα. «Ο Άβρααμ», λέγει ή Γραφή, ήτο πολύ πλούσιος εις ζώα, άργυρον και χρυσόν. Άπό την έρημον αότην, όπου έστάθμευσεν ό Άβρααμ και οι σύν αυτώ έρχόμενοι εκ της Αίγυπτου, κατηλύθησαν προς την Βαιθήλ και συγκεκριμένως εις τό μέρος εκείνο, όπου είχαν ό Άβρααμ προηγουμένως στήσει την σκηνήν του μεταξύ Βαιθήλ και Άγγαί, εις τό μέρος, δηλαδή, όπου είχαν ίδρύσει τό θυσιαστήριον, τό όποιον προηγουμένως είχε κτίσει και είχαν αφιερώσει εις Κύριον τον Θεόν.»⁸

6. Γεν. 12, 20 και 13, 1.

7. Βλέπε σημ. 2 και 3 της παρούσης όμιλίας.

8. Γεν. 13, 3-4.

Άς μη προσπεράσωμεν άπλώς όσα άνεγνώσθησαν Ε άλλ' ός γνωρίσωμεν καλά την άκριβολογίαν της Γραφής, ή όποια τίποτε δεν μας έκθέτει όσκαπα. «Ο Άβρααμ», λέγει, «ήτο πάρα πολύ πλούσιος». Πρόσεχε κατά πρώτον τούτο κυρίως, ότι, δηλαδή, δεν άνέφερεν όσκαπα, ούτε μάταια και τυχαία όνομάζει αυτόν πλούσιον. Πραγματικά, εις κομμίαν άλλην περίπτωσιν δεν είπεν, ότι ήτο πλούσιος, αλλά τώρα διά πρώτην φοράν τό κάνει. Διά ποίον λόγον και προς ποίον σκοπόν; Μά, διά να μάθης την έρευρητικότητα της σοφίας του Θεού και την φροντίδα που έδείκνυε διά τον δικαίον, καθώς και την υπερβολικήν και άπειρον δύναμίν του.⁹ Α Ό Άβρααμ, δηλαδή, άπεδήμησεν εις την Αίγυπτον, επειδή υπερωρώθη από την πείναν και δεν ήμπορούσε να ύποφέρη την στενοχωρίαν εις την Χαναάν, και αυτόμάτως έγινε πλούσιος και μάλιστα όχι άπλώς πλούσιος, αλλά πάρα πολύ πλούσιος, και όχι μόνον από ζώα, αλλά και από άργυρον και χρυσόν.

Είδες πόσον μεγάλη είναι ή πρόνοια του Θεού; Έφυγε, διά ν' άνακουφισθή από την πείναν και επέστρεψεν όχι μόνον αφού άπηλλάγη από τή πείναν, άλλ' αφού περιεβλήθη άφθονα πλούτη και άνέκφραστον δόξαν και επί πλέον έγινε εις όλους γνωστόν, ποίος ήτο. Συνεπώς, και οι κάτοικοι της Χαναάν έπληροφορούντο καλλίτερα την άρετήν του δικαίου, Β ότου έδλεπαν ότι έτσι ραγδαία έγινεν ή μεταβολή και περιβάλλεται από τόσα πλούτη ό ένός, ό όποιος σάν έξόριστος και πλάνης έπήγεν εις την Αίγυπτον. Και πρόσεχε, ότι αυτός δεν έγινε μαλθακώτερος και ραθυμώτερος από την μεγάλην του εθμερίαν και την άφθονίαν του πλούτου, αλλά πάλιν κατεύθυνεται εις εκείνον τον τόπον, εις τον όποιον εύρίσκετο προηγουμένως, προτού να έλθη εις την Αίγυπτον, Διότι «κατηλύθη», λέγει, «από την έρημον προς τό μέρος εκείνο, όπου είχαν ό Άβρααμ προηγουμένως στήσει την σκηνήν του, δηλαδή, όπου είχαν ίδρύσει τό θυσιαστήριον, τό όποιον πρό τινος είχε κτίσει και είχαν αφιερώσει εις Κύριον τον Θεόν.» C Κατάλαβε, ότι ήτο έρωστής της ψυχίας και της γαλήνης και διαρκώς έλάτρευε τον Θεόν. Πραγματικά, έγκατεστάθη εις εκείνον τον τόπον, λέγει, όπου εύρίσκετο τό θυσιαστήριον, που είχε κατασκευάσει προηγουμένως, και, αφού τό αφιέρωσεν εις τον Θεόν, έφήρμοζεν εκ των προτέρων πλέον τό λεχθέν από τον Δαβίδ, ότι «προτιμώ να είμαι παρα-

9. Γεν. 13, 2-4.

πεταμένος εις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου, παρὰ τὰ κατοικῶ εἰς τὰς κατοικίας τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων»¹⁰ διότι ἡ ἔρημος ἦτο καταλληλοτέρα ἀπὸ τὰς πόλεις δι' αὐτὸν, διὰ τὴν ἐπικλήσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Ἐγνώριζε, βέβαια, ἐγνώριζεν, ὅτι τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς πόλεως δὲν τὴν δημιουργεῖ ἡ ὠραϊότης τῶν οἰκοδομιῶν, οὐτὲ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ τῶν κατοίκων, Ὡς διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἡ ἔρημος ἦτο τιμιωτέρα τῶν πόλεων, ἐπειδὴ ἐστολίζετο ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ἐφαίνεται λαμπρότερα ἀπὸ τὴν οἰκουμένην ὀλόκληρον.

«Καὶ ὁ Λῶτ», λέγει, «ὁ ὁποῖος συνεπορεύετο μετὰ τοῦ Ἀβραμ, εἶχεν ἐπίσης πρόβατα, βοῦς καὶ σκηνάς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πρόβατα καὶ λοιπὰ ζῶα τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Λῶτ ἦσαν πολλά, δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἡ χώρα Χαναάν, ὥστε νὰ μένουν μαζί ὁ Ἀβραμ καὶ ὁ Λῶτ». ¹¹ Ὅχι μόνον τοῦ πατριάρχου ἡ περιουσία ἠυξήθη, ἀλλὰ καὶ ὁ Λῶτ, λέγει, «εἶχε πρόβατα καὶ βοῦς καὶ ἄλλα ζῶα, Πισθόν, ἄλλα μὲν ἐχάριζεν εἰς τὸν ἀνεψιὸν του ὁ Ἀβραμ, ἐπειδὴ ἦτα γενναϊόδωρος, ἄλλα δὲ τοῦ τὰ προσέφεραν ἄλλα πρόσωπα κινούμενα ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὸν πατριάρχην. Ἐ «Καὶ δὲν τοὺς ἐπαρκοῦσεν ἡ γῆ», λέγει, «διότι ἦσαν τὰ ὑπάρχοντά των πολλά». Πρόσχε, ὅτι τὸ μέγεθος τῆς περιουσίας γίνεται αἰτία διαμάχης καὶ φέρει τὴν διαίρεσιν αὐτῶν, διακόπτει τὴν ὁμόνοιαν καὶ διαλύει τὸν δεσμόν τῆς συγγενείας. «Καὶ ἐγένετο φιλονεικία μετὰ τῶν ποιμένων τῶν ζώων τοῦ Ἀβραμ καὶ τῶν ποιμένων τῶν ζώων τοῦ Λῶτ. Τότε κατώκουν τὴν Χαναάν οἱ Χαναανοὶ καὶ οἱ Φερεζαῖοι». ¹² Κύτταζε μὲ ποῖον τρόπον οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημιουργῶν τὴν ἀρχὴν τῆς διαίρεσως. Πραγματικῶς, ὅλα τὰ κτὰ προέρχονται πάντοτε ἀπὸ ἐδῶ, δηλαδὴ, ἀπὸ τὴν μογθηρίαν τῶν συγγενῶν. «Καὶ ἐγένετο», λέγει, «φιλονεικία μετὰ τῶν ποιμένων». Αὐτοὶ εἶναι, ποῦ γίνονται ἀφορμὴ τῆς διαίρεσως. ¹³ Ἀ ποῦ διασποῦν τὴν ὁμόνοιαν, ποῦ δεκνύουσι μεγάλην ἀνωμωσύνην. «Τότε κατώκουν τὴν γῆν Χαναάν οἱ Χαναανοὶ καὶ οἱ Φερεζαῖοι». Διὰ ποῖον λόγον μᾶς τὸ ἀνέφερον αὐτὸ; Ἐπειδὴ ἔπεν «ὅτι δὲν ἐπάρκει ἡ γῆ νὰ κατοικοῦν μαζί», ἠθέλησεν ἡ θεὰ Γραφὴ νὰ μᾶς γνωστοποιήσῃ καὶ τὴν αἰτίαν, ὅτι δηλαδὴ, δι' αὐτὸ δὲν τοὺς ἦτο ἀρκετὴ ἡ γῆ, ἐπειδὴ ἡ χώρα ἦτο κατελιμμένη ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔθνη.

10. Πωλ. 83, 11.
11. Γεν. 13, 5-6.
12. Γεν. 13, 7.

Ἄλλ' ἔς ἴδωμεν μὲ ποῖον τρόπον ἡ εὐσεβὴς ψυχὴ τοῦ πατριάρχου σβύνει τὴν ἀπειλούμενην ἢ ἀνάψῃ πυρκαϊάν, μὲ τὴν ἰδικὴν του πραότητα Ἐπεν, λέγει, «ὁ Ἀβραμ εἰς τὸν Λῶτ. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φιλονεικία μετὰ μου ἢ οὔτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι εἴμεθα ἀδελφίαι». ¹⁴ Κύτταζε μέγεθος ταπεινοφροσύνης, κύτταζε ὕψος φιλοσοφίας. Ὁ γέρον, ὁ πρεσβύτης, ὀνομάζει ἀδελφόν τὸν νέον, τὸν ἀνεψιόν, καὶ τὸν ἀνεψιὸν εἰς τὴν τιμὴν, ποῦ εὐρίσκεται ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ κρατῇ τίποτε περισσότερο διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἄλλὰ τοῦ λέγει: «Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φιλονεικία μετὰ μου οὔτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου». Διότι δὲν θὰ ἦτο λογικὸν νὰ συμῆ αὐτὸ, ἐπειδὴ εἴμεθα συγγενεῖς. Εἶδες, ὅτι αὐτὸς ἐφαρμόζει τὴν ἀποστολικὴν ἐπιταγὴν, ποῦ λέγει: «Καὶ μόνον τὸ νὰ ἔχετε δικαστικὰς διαφορὰς ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον ἀποτελεῖ ὀπωσήποτε ἔλλειψιν σὰς ἠθικὴν. Ὁ Διὰ τὴν δὲν προτιμᾶτε νὰ ἀδικήσῃτε; Διὰ τὴν δὲν προτιμᾶτε νὰ ἀποστερήσῃτε; Ἄλλ' ἀπὸ τούτου σεῖς οἱ χριστιανοὶ ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε καὶ μάλιστα τοὺς ἀδελφούς». ¹⁵ Ὅλ' αὐτὰ, ἐφαρμόζων ἐμπράκτως ὁ πατριάρχης λέγει: «Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φιλονεικία μετὰ μου οὔτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι εἴμεθα συγγενεῖς». Ποῖον πρᾶγμα θὰ ἠμποροῦσε νὰ εὐρεθῇ ἐιρημικώτερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν αὐτὴν; Συνεπῶς, δὲν ἔλεγα ἄσκοπα καὶ τυχαῖα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμιλίας μου, ὅτι ἐπειδὴ ἠγάπα τὴν ἰσυχίαν καὶ τὴν γαλήνην, δι' αὐτὸ ἐπροτίμα τὴν ἔρημον ἀπὸ τὰς κατοικημένας περιοχάς. Πραγματικῶς, κύτταζε καὶ τώρα αὐτὸν, ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ ποιμένες διεπληκτίζοντο, μὲ ποῖον τρόπον αἰετῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν προσπαθεῖ νὰ σβύσῃ τὴν ἐπαιλουμένην ἢ ἀνάψῃ πυρκαϊάν καὶ θέτῃ τέλος εἰς τὴν φιλονεικίαν. Ὡς ἔπρεπε, βέβαια, αὐτὸς, ποῦ εἶχεν ἔλθει σὰν διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Παλαιστίνης, νὰ μὴ δώσῃ κομμίαν ἀφορμὴν, οὔτε νὰ δημιουργήσῃ αἰτίαν, ἀλλὰ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς συμπεριφορᾶς του νὰ τοὺς διδάξῃ ὅλους ἐντανώτερα ἀπὸ τὸν ἦγον τῆς σάλπιγγος καὶ νὰ τοὺς κἀν νὰ μιμηθοῦν τὴν ἀρετὴν του. «Δὲν πρέπει», λέγει, «νὰ ὑπάρχῃ φιλονεικία μετὰ μου οὔτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι εἴμεθα συγγενεῖς». Μεγάλην πραότητα ἀποδεκνύουσι οἱ λόγοι αὐτοί.

13. Γεν. 13, 8.
14. Α' Κορ. 6, 1-8.

«Μεταξύ μας», Πρόεξε, με ποιον τρόπον ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὸν με ἰστυμίαν. Μολονότι, νομίζω, ὅτι ἡ διαμάχη δὲν προήλθεν ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν, Ἐ παρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ποιμένες τοῦ πατριάρχου δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ποιμένας τοῦ Λῶτ νὰ ἔχουν τὴν ἴδιαν ἐλευθερίαν ποὺ εἶχαν αὐτοί. Ἄλλ' ὁ δίκαιος τακτοποιεῖ τὰ πάντα με ἐπιεικείαν, ἀποδεικνύων τὸ μέγεθος τῆς ἀνοχῆς του καὶ διδάσκων ὄχι τοὺς συγχρόνους του μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄλους τοὺς μεταγενεστέτους, νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν ποτέ νὰ διαπληκτίζωμεν οἱ ἄνθρωποι, ποὺ αὐρίσκονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μας με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Διότι ἡ φιλονεικία ἐκείνων δημιουργεῖ μεγάλην δυσφημίαν δι' ἡμᾶς καὶ δὲν θὰ καταλογισθοῦν καθόλου εἰς ὄρατος ἐκείνων τὰ συμβαίνοντα, 335 Ἀ ἀλλ' ἡ κατηγορία θὰ βαρύνῃ ἡμᾶς. Λοιπόν, πῶς ἦτο λογικὸν ἄνθρωποι, ποὺ ἦσαν ἀδελφοί, εἶχαν τὴν ἴδιαν καταγωγὴν, ἦσαν συγγενεῖς καὶ ἐσκόπευαν νὰ κατοικήσουσιν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, νὰ ἔλθουν εἰς τὴν μεγάλην διαμάχην, ἐνῶ ὀφείλαν νὰ γίνουσι διδάσκαλοι τῆς ἀνεξικακίας, τῆς πραότητος καὶ τῆς ἀρετῆς ἐν γένει εἰς ὄλους αὐτούς;

Ἄς τὰ ἀκούσουν αὐτά, ὅσοι ἔχουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν ἐνοχὴν, ὁσάκις ἐπιτρέπουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας των, ἐξ αἰτίας τῆς ὀφισταμένης μεταξύ των οἰκειότητος, νὰ κλέπτουν, νὰ ἐπινοοῦν ἀμέτρητα κακά, εἰς τὰς πόλεις, Ἐ εἰς τὴν ὑπαίθρον, εἰς ὄρατος τῶν γειτόνων των καὶ νὰ ἀρπάζουσι ἄλλου μὲν τὸ χωράφι, ἄλλου δὲ τὸ σπίτι, καὶ μάλιστα εὐνοοῦν περισσώτερον αὐτούς. Πραγματικά, μολονότι ἡ διάπραξις τῆς ἀδικίας εἶναι ἔργον ἄλλου ἀνθρώπου, ἐν τούτοις καὶ σὺ ἔλαθες μέρος εἰς αὐτὴν, ὄχι μόνον ἐπειδὴ εὐχαριστεῖσαι με τὸ συμβᾶν καὶ πιστεύεις ὅτι μ' αὐτὸ θὰ αὐξήσῃς τὴν περιουσίαν σου καὶ τὰ ἀγαθὰ σου θὰ γίνουσι περισσώτερα, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπούσῃς τὴν ἀδικίαν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διαπραχθῇ. Διότι ὅποιος ἠμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἀδικοῦντα καὶ δὲν τὸ κάνει, δὲν θὰ ἔχῃ μικροτέρας εὐθύνας ἀπὸ τὸν δράστην τῆς ἀδικίας. Συνεπῶς, ἄς μὴ ἐξαπατῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ἄς παρακαλῶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι ἄς ἀποφεύγωμεν τὰς ἀρπαγὰς, Ἐ τὰς πλεονεξίας καὶ τὴν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ εἶδους πλεονεξίας καὶ τὴν ἀπὸ τῆς περιουσίας μας, καὶ ἐπὶ πλέον ἄς διδάσκωμεν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας μας νὰ μὴ διαπράττουν καμμίαν παρομοίαν πράξιν. Ὡστε, αὐτὸ δὲν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν εὐθύνην, ἀλλὰ προκαλεῖ μεγαλύτεραν καταδίκην. Διότι ἐκείνοι, διὰ νὰ φανοῦν ἀρεστοὶ εἰς ἡμᾶς, ἀ-

ποταλοῦν τὴν ἀδικίαν καὶ χάνουν τὴν σωτηρίαν καὶ ἔτσι παρασύρουσι καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἴδικήν των καταστροφὴν. Ἐάν ὄμως θέλωμεν νὰ εἰμεθὸν προσακτικοὶ καὶ ν' ἀπαλλαγώμεν καὶ οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ζημίαν, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν αἰτίαν αὐτὴν, ἄς ἀποτρέψωμεν καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἴδικον ἐπιχειρήσιν. Καὶ μὴ μοῦ λέγεις τὰ ψυχρὰ ἄκείνα λόγια, ὅτι δὲν με μέλει καθόλου. Μήπως ἔκλεψα ἐγώ; Δὲν γνωρίζω τίποτε. Ἄλλος τὸ ἔκαυε. Δὲν ἔλαθα μέρος εἰς τὴν ἀδικίαν. Ἐ "Ὁλ' αὐτὰ εἶναι διακιολογία καὶ προφάσεις. Ἐάν, ὄμως, ἐπιθυμῆς ν' ἀποδείξῃς ὅτι δὲν συμμετέσχες εἰς τὴν ἀδικίαν, ὅτι δὲν ὑπήρξες συνεργὸς καὶ δὲν ἔβρισες ἐργατῆς τῆς πλεονεξίας, τότε διόρθωσε τὸ συμβᾶν, παρηγόρησε τὸν ἀδικηθέντα, ἐπίστρεψε τὰ ἀφαιρεθέντα. Ἐτσι, δέδαια, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου θ' ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν ἀδικήσαντα θὰ διορθώσῃς, ἀφοῦ θὰ τοῦ δείξῃς ὅτι δὲν ἔβρισες σύμφωνα με τὴν γνώμην σου ὅσο ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ τὸν πένητα θὰ παρηγορήσῃς καὶ δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃς νὰ καταβληθῇ ἀπὸ τὴν λύπην, τὴν ὅποιαν ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῇ λόγῳ τῆς ἀρπαγῆς.

«Δὲν πρέπει», λέγει, «νὰ ὑπάρχῃ φιλονεικία μεταξύ μας, ὅτε μεταξύ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι εἰμεθὰ συγγενεῖς. Ἐ εἶδες πραότητα; Εἶδες ἐπιεικειαν; Ἄκουσε καὶ τὴν συνέχισιν, διὰ νὰ γνωρίσῃς καὶ τὸ μέγεθος τῆς φιλοσοφίας του. Με ποιον τρόπον, λοιπόν, θὰ τελειώσῃ ἡ διαμάχη καὶ θὰ σβύσῃ ἡ φιλονεικία; «Ἡδὲ ἔλη ἡ χώρα», λέγει, «κεῖναι ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διάθεσιν σου. Ἄς χωρισθῶμεν. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς ἀριστερά, ἐγὼ θὰ ὑπάγω δεξιὰ. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς δεξιὰ, ἐγὼ θὰ ὑπάγω ἀριστερά.» Πρόεξε τὴν φιλοσοφίαν, ποὺ δικαίου καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ μέγεθος. Ἄλλὰ, πρὶν ἀπ' αὐτά, σκέψου, ἀγαπητέ μου, πόσην ζημίαν προξενεῖ ὁ πλοῦτος καὶ πόσην φιλονεικίαν διεγερεῖ ἡ ἀφρονία τῶν ἀγαθῶν. 336 Ἀ ἠδὲ ἔβρισαν τὰ ποιμνια, προσετέθη μεγάλος πλοῦτος καὶ ἀμέσως διακόπτεται ἡ ὁμόνοια. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐπικράτει ἡ εἰρήνη καὶ ὁ δεσμός τῆς ἀγάπης, ἐκεῖ κυριαρχεῖ ἡ διαμάχη καὶ ἡ φιλονεικία. Διότι ὅπου δεσπόζει τὸ σύνθημα τὸ ἰδικόν μου καὶ τὸ ἰδικόν σου, ἐκεῖ ἔχομεν κάθε εἶδους διαμάχην καὶ κάθε ἀφροσύνην, φιλονεικίας. Ἐναντιθετα, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ ἀντίληψις αὐτῆ, ἐκεῖ ἐφαρμόζεται με κάθε ἀκρίβειαν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ εἰρήνη. Καὶ διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῆς, ἄκουσε τί λέγει ὁ μακάριος Λουκάς δι' ἐκείνους, ποὺ προσ-

ήρχοντο κατ' ἀρχάς εἰς τὴν πίστιν· καὶ εἶχαν, λέγει, ὄλοι ἁρμονικὴν καὶ ἀδιάσπαστον ὁμοφροσύνην, καὶ τόσον αἰ καρδίαι, ὅσον καὶ δλόκληρος ἡ πνευματικὴ ὑπαρξίς ὄλων ἦσαν ἠνωμένα εἰς ἓνα.¹⁶ Ὅχι ἐπειδὴ εἶχαν ὄλοι μίαν ψυχὴν, (διότι πῶς ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ ἔζων εἰς χωριστὰ σώματα); ἀλλὰ μᾶς φανερώνει τὴν μεγάλην τῶν ὁμόνοιαν. **Β** Ἐάν ὄμως ὁ δικαίος δέν ἦτο ὑπερβολικὰ μακρόθυμος καὶ δέν ἐγνώριζε νὰ φιλοσοφῆ, ἀσφαλῶς, θὰ ἐφέρετο μὲ σκληρότητα καὶ θὰ ἔλεγεν εἰς τὸν Ἀὐτ' Τί εἶδους παραφροσύνη εἶναι αὐτῆ; Πραγματικὰ, λοιπόν, ἐτόλμησαν οἱ ἄνθρωποι σου ν' ἀνοίξουν τὸ στόμα τῶν ὑβριστικῶν πρὸς τοὺς ἰδικούς σου ἀνθρώπους; Καὶ δέν ἐκέκθησαν ποία ἀπόστασις μᾶς χωρῖκει; Ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, προέρχεται ἡ εὐπορία σου αὐτῆ; Δέν ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸ ἰδικόν σου ἐνδοκφεραν; Ποίος σὲ κατέστησε γνωστὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Ἐγὼ δέν ὑπῆρξα τὸ πᾶν δι' ἐσέ καὶ δέν ἔπαιξα τὸν ρόλον τοῦ πατέρα εἰς ὄλας τὰς περιπτώσεις; Αὐτὰς τὰς ἀμοιβάς μου ἀνταποδίδεις διὰ τὴν μεγάλην φροντίδα, ποῦ ἔδειξα δι' ἐσέ; **Γ** Αὐτὰς τὰς ἐλπίδας ἐπῆρξα ἐπάνω σου καὶ σ' ἔπαιρνα μαζί μου εἰς ὄλους τοὺς τόπους; Ἐστω, δέν ἔλαθες ὑπ' ὄψιν σου τίποτε ἀπ' ὄσα ἔχεις ἀποκτήσει ἐξ αἰτίας μου. Δέν ἔπρεπεν, ὄμως, νὰ σεδασθῆς τὸ γῆρας μου καὶ τιμῆσης τὰ ἄσπρα μου μαλλιά; Ἄλλ' ἐπέτρεψες εἰς τοὺς ποιμένας σου νὰ φερθοῦν προσβλητικὰ πρὸς τοὺς ἰδικούς μου ποιμένας, χωρὶς νὰ γνωρίζης ὄτι δῖπας ἀκριδῶς ἡ προσβολὴ ποῦ ἔγινε εἰς ἐκείνους ἀνταντακλόυσε εἰς ἑμένα, ἔτσι καὶ ἡ αὐθάδεια τῶν εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς ἑμένα.

Καὶ ὄμως, τίποτε ἀπ' αὐτὰ δέν κατεδέχθη νὰ σκεφθῆ ὁ δικαίος, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπεμᾶκρυνε κάθε διαλογισμὸν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, δι' ἓνα πράγμα ἐφρόντιζε μόνον, δηλαδὴ, ἀπ' ἐνὸς μὲν νὰ ἀποστέσῃ τὴν ἐπαπειλουμένην νὰ ἐκσπάσῃ φιλονεκίαν, **Δ** ἀπ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν χωρισμὸν χωρὶς λύπην, καὶ ἔτσι νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ σπῆτι τοῦ ἀπὸ κάθε παρασχῆν. «Νά, ὄλη ἡ χώρα», λέγει, «δέν εὐρίσκειται ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διάθεσίν σου; Ἄς χωρισθῶμεν. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς δεξιὰ, ἐγὼ θὰ ὑπάγω ἀριστερά. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς ἀριστερά, ἐγὼ θὰ ὑπάγω δεξιὰ». Πρόσεξε τὴν ἐπικελευ τοῦ δικαίου. Πραγματικὰ, ἀποδεκνῶν εἰς αὐτὸν ἐμπράκτως, ὄτι δέν κάνει αὐτὸ μὲ τὴν θέλησίν του, ὄτε ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ χωρισθῆ ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ πιεζόμενος ἀπὸ τὴν φιλονεκίαν καὶ διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ διαρκὴς πόλεμος εἰς τὴν

16. Πρῶα. Πρῶε. 4, 89.

οἰκογενείαν τῶν, κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον μὲ τοὺς λόγους τοῦ μαλακῶνει τὸν θυμόν του ἔ καὶ παραχωρεῖ εἰς αὐτὸν ὄλην τὴν δυνατότητα τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ θέτει ἐνώπιόν του ὄλην τὴν περιοχὴν καὶ τοῦ λέγει «Νά, ὄλη ἡ χώρα δέν εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου;». Ὅποιο κομμάτι θέλεις, νὰ τὸ πάρῃς, καὶ ἐγὼ θὰ δεχθῶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὸ κομμάτι, ποῦ θ' ἀφήσης ἐσὺ. Μεγάλῃ εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου. **Μ** ὄλας τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπιδῶκει νὰ μὴ γίνῃ φορτικὸς εἰς τὸν ἀνεψιόν του. Δηλαδὴ, ἐπειδὴ, λέγει, ἐκεῖνο γίνεται, ποῦ δέν ἤθελα νὰ συμῆθῃ, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ χωρισθῶμεν, διὰ νὰ παύσῃ ἡ φιλονεκία, δι' αὐτὸν τὸν λόγον σοῦ δίδω τὴν δυνατότητα τῆς ἐκλογῆς καὶ σοῦ παραχωρῶ ὄλην τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ διαλέξῃς ἐκείνην τὴν περιοχὴν ποῦ θὰ θεωρήσης πιὸ εὐφορον, τὴν δὲ ὑπόλοιπον χώραν νὰ τὴν ἀφήσης εἰς ἑμένα. Ἀρὰ γε θὰ κατεδέχτο κανένας νὰ δεῖξῃ ἀνάλογον συμπεριφορὰν πρὸς συναμῆλικόν του ἀδελφόν, σὺν αὐτὴν ποῦ ἔδειξε πρὸς τὸν ἀνεψιόν του ὁ πατριάρχης; ³³⁷ **Α** Ἀσφαλῶς, ἐάν ἀκόμη αὐτὸς ἔκανε προηγουμένως τὴν ἐκλογὴν καὶ ἔπαιρνε τὰ καλλίτερα κτήματα καὶ ἀφῆκεν εἰς ἐκείνον (Ἀὐτῷ) τὰ ὑπόλοιπα, καὶ πάλιν δέν θὰ ἦτο μεγάλη ἡ ἐνέργεια του αὐτῆ; Ἄλλ' ὄμως, ἐπειδὴ ἤθελε ν' ἀποδείξῃ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς του καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νέου, ὄστε νὰ μὴ ὑπάρξῃ κομμία ἀφορμῆ δυσσερεσκείας ἀπὸ τὸν χωρισμὸν, παραχωρεῖ εἰς αὐτόν κάθε ἐξουσίαν καὶ λέγει «Νά, ὄλη ἡ χώρα εἶναι ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διάθεσίν σου. Ἄς χωρισθῶμεν» καὶ διάλεξε ὄποιο κομμάτι θέλεις. Συνεπῶς, ἔπρεπεν ὁ ἀνεψιός, ἀφοῦ ἔλαθε πείρον τοιαύτης ἐπικείας, ν' ἀποδώσῃ τὴν ἴδιαν τιμὴν εἰς τὸν πατριάρχην καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτόν τὴν προτεραιότητα τῆς ἐκλογῆς. **Β** Βέβαια, ὄλοι οἱ ἄνθρωποι συνηθίζομεν κατὰ κάποιον τρόπον, ὄσκις ἴδωμεν νὰ δυστροποῦν ἐκείνοι, ποῦ πρόκειται νὰ διεκδικήσουν κάτι μαζί μας, καὶ νὰ φιλονεκοῦν διὰ νὰ κερδίσουν τὰ πρωτεία, νὰ μὴ ἀνεχώμωθῃ τὴν μείωσίν μας, ὄτε νὰ ὄποκῶπτωμεν εἰς αὐτούς. Ὅταν, ὄμως, ἴδωμεν, ὄτι ὄποχωροῦν καὶ μὲ λόγους ταπεινοφροσύνης μᾶς παραχωροῦν ὄλόκληρον τὴν ἐξουσίαν, σὺν νὰ νοιώθωμεν ἐντροπὴν ἀπὸ τὴν μεγάλην τῶν συγκαταδοτικότητά, ἀπ' ἐνὸς μὲν ποῦομεν τὴν φιλονεκίαν, ἀπ' ἑτέρου δὲ, ἀνταποδίδοντες τὴν τιμὴν, παραχωροῦμεν ὄλην τὴν ἐξουσίαν εἰς αὐτούς, ἔστω καὶ δν ὁ ἐὸρικόμενος εἰς διένεξιν πρὸς ἡμᾶς φαίνεται κατώτερός

μας. **Γ** Μολοντί, λοιπόν, ωφείλει και ο Λώτ να πράξει το ίδιο εις τὸν πατριάρχην, ἐν τούτοις, σάν νέος πού ἦτο και παραιοσύμενος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀποκτήσῃ περισσότερα, παίρνει, ὅπως ἐνόησε, τὰ πρωτεία και κάνει τὴν ἐκλογὴν. «Και ὁ Λώτ», λέγει, «ἀφοῦ ἐσήκωσε τὰ μάτια του, ἐκόλλησε τὸ βλέμμα του εἰς δὴν τὴν περιχώρον τοῦ Ἰορδάνου,¹⁷ διότι δὴλ' αὐτὴ ἡ χώρα, πρὶν καταστρέψῃ ὁ Θεὸς τὰ Σόδομα και Γόμορα, ἐποτίζετο μέχρι τῆς Ζόγορα ὅπως ὁ Παράδεισος, τὸν ὁποῖον εἶχε φυτεύσει ὁ Θεός, και ὅπως ἡ χώρα τῆς Αἰγύπτου (ὑπὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ). Ὁ Λώτ ἐπροτίμησεν δὴλ' τὴν περιχώρον τοῦ Ἰορδάνου και μετέβη πρὸς ἀνατολάς. **Δ** Οὕτω ἐχωρίσθησαν μεταξὺ των ὁ Ἀβραμ και ὁ Λώτ, θεῖος και ἀνεψιός».¹⁸ Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, μὲ ποῖον τρόπον δὲν ἐπέτρεψεν οὐτε νὰ θλαστήσῃ ἡ ρίζα τῆς κακίας, ἀλλ' ἀμέσως και ὅσα παρακλάδια ἐπράκειτο νὰ φυτρώσουν τὰ ἔκοψε και τὰ ἐξηφάνισεν ἀπὸ τὸ θάθος τῆς ρίζης, μὲ τὸ νὰ συμπεριφερθῇ μὲ μεγάλην ἐπιείκειαν και νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἀνέκφοραστον ὀπρωψίαν τῶν ἄλλων, διὰ τῆς ἀρετῆς του, και νὰ ἀποδείξῃ πρὸς δλους, ὅτι δι' αὐτὸν ἀπὸ κάθε περιουσίαν εἶναι προτιμότερα ἡ εἰρήνη και ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν φιλονεικίαν; Συνεπῶς, διὰ νὰ μὴ κατηγορήσῃ κανένας τὸν δικαῖον ὅτι συμπεριεφέρθη μὲ ἀγνωμοσύνην πρὸς τὸν Λώτ και ὅτι, ἀφοῦ τὸν ἐσήκωσεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του και τὸν ὠδήγησεν εἰς ξένην χώραν, τὸν ἐκδιώκει ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν, **Ε** οἷτε πάλιν νὰ νομίσῃ κανένας ὅτι ἀπὸ ἐγθρότητα πρὸς αὐτὸν κάνει αὐτὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ὅλοι γενικῶς, ὅτι φροντίζων διὰ τὴν εἰρήνην ἐνεργεῖ αὐτὰ, δι' αὐτὸν τὸν λόγον και τὴν ἐκλογὴν παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν και δὲν δυσηρεστήθη, ὅταν ἐκείνος ἐπροτίμησε τὰ πρωτεία, ὥστε δλοι μας νὰ γνωρίσωμεν τὸ φιλάγαθον τῆς διαθέσεως τοῦ δικαίου και τὸν σκοπὸν τῆς φιλειρηνικῆς του ψυχῆς.

¹⁷ Ἐξ ἄλλου, και κάποιο ἄλλο μυστήριον οἰκονομεῖται ὥστε πολλὰ νὰ γίνωνται σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, και ὁ Λώτ νὰ πληροφορηθῇ ἐμπράκτως, ὅτι δὲν ἔκανεν

17. Πρόκειται διὰ τὴν καθῆκα πού ἀναίτηται μεταξὺ τῆς θαλάσσης τῆς Τυβεριαδῆς και τῆς Νεκρῆς θαλάσσης, ἡ ἑποία ἔχει πλοῖα εἰς ἐλάσσονα και εἰς ὄβρατα και ὁμοίως μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Νείλου ποτιζομένην Αἰγύπτου. Εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν μετέβη κατ' ἀρχὰς ὁ Λώτ. Ἐν συνεχείᾳ, ὅμως, ἀποχώρησεν νοτιώτερα μέχρι τῆς Σητῶρ, ἧτοι πλησίον τῆς Νεκρῆς θαλάσσης.

18. Γεν. 13, 10-11.

ὄρθα τὴν ἐκλογὴν, και οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων νὰ μάθουν τὴν ἀρετὴν τοῦ Λώτ, και, ἀφοῦ ἐγένεν ὁ χωρισμός, νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις πού εἶχε δοθῆ εἰς τὸν πατριάρχην. «Ὅτ' ἀπαχωρήσω τὴν χώραν αὐτὴν εἰς ἐσένα και τοὺς ἀπογόνους σου».¹⁹ **Α** Και θὰ ἴδωμεν, παραχωρῶντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ μᾶς τὰ ἀποκαλύπτει δλω γενικῶς. «Και ὁ Ἀβραμ» λέγει, «κατώκησεν εἰς τὴν χώραν Χαναάν, ὁ δὲ Λώτ εἰς κάποιαν πόλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἔστησε τὴν σκηνὴν του εἰς τὰ Σόδομα. Οἱ ἄνθρωποι τῶν Σοδόμων ἦσαν, πάρα πολὺ κακοὶ και ἁμαρτωλοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».²⁰ Βλέπεις, ὅτι ὁ Λώτ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του μόνον πρὸς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς και δὲν ἐξήτασε τὴν πονηρίαν τῶν κατοίκων τῆς; Πές μου, ὅμως, ποῖα ὠφέλεια προέρχεται ἀπὸ τὴν καταλληλότητα τῆς γῆς και τὴν ἀφθονίαν τῶν καρπῶν, ὅταν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔχουν μοχθηρὸν χαρακτήρα; Και ποῖα ζημία θὰ ἤμπορούσε νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐρημίαν και τὴν ἀφορίαν τῆς γῆς, **Β** ὅταν οἱ κάτοικοι εἶναι χρηστότεροι; Πραγματικῶς, ἡ συγκεφαλαίωσις τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἡ χρηστότης τῶν κατοίκων. Ἀλλ' ὁ Λώτ πρὸς ἕνα πρᾶγμα ἀπέβλεψε μόνον, δηλαδὴ, εἰς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ Γραφὴ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μᾶς τονίσῃ τὴν πονηρίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς περιοχῆς, λέγει: «Οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων ἦσαν πάρα πολὺ κακοὶ και ἁμαρτωλοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».²⁰ Ὅχι μόνον «πονηροὶ», λέγει, ἀλλὰ «και ἁμαρτωλοὶ» και ὄχι μόνον ἀπλῶς «ἁμαρτωλοὶ», ἀλλὰ και «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ», δηλαδὴ, ἦτο μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτωλότητος των και ὑπερβολικὴ ἡ πονηρία των, δι' αὐτὸ και προσέθεσεν «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ σφόδρα». Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς κακίας; Εἶδες πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ν' ἀρπάξῃ κανεὶς τὰ πρωτεία, **Γ** χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τὸ συμφέρον του; Εἶδες πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἐπιείκεια, ἡ παραχώρησις τῶν πρωτείων και ἡ ταπεινώσις; Νὰ λοιπόν, ἐνῶ θὰ προχωρῇ ἡ διδασκαλία, θὰ ἴδωμεν, ὅτι αὐτός, πού ἐδίάλεξε τὰ πρωτεία, δὲν εἶχε καμμίαν ὠφέλειαν ἀπ' αὐτὰ, ἐνῶ αὐτός πού ἐπροτίμησε τὴν ταπεινώσιν ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν γίνεται λαμπρότερος, ἡ εὐπορία του αὐξά-

19. Γεν. 13, 12-13.

20. Φαινομενικῶς ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Ἀβραμ τὸν ἐλάφη, διότι ὁ ἄλλο ἔλαβε εὐφοριώτερον γῆν, ἀλλ' αὐτὴ εἶχεν ἁμαρτωλοὺς κατοίκους, ἐνῶ ὁ Ἀβραμ ἔμεινε μόνος κληρονόμος τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας.

νει ποικιλοτρόπως και δοξάζεται από όλους.

Δ' Αλλά διά να μη δώσω μεγάλην έκτασιν εις την διδασκαλίαν, αφού σταματήσω εις τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν ὁμιλίαν μου, ἄς φυλάξω τὴν συνέχειαν διὰ τὴν ἐπομένην ὁμιλίαν, αφού σὰς παρακαλέσω ἕνα πρᾶγμα, να μιμηθῆτε, δηλαδή, τὸν πατριάρχην και εἰς καμμίαν περίπτωσιν να μη ἐπιθυμήτε με πάθος τὰ πρωτεία, ἀλλὰ να ὑπακούετε εἰς τὸν μακάριον Παῦλον, πού λέγει: «Νὰ προλαμβάνῃ ὁ καθένας τοὺς ἄλλους εἰς τὸ να τοὺς ἀποδίδῃ τὴν τιμὴν»,²¹ ἀποδεκνόμενοι ἀνώτεροι τοῦ ἑαυτοῦ σας και φροντίζοντες να φέρεσθε με ταπεινώσιν εἰς κάθε περίπτωσιν. Διότι αὐτὸ ἰσοδυναμεῖ με τὴν κατοχὴν τῶν πρωτείων, ὅπως ἀκριδῶς εἶπε και ὁ Χριστός: «Ἐκεῖνος, πού ταπεινώνει τὸν ἑαυτὸν του, θὰ ὑψωθῇ».²²

Συνεπῶς, ποῖον πρᾶγμα ἡμπορεῖ να ἐξισωθῇ με αὐτό, ὅταν, μ' ὅσα πορρωθυμένοι εἰς τοὺς ἄλλους τὰ πρωτεία, μ' αὐτὰ ἀπολαμβάνωμεν μεγαλυτέραν τιμὴν, και μ' ὅσα ἀποδιδόμεν τιμὴν εἰς τοὺς ἄλλους, Ἐ μ' αὐτὰ ἀνυψώωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν ὑψίστην τιμὴν; Λοιπόν, αὐτὸ να ἐπιδιώκωμεν, σὰς παρακαλῶ, διά να μιμηθῶμεν τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ πατριάρχου και να βαδίζωμεν εἰς τὰ ἴχνη αὐτοῦ, πού δεῖξε αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν φιλοσοφίαν, ἡμεῖς πού εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χάριτος C πού μᾶς ἔφερεν ὁ Χριστός). Πραγματικῶς, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη, τὴν ὅποιαν ἐπέδειξεν ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτὸς ἄνθρωπος πρὸς ἐκεῖνον, πού ἦτο πολὺ κατώτερός του ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ και κατὰ τὴν ἡλικίαν και ὅλα τὰ ἄλλα. Σκέψου, δέδαια, ὅτι ὁ γέρον παρεχώρησεν εἰς τὸν νέον τὰ πρωτεία, ὁ θεὸς εἰς τὸν ἀνεψιὸν και αὐτὸς πού ἀπελάμβανε τὴν εὐνοίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸν πού δὲν παρουσίασε μέχρι τώρα τίποτε τὸ μεγάλο. Καὶ ἐκεῖνος, πού ἔπρεπεν ἐκεῖνος να εἶπη, σὰν νέος πρὸς τὸν γέροντα και θεῖόν του,²³ Α αὐτὰ ἔλεγεν ὁ πατριάρχης πρὸς τὸν νέον.

Ἔστε και ἡμεῖς ἄς μὴ ἀπονέμαμεν τὴν τιμὴν μόνον πρὸς τοὺς ἀνωτέρους μας και τοὺς Ἰησοὺς με ἡμᾶς. Διότι, ὅταν κάποιος ἐκτελῇ αὐτὸ πού ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη, αὐτὸ δὲν εἶναι ταπεινοφροσύνη, ἀλλ' ὀφειλή. Ἐνῶ ἡ ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη εἶναι, ὅταν ὑποχωρῶμεν εἰς αὐτοὺς, πού

21. Ρωμ. 12, 10.

22. Λουκ. 14, 11 καὶ 18, 14.

φαίνονται κατώτεροι, και προτιμῶμεν ἐκεῖνους, πού θεωροῦνται ὑποδεέστεροι. Ἐάν, ὅμως, ἔχωμεν ἀγρυπνον σκέψιν, τότε δὲν θὰ ἔχωμεν τὴν γνώμην, ὅτι μερκοὶ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀνώτεροι μας. Β Καὶ τὸ λέγω αὐτὸ ὄχι δι' ἡμᾶς, πού εἰμεθα πνιγμένοι εἰς ἄπειρα ἀμαρτήματα, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον, πού, και ἂν ὀκίμη γνωρίζῃ ὅτι ἔχει ἐπιτελέσει πολλὰς ἀγαθὰς πράξεις, και δὲν ἔχει πάντοτε εἰς τὸ μυαλό του ὅτι εἶναι ὁ χειρότερος ὅλων, τότε καμμία ὠφέλεια δὲν θὰ προκύψῃ δι' αὐτὸν ἀπὸ τὰ τόσα κατορθώματά του. Διότι αὐτὸ εἶναι ταπεινοφροσύνη, ὅταν, δηλαδή, κάποιος, ἐνῶ ἔχει ἄφορμὰς να ὑπερηφανεύεται, ἐν τούτοις συγκρατῇ τὸν ἑαυτὸν του και τὸν ταπεινῶν και φέρεται με μετριοπάθειαν. Τότε, δέδαια, θὰ φθάσῃ εἰς τὸ πραγματικὸν ὕψος, σύμφωνα με τὴν ὑπόσχασιν τοῦ Κυρίου, πού λέγει ὅτι: «Ὅποιος ταπεινώνει τὸν ἑαυτὸν του, θὰ ὑψωθῇ».

Ἔθεν, ἄς προσπαθῶμεν, σὰς παρακαλῶ, να ἀποκτήσωμεν ὅλοι τὸ ὕψος, τὸ ὅποιον ἀποκτάται διὰ μέσου τῆς ταπεινοφροσύνης, C ὥστε να ἔχωμεν τὴν ἴδιαν με τὸν θεοκίον εὐνοίαν ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου και ν' ἀξιοθῶμεν τῶν ἀνεκράστων ἐκείνων ἀγαθῶν, με τὴν χάριν και τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα μαζί και εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔνθηκε ἡ δόξα, ἡ δυνάμις και ἡ τιμὴ, τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

«ΑΦΟΥ ΚΑΘΙΣΤΩΝ Ο ΣΩΤ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΒΡΑΜ, Ο ΘΕΟΣ ΕΙΠΕΝ ΕΙΣ ΤΩΝ ΑΒΡΑΜ. ΣΗΜΕΟΣ ΤΑ ΒΛΕΜΜΑΤΑ ΣΟΥ ΓΥΝΑΑ ΚΑΙ ΚΥΤΤΑΣΕ ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝ, 389 Δ ΟΠΟΥ ΤΩΡΑ ΚΑΤΟΙΚΕΙΣ, ΠΡΟΣ ΒΟΡΡΑΝ, ΠΡΟΣ ΝΟΤΟΝ, ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ, ΔΙΟΤΙ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΓΗΝ ΑΓΓΗΝ, ΤΗΝ ΟΠΟΙΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝ, ΘΑ ΔΕΣΕ Κ(Σ) 25.»²

Ἐγνωρίσατε χθές, ἀγαπητοί μου, τὴν ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ πατριάρχου, ἐμάθετε τὸ μέγεθος τῆς ἐπιεικείας του. Πραγματικά, δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονός, ὅτι, ὁ γέρον, ποῦ ἐδέχθη τόσας μεγάλας εὐεργεσίας καὶ ἀπήλασε τόσην εὐνοίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἔδειξε τόσην ἰσοτιμίαν πρὸς τὸν νέον, τὸν ἀνεψιόν του, ὥστε τοῦ παρεχώρησε καὶ τὰ πρωτεία. Ἐπροτίμησε τὰ κατώτερα, ὑπέστη τὰ πάντα διὰ τὴν ματαιώσῃ τὸν πόλεμον καὶ ν' ἀπομακρῆν ὀλοκληρωτικὰ τὴν αἰτίαν τῆς φιλονεικίας. Αὐτὸν ὡς προσπαθῶμεν νὰ μιμηθῶμεν ὅλοι καὶ εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ ὑπερφρονῶμεθα καὶ μεγαλοφρονῶμεν ἑνώπιον τῶν πλησίον μας, ἀλλ' ἐπιδεικνύοντες μεγάλην ταπεινοφροσύνην, νὰ ὑποχωρῶμεν καὶ νὰ προτιμῶμεν μᾶλλον νὰ μειωνῶμεθα καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ διὰ τῶν ἔργων, χωρὶς νὰ δυσανασχέτωμεν ἐναντίον ἐκείνων, ποῦ μᾶς ἀδικοῦν, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν εὐεργετηθῇ ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ εἶναι ἡ ἀρίστη φιλοσοφία. Οὔτε, πάλιν, νὰ ἐξαγριωνῶμεθα διὰ τὰς ὀφθεῖς, ποῦ μᾶς ἀπειθῶνουν, 340 Ἄ ἔστω καὶ ἂν εἶναι κατώτεροί μας ὅσοι διαπληκτίζονται μαζί μας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιεικίαν καὶ τὴν πραότηταν νὰ κατασιγῶμεν τὸν θυμὸν μας. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον καὶ δυνατότερον ἀπ' αὐτήν. Αὐτὴ χαρίζει διαρκῆ γαλήνην εἰς τὴν ψυχὴν μας, ἐτοιμάζουσα αὐτὴν νὰ προσομισηθῇ σάν σὲ λιμάνι, καὶ γίνεται ἀφορμὴ καθ' ἑξῆς εἰδους ἀναπαύσεως εἰς ἡμᾶς. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστός,

1. Εἰς τὸ κείμενον καθορίζονται ὡς ἔζηε τὰ σημεῖα τοῦ ὄρθουτος «...πρὸς Βορρὸν καὶ Δὲξ καὶ Ἀνατολά, καὶ θαλάσσαν». Ἄψ εἶναι ὁ νότος καὶ θαλάσση ἡ Μεσόγειος, ἡ ὅποια ἐβρίσκειται πρὸς Δυσμὰς τῆς Παλαιστίνης. Ἐπομένως τὸ εἶδος ἐλάληρον τὴν χώραν.

2. Γεν. 18, 14-16.

ἐκθέτων τὴν θέλιον τοῦ διδασκαλίου, ἔλεγεν· «Μάθετε ἀπὸ ἐμὲ, ὅτι εἶμαι πρὸς καὶ ταπεινὸς κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν, καὶ θὰ εὑρετε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχὰς σας.»³ Πραγματικά, τίποτε δὲν φέρει τόσην ἀνάπαυσιν καὶ μεγάλην ἡσυχίαν εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὅσον ἡ πραότης καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη. Β Αὐταί, αἱ ἀρεταί εἶναι τιμιώτεροι ἀπὸ κάθε ἄλλο κόσμημα δι' ἐκείνον ποῦ τὰς ἔχει, αὐταί εἶναι ὠφελιμώτεροι ἀπὸ κάθε μεγαλοπρέπειαν καὶ δόξαν. Διότι ποῖον πράγμα ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ εὐτυχέστερον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον, ποῦ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὸν πόλεμον, ποῦ γεννᾶται μέσα του; Ἀσφαλῶς, καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχωμεν ἀπόλυτον ἐξωτερικὴν εἰρήνην καὶ περιποίησιν, ἐνῶ μέσα μας γεννῶνται θόρυθος καὶ παρασάλλη ἀπὸ τὴν παραχρῆν τῶν λογισμῶν, τότε κανένα κέρδος δὲν ἔχομεν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην, ὅπως ἀκριβῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀθλιώτερον ἀπὸ μίαν πόλιν, ἡ ὅποια προβάλλεται ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς της, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη τὴν ὀχυρώσῃ κάποιος μὲ τελεῖα ἰσχυρὰ καὶ χαρακώματα πολλά. C Συνεπῶς, σὰς παρακαλῶ, αὐτὸ κυρίως νὰ ἐπιδιώκωμεν, μὲ ποῖον τρόπον, δηλαδὴ, νὰ διατηρῶμεν ἀτάραχον τὴν ψυχὴν μας, νὰ τὴν καθυσοχάζωμεν, νὰ τὴν ἀποαλλάσωμεν ἀπὸ κάθε δυσαρέσκειον, ὥστε καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εὐρισκώμεθα εἰς ἀπόλυτον ἀνάπαυσιν καὶ νὰ γινώμεθα εὐχάριστοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μᾶς συνοναστρέφονται. Βέβαια, αὐτὰ εἶναι κυρίως γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἔχει τιμηθῇ μὲ τὸ λογικόν, ἡ ἡμερότης, ἡ ἐπιεικία, ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ γαλήνη τὸ νὰ μὴ ἔλκεται καὶ σφύρειται σάν δοῦλος ἢ ἀπὸ τὴν ὀργὴν ἢ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ μὲ τὴν λογικὴν νὰ κατανακτῇ τὰ ἐσωτερικὰ σκιρτήματα καὶ νὰ διατηρῇ τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεώς μας καὶ νὰ μὴ καταπίπτῃ εἰς τὴν θηρωδίαν τῶν ἀλόγων ζῶων ἐξ αἰτίας τῆς ραθυμίας. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν πόση εἶναι ἡ θύναμις τῆς πραότητος καὶ τῆς ἐπιεικείας Δ καὶ ὅτι ἐστάθη ἀρετὴ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ μόνη της νὰ καταστήσῃ ἄξιον τῶν ἀνεκφοράτων ἐκείνων ἐπαίνοιον, ἐκείνον, ποῦ θὰ τὴν ἐπαιύσῃ ὀλοκληρωτικὰ, ἀκούσε, ὅτι ἡ ἀγνωγώρισις τῆς ἀφίσεως τοῦ μοκαίου Μωυσῆος γίνεται ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπ' αὐτὴν πλέκεται δι' αὐτὸν στέφανος δόξης. Καὶ ὁ Μωυσῆς, λέγει, ἦτο ὁ πρὸς ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς, ἵπτες τὸ μέγεθος τοῦ ἔγκωμιου, τὸ ὅποσον ἀπέδειξεν αὐ-

3. Ματθ. 23, 26.

4. Πράξ. Ἀριθμ. 12, 8.

τόν Ισάτιμον πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων, ἢ μάλλον κατέστησεν αὐτὸν ἀνώτερον δολκλήρου τοῦ ἀνθρώπινου γένους; Καὶ πάλιν διὰ τὸν Δαβὶδ λέγει ἡ Γραφή: «Νὰ ἐν-βιμηθῆς, Κύριε, τὸν Δαβὶδ καὶ ἄλλην τὴν πραότητα σου.»⁶ Ἐ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ πατριάρχης προσελκύσεν ἐν ἀφθονίᾳ τὴν ἐξ οὐρανοῦ εὐνοίαν καί, ἀφοῦ ὁ Ἰβίος προσέφερεν διὰ ἐξορίσασθαι αὐτὸν, κατέστη ἄξιος νὰ δεχθῆ ἑπὶ τὸν Θεὸν τὰς μεγαλύτερας εὐεργεσίας.

Αὐτὸ θὰ τὸ ἀντιληφθῆτε, ὅταν θὰ ἐκθέσω ἐνώπιόν σας τὴν συνέχειαν τῆς χθεσινῆς ὁμιλίας καὶ ἀναπτύξω εἰς τὴν ἀγάπην σας τὰ πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέντα. Δηλαδή, ἐπειδὴ ἔδειξε μεγάλην ἐπιείκειαν καὶ παρεχώρησε τὰ πρωτεία εἰς τὸν Λῶτ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν δυνατότητα τῆς ἀκλογῆς, ἐπροτίμησε μὲ εὐχαρίστησιν τὴν κατωτέραν μερίδα, μὲ σκοπὸν νὰ ἐξαφανίσῃ δολκληρωτικὰ κάθε ἀφορμὴν φιλονεκίας.⁷ Ἡ Κίτταζε ἀμέσως πόσην ἀμοιβὴν τοῦ διδοῦ ὁ Θεὸς καὶ κατὰ κάποιον τρόπον τὸν καθιστᾷ ἄξιον μεγαλύτερας ἀνταποδόσεως, μολονότι εἶχεν ἀφθονίαν ἀγαθῶν. Πραγματικὰ, τοιοῦτος εἶναι ὁ Κύριός μας. Ὅταν, δηλαδή, ἴδῃ ὅτι ἡμεῖς προσφέρωμεν τὸ ἐλάχιστον, μᾶς βί-δει πλουσίας τὰς ἀμοιβὰς καὶ δεικνύει τόσον μεγάλην γενναιοδωρίαν, ὥστε νὰ ξεπεράσῃ μὲ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν του τὰ ἰδικὰ μας κατορθώματα.

Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ διαπιστώσῃ ὁ αἰσθητικὸς νὰ γίνεται ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἰς κάθε τι ποῦ πράττομεν ἡμεῖς. Διότι, πῆς μου ποῖον πρᾶγμα ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ εὐτελέστερον ἀπὸ δύο ὁδολοῦς;⁸ Β Καί, ὅμως, τὴν χήραν ἐκείνην, ἢ ὅποια προσέφερε δύο ὁδολοῦς, τὴν ἔκανε νὰ διακηρύσσεται μὲ ἐπαίνους εἰς δολκλήρον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα. Μὰ, διὰ τὴν ἀνοφέρω τοὺς δύο ὁδολοῦς; Ἀφοῦ, καὶ ὅταν κάποιος προσφέρῃ ἕνα πατήρι κροῦτο νερό,⁹ ὀρίξῃ μεγάλας ἀμοιβὰς δι' αὐτόν, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς πάντοτε ἀπονέμει τὸν στέφανον μὲ βάση τὴν διάθεσιν ἐκείνων, ποῦ προσδεύουν εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὰς προσευχὰς, ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ, ὅτι τὸ ἴδιον συμβαίνει ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἐάν, δηλαδή, ἴδῃ κάποιον νὰ προσεύχεται μὲ θερμότητα, ἀμέσως θὰ σπῆ πρὸς αὐτόν: ἐνῶ συνεχίζεται ἀκόμη ἡ προσυχὴ σου,

6. Ψαλμ. 131, 1.

6. Ὁ ὁδολὸς ἀπέτελει τὸ 1/6 τῆς δρακμῆς.

7. Πρὸς Λουκ. 28, 1-4.

8. Πρὸς Ματθ. 10, 42.

Ἰδοῦ, εἶμαι κοντὰ σου.¹⁰ Ἐάν, ὅμως, δεῖξῃ μεγαλύτερον θερμότητα κατὰ τὴν προσυχὴν καὶ διατυπώσῃ τὰ αἰτήματά του μὲ μεγαλύτερον πόθον C καὶ καίουσιν προθυμίαν, τότε, προτοῦ ἀκόμη νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὸ αἶμά του, τὸν ἐγκωμιάζει καὶ τοῦ δίδει τὸν στέφανον. Πράγμα, ποῦ ἔκανε εἰς τὴν Χαναναίων. Δηλαδή, ὅταν εἶδε τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς, ἀφοῦ, προηγουμένως, κατὰ κάποιον τρόπον τὴν ἐπήνεσε καὶ τὴν ἐστερένωσε μὲ τὰ ἐγκωμιά του καὶ τὴν ἔκανε γνωστὴν εἰς δολκλήρον τὴν οἰκουμένην, τότε ἐπραγματοποίησε καὶ τὸ αἶμά της μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν: «Ἦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη», ἔπειτα προσέθεσε: «Ἄς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλεις.»¹¹

Μὰ, ἂν θελήσωμεν ν' ἀναφέρωμεν κάθε σχετικὸν παράδειγμα, ποῦ ὑπάρχει εἰς τὰς θέλας Γραφὰς, θὰ διαπιστώσωμεν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ὅτι ἡ γενναιοδωρία τοῦ Κυρίου εἶναι μεγάλη. D Συνεπῶς, ἐπειδὴ ὁ πατριάρχης ἐγνώριζεν αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἐπειδὴ ἤξευρεν, ὅτι ὁποῖος προσφέρει, ἔστω καὶ ὀλιγώτερα, θὰ ἐπιτύχῃ τὰ μεγαλύτερα, ὅπως ἤκουσσε χθές, παρεχώρησε εἰς τὸν Λῶτ τὰ πρωτεία καὶ ἐπροτίμησε τὴν κατωτέραν περιοχὴν, διὰ νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς φιλονεκίας, νὰ ἐπίδειξῃ τὴν ἀρετὴν του καὶ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην του.

Ἄλλ' εἰς γνωρίσωμεν ἀπὸ τὰ πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέντα ποῖας ἀμοιβὰς παίρνει ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ πατριάρχης διὰ τὴν μεγάλην του ἐπιείκειαν. «Καὶ ἀφοῦ ἐχωρίσθη», λέγει, «ὁ Λῶτ ἀπὸ αὐτὸν (Ἄβραμ), ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἄβραμ. Σήκωσε τὰ βλεφάρια σου ὑψηλὰ καὶ κύτταξε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τώρα κατοικεῖς, E πρὸς βορρᾶν, πρὸς Νότον, πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Δυσμὰς, διότι ἄλλην τὴν γῆν αὐτὴν, τὴν ὅποιαν βλέπεις, θὰ δώσω εἰς σέ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιον κατοικίαν σου.»¹² Πρόσεξε πόσον

9. Πρὸς, Ἠσ. 65, 24.

10. Ματθ. 16, 28.

11. Τὸν, 19, 14-16. Τὸ λεγόμενον ἐντοῦθα «ὡς αἰώνιος», δημιουργεῖται προσβλητικὸν, διότι οἱ Ἑβραῖοι ἐκαστοποίησαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 70 μ.Χ. διαφέρομα λειπὸν ἢ προχρησιμὰ τρεῖς ἀπολύτως διατυπώσαν ἐν προκειμένῳ: α) Κατὰ τοὺς μὲν πρόκειται περὶ ἀκαταλόγητος τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι θὰ ἐπιστρέψουν ὡς ἔθνος ὁριστικῶς κατὰ τὸ τέλος τῶν αἰώνων εἰς Χριστόν, κατὰ τὸ Ρωμ. 11, 26. β) Κατὰ τοὺς δὲ, ἐντοῦθα ἐννοοῦνται οἱ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ οἱ κατὰ πνεῦμα ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ, δηλαδή οἱ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι ποιῶναι τῆς ἀκαταλότου εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν βεβαίως καὶ γ) Κατ'

γρήγορα εκδηλώνεται η πρόνοια του Θεού και η αμοιδή, την οποίαν δίδει εις τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ ἡ θεία Γραφή ἤθελε νὰ μᾶς διδάξῃ πόσον πολὺ ἐπεδοκίμασεν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς τὸν πατριάρχην διὰ τὴν μεγάλην του ταπεινοφροσύνην, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Λῶτ ἐχωρίσθη καὶ κατηνύθη πρὸς τὴν περιοχὴν ποῦ ἐδιάλεξε μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἡ πρὸ εὐφορος, ἀμέσως συνέχισε: «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβραμ». Ἐν συνεχείᾳ, διὰ νὰ καταλάβωμεν καλά, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει ὡς αμοιδήν διὰ τὴν συμπεριφορὰν, ποῦ ἔδειξε πρὸς τὸν Λῶτ, προσέθεσε: ³⁴² Α «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβραμ, ἀφοῦ ἐχωρίσθη ὁ Λῶτ ἀπ' αὐτόν». Σχεδόν, τοῦ λέγει καθαρὰ τὰ ἀκόλουθα: «Ἐπιθυμῶμενος ἀπὸ τὴν μεγάλην σου δικαιοσύνην, παρεχώρησες εἰς τὸν ἀνεψιὸν σου τὴν εὐφορώτερον περιοχὴν καὶ ἔδειξες τελείαν ταπεινοφροσύνην καὶ τόσον ἐφρόντισες διὰ τὴν εἰρήνην, ὥστε ὑπέμεινες τὰ πάντα διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ μεταξύ σας κομμία ἀπολύτως ἀφορμὴ φιλονεικίας. Δι' αὐτὸ πάρε ἀπὸ ἐμένα πλουσίας ἀμοιβάς. «Σήκωσε», λέγει, «τὰ θλέμματά σου ὑψηλὰ καὶ ἴδε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τῶρα κατοικεῖς πρὸς Βορρᾶν, πρὸς Νότον, πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Δυσμᾶς, ἢ διότι δὴν τὴν γῆν αὐτήν, τὴν ὅποιαν θλέπεις θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιαν κατοικίαν». Εἶδες αμοιδήν, ποῦ ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸ μέγεθος τῶν ὧν ἐπραξεν ὁ Ἄβραμ; Μὲ τὰς ἰδίας λέξεις ὁμιλεῖ ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, μετὰ τὰς ὁποίας καὶ ὁ πατριάρχης ἔκανε τὴν παραχώρησιν. Πραγματικὰ, ὅπως ἐκεῖνος ἔλεγεν: «Νᾶ, δὴ ἡ χώρα δὲν εὐρίσκειται ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διάθεσίν σου; Ἄς χωριοθώμεν. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς δεξιὰ, ἐγὼ θὰ ὑπάγω ἀριστερά. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς ἀριστερά, ἐγὼ θὰ ὑπάγω δεξιὰ».¹² τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Κύριος: «Σήκωσε τὰ θλέμματά σου ὑψηλὰ καὶ ἴδε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τῶρα κατοικεῖς, διότι δὴν τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν θλέπεις, θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιαν κατοικίαν». C Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρόσθεξε, σὲ παρακαλῶ τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. Σὺ μὲν, λέγει, ἀφῆρες τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀλόγης εἰς τὸν Λῶτ καὶ τοῦ παρε-

ἄλλου, ἡ δωρεὰς αὐτὴ ἀφορᾷ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, εἰς περιπτώσιν, κατὰ τὴν ὅποιαν οὐκ ἔμεινον οὐκί πιστοὶ εἰς τὸν Κύριον. Ἡ προσηγορία, ὅμως, αὐτὴ δὲν ἐπιτρέθη, δι' αὐτὸ καὶ ἡ δωρεὰς δὲν ἐξεπληρώθη. Ἀπὸ τὰς φρεῖς ὅς ἐνω γνῶμας, πραγματοποιεῖται θεωρεῖται ἡ δευτέρω ἰδέα: «Ἀρχιμανδρίτου Ἱωάν. Γεννησιουπόλου, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, Κατὰ τοὺς Ο', τόμος 1, Ἡ Γένεσις, Γ' ἐκδοσις».

¹² Γεν. 13, 8.

χώρησες τὴν περιοχὴν, ποῦ ἠθέλησε νὰ διαλέξῃ, σὺ δὲ ἐπῆρες ὅσην ἀπέμεινεν, ἐγὼ, ὅμως, εἶμαι τόσον μεγαλόδωρος, ὥστε δὴν τὴν χώραν, ποῦ θλέπουν τὰ μάτια σου πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, δηλαδὴ, πρὸς Βορρᾶν, Νότον, Ἀνατολὰς καὶ Δυσμᾶς, δὴν τὴν γῆν ποῦ θλέπεις, θὰ σοῦ τὴν παραχώρησω. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ (θὰ τὴν παραχώρησω) «καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιαν κατοικίαν». Εἶδες ὅτι ἡ μεγαλοδωρία εἶναι ἀνταξία τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ; D Εἶδες πόσα παρεχώρησεν (ὁ Ἄβραμ) καὶ πόσα ἠξιώθη νὰ λάβῃ. Ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ διδασκόμεθα νὰ εἴμεθα πλουσιοπάροχοι, ὅταν κάνωμεν ἐλεημοσύνην, ὥστε, ἀφοῦ δώσωμεν μικρά, νὰ λάβωμεν μεγάλα. Πές μου, λοιπόν, ποῦ ὑπάρχει ἀνάλογον φοινόμενον, νὰ βίβης, δηλαδὴ, ὀλίγα χρήματα καὶ νὰ παίρνης σὺν αμοιδήν τὴν συχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν; Νὰ βλέπῃς τὸν πεινασμένον καὶ ν' ἀποκτήσης παρησίαν κατὰ τὴν φοδερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ ν' ἀκούσης τοὺς λόγους, ποῦ σὲ εἰσάγουν εἰς τὴν βασιλείαν: «Ἐπίνασσα καὶ μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω».¹³ Μήπως, βέβαια, δὲν ἠμποροῦσε νὰ θεραπεύσῃ καὶ τὴν πτωχείαν ἐκείνου, αὐτός, ποῦ σοῦ ἔδωσε τὸν πλοῦτον; Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀφήνει αὐτὸν νὰ θασανίζεται ἀπὸ τὴν πτωχείαν, ὥστε ἐκείνος μὲν νὰ λάβῃ τὸν στέφανον τῆς ὑπομονῆς, Ε καὶ σὺ νὰ ἔχῃς τὴν παρησίαν, ποῦ ἀπορρεῖ ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην.

Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον ἡ φιλοανθρωπία τοῦ Κυρίου τακτοποιεῖ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας; Συνεπῶς, ὅταν σκεφθῆς, ὅτι ἐκεῖνος, παλαιῶν μετὰ τὴν πτωχείαν, θασανίζεται ἀπὸ τὴν πείναν, πρὸς χάριν σου καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου ὠφέλειαν, νὰ μὴ τὸν προσπεράσῃς μετὰ σκληρότητα, ἀλλὰ νὰ φωνῆς πιστὸς διαχειριστὴς τῶν ἀγαθῶν, ποῦ σοῦ ἔδωκεν ὁ Κύριος, ὥστε, ἀφοῦ παρηγορήσῃς τὴν πτωχείαν ἐκείνου, νὰ ἐπιτύχῃς μεγάλην εὐνοίαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Καὶ νὰ βοήσῃς τὸν Θεόν, διότι διὰ σέ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν σου ³⁴³ Α ἐπέτρεψε νὰ ζῆ ἐκεῖνος μέσα εἰς τὴν πτωχείαν, διὰ νὰ ἠμωρῆσῃς ἐαυτὸν νὰ εὐρῆς τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὅποιον καὶ τὰς ἁμαρτίας σου νὰ ξεπλύνῃς καὶ νὰ καταστής ἀξίος ἐπὶ ἐκείνους τοὺς ἐπαίνους, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ περιγράψῃ κάθε λόγος καὶ κάθε φαντασία, ἀφοῦ διαχειρισθῆς κατὰ τὰ πλοῦτη ποῦ σοῦ ἔδωκεν ὁ Κύριος. Διότι, ἐπὶ ἀκούσης: «Εὐγε, δοῦλε καλὲ καὶ πιστέ. Εἰς ὀλίγα ἡσούν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκοτα-

¹³ Ματθ. 25, 26.

στήσω. "Ελα και σύ μέσα ν' απολαύσης τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.¹⁴ Ἀφοῦ λάβωμεν αὐτὰ ὑπ' ὄψιν μας, ἄς βλέπωμεν μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοὺς πτωχοὺς, δηλαδή, σὰν εὐεργέτας μας, ποὺ ἡμποροῦν νὰ μᾶς προσφέρουν ἀφορμὰς διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ δι' αὐτὸ μὲ ἀφθονίαν καὶ χαρωπὴν διάθεσιν νὰ τοὺς δίδωμεν τὴν βοήθειάν μας, χωρὶς ν' ἀρνούμεθα ποτὲ νὰ προσφέρωμεν. **Β** Ἄλλὰ νὰ τοὺς ἀμιλώμεν μὲ μεγάλην καλωσύνην καὶ νὰ τοὺς περιβάλλωμεν μ' ἀνάλογον προσοχὴν. «Νὰ τείνης μὲ προσοχὴν τὸ αὐτὶ σου εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ πτωχοῦ καὶ ν' ἀπαντᾷς εἰς αὐτὸν μὲ εἰρήνην καὶ πραότητα,¹⁵ ὥστε, πρὶν ἀκόμη τοῦ προσφέρει τὴν βοήθειάν σου, νὰ τοῦ ἐνδυναμώσης τὴν ταπεινωμένην ἀπὸ τὴν πείναν ψυχὴν του, μὲ τὰ ἥγια λόγια σου. Διότι «ὁ λόγος ὁ καλὸς», λέγει, «εἶναι πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὴν προσφοράν».¹⁶ Ἔτσι, καὶ ὁ λόγος ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τὴν ἀπληπισμένην ψυχὴν καὶ νὰ τῆς προσφέρῃ πολλὴν παρηγορίαν.

Μὰ, δὲν πρέπει ν' ἀποδεδέπωμεν μόνον πρὸς τὸν πτωχὸν καὶ νὰ δεκνῶμεν μεγαλοδωρίαν, ὅταν δίδωμεν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ νὰ σκεπτόμεθα ποῖος εἶναι αὐτὸς ποὺ παίρνει ὅ,τι προσφέρωμεν εἰς τὸν πτωχόν **Γ** καὶ ποῖος ἀναλαμβάνει νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος διὰ λογαριασμὸν τῶν λοιμοθανόντων. Ἔτσι, στρέφοντες τὴν διάνοιάν μας πρὸς ἐκεῖνον, νὰ φροντίζωμεν νὰ προσφέρωμεν μὲ κάθε προθυμίαν καὶ νὰ σπεύρωμεν μὲ ἀφθονίαν, ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς, διὰ νὰ θερίσωμεν καὶ μὲ ἀφθονίαν. Διότι «ἐκεῖνος», λέγει, «ποῦ σπεύρει μὲ τσιγγουαῖα, μὲ τσιγγουαῖα καὶ θὰ θερίσῃ».¹⁷ Ὡστε, μὲ χερί πλουσιοπάροχον ἄς σπεύρωμεν τοὺς καλοὺς αὐτοὺς σπόρους, διὰ νὰ θερίσωμεν μὲ ἀφθονίαν εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχὴν. Τώρα, θέσοι, εἶναι ὁ καιρὸς τῆς σπορᾶς καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ δειξώμεν ἀμέλειαν, διὰ νὰ συλλέξωμεν τοὺς καρποὺς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τῶν σπόρων, ποὺ ἐσπάρησαν, καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου. **Δ** Διότι κοιμία, ὅπωςδήποτε κοιμία, ἄλλη γενναία πράξις δὲν θὰ ἡμπορέσῃ νὰ σθύσῃ τὴν φωτιὰν τῶν ἁμαρτιῶν μας τόσοσιν, ὅσον ἡ ἀφθονὴ ἐλεημοσύνη. Αὐτὴ καὶ τὰς ἁμαρτίας μας ἐξαφανίζει, καὶ παρηγορεῖ μᾶς διδεῖ, καὶ διὰ τὴν

14. Ματθ. 25, 29.

15. Σοφ. 2απ. 4, 8.

16. Σοφ. 2απ. 18, 16.

17. Β' Κορινθ. 9, 8.

ἀπόλαυσιν τῶν ἀνεκφράστων ἐκείνων ἀγαθῶν μᾶς προτοκιμάζει.

Ἄλλ' αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σας νοουθεσίαν καὶ διὰ νὰ ἀποδείξουν, ὅτι, ἔστω καὶ μικρὰς προσφορὰς ἐὰν δίδωμεν, θὰ ἀξιοθώμεν νὰ λάβωμεν μεγάλας δωρεὰς ἀπὸ τὸν Κύριον. Διότι ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφορμῆς ὠμίλησα περὶ ἐλεημοσύνης. **Ε** Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἔλγω, ὅτι ὁ Πατριάρχης παρεχώρησε ἕνα μέρος τῆς γῆς, καὶ μάλιστα τὸ πῖο εὐφορον τὸ παρεχώρησεν εἰς τὸν Λῶν, ἐνῶ ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸ ὀλιγώτερον παραγωγικόν: Καὶ δι' αὐτὸ ἠξιώθη νὰ λάβῃ τόσοσιν μεγάλῃν δωρεάν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε ἡ ὑπόσχεσις, ποὺ τοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς νὰ ὑπερβαίη κάθε φαντασίαν. «Σήκωσ», λέγει, «τὰ θλέμματά σου ὑψηλά καὶ ἴδε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τώρα κατοικεῖς, πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς Νότον: διότι ὅλην τὴν γῆν αὐτήν, τὴν ὅποιαν ἐλέπεις, θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιον κατοικίαν». Ἔνα κομμάτι γῆς, λέγει, παρεχώρησεν εἰς τὸν ἀνεψιὸν σου.¹⁸ Ἄ Νά, ἐγὼ σοῦ ὑπόσχωμαι ὀλόκληρον τὴν γῆν. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλ' ὑπόσχωμαι ὅτι θὰ δώσω αὐτὴν αἰώνιος, δηλαδή, χωρὶς διακοπὴν. Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον διεγείρει τὴν φιλοτιμίαν μὲ τὰς εὐεργετίας. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἐγνώριζε καλά (ὁ Θεός), ὅτι αὐτὸ περισσότερο ἀπὸ ἕλα ἐπεθυμοῦσε ὁ πατριάρχης καὶ τίποτε δὲν ἡμποροῦσε νὰ ἐνδυναμώσῃ τόσοσιν τὴν προθυμίαν του, ὅσον αὐτό, λέγει: Καὶ θὰ σοῦ δώσω αὐτὴν τὴν δωρεάν, ὥστε καὶ οἱ ἀπόγονοί σου νὰ σέ διαδεχθῶν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς γῆς αὐτῆς καὶ συνεχῶς νὰ ἐξουσιάζουν αὐτήν. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅταν σκεψῆ τὴν ἰδικὴν του φυσικὴν κατάστασιν καὶ τὸ γῆρας του, καθὼς καὶ τὴν στέρωσιν τῆς Σάρρας, **Β** ἄλλὰ νὰ λάβῃ θάρρος ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, λέγει: «Θὰ πληθύνω τόσοσιν πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὥστε θὰ εἶναι σὰν τὴν ἄμυν τῆς θαλάσσης. Ἐὰν δύναται τις νὰ μετρήσῃ τὴν ἄμυν τῆς θαλάσσης, θὰ δυνθῆ νὰ μετρήσῃ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου».¹⁹ Πραγματικὰ, ἡ ὑπόσχεσις ὑπερβάει τὰς φυσικὰς ἀνθρωπίνους δυνατότητας. Διότι, ὑπέσχετο νὰ τὸν κἀνῃ ὄχι μόνον πατέρα, ἀν καὶ ὑπῆρχαν τόσοσιν πολλὰ ἐμπόδια. Ἄλλ' ὅτι θ' ἀποκτήσῃ καὶ τόσοσιν μεγάλων πληθῶς ἀπογόνων, ὥστε νὰ παρομοιάζωνται μὲ τὴν ἄμυν τῆς γῆς, καὶ μάλιστα νὰ εἶναι πῖο πολὺ κατὰ τὸ πλῆθος, ἐπιθυμῶν μὲ τὸ παρὰ

18. Γεν. 13, 16.

δειγμα να έκφραση τὸ μέγεθος τῆς υπερβολικῆς δωρεᾶς. Πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον ὁ φιλόθεος Κύριος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξασκῆναι τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Ἄφου, δηλαδή, εἶπε παραπάνω, **Σ** ὅτι «ἅ δὲ δώσω τὴν γῆν αὐτῆν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου»,¹⁹ τώρα πάλιν λέγει: «Καὶ θὰ τὴν δώσω εἰς τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰωνίαν κατοικίαν, καὶ θὰ πληθύνω τόσο αὐτούς, ὥστε θὰ εἶναι σὺν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης».²⁰ Μέχρι τώρα, ὅμως, αἱ ὑποσχέσεις περιφρίσονται εἰς τοὺς λόγους καὶ παρεμβάλλεται πολὺς χρόνος, διὰ νὰ διδασκῶμεν καὶ τὸ φιλόθεον τῆς γνώμης τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν υπερβολικὴν δύναμιν. Πραγματικὰ, σκόπιμα βραδύνει καὶ ἀναδύλλει τὴν εκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως, ὥστε, ἀφου αὐτοὶ ποὺ ἐδέχθησαν τὴν ὑπόσχεσιν, φθάσουν εἰς βαθὺ γῆρας καὶ εὐρεθῶν εἰς ἀπελπίαν, σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα, ὅπως θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐπιπρὸς, νὰ γνωρίσουν τότε καὶ τὴν ἰδικὴν των ἀδυναμίαν καὶ τὴν υπερβολὴν τῆς ἀνεκφράστου δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.

Δ Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, ἀπὸ τὴν παράτασιν τοῦ χρόνου, ποὺ ἀμεσολάδησεν ἀπὸ τότε ποὺ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις μέχρι τῆς εκπληρώσεως αὐτῆς, τὴν σταθερότητα τῆς ψυχῆς τοῦ πατριάρχου, μὲ ποῖον τρόπον παρέδραμεν κάθε ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἐστρεψῆς τὸ μυαλὸ του πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται οὔτε φόβον, οὔτε ταραχὴν. Γνωρίζετε, ἐξ ἄλλου, ὅτι πολὺς φορές, ὅταν κάποιος μᾶς ὑποσχεθῆ μίαν καὶ δύο φορές, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ὑποσχέσεις του ἀκόμη, πόσον δύσπιστοι γινόμεθα εἰς τὸ νὰ τὸν πιστεύωμεν, ὅταν ἐκ νέου διδῆ ἀλλας ὑποσχέσεις. Βέβαια, προκειμένου δι' ἀνθρώπον, εἶναι φυσικὸν νὰ συμβαίη αὐτό. Ὄταν, ὅμως, πρόκειται διὰ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος κατευθύνει δι' ἡμᾶς ἄφορᾶ μὲ μεγάλην σοφίαν, ἐφ' ὅσον μᾶς ὑποσχεθῆ κάτι μίαν φοράν, ἔστω καὶ ἀν παρεμβάλλωνται ἀμέτρητα ἐμπόδια, **Ε** πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ν' ἀντὼμεν θάρρος, νὰ ἔχωμεν σταθερὰν τὴν σκέψιν μας καὶ νὰ γνωρίζωμεν καλά, ὅτι ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ πραγματοποιηθῶν αἱ ὑποσχέσεις του. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπολύτως ποὺ νὰ ἔχη τὴν δύναμιν νὰ σταματήσῃ τὴν εκπλήρωσιν ἐκείνων, τὰ ὅποια ὑποσχεθῆ ὁ Θεός. Βέβαια, εἶναι Θεός καὶ ὅλα εἶναι δυνατὰ

19. Γεν. 12, 7.

20. Γεν. 13, 15-18.

εἰς αὐτόν. Δι' αὐτὸ καὶ δίδει ὅποιον τροπὴν θέλει εἰς τὰ πράγματα, δηλαδή, ἠμπορεῖ νὰ διδῆ λύσιν ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ἀδιέξοδον καὶ νὰ μᾶς ὀδηγῆ ἀπὸ τὴν ἀπελπίαν εἰς τὰς καλὰς προσδοκίας, ὥστε ἔτσι ν' ἀντιλαμβανώμεθα καλλίτερα τὸ μέγεθος τῆς ἐφευρετικῆς σοφίας του. Πραγματικὰ, «σῆκω», λέγει, «καὶ πέρασε τὴν χώραν αὐτὴν»²¹ κατὰ πλάτος καὶ κατὰ μήκος, διότι εἰς σὲ θὰ δώσω αὐτὴν.²² Κύτταξε, ὅτι μ' ὅλα τὰ περιστατικὰ ἐπιθυμῶ νὰ δώσῃ μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς τὸν δικαίον. Ἄφου σκηθῆς, λέγει, πέρασε καὶ μάθη τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, διὰ νὰ γνωρίζῃς τὸ μέγεθος αὐτῆς, ποὺ πρόκειται ν' ἀπολαύσῃς, ὥστε νὰ τρέφῃσαι μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ πρὶν τὴν ἀποκτήσῃς καὶ ἔτσι νὰ ἔχῃς μεγάλην χαρὰν. Διότι ὅσην γῆν θὰ περιέλθῃς θὰ σοῦ τὴν δώσω, διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δὲν προσέφερες τόσα, ὅσα τώρα πρόκειται νὰ λάβῃς. Συνεπῶς, νὰ μὴ ἔχῃς τὴν γνώμην, ὅτι ἔλασθες τὴν κατωτέραν γῆν, ἐπειδὴ ἐκεῖνος (ὁ Λὼτ) κατέλαθε, χωρὶς νὰ τοῦ ἀνῆκουσιν, φαινόμενικῶς τὰ πρωτεῖα. Θὰ πληροφορηθῆς γρήγορα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, **Β** ὅτι δὲν τὸν ὠφέλησε τὸ γεγονός, ὅτι ἐδιέλεξε πρώτος. Μὰ, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ μάθῃ πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ν' ἀγαπᾶ κανεὶς μὲ πάθος τὰ πρωτεῖα. Τώρα, ὅμως, ἐξὸ δέξου τὰς ἀμοιβὰς τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἐπεικειας, τὴν ὅποιαν ἐδειξῆς πρὸς τὸν ἀνεψιὸν σου, καὶ ἄκουε τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ γνώρισε πλέον δλόκληρον τὴν γῆν, ποὺ θὰ ἐξουσιάζῃς, καὶ πολὺ γρήγορα οὐ καὶ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ τὴν κατέχετε αἰωνίως. «Καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου», λέγει, «ὡς αἰωνίαν κατοικίαν». Μεγάλον τὸ μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ, μεγάλη ἡ ἀφροσύνη τῆς δωρεᾶς τοῦ παντοδυνάμου Κυρίου, μεγάλη ἡ ἀμοιβὴ ποὺ ἔδωκεν ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλαυθρώπου καὶ εὐσπλαγχνικοῦ Κυρίου **Σ** εἰς τὸν μακάριον ἐκεῖνον καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους, ποὺ ἐπρόκειτο ν' ἀποκτήσῃ.

Ὄταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ πατριάρχης, ἐδοκίμασε κατὰ πληξὶν διὰ τὴν ἀνέκφραστον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καὶ «διαλύσας τὴν ἐν Βαιθὴλ σκηνὴν του», λέγει, ἀμετέθη καὶ κατώκησε πλοσίον τῆς δρυὸς τοῦ Μαμβρῆ,²³ ἡ ὅποια ἦτο εἰς τὴν Χεδρών.²⁴ Ἄφου ἐδέχθη, λέγει, τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἔ-

21. Γεν. 13, 17. Ἡ διέλευσις διὰ μέσου τῆς χώρας πρὸς τὰ σημεία τοῦ ὁρίζοντος φανερῶναι τὴν μέλλουσαν ἰσχυροτάτην τοῦ Ἄβραάμ ἐπ' αὐτῆς.

22. «Δρὸς Μαμβρῆ». Ἐνομοθέτη αὐτὸ ἀπὸ τὸν Μαμβρῆ τὴν Ἀμορραίων. Βλέπε καὶ Γεν. 14, 13.

23. Γεν. 13, 18. Χεδρών. Πόλις ἀρχαιοτάτη (*Ἀριθμ. 13, 26), κατ-

χωρήσθῃ ἀπὸ τὸν Λώτ, ἔστησε τὴν σκηνὴν τοῦ πλησίον τῆς θροῦς Μαμβρῆ. Κύτταξε μυαλό, πού φιλοσοφεῖ, κύτταξε ὕψος φρονήματος, μὲ πόσῃ εὐκολίᾳ μεταναστεύει καὶ δὲν δυσκολεύεται νὰ μετακινήται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Πραγματικά, θὰ ἴδῃς ὅτι αὐτὸς δὲν ἔχει κυριευθῆ οὔτε ἔχει προσκολληθῆ εἰς κάποιαν συνήθειαν, **Δ** πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον παθαίνουν πολλὰς φορές καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτούς, πού θεωροῦνται ὅτι ζοῦν ἐν ἄκρα ἀσθεῖα καὶ ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν θόρυβον τῆς ζωῆς.²⁴ Καί, ἐάν καμμίαν φερᾶν τὸ ἀπαιτεῖ ἢ περίστασις νὰ μετακινήθουν καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς ξένην περιοχὴν, πολλὰκις διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν κάποιας πνευματικῆς ὑποθέσεως, θὰ τοὺς ἴδῃς νὰ φέρουν δυσκόλιαν, νὰ ταράσσωνται καὶ νὰ στενοχωροῦνται, ἐπειδὴ ἀκριθῶς ἔχουν γίνει δοῦλοι τῆς συνήθειας. Μά, ὁ δίκαιος δὲν συμπεριφέρεται τοιοῦτοτρόπως, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ προκαταβολικῶς ἐσκέπτετο ἀνώτερα, μετακινούμενος τόσο εὐκόλῃ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἰς τὸ ἄλλο καὶ ἀπ' αὐτὸ πάλιν εἰς ἄλλο, καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν ἐφρόντιζε ν' ἀποδείξῃ ἐμπράκτως τὴν φιλόθεον διάθεσιν του. **Ε** Ὄταν, δηλαδὴ, ἔστησε τὴν σκηνὴν τοῦ πλησίον τῆς θροῦς Μαμβρῆ, ἀμέσως ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον διὰ νὰ θυσιάσῃ εἰς τὸν Κύριον.²⁵ Εἶδες ψυχὴν γεμάτην εὐγνωμοσύνην; Διότι, ἀφοῦ ἔστησε τὴν σκηνὴν του, ἀμέσως ἠγαπήσθη τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, πού τοῦ ἔδωκεν. Ἀλλὰ καὶ εἰς κάθε τόπον, ὅπου κατασκίνωσε, θὰ τὸν ἴδῃς αὐτὸ προπάντων νὰ φροντίζῃ, δηλαδὴ, καὶ θυσιαστήριον νὰ κτίσῃ καὶ νὰ προσεύχεται καὶ νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν, πού λέγει νὰ προσευχώμεθα εἰς κάθε τόπον, σηκώνοντες πρὸς τὸν οὐρανὸν χεῖρα καθαρὰ ἀπὸ κάθε μολυσμῶν.²⁶ **Α** Εἶδες ψυχὴν, πού κατέχεται ἀπὸ τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ καὶ πετᾷ πρὸς αὐτὸν καὶ πού διὰ τὸ κάθε τι ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην της; Πραγματικά, δὲν ἐπερίμενε νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ὑποσχέσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑπόσχεσιν μόνον εὐχαριστεῖ, καὶ ἔτσι ἀποδεικνύει τὴν ἰδικὴν του ἀγαθὴν διάθεσιν, ὥστε, ἀφοῦ ἐκφράσῃ τὴν εὐ-

μὴν 19 μιλιὰ νοτιοδυτικῆς τῆς Ἱερουσαλῆμ. Πολλὰ γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐλάσαν χώραν εἰς τὴν πλὴν αὐτῆν. Ἐκεῖ ἐτάθησαν οἱ κατερίκται Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καθὼς καὶ ἡ Σέρα, ἡ Ραβέκκα καὶ ἡ Λεία. Ἐπίσης, ἐκεῖ ἐκτίσθη ὁ Δαυὶδ βασιλεὺς καὶ ἐκεῖ ἀπέκτισεν ἕξ υἱοὺς, κ.λπ.

24. Ἐννοεῖ τὸς μοναχός.

25. Γεν. 12, 18.

26. Α' Τιμ. 2, 8.

γνωμοσύνην του δι' ὅσα τοῦ ἐδόθησαν, νὰ προσελκύσῃ τὸν Κύριον εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑποσχέσεών του.

Λοιπὸν, αὐτὸν ἄς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἄς ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἐξαντλήται ἡ προθυμία μας ἀπὸ τὸν χρόνον, οὔτε ν' ἀδυστοῦν τὴν σκέψιν μας τὰ ἐμπόδια, πού τυχόν παρεμβάλλονται. Ἄλλ' ἔχοντες πεποιθήσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἄς δεικνύωμεν τόσο εὐκρινῆ τὴν πίστιν μας, **Β** ὡς νὰ βλέπωμεν μὲ τὰ μάτια μας τὰς ὑποσχέσεις νὰ γίνονται πραγματικότης. Πραγματικά, καὶ εἰς ἡμᾶς μεγάλα καὶ θαυμάσια ὑποσχέθη ὁ Κύριος, πού ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν, ἐννοῶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας του, τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ ἀνέκφραστα ἀγαθὰ, τὴν συναναστροφὴν μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν φωτιάν τῆς κολάσεως. Ὅμως, ἄς μὴ δυσπιστῶμεν καθόλου, ἐπειδὴ δὲν τὰ βλέπωμεν μὲ τὰ σωματικά μας μάτια. Ἄλλ' ἔχοντες κατὰ νοῦν τὸ ἀψευδές τοῦ ὑποσχεθέντος καὶ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἄς παρατηρῶμεν μὲ προσοχὴν αὐτὰ μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως καὶ ἄς ἔχωμεν καλὰς ἐλπίδας διὰ τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ, βασιζόμενοι εἰς τὰ ἤδη παρασχεθέντα. **Γ** Διότι δι' αὐτὸν ἀκριθῶς τὸν λόγον καὶ εἰς τὴν ἐπίγειον ζωὴν μᾶς ἐχάρισε πολλά, διὰ νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν καὶ διὰ τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ, ὀδηγοῦμενοι ὅτι αὐτὰ βέβαια, αὐτὸς πού προσέφερε τὸν υἱὸν του διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην, κατὰ ποῖαν λογικὴν δὲν θὰ μᾶς χάριση ἄρα τὰ ὑπόλοιπα; Ὅπως ἀκριθῶς λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐλυπήθη αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν του, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ὄλων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς δὲν θὰ μᾶς χάριση μαζί μ' αὐτόν καὶ ὅλας τὰς χάριτας;»²⁷ Ἐάν προσέφερε τὸν Υἱὸν του χάριν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἔάν μᾶς ἐχάρισε τὴν δωρεάν τοῦ βαπτίσματος, ἔάν μᾶς συνεχώρησε τὰς προηγουμένας ἁμαρτίας μας, ἔάν μᾶς ἤνοιξε τὸν δρόμον τῆς μετανοίας, ἔάν ὀψαίρα ἄλλα μέτρα ἔλαθε **Δ** διὰ τὴν σωτηρίαν μας, εἶναι φανερόν ὅτι θὰ μᾶς δώσῃ καὶ τὰ ἀγαθὰ, πού φυλάσσονται δι' ἡμᾶς εἰς τὸ μέλλον. Αὐτὸς πού, κινούμενος ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά του, προετοίμασεν ἅλ' αὐτὰ, προτοῦ ἀκμῆ δημιουργηθῶμεν ἡμεῖς, πῶς δὲν θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν; Τὸ ὅτι δὲ πραγματικά ἠτοίμασεν ὅλα αὐτὰ ἐκ τῶν προτέρων πρὸς χάριν μας, ἔκουσε τὸν ὕμνον νὰ λέγῃ πρὸς ἐκείνους, πού στέκονται εἰς τὰ δεξιὰ του: «Ἐλθετε σεις πού εἴσατε εὐλο-

27. Ρωμ. 8, 32.

γημένοι από τὸν Πατέρα μου, λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν βασιλείαν, ποὺ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς προτοῦ θεμελιωθῆ ὁ κόσμος».²⁸ Εἶδες ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα, ἢ ὅποια τὴν φιλανθρωπίαν δηλώνει διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, Ἐ ὥστε, καὶ προτοῦ ἀκόμη δημιουργηθῆ ὁ κόσμος, ἐτοίμασε δι' ἡμᾶς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας;

Δι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ γινώμεθα ἀχάριστοι, οὔτε νὰ καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀναξίους διὰ τὸσον μεγάλας δωρεάς, ἀλλ' ἄς ἀγαπήσωμεν, ὅπως πρέπει, τὸν Κυριὸν μας, χωρὶς νὰ πράττωμεν τίποτε ἀπ' ὅσα διακόπτουν τὴν εὐνοίαν του πρὸς ἡμᾶς. Διότι μήπως ἡμεῖς ἐκάναμε πρῶτοι τὴν ἀρχὴν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως; Ὅχι θέβαια. Ἄλλ' αὐτὸς μᾶς ἐπρόφρασε καὶ ἔδειξε τὴν πολλὴν καὶ ἀφαντο ἀγάπην του πρὸς ἡμᾶς. Λοιπὸν, κατὰ ποίαν λογικὴν δὲν εἶναι παράδοξον, αὐτόν, ποὺ τὸσον μᾶς ἠγάπησεν, νὰ μὴ τὸν ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς;²⁹ Ἄ μ' ἄλην τὴν δυνάμιν μας; Πραγματικὰ, αὐτὸς διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς ἡμᾶς ὅλα τὰ ὑπέμεινε μὲ εὐχαρίστησιν, καὶ ἐξῆλθεν ὅπως ἤμπορούσε νὰ εἰπώμεν, ἀπὸ τοὺς πατρικοὺς κόλπους καὶ κατεδέχθη νὰ λάβῃ μορφήν δούλου καὶ νὰ περάσῃ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους δοκιμασίας, νὰ ὑποστῇ τὰς ἕβρεις καὶ τὰς προσβολὰς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ, τέλος, κατεδέχθη νὰ σταυρωθῆ καὶ ὑπέμεινε τὸν ἐπονειδίστον θάνατον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς, ποὺ εὐορύμεθα εἰς τὴν γῆν καὶ μᾶς ἐθάρανεν ἀνυπολόγιστον θάρρος ἀμαρτημάτων, διὰ μόνῃς τῆς πίστεως εἰς αὐτόν. Ὁλ' αὐτὰ σκεπτόμενος, λοιπὸν, ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ θερμὸς ἐραστὴς τοῦ Χριστοῦ, Ἐ ποὺ σὺν νὰ εἶχε περὰ ἐγύριζεν δλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ποὺ μὲ τὸ σῶμα προσπαθοῦσε νὰ δεῖξῃ ἀγγελικὴν πλιτεῖαν, ἐφώναιζε καὶ ἔλεγε: «διότι ἡ ἀγάπη, τὴν ὅποιαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, μᾶς σφίγγει ὅλους μαζί καὶ μᾶς συγκρατεῖ προσκολλημένους εἰς αὐτόν».³⁰ Κύτταξε εὐγνωμοσύνην, κύτταξε ὑπερβολὴν ἀρετῆς, κύτταξε πάθον ποὺ καλεῖ. «Ἡ ἀγάπη, τὴν ὅποιαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, μᾶς σφίγγει ὅλους μαζί καὶ μᾶς συγκρατεῖ προσκολλημένους», δηλαδὴ, μᾶς παρῶθει, μᾶς καταναγκάζει, μᾶς διδάξει. Εἰς τὴν συνέχειαν, ἐπειδὴ ἠθέλησε νὰ ἐρμηνεύσῃ, ὅσα εἶπεν, λέγει: «διότι μὲ φωτισμένην κρίσιν ἐσχηματίσαμεν τὴν πεποιθῆσιν περὶ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ, ἐάν τις — ὁ Χριστὸς — ἀπέθανε δι' ὅλους ὡς ἀντιπρόσωπὸς των, ἀ-

28. Ματθ. 25, 34.
29. Β' Κορινθ. 5, 14.

ρα ὅλοι ἀπέθανον (ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ). Καὶ ἀπέθανε δι' ὅλους (ὁ Χριστὸς), ὥστε ὅσοι εὐρίσκοντι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν νὰ μὴ ζοῦν πλέον διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἀλλὰ δι' ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ αὐτῶν».³¹ Εἶδες ὅτι δικαιολογημένα ἔλεγε, δι' «ἡ ἀγάπη, τὴν ὅποιαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, μᾶς σφίγγει ὅλους μαζί (καὶ μᾶς συγκρατεῖ προσκολλημένους)»; Ἐ Διότι, ἐάν, λέγει, ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι' ὅλους ὡς ἀντιπρόσωπὸς των, δι' αὐτό ἀκριδῶς ἀπέθανεν, ὥστε ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν νὰ μὴ ζοῦν πλέον διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ἀλλὰ δι' ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ μὲ ποῖον τρόπον, ἴσως ἐρωτήσῃ κάποιος, θὰ ἤμπορέσωμεν νὰ μὴ ζῶμεν πλέον διὰ τὸν ἑαυτὸν μας; Ἄκουσε τὸν μακάριον αὐτόν (τὸν Παῦλον) νὰ λέγῃ, πάλιν: «Δὲν ζῶ πλέον ἐγώ, ἀλλὰ ζῆ μέσα μου ὁ Χριστὸς».³² Κύτταξε, πῶς εἶναι δυνατόν, ἐνῶ βαδίζει εἰς τὴν γῆν καὶ φέρει τὸ σῶμά του, ἐν τούτοις ἔξῃ ἔτσι, σὺν νὰ εἶχε τὴν κατοικίαν του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ συνανεστρέφετο μὲ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις. Ἐ Δι' αὐτό εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἔλεγε: «Ὅσοι ἀνῆκουν πραγματικὰ εἰς τὸν Χριστόν, ἐνέκρωσαν τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον μὲ τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας του».³³ Λοιπὸν, αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ μὴ ζῆ κάποιος διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ δι' ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν, δηλαδὴ, αἰσθανώμεθα σὺν νεκροὶ διὰ τὸν παρόντα κόσμον καὶ δὲν εἴμεθα προσκολλημένοι εἰς κανένα ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Διότι δι' αὐτό ἀκριδῶς ἐσταυρώθη ὁ Κύριός μας, διὰ νὰ ἀνταλλάξωμεν τὴν παρούσαν ζωὴν μὲ τὴν μέλλουσαν. Ἡ καλύτερα, μὲ τὴν ἐδῶ ζωὴν μας νὰ προτιμοῦμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐκείνην τὴν ζωὴν. Πραγματικὰ, ἡ παρούσα ζωὴ, ἐάν θέλωμεν νὰ εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ ἀγρυπνοὶ, μᾶς δὴγεί εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἐ Καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν, ἐάν θελήσωμεν νὰ προσέξωμεν ὀλίγον καὶ νὰ ἀνοίξωμεν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας, νὰ ἔχωμεν πάντοτε κατὰ νοῦν τὸν πρὸς ἐκεῖ προορισμὸν μας, καὶ ἔτσι θὰ παραβλέπωμεν καὶ θὰ ὑπερτηγῶμεν τὰ παρόντα ἀγαθὰ, καὶ θὰ κατευθύνωμεν τὴν σκέψιν μας πρὸς τὰ μελλοντικά καὶ ἀκίνα τοιαῦτα. Ὅπως ἀκριδῶς μᾶς ἐδίδαξε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅταν ἔλεγε: «Τὴν ψυχικὴν δέ

30. Ἐφ. 4, στ. 14-25.
31. Γαλ. 2, 20.
32. Γαλ. 2, 24.

ζωὴν πού ζῶ μέσα εἰς τὸ σῶμά μου τώρα, πού ἐπέστρεψα εἰς τὸν Χριστόν, ζῶ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖός με ἠγάπησε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν μου.³³

Κύτταξε ψυχὴν φλογισμένην, κύτταξε σκεψὶν ὑψητέῃ, κύτταξε μυαλό, πού τὸ καίει ὁ πάθος διὰ τὸν Θεόν. «Τὴν φυσικὴν ζωὴν», λέγει, «πού ζῶ τώρα, ζῶ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν». Μὴ νομίζετε, λοιπόν, λέγει, ³⁴ Ἄ ὅτι ἀποδίδω κάποιαν σημασίαν εἰς τὰ πράγματα τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Διότι, ἂν καὶ περιβάλλωμαι ἀπὸ σῶμα καὶ εἶμαι δεμένος μετὰ τὰς ἀνάγκας τῆς φυσικῆς ζωῆς, ἐν τούτοις ζῶ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, περιφρονῶν ὅλα τὰ παρόντα, ἀδιαφορῶν δι' ὅλα, μετὰ τὴν ἐλπίδα πού τρέφω δι' Αὐτόν, καὶ ἔχων προσηλωμένην τὴν σκέψιν μου ἀδιάκοπα πρὸς Αὐτόν. Ἐπειτα, διὰ νὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης τοῦ, λέγει: «ζῶ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖός με ἠγάπησε καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν μου». Πρόσεχε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ. Τί λέγεις μακάριε Παῦλε; Πρὸ ὀλίγου ἔλεγε: «Αὐτός, ὁ ὁποῖός δὲν ἐλυτήθη αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ὄλων παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον»,³⁵ καὶ τώρα λέγεις: «Ὁ ὁποῖός με ἠγάπησε, **Β** καὶ ἔτσι κάνει ἰδικήν σου τὴν κοινὴν εὐεργεσίαν; Ναί, λέγει. Διότι, μολοντί ἡ θυσία προσεφέρθη ἀπ' αὐτὸν διὰ τὴν σωτηρίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐν τούτοις ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὸν Χριστόν παίρνω τὸ γεγονός σὰν προσωπικὸν μου ζήτημα. Ἔτσι καὶ οἱ προφῆται συνέθιζαν νὰ κάνουν καὶ ἔλεγαν: «Θεὲ μου, Θεὲ μου»,³⁶ μολοντί εἶναι Θεὸς τοῦ σύμπαντος. Ἄλλὰ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ πάθου εἶναι νὰ καθιστᾷ ἰδικὰ τοῦ τὰ κοινὰ πράγματα. «Ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ», λέγει, «ὁ ὁποῖός με ἠγάπησεν». Μά, τί λέγεις; Ἐσένα μόνον ἠγάπησεν; Ὁλόκληρον, λέγει, τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλ' ἐγὼ, σὰν νὰ ἠγάπησεν ἕμένα μόνον, τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ χρεωστῶ. «Καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν μου». Λοιπὸν μόνον διὰ τὴν σωτηρίαν σου ἐσταυρώθη; Δὲν λέγει ὁ ἴδιος: **Γ** «Ἐγὼ δέ, ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ θά ἐλεύσω πρὸς τὸν ἔ-

αὐτὸν μου δλους»,³⁷ Ἐοὐ ὁ ἴδιος δὲν εἶπες, ὅτι: «Διὰ τὴν σωτηρίαν ὄλων μας ἐθυσίασε τὸν ἑαυτὸν τοῦ»; Ναί, λέγει, δὲν ἀντιφάσκω πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγων αὐτά, ἀλλὰ τὸν πάθον μου παρηγορῶ.

Ἐξ ἄλλου, πρόσεξε, ὅτι μᾶς διδάσκει καὶ κάτι ἄλλο με ὅσα εἶπε. Δηλαδή, προηγουμένως, ὁμιλῶν διὰ τὸν Πατέρα εἶπεν: «Ὅτι ὡπὲρ ἡμῶν ὄλων παρέδωκεν αὐτόν»,³⁸ ἐνῶ ἐδῶ λέγει: «Ὅτι παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ». Ἐἰς τὴν πρώτην περιπτῶσιν, τὸ ἔκανε αὐτὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὁμολογίαν καὶ τὴν ἰσχυρίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ συγχρόνως διὰ νὰ υποδηλώσῃ καὶ τὴν θεϊαν οἰκονομίαν. Διότι καὶ ἄλλοῦ λέγει: **Δ** «Ἐνόμενος ὑπήκουσας μέχρι θανάτου»,³⁹ δεδωῶ εἰς ὄλας τὰς περιπτώσεις τὴν θεϊαν οἰκονομίαν. Ἐν πρώτοις, ὅμως, ἔβασε τὸ «παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς θάνατον», διὰ ν' ἀπαδείξῃ, ὅτι μετὰ τὴν θέλησίν τοῦ ἐδέχθη τὸ πάθος καὶ οὐκ ὑπακούων εἰς κάποιαν ἀνάγκην ἢ θίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε καὶ ἐπιθύμει νὰ προσφέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς ὁλοκλήρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ὑπέμεινε τὸν σταυρικὸν θάνατον.

Λοιπὸν, ποῖαν ἰσχυρίαν ἀγάπην θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ δεῖξωμεν πρὸς αὐτόν, πού τόσο πλουσιοπάροχα μᾶς ἔδωσε τὴν ἰδικὴν τοῦ ἀγάπην; Καὶ ἂν ἀκόμη φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ προσφέρωμεν τὴν ζωὴν μας χάριν τῶν νόμων τοῦ καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν, πού μᾶς ἔδωκεν, οὔτε καὶ ἔτσι θὰ κατορθώσωμεν νὰ προσεγγίσωμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης, πού ἐδειξε διὰ τὴν ἰδικὴν μας φύσιν. Διότι αὐτός, ἂν καὶ εἶναι Θεός, ἔκατεδέχθη αὐτὸ χάριν τῶν ἀνθρώπων, καὶ, ἂν καὶ εἶναι Κύριος, τὸ ὑπέστη ὑπὲρ τῶν δούλων, καὶ οὐκ μόνον ἀπλῶς ὑπὲρ τῶν δούλων, ἀλλ' ὑπὲρ δούλων, πού εἶναι ἀχάριστοι καὶ δεικνύουν μεγάλην καὶ ἀνειρήνευστον ἔχθραν πρὸς αὐτόν. Καὶ αὐτός μὲν πρῶτος ἐδειξε τὴν τόσο μεγάλην τοῦ εὐεργεσίαν πρὸς τοὺς ἀναξίτους καὶ ἀνυπολόγητα ἐνόχους. Ἡμεῖς ὅμως, ὅτιδήποτε καὶ ἂν κατορθώσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν, τίποτε τὸ μεγάλο δὲν κάνομεν μετὰ τὴν φροντίδα αὐτῆν εἰς αὐτόν, ³⁴ Ἄ πού πρῶτος μᾶς ἤμεψε μετὰ τόσο μεγάλας εὐεργεσίας. Πραγματικὰ, τὰ ἰδικὰ μας κατορθώματα, ὅταν δέδοια ὑπάρχουν, εἶναι κάποια ἀνταπόδοσις καὶ ὀφειλὴ, ἐνῶ, ὅτι δι-

33. Γαλ. 2, 20.

34. Ρωμ. 8, 32.

35. Φαίμ. 21, 1. 117, 27-28. 142, 19.

36. Ἰωάν. 19, 32.

37. Ρωμ. 8, 32.

38. Γαλ. 2, 20.

39. Φιλιπ. 2, 8.

δει ὁ Θεὸς εἶναι χάρις, ἐνεργεσία καὶ μεγαλοδωρία.

Ὅθεν, σκεπτόμενοι διὰ αὐτὰ γενικῶς, ὡς ἀγαπήσωμεν τὸν Χριστὸν, ὅπως τὸν ἠγάπησεν ὁ Παῦλος, καὶ ὡς μὴ δίδωμεν καμμίαν σημασίαν εἰς τὸν παρόντα ἐπίγειον κόσμον, ἀλλ' ἀδιάκοπα νὰ ἔχωμεν ἐγκατεστημένον εἰς τὴν ψυχὴν μας τὸν πόθον δι' αὐτόν. Διότι ἔτσι θὰ ἀδιαφορήσωμεν δι' ὅλα τ' ἀγαθὰ τῆς παρουσίας ζωῆς, ἔτσι θὰ κατοικήσωμεν εἰς τὴν γῆν σὺν νὰ εὐρισκώμεθα εἰς τὸν οὐρανόν, χωρὶς νὰ ὑφιστάμεθα χαλῶσιν ἀπὸ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, οὔτε νὰ ἀπελιπίζωμεθα ἀπὸ τὰς θλίψεις. Ἀλλὰ, περιφρονούντες τὰ πάντα, **Β** θὰ οὐρούμεν πρὸς τὸν ἀγαπητὸν Κύριόν μας, χωρὶς νὰ λυποῖμεθα διὰ τὴν ἀργοτητα ἀλλὰ θὰ εἴπωμεν μαζί με τὸν μακάριον Παῦλον, ὅτι: «Τὴν φυσικὴν ζωὴν ποῦ ζῶ μέσα εἰς τὸ σῶμά μου τώρα, ζῶ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἠγάπησε καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν σωτηρίαν μας», διὰ νὰ παράσωμεν καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν χωρὶς λύπας καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι ν' ἀπολαύσωμεν τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

349 Σ Ο Μ Ι Λ Ι Α Τ Ρ Ι Α Κ Ο Σ Τ Η Π Ε Μ Π Τ Η

«ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΚΡΕΙΑΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΜΑΡΘΑΘ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΡΝΑΑΡ,¹ Ο ΑΓΙΣΚ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΑΑΔΑΡ,² ΚΑΙ Ο ΧΟΔΟΔΟΤΟΜΟΡ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΑΑΜ,³ ΚΑΙ Ο ΘΑΡΘΑΚ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ,⁴ ΕΚΗΡΤΗΣΑΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΥΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΣΟΔΟΜΩΝ.⁵»

Μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι, ἀγαπητοί, ἡ ἀνάγνωσις τῶν βιβλίων Γραφῶν. Αὐτὴ κάνει τὴν ψυχὴν νὰ φιλοσοφῇ, αὐτὴ μεταβάτει τὸν νοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὴ καθιστᾷ τὸν ἀνθρώπου εὐγνώμονα, **Δ** αὐτὴ μᾶς κάνει νὰ μὴ συγκινώμεθα ἀπὸ κόνερα ἐκ τῶν παρόντων ἀγαθῶν, αὐτὴ παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ στρέφεται συνεχῶς πρὸς τὰ ἐκεῖ ἢ σκέψις μας, νὰ πράττωμεν τὰ πάντα ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀμοιβὴν, ποῦ χορηγεῖ ὁ Κύριος, καὶ ν' ἀπολαμβάνωμεν τοὺς κόπους διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς μετὰ μεγάλην προθυμίαν. Ἐπίσης, ἀπὸ τὴν Ἅγιαν Γραφήν εἶναι δυνατόν νὰ δ.δαχθῶμεν μετὰ ἀκρίβειαν τὴν ταχύτητα, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ σπεύδει εἰς δόξαιάν μας, τὴν ἀνδρείαν τῶν δικαίων, τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀμοιβῶν. Ἀπὸ ἐδῶ εἶναι δυνατόν νὰ διεγερθῇ μέσα μας ἡ ἐπιθυμία νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἐνάρετον ζωὴν τῶν ἁγίων ἀνδρῶν **Ε** καὶ νὰ μὴ ἀδιαφορῶμεν διὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ πρὶν ἀκόμη πραγματοποιηθοῦν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ὡς παρακαλῶ, νὰ μελετῶμεν μετὰ μεγάλην προ-

1. Σουκάρ' ἀρχαιστῆτι παλινῆ χώρα πλησίον τῆς Βαβυλωνος. Περὶ τὸ 4.000 π.Χ. κατακτάθη ὑπὸ τῶν Σουμεριῶν, οἵτινες ἀπέκτειν ἀξιώλογον πολιτισμόν.

2. Ἄλκατο ἢ Ἐλλκατο' πόλις καὶ χώρα τῆς κάτω Βαβυλωνίας, κειμένη πλησίον τοῦ Ἐδράτου καὶ βορείως τῆς Οὐρ.

3. Ἐλάμ' περὶ τὴν καμένη ἀνατολικῶς τῆς Βαβυλωνος, πρωτεύουσα τῆς ἐποίας ἦτο τὰ Σοδῶα.

4. Ἐθνη' πικρῶς πρόκειται περὶ ἐθνῶν κατοικούντων βορείως τῆς Ἀσσυρίας ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Ἑβρίας, ἢ κατ' ἄλλους βορείως τῆς Βαβυλωνος.

5. Γεν. 14, 1-2.

σοχήν τὰς θείας Γραφᾶς. Διότι τοιοῦτοτρόπως θὰ γνωρίσωμεν αὐτάς, ἐὰν συνεχῶς ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰ κείμενα, πού ἔχομεν πρὸς μελέτην. Πράγματι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιφρονῆθῃ ποτὲ ἐκεῖνος πού μελετᾷ τοὺς θείλους λόγους, με ζήλον καὶ προσοχήν. Ἄλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη κάποιοις ἀνθρώποις δὲν γίνῃ διδάσκαλός μας, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος κατέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὰς καρδίας μας καὶ φωτίζει τὴν διάνοιάν μας, καταυγάζει τὸν λογισμόν, ἀποκαλύπτει τὰ κρυμμένα καὶ μᾶς διδάσκει ὅσα ἀγνοοῦμεν.⁶ Ἄ ἀρκεῖ μόνον ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν τὴν θέλησιν νὰ προσφέρωμεν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, καθ' ὅσον λέγει ὁ ἴδιος νὰ μὴ ἀναμίσσωμεν ἄλλων διδάσκαλόν μας εἰς τὴν γῆν.⁷

Συνεπῶς, ὅταν λαμβάνωμεν εἰς τὰς χεῖράς μας κάποιο πνευματικὸν βιβλίον, νὰ ἐντείνωμεν τὸν νοῦν μας, νὰ συγκεντρώνωμεν τὴν σκέψιν μας, νὰ ἀπομακρύνωμεν κάθε διωτικὴν φροντίδα, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ μελετῶμεν με μεγάλην εὐλάβειαν καὶ προσοχήν, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ κατανοήσωμεν τὰ γεγραμμένα καὶ ν' ἀπκαμίσσωμεν μεγάλην ὠφέλειαν ἀπὸ ἐκεῖ. Πράγματι καὶ ὁ δάσκαλος ἐκεῖνος εὐνοῦχος, πού ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς βασιλείας τῶν Αἰθιοπῶν,⁸ Β μολοντί κατεχε τόσον μεγάλον ἀξίωμα καὶ εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς τὴν ἄμαξάν του, ἐν ταῦτοις οὕτε καὶ τὴν ὥραν αὐτὴν παρημέλει τὴν μελέτην τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ κρατῶν εἰς τὰς χεῖράς του τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου, ἀνεγίνωσκε αὐτὸ με μεγάλο ἐνδιαφέρον, χωρὶς μάλιστα ν' ἀντιλαμβάνεται τὸ περιεχόμενον. Ἐπειδὴ, ὁμοίως, προσέφερον ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτόν, δηλαδή, τὴν φροντίδα, τὴν προθυμίαν καὶ τὴν προσοχήν, εὐρῆκε καὶ τὸν ὀδηγόν. Ἐνόησέ με ὅσον εἶναι δυνατόν ὅτι οὕτε ὅταν ἐταξίδευε παρημέλει τὴν μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ αὐτὰ συνέβαινον ἐνῶ εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς τὴν ἄμαξον. Ἄς τὸ ἀκούσουν αὐτὸ ἐκεῖνοι πού δὲν καταδέχονται νὰ πράξουν τὸ ἴδιον, οὕτε ὅταν ἀρρίσκονται εἰς τὴν οὐκίαν των, C ἀλλὰ νομίζουν ὅτι εἶναι πᾶρεργον ἢ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν, καὶ ἐπειδὴ ἐνυμφεῦθσαν ἢ δαστρατεῦθσαν ἢ φροντίζουν διὰ τὰ τέκνα των, ἢ ἐπιμελοῦνται τῶν βοσῶν των ἢ εἶναι ἐπιφορτισμένοι με τὴν φροντίδα ἄλλων ζητημάτων, καὶ δὲν τοὺς ἀρμολογεῖ νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Νά, ὁμοίως, ὁ εὐνοῦχος, ἀνθρω-

6. Πρὸς Ματθ. 23, 8.
7. Πρὸς Πράξ. 8, 26 ἐξ.

πος δάσκαλος, πού καὶ τὰ δύο αὐτὰ γνωρίσματά του εἶναι ἱκανὰ νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς μεγάλην ἀδιαφορίαν, καὶ κοινὰ εἰς αὐτὰ, ἢ μεγάλη τὸν θέσις, ἢ ἀφθονία τοῦ πλοῦτου καὶ ἐπὶ πλέον τὸ γεγονός ὅτι ἐταξίδευε καὶ ἐφέρετο ἐπὶ τῆς ἀμάξης του. Διότι δὲν εἶναι εὐκόλουν νὰ προσέχη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὅποιος ταξιδεῖ ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας, D ἄλλ' ἀντιθέτως, εἶναι πάρα πολὺ δύσκολον. Καὶ ὁμοίως, ὁ πόθος καὶ ἡ μεγάλη προθυμία ἐξηφάνιζεν ὅλα τὰ ἔμποδια καὶ ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν μελέτην τῆς Γραφῆς, χωρὶς νὰ λέγῃ αὐτὰ, πού οἱ περισσότεροὶ σήμερα ἰσχυρίζονται: Δὲν ἀντιλαμβάνομαι τὰ νοήματα (τὸ περιεχόμενον), δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ καταλάβω τὸ βάθος τῶν κειμένων. Διὰ ποῖον λόγον νὰ ὑποστῶ τὸν κόπον τῆς ἀναγνώσεως ἀσκοποὶ καὶ μάταιοι, χωρὶς νὰ ἔχω αὐτὸν πού ἠμπορεῖ νὰ με καθοδηγή; Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐσκέφη ὁ δάσκαλος μὲν κατὰ τὴν γλώσσαν, ἀλλὰ ὁ φιλόσοφος κατὰ τὴν σκέψιν. Ἀντιθέτως, ἐπίστευεν, ὅτι δὲν θὰ παρημενῆ χωρὶς δοῦθειαν, ἀλλ' ἀμέσως θὰ λάθῃ τὸν ἐξ οὐρανοῦ φωτισμόν, ἐὰν αὐτός, μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων του, πράξῃ τὸ καθήκόν του, E καὶ ἔνεκα τούτου με προσοχήν ἐμελέτα. Δι' αὐτὸ ὁ φιλόθεος Κύριος, βλέπων τὸν πόθον του, δὲν τὸν περιεφρόνησεν, οὕτε τὸν παρημέλησεν, ἀλλ' ἀμέσως τοῦ ἐταξίλε τὸν διδάσκαλον. Σὺ, ὁμοίως, σὲ παρακαλῶ, πρόσχε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς ἐπερίμενε νὰ προσφέρῃ ἐκεῖνος ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτόν, καὶ τότε ἔδειξε τὴν ἰδικὴν του βοήθειαν. Ὄταν, λοιπόν, ἐγένοντο ὅλα ἐκ μέρους του, τότε ἐνεφανίσθη ἄγγελος τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Φίλιππον, λέγων: «Στήκω καὶ πήγαινε εἰς τὸν δρόμον πού κατεβαίνει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὴν Γάζαν.»⁹ Ὁ δρόμος αὐτός εἶναι ἐρημος (ἀπὸ διαβάτας). Καὶ νὰ ἀνθρώπος Αἰθιοπῆ, εὐνοῦχος ἀξιώματικὸς τῆς βασιλείας τῶν Αἰθιοπῶν, τῆς Κανδάκης,¹⁰ 551 A ὁ ὅποιος εἶχε ἔλθει διὰ νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐπέστρεψε δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἀμάξης του καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ἠσαΐαν.¹⁰ Κύτταξέ με πόσῃ ἀκρίθειαν μᾶς ἀνέφερε τὸ περιστατικόν αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὅταν εἶπεν ὅτι «ἦτο ἄνθρωπος Αἰθιοπῆ» διὰ νὰ καταλάβωμεν ὅτι

8. Γάζα μία ἐκ τῶν πέντε μεγάλων πόλεων τῶν Φιλιππῶν, νοτίως τῆς Ἀζύτου. Ἀξιώματων ἑβραϊκῶν κέντρον, ἐπειδὴ εὐρίσκατο πλῆρουν τῆς θαλάσσης καὶ δι' αὐτῆς διήρχετο ἡ πρὸς Ἀίγυτον ὀδηγὸς ὁδός.

9. Κανδάκης τίτλος, μὲλλον ἠθαρραφίλακος.
10. Πράξ. 8, 26-28.

ήταν θάρσαρος. Ἐπειτα, λέγει «ὅτι ἦτο ἀξιωματικός», διὰ νὰ δεῖξη ὅτι κατεῖχε μεγάλο ἀξίωμα καὶ περιεβάλλετο ἀπὸ μεγαλοπρεπείαν. «Ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει», λέγει, «διὰ νὰ προσκυνῆσιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ». Πρόσεχε, ὅτι μᾶς παραθετεῖ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ταξιδίου του, ἢ ὅποια εἶναι ἰκανὴ διὰ νὰ δεῖξη τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν. Διότι κῦτταζε πόσον μεγάλο ταξίδι ἐπιχειρεῖ, διὰ νὰ προσκυνῆσιν τὸν Κύριον. βεβαία, ἐπιστευσαν ἀκόμη ὅτι ἡ λατρεία προσφέρεται ἀποκλειστικῶς εἰς ἓνα ὠρισμένον τόπον, **Β** καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀνελάμβανον μακρὰ ταξίδια πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἐκεῖ προσήρχοντο εἰς τὸν Θεόν. Συνεπῶς, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ἦλθεν ἐκεῖ, ὅπου εὕρισκετο ὁ ναός, εἰς τὸν ὁποῖον προσεφέρτε ἡ Ἰουδαϊκὴ λατρεία, διὰ νὰ προσκυνῆσιν τὸν Κύριον. Καί, ὅταν ἐπραγματοποίησε τὴν ἐπιθυμίαν του, «ἐπέστρεφε», λέγει, (εἰς τὴν πατρίδα του) καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἀμάξης του καὶ ἀνεγίνωσκεν».

Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ ἐπῆγε καὶ ἐστάθη πλησίον τοῦ ὁ Φίλιππος λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἄρα γε κατανοεῖς αὐτὰ πού διαβάσεις;»¹¹ Εἶδες ψυχὴν, πού κατέχεται ἀπὸ ἀνησυχίας, πού δὲν γνωρίζει μὲν τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἐπιμένει εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ποθεῖ θερμῶς νὰ εὕρῃ τὸν διδάσκαλον, πού θὰ τὸν κατευθύνῃ; Πράγματι, ὁ ἀπὸστολος ἀμέσως τοῦ ἀνάπτει τὸν πόθον μὲ τὴν ἐρώτησιν. **Γ** «Ὅτι δὲ ἦτο ἀξίος νὰ συναντήσῃ τὸν ὁδηγὸν πού θὰ τὸν κατηύθυνεν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀναγνώματός του, τὸ ἀποδεικνύει ἡ ἴδια ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀνδρός. Διότι, ὅταν ὁ ἀπὸστολος ἠρώτησεν· «Ἄρα γε κατανοεῖς αὐτά;», καὶ ὅτι τὸν ἐπλησίασε μὲ ἀσημαντὸν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, δὲν ἐδημιούργησε δυσκολίας, οὔτε ἠγανάκτησεν, οὔτε ἐνόμισεν ὅτι προσβάλλεται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παθαίνουν πολλοὶ ἀνόητοι, πού πολλὰς φορές προτιμοῦν νὰ παραμένουν εἰς διαρκῆ ἀγνοίαν, ἐπειδὴ ἐντρέπονται νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀγνοίαν των καὶ νὰ διδασχθῶν ἀπὸ ἐκείνους πού ἠμποροῦν νὰ τοὺς διαφωτίσουν. Αὐτὸς δμως, δὲν ἀντιμετωπίζει τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ μὲ κάθε συγκοτάδασιν καὶ εὐλάβειαν ἀπαντᾷ, **Δ** φανερώων τοιοῦτοτρόπως τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν, καὶ λέγει· «Διότι πῶς θὰ ἤδυνάμην νὰ τὰ καταλάβω, ἐὰν δὲν εὕρεθῃ κάποιος νὰ μὲ ὁδηγήσῃ;»¹² Καὶ ὄχι μόνον ἐπήτησε

11. Πράξ. 8, 30.
12. Πράξ. 8, 31.

μὲν μὲ συγκοτάδασιν, ἀλλὰ ἐπροχώρησε ἀποκαλύπτων εἰς ἡμᾶς ἀκόμη περισσότερο τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος του, ἀφοῦ ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν αὐτῆν, ὁ ἀξιωματικός, ὁ θάρσαρος, καθήμενος ἐπὶ τῆς ἀμάξης, προσεκάλεσε ν' ἀναβῆ καὶ νὰ καθίσῃ πλησίον του τὸν ἀσημαντὸν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν, τὸν ἀξιὸν περιφρονήσεως κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν. Εἶδες τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς του; Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς εὐλαδίας; Εἶδες πόσον ἀγαπᾷ τὸν Θεόν ἢ καρδία τοῦ θάρσαρου, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐκρήμοξεν ἐκεῖνο πού ἐλέχθη ἀπὸ κάποιον σοφόν· Δηλαδή, «ἐὰν συναντήσῃ κανὲν ἀνεστὸν ἄνθρωπον, νὰ πηγαῖνς πλησίον του ἀπὸ τὸ πρῶτ' - πρῶτ', εἰ καὶ τὰ πόδιά σου νὰ φθείρουν τὰ σκαλοπάτια τῆς οἰκίας του (ἀπὸ τὰς συχνὰς ἐπισκέψεις σου)»;¹³

Εἶδες ὅτι ὀρθῶς δὲν περιεφρονήθη; εἶδες ὅτι δικαίως τὸν ἐφρόντισεν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ; Εἶδες ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ προσφέρῃ ὁ ἴδιος; Δι' αὐτὰ, λοιπόν, συνήτησε τὸν διδάσκαλον καὶ ἐπληροφρεῖτο μὲ ἀκριβείαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν περιεχομένων εἰς τὸ κείμενον λόγων καὶ ἡ σκέψις του ἐφωτίζετο. Εἶδατε πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ μελετᾶμεν τὰς θείας Γραφὰς μὲ προσοχὴν καὶ ζῆλον; Καί, βεβαίως, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὅς ἐπενοῦμισα τὴν Ἰστορίαν αὐτὴν τοῦ θάρσαρου, διὰ νὰ μὴ ἐντραπῶμεν ὅλοι μᾶς νὰ μιμηθῶμεν τὸν Αἰθίοπα, τὸν εὐνοῦχον, ὁ ὁποῖος οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου του δὲν παρημέλει τὴν μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς.³⁵² Ἄ ὦ ὦτωσθήποτε, ὁ θάρσαρος αὐτὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ καταστῇ διδάσκαλος ὅλων μας ἀνεξαιρέτως, καὶ αὐτῶν πού ἐδιέλεξαν τὰς ἰδιωτικὰς ἐργασίας καὶ αὐτῶν πού ἀνήκουν εἰς τὸν στρατὸν καὶ κατέχουν τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα, καὶ ἐν γένει ὄχι μόνον ὅλων τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσον καὶ ἂν παροῖσιν διαρκῶς εἰς τὰς οἰκίας των, ἐπίσης, καὶ αὐτῶν πού προετίμησαν τὸν μοναχικὸν δῖον, ὥστε ὅλοι νὰ μαθαίνουν ὅτι κομμῖα ὥρα δὲν εἶναι ἀκατάλληλος διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων λόγων, ἀλλ' ἀντιθέτως, εἶναι δυνατόν, ὄχι μόνον, ὅταν εὐρισκόμεθα εἰς τὰς οἰκίας μας, ἀλλὰ καὶ ὅταν βαδίζωμεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅταν ταξιθεύωμεν, καὶ ἐμεθε συντροφιὰ μὲ πολλοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ὅταν ἀσχολούμεθα μὲ διάφορα ἄλλα ζητήματα, νὰ μελετᾶμε τὴν Ἁγίαν Γραφήν, διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν ὁδηγόν, **Β** ἀφοῦ προσφύρωμεν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι, ὅταν ὁ Κύριός

13. Σοφ. Σερ. 6, 86.

μας Ίδη την προθυμίαν μας διὰ τὰ πνευματικὰ θέματα, δὲν θὰ μᾶς περιφρονήσῃ, ἀλλὰ θὰ μᾶς χορηγήσῃ τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φωτισμὸν καὶ θὰ φωτίσῃ τὸν νοῦν μας. Συνεπῶς, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ πορομειλῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ, εἴτε γνωρίζομεν τὴν δύναμιν τοῦ περιεχομένου των, εἴτε τὴν ἀγνωστοῦμεν, δεῖ ἐπιπερχώμεθα συνεχῶς εἰς αὐτάς, διότι ἡ συνεχὴς μελέτη τὰ ἐντυπώνει εἰς τὴν μνήμην μας. Καὶ πολλὰς φορές συμβαίνει, ἕκαστος, τοῦ δὲν ἠμπορέσαμεν σήμερον ν' ἀντιληφθῶμεν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν, τὸ ἴδιον νὰ τὸ καταλάβωμεν αὐτομάτως αὐθιγόν, ἐπειδὴ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς C φωτίζει ἀοράτως τὴν σκέψιν μας.

Ὅλ' αὐτὰ, λοιπόν, τὰ εἶπαμε τώρα διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι πρέπει συνεχῶς νὰ μελετᾶτε τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Διὰ νὰ ἴδῃτε, ὅμως, ὅτι ὁ Κύριος συνηθίζει νὰ ἐνεργῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς ἕκαστὰς ἄλλας περιπτώσεις, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ πράξωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, ὅτι, δηλαδή, τότε μὲ ἀφθονίαν προσφέρει τὴν βοήθειάν του, καὶ ὅ,τι ἀκριβῶς ἔκανε εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀναγνώσεως τῆς Γραφῆς, μετὰ τὸ ν' ἀποστείλῃ ἀμέσως τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ δόρυδρον, τὸ ἴδιον κάνει καὶ εἰς ἐκεῖνους τοῦ θέλουν νὰ ζήσουν ἐναρέτως, ἀκούσατε δεῖα θὰ εἴπω παρακάτω.

Ἀλλὰ διὰ νὰ καταστῇ περισσότερον κατανοητὸς ὁ λόγος αὐτός, εἶναί φυσικὸν νὰ σὰς ὑπενθυμίσω καὶ πάλιν τὰ σχετικόμενα μετὰ τὸν πατριάρχην Ἐβραὶμ γεγονότα II καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἔχετε τὴν συνέχειαν τῶν ὧσων ἐλέγχθησαν χθές. Βεβαίως, ἀπὸ τὰ λεχθέντα μέχρι τώρα, εἶδατε ὅτι διὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ταπεινοφροσύνην, ποῦ ἔδειξε πρὸς τὸν Λῶϊν, μετὰ τὸ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὰ πρωτεία, ἔλαβε μεγάλην ἀμοιβὴν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ τὸ νὰ λάβῃ τὴν ὑπόδοξιν ἐκείνου, ποῦ ἦτο ἀνωτέρα κατὰ πολὺ τῶν ὧσων ἐπραξεν ὁ ἴδιος. Ἄς σπουδάσωμεν, λοιπόν, καὶ πάλιν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου μετὰ τὸν σημερινὸν ἀνάγνωσμα. Ὡστε, μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν προχωροῦντες, ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀνέκφραστον φροντίδα ποῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς δι' αὐτόν. Δηλαδή, ὁ Θεός, E διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ διὰ μέσου τῆς εὐσεβείας τοῦ πατριάρχου, ἀφήνει εἰς κάθε περίπτωσιν αὐτὸς πρῶτος (ὁ πατριάρχης) νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὕστερα τοῦ παρέχει τὴν ἀμοιβὴν του, διὰ νὰ φροντίσωμεν καὶ ἡμεῖς, μιμούμενοι τὸν πατριάρχην, νὰ προσφέρωμεν προηγουμένως τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς καί, τοιοῦτοτρόπως, νὰ περιμένωμεν

τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἀμοιβῶν ἀπ' αὐτόν.

Ἄλλ' εἶναι πλέον καιρὸς ν' ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα. Βεβαίως δὲν χρειάζεται κομμίων ἐρμηνευτικῆν διεκρίνησιν, ἀλλὰ καὶ μία ἀπλή ἀνάγνωσις εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου. «Συνέδη» λέγει, «αὐτοῦ. Ὅτε βασιλεὺς τῆς Σενασὸρ ἦτο ὁ Ἀμορφαθ, ὁ Ἀριώχ³⁵³ A βασιλεὺς τῆς Ἐλασάρ καὶ ὁ Χοβολογομὸρ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἐλάμ, καὶ ὁ Θαρβάκ ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν, ἐκήρυξαν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Βαλάκ βασιλέως τῶν Σοδόμων,¹⁴ τοῦ Βαρσάκ βασιλέως τῆς Γαμόρρας, τοῦ Σενασὸρ βασιλέως τῆς Ἀδαμά, τοῦ Συμοθὸρ βασιλέως τῆς Σεβοίμ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βαλάκ, ἡ ὅποια εἶναι ἡ ἴδια μετὰ τὴν Σηγῶρ. Οἱ πέντε οὗτοι τελευταῖοι βασιλεῖς συνκεντρώθησαν¹⁵ εἰς τὴν κοιλάδα τὴν ἄλυμράν, αὐτὴ ὀνομάζεται ἄλυμρα θάλασσα».¹⁶

Πρόσθετε τὴν ἀκριβείαν τῆς Γραφῆς, ἡ ὅποια ἐμνημόνευσε τὰ ὀνόματα καὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἐθνῶν. Καὶ δὲν τὸ ἔκανε ἀσκοπῶς αὐτό, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς ἰσχυρίσῃ ἀπὸ τὰ ὀνόματά των τὴν θάρραρον σκέψιν των. B Αὐτοί, λοιπόν, λέγει, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων καὶ τῶν λοιπῶν βασιλέων. Ἐπειτα μᾶς παραδίδει καὶ τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἤρξατο ὁ πόλεμος. «Δώδεκα ἔτη», λέγει, «οἱ πέντε βασιλεῖς ἦσαν ὑπόδουλοι εἰς τὸν Χοβολογομὸρ τὸν βασιλεῖα τῆς Ἐλάμ. Κατὰ δὲ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος ἐπανεστᾶτησαν.¹⁷ Καὶ τὸ δέκατον τέταρτον¹⁸ ἔτος ἐπετέθη ὁ Χοβολογομὸρ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ

14. Σόδομα, Ἰνθόρακ, Ἀδαμά, Σεβοίμ. Σηγῶρ ἦσαν πόλεις κειμεναι εἰς τὴν Νεκρὰν ἕραν τῆς σημερινῆς Νεκρῆς θαλάσσης, ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου. Ὁ παμπρεὺς βασιλεὺς τῆς πόλεως Σηγῶρ εἶναι ἀνόνομος. Αἱ ἀνωτέρω πέντε πόλεις ἀποτελοῦν τὴν λεγόμενὴν Πενταπόλιν.

15. Δηλαδή, οἱ πέντε αὐτοὶ βασιλεῖς εἶχον συνίθει συμμαχίαν μετὰ τὸν τὴν πόλεμον τὸν ἐναντίον.

16. Γεν. 14, 1-3. Ἐξ γνωστοῦ, ἡ θάλασσα αὐτὴ εἶναι λίμνη, ἥτις ἀπεκλήθη οὕτως λόγῳ τῆς ἐκτάσεώς της. Ἦχει μῆκος 75 χιλ. καὶ πλάτος 16. Τὸ βάθος της ἀρχίζει ἀπὸ 4-5 μ. εἰς τὸ μέσον μέρος καὶ φθάνει εἰς τὰ 400 περίπου εἰς τὸ ἔσχατον μέρος, εἰς τὰ ἔσχατα ἀπέλλεται δ' Ἰορδάνος. Εἰς τὸ κείμενον ὀνομάζεται «θάλασσα τῶν ἐθνῶν». Διότι ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ὑπάρχει πολὺ ἐλάτι. Ὄνομάζεται δὲ ἡ λίμνη αὕτη νεκρὰ, διότι οὐδεὶς ἰχθύς ὑπάρχει ἐντὸς αὐτῆς λόγῳ τῆς σαρωτικῶν της.

17. Αἰτία τῆς ἐπανάστασης τοῦ πολέμου τῶν τεσσάρων βασιλέων τῆς Μεσοποταμίας (κατὰ τὸν ἐλάτι ἐν στίχῳ 1) ἐναντίον τῆς Πενταπόλεως τῆς Νεκρῆς θαλάσσης (κατὰ τὸν ἐλάτι ἐν στίχῳ 2-3), εἶναι ὅτι οἱ πέντε αὐτοὶ βασιλεῖς, μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰσοπαχῆ εἰς τὸν Χοβολογομὸρ, τὸν βασιλεῖα τῆς Ἐλάμ, ἐπανεστᾶτησαν.

18. Οἱ ἐπαναστατήσαντες πέντε βασιλεῖς τῆς Πενταπόλεως ἔμενον

βασιλείς¹⁹ και κατέκοψαν τούς Γίγαντας τῶν πόλεων Ἀσταρώ²⁰ και Καρναίμ²¹ και μαζί με αὐτούς ἔθην ἰσχυρά, τούς Ὀμμαιούς²² τῆς πόλεως Σαυή²³, τούς Χορραίους²⁴ τῶν ὄρειων Σηείρ²⁵ μέχρι τῆς Τερεβίνθου²⁶ τῆς Φοράν²⁷ ἢ ὅποια εὑρίσκεται εἰς τὴν ἔρημον. Οἱ τέσσαρες αὐτοὶ ἐπιδρομαίς βασιλεῖς ἐπιτρέψαντες ἐκ τῆς ἐοήμου Φοράν ἤλθαν εἰς τὴν «Πηγὴν τῆς κρίσεως»²⁸ δηλαδή, εἰς τὴν Κάδης, C και ἐκεῖ κατέσφαξαν δλους τοὺς ἀρχοντας τῶν Ἀμαληκιδῶν²⁹ και τούς Ἀμορραίους³⁰ τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ἀσασουθαμάρ³¹ (πλησίον τῆς νακρᾶς θαλάσσης).

19. ἐλεύθεροι ἐπὶ ἓνα ἔτος, μέχρις ὅτου ὁ Χοδολογομὸρ και μετ' αὐτοῦ βασιλεῖς ἐβέβησαν ἐναντίον των.

20. Πρὶν ἐπιτεθῆναι οἱ τέσσαρες βασιλεῖς τῆς Μεσοποταμίας κατὰ τὸν ἀπαναστατηθέντα πέντε βασιλέων τῆς Πενταπόλεως, καθυποτάσσον λαοὺς εβραϊκομένους ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου και δυτικῶς τῆς Ἀσασουθᾶς μέχρι τοῦ Ἑλαιοτικῆς κόλπου.

21. Ἀστωρῶθ πόλις τῆς Βασῆν εβραϊκομένη παρὶ τὰ 25 μίλια ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Γενουσαρέτ.

22. Καρναίμ ἢ Καρναῖν περιοχή τῆς γῆς Μωαβ, ἀνατολικῶς τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης.

23. Ὀμμαίσι λαὸς γιγάντων εἰς τὴν χώραν Ἀμμών, ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου.

24. Σαυή τοποθεσία ἢ πόλις εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, πιθανῶς πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀρνάν κειμένη.

25. Χορραῖοι ἢ Χορρῖ λαὸς τραυλοδυτικῶς ἐπὶ τῶν ὄρειων Σηείρ ὡς, ταυτίζομενος ἴσως με τοὺς Ἑβραίους.

26. Σηείρ ἐρημὴ περιοχή εἰς τὴν γῆν Ἑδὸμ, εβραϊκομένη εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης φράσσουσα μέχρι τοῦ Ἑλαιοτικῆς κόλπου.

27. Τερεβίνθουθ θένδρον εὐκαρύφλλον, κἀνωθεν τοῦ ὅπου σὺνήθως γκακετο λατρεία και δι' αὐτὸ βθεωρετο ἱερόν. Εἰς τὸ κείμενον τὸν Ο' ἀποδίδεται συγκαμῖς διὰ τοῦ «δρῶς».

28. Φοράν ἔρημος νοτιῶς τῆς Παλαιστίνης εἰς τὴν χειρῶνισον τοῦ Σινᾶ. Ἡ εἰς αὐτὴν ὑπάρχουσα Τερεβίνθος ἀποτελεῖ τὸ ἔσχατον ἔριον τῆς ἀναρκατείας τῶν κατακρονον βασιλέων πρὸς Νότον.

29. Πηγὴ τῆς κρίσεως, αὕτη ἐστὶ Κάδης. Ἄν ἔχει καθορισθῆ ἢ κριθῆς θέσις αὐτῆς. Πάντως, πρόκειται διὰ τοποθεσίαν εβραϊκομένην νοτιῶς τῆς Παλαιστίνης, ἢ ὅποια εἶχε μεγάλην και πλουσίαν εἰς ὕδατα πηγὴν. Ἦτο, δηλαδή, ὅπου ἔκρινεν ὁ θεός. Μᾶλλον ἀθεωρετο ἱερὸς τόπος.

30. Ἀμαληκίταις λαὸς μετ' ἔθου γν φιλοπόλεμος και σκληροερατῆρος, ὁ ὅποιος κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἶναι νομοτικὸν ἔθνος. Πολλοὶ εἶναι αἱ συγχρόσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἰσραηλῖτας.

31. Ἀμορραῖοι λαὸς κατακόμενος ἀπὸ τῶν Ἀμορραίων, κεντικῶν εἰς τὴν ἐρεινὴν Χεθρῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξηκολῶθη εἰς τὴν περίε κεντικὴν περιοχήν.

32. Ἀσασουθαμάρ πόλις και περιοχή εβραϊκομένη εἰς τὸ κέντρον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, πλησίον τῶν Ἰεροσολύμων. Κατὰ τὸ Β' Παρωλ. 20, 2 ἀντι ἢ Ἐγγαδὶ.

33. Γεν. 14, 4-7.

Ἄς μὴ παρέλθωμεν με ἀδιαφορίαν, ἀγαπητοὶ μου τὰ λαχθέντα οὔτε νὰ σχηματίσωμεν τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ διήγησις αὐτὴ στερεῖται ὠφελείας. Διότι ἡ Γραφὴ σκοπῖμῶς μᾶς παρέθεσε τὰ πάντα με ἀκριθείαν, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν δύναμιν τῶν θαρδάρων αὐτῶν βασιλέων, πόσῃ ἀνδρείων εἰδείξαν και με πόσῃ ὀρμῇ ἐρριφθῆσαν εἰς τὸν πόλεμον, ὡστε και τοὺς γιγάντας, δηλαδή, τοὺς ἰσχυροὺς κατὰ τὴν σωματικὴν ἀνοχήν, νὰ νικήσουν και νὰ κατατροπώσουν ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη τῆς περιοχῆς ἐκεῖνης. Δ Δηλαδή, ὅπως ἀκριβῶς ὁ χειμωρρος, ὅταν πλημμυρίσῃ και τρέχῃ με ὀρμῇ, παρασύρει και καταστράφει τὰ πάντα, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον και αὐτοὶ ἐβῶ οἱ θάρδαροι, ὅταν ἐπιτεθῆσαν ἐναντίον αὐτῶν ἐβῶ τῶν ἔθνῶν, ἠφάνισαν τοὺς πάντας καθ' ὀλοκληρίαν, καθὼς και τοὺς ἀρχοντας τῶν Ἀμαληκιδῶν και ἔλαυσ τοὺς ἄλλους λαοὺς τοὺς ἔτρεψον εἰς φυγὴν. Μά, ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος: Καὶ τί ὠφελούμαι ἐγὼ με τὸ νὰ γνωρίω τὴν δύναμιν τῶν θαρδάρων; Ἀσφαλῶς, ἡ Γραφὴ δὲν συμπεριέλαβε τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀπλῶς και ἀσκοπῶς εἰς τὴν διήγησιν, οὔτε τώρα ἐγὼ σὰς προτρέπω χωρὶς λόγου ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν γενναϊότητα τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ κᾶνω αὐτὸ διὰ νὰ μάθετε, καθὼς θὰ προχωρήῃ ἡ διδασκαλία, και τὸ μέγισθον τῆς δυνάμειος τοῦ Θεοῦ Ε' και τοῦ πατριάρχου τὴν ὀρσῆν.

Ἐνοντίον αὐτῶν, λέγει, ποὺ εἶχαν ἀποκτήσει τόσην δύναμιν και τόσοὺς πολλοὺς λαοὺς εἶχαν κατακτήσει ἐξῆλθον οἱ πέντε βασιλεῖς τῆς Πενταπόλεως, ἦτοι ὁ βασιλεὺς τῶν Σοδόμων, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαμορρας, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀδομά, ὁ βασιλεὺς τῆς Σεδοεμ και ὁ βασιλεὺς τῆς Βαλάκ, αὐτὴ εἶναι ἡ πόλις Σηγῶρ, και παρετάχθησαν εἰς πόλεμον παρὰ τὴν ἄλυμυρᾶν κοιλάδα, ἐναντίον τῶν τεσσάρων ἐπιδρομῶν βασιλέων, δηλαδή κατὰ τοῦ Χοδολογομῶρ, τοῦ Θαρβάκ, τοῦ Ἀμορφαθ και τοῦ Ἀριώχ³³. Οἱ τέσσαρες βασιλεῖς παρετάχθησαν κατὰ τῶν πέντε. Ἡ ἄλυμυρὰ ἐκεῖνη κοιλάς εἶχε φρέατα ἀσφάλτου³⁴. Ἐν συνεχείᾳ,

33. Ἴδῶ ἔχομεν τὴν σύγκρισιν τῶν 5 βασιλέων τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πρὸς τοὺς τέσσαρες τῆς Μεσοποταμίας, διὰ τοὺς ὁποίους ὠμίλησαν ἄνωτέρω, στίχοι 1-3.

34. Γεν. 14, 8-10. «Φρέατα ἀσφάλτου». Ἀσκόσι εἰς ἀσφάλτου πύσης κατεσκευασμένοι πιθανῶς ὡς καταφύγια τῶν ἰδίων τῶν κατοίκων ἢ ὡς ἐνέθροι ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των. Ἐκεῖ ἀθήγησαν ἴσως οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Πενταπόλεως τοὺς ἐπιδρομῆς βασιλεῖς. Ἐνα ὄνομα τὴν μέγιστη, πιστάωντες οἱ λόγοι τοῦ ἐδάφους, τὸ ὅπου ἦτο πλήρης παγῆων, θὰ εἶναι αὐτοῦ, ἀλλ' ἐνικήθησαν.

διά να μάθωμεν ὅτι, ἐπειδὴ ἐφοδῆθησαν τὴν ἀνδρείαν τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τὴν μεγάλην τῶν δυνάμιν, ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, προσθέτει ἡ Γραφή³⁵⁴ Ἄ «Κατόπι μάχης ἐνικήθησαν καὶ ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν ὁ βασιλεὺς Σοδόμων καὶ ὁ βασιλεὺς Γομόρρας καὶ ἐνέπεσαν»³⁵⁵ εἰς τὰ φρέατα τῆς κοιλάδος αὐτῆς. Οἱ δὲ ἐνοπομεινάντες ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη»³⁵⁶. Εἶδες πόση ἦτο ἡ δύναμις τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν; Μὲ ποῖον τρόπον καὶ ἡ ἐμφανίσις τῶν μόνον προσκάλεσε κατὰ πληξίν καὶ ἔκανε τοὺς ἀντιπάλους τῶν νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν; Πρόσεχε, λοιπόν, μὲ πόσῃν εὐκολίᾳ, ἀφοῦ ὄλοι ἔφυγον, ἐκυρίευσαν τὰ πάντα καὶ ἐπέστρεψαν θριαμβευταί· (οἱ νικηταὶ ξένοι βασιλεῖς), λέγει, κατέλαβον τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς καὶ συνέλαβον ὄλον τὸ ἵππικὸν τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας καὶ ὄλα τὰ τρόφιμα αὐτῶν καὶ ἔφυγον. Συνέλαβον δὲ καὶ τὸν Λῶτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἄβραμ, ἔπηραν καὶ πλὴν τὴν κινήτην περιουσίαν του καὶ ἔφυγον. Αὐτὸ ἔγινε, διότι ὁ Λῶτ κατῴκει εἰς τὰ Σόδομα»³⁵⁷. Νά, αὐτὸ πού χθὲς σὰς ἔλεγα, ἀποδεικνύεται σήμερον ἀπὸ τὰ πράγματα, ὅ ὅτι, δηλαδὴ, τίποτε ἀπολύτως δὲν ἐκέρδισεν ὁ Λῶτ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τῶν πρωτείων, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα ἐδιδάσκοντο νὰ μὴ ἐπιθυμῇ καθ' ὑπερβολὴν αὐτά. Καὶ ὅχι μόνον καρμίαν ὠφέλειαν δὲν ἀπεκόμισεν ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τῶν πρωτείων, ἀλλὰ νὰ πού συνελήφθη καὶ αἰχμάλωτος καὶ τὰ ἴδια τὰ συμβάντα τὸν ἐδίδασκον ὅτι θὰ ἦτο πολὺ περισσότερο συμφέρον δι' αὐτὸν νὰ μείνῃ κοντὰ εἰς τὸν δίκαιον καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν συντροφίαν του, παρὰ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτόν, νὰ γίνῃ ἐλεύθερος καὶ νὰ δοκιμάσῃ τόσας συμφορὰς. Λοιπόν, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν πατριάρχην καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἀπέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἐπέτυχε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὴν διανομὴν τῆς γῆς καὶ εὐρίσκειται εἰς ἀπέραντον εὐδαιμονίαν, καὶ αὐτοματίως Ὁ γίνεται αἰχμάλωτος, χωρὶς στέγην καὶ αἰκογένειαν, διὰ νὰ πληροφορηθῆς πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ διχόνοια καὶ πόσον μεγάλο ἀγαθὸν ἡ ὁμόνοια, καὶ ὀκώμη ὅτι δὲν ἀρμόζει νὰ σπεύδωμεν πρὸς τὰ πρωτεία, ἀλλὰ πρέπει νὰ προτιμῶμεν τὴν μεγαλύτεραν ταπεινῶσιν. «Συνέλαβον» λέγει, ἀπὸν Λῶτ καὶ ἔπηραν ὄλην τὴν κινήτην του περιουσίαν. Πόσον καλλί-

354. Δηλαδή, οἱ βασιλεῖς Σοδόμων καὶ Γομόρρας κατέφυγον εἰς τὴν περιοχὴν τῶν φρεῶν καὶ ἐφοδῆθησαν ἐκεῖ, ἐπειδὴ δὲν ἠμύρσαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὄρη.

355. Γεν. 14, 10.

357. Γεν. 14, 11-12.

τερον θὰ ἦτο νὰ παραμείνῃ πλησίον εἰς τὸν πατριάρχην καὶ νὰ ὑπομείνῃ τὰ πάντα διὰ νὰ μὴ διασπασθῇ ἡ μεταξύ των ὁμόνοια, παρὰ νὰ χωρισθῇ καὶ νὰ προτιμῆσθαι τὰ πρωτεία, καὶ ἀμέσως νὰ τὸν ἀπειλήσουν τόσο κίνδυνος καὶ νὰ ὑποδουλωθῇ εἰς τοὺς θαρσαύτους.

«Ἐνας ἀπὸ τοὺς διασωθέντας ἐκ τῆς μάχης», λέγει, «ἦλθεν εἰς τὸν Ἄβραμ, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Περάτης»³⁵⁸ (ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους) καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν καταστροφὴν αὐτῆν. Ὁ Ἄβραμ κατῴκει παρὰ τὴν δρῶν τοῦ Μαιθρῆ τοῦ Ἀμορραίου,³⁵⁹ ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἐσχὼλ καὶ Αὐνάν, ὃ οἱ ὁποῖοι εἶχαν συνάψει συμφωνίαν φιλικῶς³⁶⁰ μὲ τὸν Ἄβραμ». Διὰ τὴν ὁμοίαν, ὡς ἐνῆλθεν τὸς μέγας πόλεμος, δὲν τὸν ἀντελήφθη ὁ πατριάρχης; ἴσως διότι τοὺς ἐχώριζε μεγάλη ἀπόστασις, ἔξ αἰτίας τῆς ὁποίας δὲν τὸ ἐπληροφόρηθῃ ὁ Ἄβραμ. «Ἦλθεν ὡς ἐκεῖ, εἰς τὸν Ἄβραμ, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Περάτης, ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους κάποιος ἀπὸ τοὺς διασωθέντας ἐκ τῆς μάχης καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν καταστροφὴν, διὰ νὰ μὴς ὑπενθυμίσῃ ὅτι εἶχαν ἐπανεῖλθῃ ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, κατῴκει πέραν τοῦ Εὐφράτου, δι' αὐτὸ καὶ ὠνομάζετο Περάτης, ὡς περὸς ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Χαναάν. Καὶ παλαιότερον καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ γονεῖς του τοῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομα αὐτό, ὑποδηλοῦντες εἰς αὐτὸν τὴν ἀπὸ ἐκεῖ μετακινήσιν του. Ἐ Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐπρόκειτο νὰ περῶσθαι τὸν Εὐφράτην καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Παλαιστίνην, δι' αὐτὸ ὠνομάζετο καὶ Ἄβραμ. Πρόσεχε, μολοντί, οἱ γονεῖς του ἦσαν ἄπιστοι καὶ δὲν ἐγνώριζαν τὸν Θεόν, ἐν ταῦτοις, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν φευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἔδωσαν αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸν υἱὸν τῶν, ὅπως ἀκριδῶς καὶ ὁ Ἀλέμχ³⁶¹ ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὸν Νῶε»³⁶². Καὶ αὐτό, θαυμάσιον, εἰ-

358. Περάτης. Ὁ Ἄβραμ ὠνομάζετο τοιαυτοτρόπως ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Πενταπόλεως ἐκ ἑνὸς καὶ ἔτι αὐτόχθον. Διότι ἦτο γνωστὸς ὡς περὸς τὴν ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ Εὐφράτου εἰς τὴν γῆν Χαναάν.

359. Τὸ «Ἀμορραῖος» τοῦ καμμένου ὄνομα νὰ διορθωθῇ εἰς Ἀμορραῖος. Βλέπε καὶ σημείωσιν 30 τῆς παρούσης ὁμιλίας.

360. Ἐπὶ τῆς, δηλαδὴ, συμφωνίας ὁμοειδῶς δοθηθεῖς μεταξύ τοῦ Ἄβραμ καὶ τῶν Ἐσχὼλ, Αὐνάν, Μαιθρῆ, καὶ τῶν ἑδρῶν, δεῖτε τὰ 200 καὶ πλέον πρόσωπα, τὰ ὅποια διέθεθεν ὁ Ἄβραμ, ἦτο δύναμις ἐπαλογημάτων διὰ τὴν ἐπαχθὴν καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου τόσο κίνδυνος ἐπεκράματα καὶ ἠπειλοῦν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν γαλήνην.

361. Γεν. 14, 18.

362. Ἀλέμχ υἱὸς τοῦ Μαθουσαία. Εἰς ἡλικίαν 180 ἐτῶν ἀπέκτησεν υἱόν, τὸν ὁποῖον ὠνόμασε Νῶε, ἐπειδὴ ἠλπίζεν εἶναι αὐτὸς θὰ ἐπαισματο-

να χαρακτηριστικόν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ προμηνύη πολλάς φορές ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον διὰ μέσου ἀπίστων ἀνθρώπων. 393 Α Ἀνηγγεῖλε, λοιπόν, λέγει, (κάποιος ἀπὸ τοὺς διασωθέντας ἐκ τῆς μάχης), ἀφοῦ ἦλθε, τὰ γεγονότα εἰς τὸν Περάτην, δηλαδὴ, τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀνεψιῦ τοῦ, τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν ἐπιδρομῶν βασιλέων, τὴν ἐκπόρθησιν τῶν Σοδῶμων καὶ τῆς ἐντροπῆς τὴν φυγὴν. «Ὁ Ἄβραμ καταΐκει παρὰ τὴν δρὺν Μαμβρῆ τοῦ Ἀμωρραίου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἐσχὼλ καὶ Ἀνάν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συνάψει συμφωνίαν φιλίας μετὰ τὸν Ἄβραμ.»

Ἄλλὰ πιθανὸν κάποιος εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ προβάλλῃ τὸ ἐρώτημα: Διὰ ποῖον λόγον ἀπὸ θεοῦς ἠτήθησαν εἰς τὴν σύγκρουσιν τοῦ ἔγινεν εἰς τὰ Σόδαμα, ὁ Λῶτ μόνον ὀδηγεῖται εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν; Καὶ αὐτὸ δὲν γίνεται ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως, ἀλλὰ γίνεται διὰ νὰ μάθῃ ὁ Λῶτ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπὶ πλέον καὶ ἄλλοι διὰ μέσου αὐτοῦ νὰ ὀδηγηθοῦν πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀκόμη διὰ νὰ διδαχθῇ νὰ μὴ προτιμᾷ τὰ πρωτεῖα, ἀλλὰ νὰ παραχωρῇ τὴν προτεραιότητα.

Β Ἄς ἀκούσωμεν, λοιπόν, τὴν συνέχειαν διὰ νὰ μάθωμεν καὶ τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπερίγραπτον συμπαραστάσιν. Ἄλλὰ προσέχετε μετὰ ἀκριβείαν τὰ λεγόμενα καὶ προσηλώσατε τὴν σκέψιν σας εἰς αὐτά. Πράγματι, πολλὰ εἶναι δυνατόν νὰ κερδίσωμεν ἀπὸ ἐδῶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον καί, ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν Λῶτ νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ μὴ ἀπορώμεν, ἐὰν κάποτε οἱ δικαιοὶ ἀντιμετωπίζουσι πειρασμούς, ἐνῶ οἱ φαῦλοι καὶ οἱ πονηροὶ διασώζονται, οὔτε νὰ ἐπιδιώκωμεν μετὰ κάθε μέσον τὰ πρωτεῖα, ὅτε νὰ θεωρῶμεν τίποτε ἀνώτερον ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν μὸς μετὰ τοὺς δικαίους, ἀλλὰ, καὶ ἐν ἀκόμῃ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνωμεν δοῦλοι, νὰ προτιμῶμεν νὰ γίνωμεν πλησίον εἰς τοὺς ἀναρέτους ἄνδρας· αὐτὸ νὰ τὸ θεωρῶμεν ὠφελιμώτερον ἀπὸ τοῦ νὰ εἰμεθα ἐλεύθεροι. Καὶ μοῦ μ' αὐτὰ εἶναι δυνατόν ἀπ' ἐδῶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν μεγάλην ἀνεξικακίαν τοῦ πατριάρχου, τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλοστοργίας τοῦ, τὸ μέγεθος τῆς ἀνδρείας τοῦ, τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, τὴν ἀνέκφο-

κοίη τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Ἀντριῶτ (ἑλλὰς Γεν. 8, 16). Ὁ Ἀδάμ ἀγκυματίζεται μεταξὺ τῶν πραγμῶν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν γενεαλογικὴν καταλογὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ 3, 26. Πρβλ. Γεν. 4, 18-24.

48. Πρβλ. Γεν. 5, 28-29.

44. Γεν. 14, 13.

στον δοῦθαιαν ποῦ τοῦ προσέφερον ὁ Θεός. «Πληροφορηθεῖς», λέγει, «ὁ Ἄβραμ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ὁ Λῶτ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ, ἐστρατολόγησε τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γεννηθέντας δούλους του»⁴⁵ τριακσίους δέκα ὀκτῶ ἄνδρας καὶ κατεδίωξε τοὺς νικητὰς βασιλεῖς μέχρι τῆς πόλεως Δάν.⁴⁶ Ὁ Ἄβραμ φθάσας αὐτοὺς εἰς τὴν Δὺν ἐπετέθη ἐναντίον των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νικτὸς Δ' αὐτὸς καὶ οἱ δοῦλοι τοῦ καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ κατεδίωξε μέχρι τῆς πόλεως Χιουδάλ,⁴⁷ ἣ ὅποια εὐρίσκεται ἀριστέρα τῆς Δαμασκού. Ὁ Ἄβραμ καταλαμβάνει καὶ ἐπιστρέφει δλον τὸ ἱπτικὸν τῶν Σοδῶμων, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Λῶτ μετὰ δλα τὰ ὑπάρχοντά του, τὸν λαὸν καὶ τὰς γυναῖκάς.⁴⁸

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ συλλογίσου, σὲ παρακαλῶ ἀγαπητέ μου, τὴν μεγαλοψυχίαν τῆς ἀνδρείας τοῦ δικαίου, ὁ ὁποῖος, στηριχθεὶς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐφοβήθη τὴν ἰσχὺν τῶν ἐχθρῶν, ὅταν ἐπληροφορήθη τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας των, τὰς ὁποίας κατήγαγον κατὰ πρῶτον, ὅταν ἐπετέθησαν ἐναντίον δλων τῶν λαῶν καὶ ἐνίκησαν τοὺς Ἀμωρρητικὰς καὶ δλα τὰ ἄλλα ἔθνη, εἰπετα δὲ συνεπλάκησαν μετὰ τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς τῶν Σοδῶμων καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν καὶ ἤρασσαν δλα τὰ ἀγαθὰ των. Ἐ Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ θεία Γραφὴ ἐπρόλαβε καὶ μᾶς τὰ διηγῆθηκεν δλ' αὐτὰ καὶ ὅσα ἄλλα κατῴρθωσαν μετὰ τὴν ἀνδρείαν των, διὰ ν' ἀντιληφθῆς ὅτι ὁ πατριάρχης δὲν τοὺς ἐνίκησε μετὰ τὴν σωματικὴν του δύναμιν, ἀλλ' ἐπέτυχεν δλ' αὐτὰ προστατευόμενός καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐξ οὐρανοῦ δοῦθαιαν, χωρὶς νὰ κινήσῃ ὄπλα, βέλη, καὶ δόρατα, χωρὶς νὰ τεῖνῃ τόξα καὶ νὰ προβάλλῃ ἀσπίδας, παρὰ μόνον μετὰ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του.

Καὶ διατί, ἰσως ἐρωτήσῃ κάποιος, ἐστρατολόγησε τριακσίους δέκα ὀκτῶ δούλους ποῦ εἶχαν γεννηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του; Μὰ, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν συνεκέντρωσεν δλους τοὺς ἄνδρας ἐν γένει, παρὰ μόνον τοὺς οἰκογενεῖς του, οἱ

45. Εἰς τὸ κείμενον ὀνομάζονται «οἰκογενεῖς» καὶ ἵπ' αὐτοὺς νοοῦνται οἱ εἰς τὸν οἶκόν του γεννηθέντες δούλοι, ἐν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀγοραθέντας ποσειούς, καὶ ὅρα ἦσαν ἑμιστοὶ καὶ γενναῖοι. Ἄσχοι ἀνῆρχοντο εἰς 818 καὶ μαζὶ μετὰ τοὺς ἄνδρας τῶν συμμάχων τοῦ Ἐσχὼλ, Ἀνάν, Μαμβρῆ ἀπετέλουν ἀξέλογον δύναμιν.

46. Δάν ἢ Δανίς πόλις κατ'ἐντὸς τῆς Παλαιστίνης παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἰορδάνου παρὰ τοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους Ἰβρίδιν.

47. Χιουδάλ ἢ Χουδά' τὸ σημερινὸν χωρίον Chabun κείμενον 1/2 ὄρε πρὸς βορρῆν τῆς Δαμασκού.

48. Γεν. 14, 14-16.

ὅποιοι εἶχαν γνωρίσει καὶ συναστροφή τὸν Λώτ, ⁴⁹ ἄστε νὰ δεῖξουν μεγάλο ἐνδιαφέρον διὰ νὰ λάθουν ἐκδίκησιν, ἀφοῦ θὰ ἠγωνίζοντο ὑπὲρ τοῦ ἰδικοῦ των κυρίου. Καὶ πρόσχε, σὲ παρακαλῶ, τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία τόσο ταχέως ἔφερε τὴν νίκην. «Ὁ Ἀβραμ» λέγει ἡ Γραφή, «τοὺς ἐπρόφθασεν εἰς τὴν Δάν καὶ ἐπέτεθη ἐναντίον των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς αὐτῶν καὶ οἱ δοῦλοι του καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς κατεδίωξεν». ⁵⁰ Ἀσφαλῶς, ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐβόησε καὶ κατηύθυνε τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις των. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐχρειάσθησαν οὔτε ὄπλα οὔτε ἄλλας πολεμικὰς μηχανάς, ἀλλὰ μόλις ἐνεφανίσθη μὲ τοὺς ὑπέρτας του ἄλλους μὲν ἐφόρευον, ἄλλους δὲ ἐφυγάδευσε καὶ εἰς ἄλους παρέσχεν ἀπόλυτον ἀσφάλειαν, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε πλεον κοινὸς νὰ τοὺς ἐνοχλή, καὶ ἀκόμη ἐπανάφερε τὸ ἱππικὸν τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων Β καὶ ἠλευθέρωσε τὸν Λώτ τὸν ἀνεψιὸν του μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὰς γυναῖκας.

Βλέπεις διατί ἐγένιν ἡ παραχώρησις νὰ αἰχμαλωτισθῆ μόνον ὁ Λώτ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι διέφυγον; Διὰ νὰ ἀποδειχθῆ καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ πατριάρχου καὶ νὰ σωθῶν πολλοὶ ἄλλοι διὰ μέσου αὐτοῦ. Λοιπὸν, ἐπέστρεψεν ἀποκαμίζων μεγάλο καὶ λαμπρὸν τρόπαιον, φέρων τὸν Λώτ καὶ τὸ ἱππικὸν, τὰς γυναῖκας καὶ τὴν κινήτην περιουσίαν ποῦ εἶχε ἀρπαγῆ, καὶ μὲ δυνατὴν φωνὴν διεκήρυσε πρὸς ἄλους καὶ δυνατώτερα ἀπὸ σάλπιγγα ἐφώνησεν, ὅτι κατώρθωσε νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν τοὺς ἀντιπάλους καὶ νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην ὅχι μὲ τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν καὶ τὴν σωματικὴν ρώμην, C ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐπέτυχεν δλ' αὐτά. Εἶδες ὅτι μ' ὅλας τὰς ἐπιτυχίας του ὁ δίκαιος γίνεται πῶς ἐνδοξος καὶ ὅτι εἰς κάθε περίπτωσιν ἀποδεικνύει πρὸς ἄλους τὴν φροντίδα ποῦ λαμβάνει δι' αὐτὸν ὁ Θεός; Πρόσχε, λοιπὸν, ὅτι προσπαθεὶ νὰ γίνῃ καὶ διδάσκαλος τῆς θεοσεβείας εἰς τοὺς κατοικοῦς τῶν Σοδόμων. «Ὅταν», λέγει, μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Χοδολομοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ βασιλέων ἐπέστρεψεν ὁ Ἀβραμ, ἐφῆλθεν ἐκ τοῦ κρυσφυγέτου ⁵¹ του ὁ βασιλεὺς Σοδόμων καὶ ἦλθε πρὸς συνάντησίν του». ⁵² Κύπτει πῶσον ἰσχυρὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃς τῆς συμπαροστάσεως τοῦ

49. Γεν. 14, 15.

50. Ἀγλαθῆ, ἐφῆλθεν ἐπὶ τὸν Λώττον ὅπου εἶχε κρηστῆ. Πρβλ. σμ. 34 τῆς παρούσης ὁμιλίαις.

51. Γεν. 14, 17.

Θεοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἐξέρχεται νὰ προὔπαντήσῃ τὸν ξένον καὶ τὸν πρεσβύτην καὶ τοῦ ἀπονέμει κάθε τιμὴ. D Διότι ἀντελαμβάνετο ὅτι ἡ βασιλεία δὲν τοῦ προσέφερε καμίαν, ὠφέλειαν, ἐὰν ἐστειροίτο τῆς αὐρονίου συμπαροστάσεως, καὶ ὅτι τίποτε δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀποδειχθῆ ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτὸν ποῦ τὸν βοηθεῖ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ὁ Μελχισεδέκ», λέγει, «ὁ ὁποῖος ἦτο ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου καὶ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, προσέφερεν εἰς τὸν Ἀβραμ ἄρτους καὶ οἶνον».

Τί θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ αὐτὴ ἡ παρατήρησις ὅτι «ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου»; «Ἦτο», λέγει, «βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ». Αὐτὸν, δευθαίως, καὶ ὁ μακάριος Παῦλος μνημονεῖ, ὅταν γράφῃ πρὸς τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς, καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως, ἐ παραθέτει συγχρόνως τὴν ἐρμηνείαν τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν ἐτυμολογίαν λέγων, «Μελχισεδέκ», δηλαδὴ, βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης. ⁵³ Πράγματι, εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσον τὸ μὲν «Μελχι» σημαίνει τὴν βασιλείαν, τὸ δὲ «Σεδέκ» τὴν δικαιοσύνην. Ἐπειτα, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, λέγει «βασιλεὺς εἰρήνης», ⁵⁴ διότι τὸ «Σαλήμ» σημαίνει τὴν εἰρήνην. Πιθανὸν δὲ νὰ ἦτο ἱερεὺς αὐτοχειροτόνητος, καθ' ὅσον τότε μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐχειροτονοῦντο οἱ ἱερεῖς. Δηλαδὴ, εἴτε οἱ συγγενεῖς του τοῦ εἶχαν ἀπονέμει αὐτὴν τὴν τιμὴν, εἴτε ἦτο πολὺ γέρον, εἴτε καὶ ὁ ἴδιος ἠσχολήθη μὲ τὰ ἱερατικὰ ζητήματα, ὅπως ἐγένοντο ἱερεῖς ὁ Νῶε, ὁ Ἀβελ, ὁ Ἀβραάμ, δασκίς προσέφεραν θυσίας. Ἐξ ἄλλου ἐπρόκειτο νὰ εἶναι καὶ τύπος τοῦ Χριστοῦ. ⁵⁵ A Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος τοιαυτοτρόπως τὸν ἐκλαμβάνει, ὅταν λέγῃ «Χωρὶς πατέρα, χωρὶς μητέρα, χωρὶς γενεαλογίαν, ὡσάν νὰ ᾤη ἔχη οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν οὔτε τέλος ζωῆς, ἀλλ' ὁμοίως πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ με-

52. Γεν. 14, 18. Ὁ Μελχισεδέκ προσέφερε ἄρτους καὶ οἶνον», πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κατακνημμένου στρατοῦ τοῦ Ἀβραάμ. Οἱ Πατέρες, ὅμως, ἐκ τῆς ὑπόθεσις τοῦ κειμένου «ἦν ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου», συμπεραίνουν ὅτι ἡ προσφορὰ τοῦ οἴνου καὶ ἄρτου ἐγένετο διὰ νὰ προσφερθῆ θυσία διὰ τὴν νίκην τοῦ Ἀβραάμ. Ἐπομένως, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἶναι προτύπως τῆς ἀειμάρτυτος θυσίας τοῦ Χριστοῦ, τῆς θείας εὐχαριστίας. Πάντως, τὸ ἔβδαιον εἶναι ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή (Ἑβρ. δ, 1 ἔε.) ἀναφερομένη εἰς τὸν Μελχισεδέκ ἀμιλεῖ ρητῶς περὶ προτυπώσεως ἱερωσύνης, ὅχι ὅμως περὶ προτυπώσεως τῆς θυσίας ταύτης.

53. Ἑβρ. 7, 2.

54. Ἑβρ. 7, 2.

νει διαρκώς Ιερέυς».⁵⁶ Μά πώς είναι δυνατόν, έρωτᾷ κάποιος, ἐνῶ είναι ἄνθρωπος, νά είναι χωρίς πατέρα καί χωρίς μητέρα, καί νά μή ἔχη οὔτε ἀρχήν ἡμερῶν οὔτε τέλος ζωῆς; Ἦκουσες ὅτι είναι τύπος. Λοιπόν, μή παραξενεύεσαι, οὔτε νά ἐρευνηῖς τά πάντα εἰς τόν τύπον. Διότι τότε δέν θά ἦτο τύπος, ἐάν ἐπρόκειτο νά ἔχη ὅλα ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸ πραγματικόν γεγονός. Τί σημαίνει, λοιπόν, τὸ λεχθέν; Ἡ Ὁπῶς αὐτός, λέγει, ἐπειδὴ δέν ἀναφέρθησαν οἱ γονεῖς του ὀνομάζεται «πάτωρ» καί «μήτωρ», καί, ἐπειδὴ δέν ἐγενεαλογήθη, λέγεται «ἀγενεαλόγητος», τοιοῦτοτρόπος καί ὁ Χριστός, ἐπειδὴ δέν εἶχεν οὔτε εἰς τὸν οὐρανόν μητέρα οὔτε εἰς τὴν γῆν πατέρα, ὀνομάζεται καί εἶναι ἀγενεαλόγητος. Καί πρόσχε ὅτι διὰ μέσου τῆς τιμῆς τοῦ ἀποδίδεται εἰς τὸν πατριάρχην ὑποδηλοῦται καί κάποιο μυστήριον εἰς ἡμᾶς. Διότι «προσέφερεν εἰς τὸν Ἄβραμ ἄρτους καί οἶνον». Βλέπων τὸν τύπον, κατάλαβε, σέ παρακαλῶ, τὴν ἀλήθειαν καί θαύμαζε τὴν δύναμιν τῆς Γραφῆς, μέ ποῖον τρόπον παλαιῶθεν καί ἀπὸ τὴν ἀρχὴν προσημύνησε τὰ μέλλοντα νά συμβοῦν. «Καί αὐτός (ὁ Μελχισεδέκ) ἠύλογησε τὸν Ἄβραμ καί εἶπεν. C Ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ Ἄβραμ ἀπὸ τὸν Θεόν τὸν ὕψιστον, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καί τὴν γῆν. Δοξασμένος ἄς εἶναι ὁ ὕψιστος Θεός, ὁ ὁποῖος κατέστησεν ὑποχείριός σου τοὺς ἐχθρούς σου».⁵⁷ Δέν ὑλόγησε μόνον αὐτόν, ἀλλ' ἐδόξασε καί τὸν Θεόν. Πράγματι, ὅταν εἶπεν: «Ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ Ἄβραμ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὕψιστου, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καί τὴν γῆν, ἐφανερώσεν εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς δημιουργίας τῶν κτισμάτων. Διότι, ἐάν αὐτός εἶναι ὁ Θεός τοῦ ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καί τὴν γῆν, τότε οἱ θεοὶ τοῦ λατρεύονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δέν θά εἶναι ἀληθινοὶ θεοί. Ἄφου, λέγει, «ὡς ἐφανερωθῶν οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι δέν ἐδημιούργησαν τὸν οὐρανὸν καί τὴν γῆν».⁵⁸ «Δοξασμένος», λέγει, «ὡς εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος κατέστησεν ὑποχείριός σου τοὺς ἐχθρούς σου». D Πρόσχε, σέ παρακαλῶ, ὅτι δέν δοξάζει μόνον τὸν δίκαιον, ἀλλὰ γνωρίζει καί τὴν συμπράσασιν τοῦ Θεοῦ. Πράγματι, χωρίς τὴν ἐξ οὐρανοῦ δοξῆθειαν, δέν θά ἠμποροῦσε ποτὲ νά νικήσῃ αὐτοὺς τοῦ εἰχόν ἀποκτήσει τόσῃ μεγάλῃ δύναμιν. «Ὁ ὁποῖος,

56. Ἐβρ. 7, 8.
58. Γεν. 14, 19-20.
57. Ἰερ. 10, 11.

λέγει, «σοῦ παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου». Αὐτός (ὁ Θεός) εἶναι τοῦ κατώρθωσε τὸ κάθε τι, αὐτός εἶναι τοῦ δυνατοῦ τοὺς κατέστησεν ἀδυνάτους, αὐτός εἶναι τοῦ διὰ μέσου τῶν ἀόπλων ἐνίκησε τοὺς ὀπλισμένους. Ἄπ' αὐτὸν προήλθεν ἡ βοήθεια, ἡ ὁποία τὸν ἐνεδυνάμωσε πολῶ. «Ὁ ὁποῖος», λέγει, «κατέστησε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχείριός σου». Προσέχεις μέ ποῖον τρόπον ἀποδεικνύει τὴν ὀνόμαον καί τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν Λῶτ καί πῶς παρουσιάζει Ἐ ὅτι καί ὁ Ἄβραμ ἐδωρεῖ αὐτοὺς καί ἰδικούς του ἐχθρούς, δι' ὅσα συνῆσθον ἐξ αἰτίας των εἰς τὸν ἀνεψιὸν του Λῶτ;

«Καί ὁ Ἄβραμ ἔδωκεν», λέγει, «εἰς τὸν Μελχισεδέκ τὸ ἕνα δέκατον»⁵⁹ ἐξ ὧν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχεν».⁶⁰ Τὸ ἴδιον λέγει καί ὁ Παῦλος: «Παρατηρήσατε δὲ πόσον μέγας ἦτο αὐτός ὁ Μελχισεδέκ ἀφοῦ εἰς αὐτὸν ἔδωκε τὸ ἕνα δέκατον ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα ἐκ τῶν λαφύρων ὁ πατριάρχης».⁶¹ Δηλαδή, ἀπὸ τὰ λάφυρα τοῦ ἔφερεν, ἔδωκεν ἀνταμοιβὴν εἰς τὸν Μελχισεδέκ καί τοῦ προσέφερε τὸ ἕνα δέκατον ἀπὸ ὅσα κατέκτησεν. Μὲ τὴν ἐνέργειάν του αὐτὴν ἐδόξασεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νά εἶναι πολλοὶ ἐγνωσμένοι καί νά προσφέρουν τὰ πρώτα καί τὰ καλλίτερα ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ δίδει ὁ Θεός. Εἰς τὴν συνέχειαν, ὁ βασιλεὺς τῶν Σοδῶμων, ³⁵⁸ A καταπλαγεὶς ἀπὸ τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ πατριάρχου, λέγει πρὸς αὐτόν: «Δόσε μου τοὺς ἀπελευθερωθέντος ἀνθρώπους μου, τὸ δὲ ἀπελευθερωθὲν ἱππικὸν κράτησέ το διὰ τὸν ἑαυτὸν σου ὡς ἀμοιβήν».⁶² Ὁραῖο εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ πρόσχε καί τὴν εὐσέθειαν τοῦ δικαίου. «Ὁ Ἄβραμ ἀπήντησε πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Σοδῶμων. Ἀπλώνω τὴν χεῖρά μου καί ὀρκίζομαι εἰς Κύριον τὸν Θεόν τὸν ὕψιστον, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καί τὴν γῆν, ὅτι δέν θά λάβω ἐκ τῶν ἰδικῶν σου ἀπὸ κλωστήν μέχρις ἱμάντος ὑποδήματος»⁶³ διὰ νά μή

58. Ὁ Ἄβραμ ὡς εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν εὐλασίαν τοῦ Μελχισεδέκ καί τῶν αὐτῶν ὡς ἱερέα τοῦ ἱερέου, τύπου τοῦ Χριστοῦ, ἔως εἶπεν ἀνακτῶν ὁ Χριστοτομος κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ἔδωκεν εἰς αὐτόν τὴν δεκάτην ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου.

59. Γεν. 14, 20.

60. Ἐβρ. 7, 4.

61. Γεν. 14, 21.

62. Ἐκαστοῦ ἐκαστοῦ ἐκαστοῦ. Κατὰ λέξιν σημαίνει ἀπὸ κλωστήν μέχρις ἱμάντος. Παραμυθῶν φράσις πρὸς ἑκαστὸν ὅτι δέν θά λάβῃ οὔτε τὸ ἐλάχιστον. Τοιοῦτοτρόπος, φαίνεται πόσον ἀνεπίστους ἦτο ὁ Ἄβραμ.

επιης, ὅτι ἐγὼ κατέστησα πλούσιον τὸν Ἄβρααμ.⁶⁴ Μεγάλη ἡ περιφρόνησις τοῦ πατριάρχου πρὸς τὰ πλούτη. Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἀνεῖται ἐνόρκως καὶ λέγει: «Ἀπλώνω τὴν χεῖρά μου καὶ ὀρκίζομαι εἰς Κύριον τὸν Θεὸν τὸν Ὑψίστον, ἅ ὅποιος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Δύο πράγματα ἐπιθυμῶ νὰ διδάξῃ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Σοδόμων, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰς ἰδικὰς του προσφοράς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποδεικνύει μεγάλην εὐσέβειαν καὶ προσπάθει νὰ γίνῃ διδάσκαλος αὐτοῦ εἰς τὴν θεοσέβειαν, σχεδὸν ὡσάν νὰ τὸν διδάσκῃ, ὅτι ἐκεῖνον σοὺ προσφέρω ἐγγυητήν, ὅτι δὲν θὰ πάρω τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά σου, τὸν δημιουργὸν τοῦ σῆμαντος, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς τὸν Θεὸν τῶν πάντων καὶ νὰ μὴ θεωρῆς θεοὺς τὰ κατασκευάσματα τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν. **Ο** Αὐτός, λοιπόν, ὁ δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐθριάμβευσε εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ ἔγινεν αἰπίος τῆς νίκης. Συνεπῶς, μὴ περιμένῃς ν' ἀνεχθῶ ἐγὼ νὰ πάρω κάτι ἀπ' αὐτὰ ποῦ μοῦ προσφέρεις. Διότι δὲν ἐξεδέχθη χάριν ἀνταμοιβῆς, ἀλλὰ κατὰ πρόωτον ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης μου πρὸς τὸν ἀνεψιὸν μου, ἔπειτα δὲ καὶ χάριν αὐτοῦ τοῦ δικαίου διὰ ν' ἀπελευθερώσω τοὺς αἰχμαλώτους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων. «Ὅτι δὲν θὰ λάβω», λέγει, «ἀπὸ τὰ ἰδικά σου ἀπὸ κλωστήν μέχρι λωρίου ὑποδήματος», δηλαδὴ, οὔτε κάτι ποῦ θεωρεῖται ἀσημαντόν, εὐτελεῖς καὶ εὐκαταφρόνητον. Διότι «σφαριρωτῆρα» συνηθίζουσιν νὰ νομάζουσιν τὰ ἄκρον τοῦ ὑποδήματος, **Δ** ποῦ κατέληγεν εἰς αἰχμήν, καθ' ὅσον αὐτὰ ἔχουσιν τὴν συνήθειαν νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ βάρβαροι. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιον παραιτεῖται ἀπὸ τὴν δωρεάν: «Διὰ νὰ μὴ ἐπιης, ὅτι ἐγὼ κατέστησα πλούσιον τὸν Ἄβρααμ». Ἐχω τὸν χορηγὸν τῶν ἀναριθμητῶν αγαθῶν, μεγάλην ἐσθήθειαν μοῦ προσφέρει ὁ οὐρανός, δὲν χρειάζομαι: τὰ πλούτη σου, δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην εὐπορίαν, μοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ μεγαλοδοξία τοῦ Θεοῦ, γνωρίζω τὴν ἀφθονίαν τῶν δωρεῶν του. Εἰς τὸν Λὼτ παρεχώρησα τὰ μικρὰ καὶ ἀσημαντά καὶ ἠξιάσθη νὰ λάβῃ τὰς μεγάλας καὶ ἀνεκφράστους ὑποσχέσεις. Καί, τώρα, διαχειριζόμενος μεγαλύτερον πλοῦτον διὰ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ προσελκύων μεγαλύτεραν εὐνοίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, **Ε** δὲν ἀποδέχομαι τὰ ἰδικά σου πλούτη. Δι' αὐτό, ὅπως νομίζω, προσέθεσε καὶ τὸν ὄρκον καὶ εἶπεν: «Ἀπλώνω τὴν χεῖρά μου καὶ ὀρκίζομαι εἰς τὸν

63. Γεν. 14, 22 - 23.

Θεὸν τὸν Ὑψίστον», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι ὁ πατριάρχης ὑποκρίνεται ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν φυσικά, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃ ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ πεποιθήσις τοῦ πατριάρχου, νὰ μὴ οἰκειοποιηθῇ οὔτε τὸ πλέον ἀσημαντόν ἀπὸ τὰ ἰδικά του. Καὶ ἐφήμοσε τὴν ἐντολὴν ἐκείνην ποῦ ἔδωσεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητὰς του: «Δωρεάν ἐλάβετε τὴν χάριν αὐτὴν, δωρεάν δώσατέ τὴν καὶ αἰς». ⁶⁵ Μήπως ἐγὼ, λέγει, προσέφερα τίποτε περισσότερο εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πολέμου παρὰ μόνον τὴν θέλησιν καὶ τὴν προθυμίαν; Ἐνῶ τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἐπέτυχεν ὁ Θεὸς μετ' τὴν ἀόρατον δύναμιν του. ⁶⁶ **Α** Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὁ βασιλεύς, ὅτι ἀπὸ υπερηφάνειαν καὶ περιφρόνησιν δὲν δέχεται τὰς προσφοράς του, ἀποδεικνύων καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν πραότητά του καὶ τὴν φιλοσοφίαν οὐκείνῃ του, λέγει: Δὲν θὰ πάρω παρὰ μόνον τὰς τροφὰς ποῦ ἐδαπάνησαν οἱ δούλοι μου. Ἐπίσης, θὰ λάβουν ἐκ τῶν λαφύρων τὴν μερίδα τῶν οἱ συνεκατατεύσαντες μετ' ἐμοῦ ἄνδρες Ἐσχῶλ, Αὐνάν καὶ Μαμβρῆ.⁶⁷ Εἰς αὐτούς, λέγει, θὰ ἐπιτρέψω νὰ λάβουν τὸ μερίδιόν των, ἐπειδὴ παρέσχον ἀποδείξεις τῆς μεγάλης τῶν φιλίας. Πράγματι, αὐτοὶ, λέγει, ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Ἄβρααμ,⁶⁸ δηλαδὴ, συνδεθειμένοι διὰ φιλίας, καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει τὸ γεγονός ὅτι προστίμησαν νὰ κινδυνεύουν μαζί του. **Β** Δι' αὐτὸ καὶ αὐτός, ἀμείβων αὐτούς, φροντίζει νὰ λάβουν τὸ μερίδιόν των, καὶ ἐφαρμόζει ἔδω πάλιν τὸν ἀποστολικὸν νόμον ποῦ λέγει: «Διότι ὁ ἐργάτης ἔχει δικαίωμα νὰ τρέφεται».⁶⁹ Δὲν τοὺς ἐπιτρέπει ὁμοῦς νὰ λάβουν περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα. «Θὰ λάβω μόνον τὰς δαπανηθείσας ἀπὸ τοὺς δούλους μου τροφὰς. Ἐπίσης θὰ λάβουν ἀπὸ τὰ λάφυρα τὴν μερίδα τῶν οἱ συνεκατατεύσαντες μαζί μου ἄνδρες Ἐσχῶλ, Αὐνάν καὶ Μαμβρῆ». Προσέξατε τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀρετῆς τοῦ πατριάρχου, μὲ ποῖον τρόπον ἀπέδειξε καὶ τὴν εὐσέβειάν του εἰς τὴν περιφρόνησιν τοῦ πλοῦτου καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην του **Ο** καὶ παράλληλα κάνει τὸ πᾶν διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ συμπεριφορὰ του αὐτὴ δὲν προσέρχεται ἀπὸ υπερηφάνειαν καὶ περιφρόνησιν, καὶ κατὰ συνέπειαν μεγαλαφρονεῖ διὰ τὴν νίκην ποῦ ἐπέτυχεν;

Λοιπόν, αὐτὸν ἄς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ ἄς φροντί-

64. Ματθ. 10, 8.

65. Γεν. 14, 24.

66. Γεν. 14, 18.

67. Ματθ. 10, 10 καὶ Λουκ. 10, 7.

ζωμεν νὰ μὴ δωροδοκοῦμεθα καὶ οὐτε μὲ πρόφασιν τὴν ἀρετὴν ὡς ἀποκτῶμεν φήμην ὑπερηφανείας, οὐτε πάλιν, προφασίζόμενοι ταπεινοφροσύνην, νὰ παραμελώμεν τὴν ἀρετὴν. Ἄλλ' εἰς κάθε περίπτωσιν νὰ τηρῶμεν τὸ μέτρον καὶ εἰς τὰ κατορθώματά μας νὰ τοποθετῶμεν ἅν θεμέλιον καὶ θεῶσιν τὴν ταπεινοφροσύνην διὰ νὰ οικοδομηθῶνται μὲ ἀσφάλειαν ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀρετὴν μας. Διότι αὐτὴ εἶναι ἀρετὴ πραγματικὴ, ποὺ συνδέεται μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην. **Δ** Πράγματι, ὅποιος τοποθετῆσιν αὐτὸ τὸ θεμέλιον, θὰ ἤμπορῆσιν νὰ ὑψώσῃ τὸ οικοδόμημα εἰς ὅποιον ὕψος ἐπιθυμῆι. Αὐτὴ εἶναι μεγάλη ἀσφάλεια, αὐτὴ εἶναι τείχος χωρὶς ῥωγμὰς, αὐτὴ εἶναι πύργος ἀκατομάχητος, αὐτὴ δένει δολοκλήρον τὸ οικοδόμημα καὶ δὲν τὸ ἀφήνει νὰ καταπέσῃ, οὐτε ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τῶν ἀνέμων, οὐτε ἀπὸ τὴν ὄρμην τῆς βροχῆς, οὐτε ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ τὸ καθιστᾷ ἰσχυρότερον πάσης προσβολῆς καὶ, ὡσάν νὰ ἦτο κατεσκευασμένον ἀπὸ ἀδάμαντας, τόσο ἀπροσπέλαστον τὸ κάνει καὶ προσελκίδει μεγάλας ἀμοιβὰς ἀπὸ τὴν φιλόνητον μεγαλοδωρίαν τοῦ Θεοῦ. **Ε** Δι' αὐτῆς ὁ πατριάρχης ἐδέχθη τόσο μεγάλας ὑποσχέσεις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Θὰ γνωρίσετε, θεθαίως, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ὅσα πρόκειται νὰ λεχθῶν εἰς τὴν συνέχειον, ὅτι καὶ τώρα, ἐνῶ δὲν ἐδέχθη τὰς προσφορὰς τοῦ βασιλέως τῶν Σαδδωμῶν, ἠξιώθη νὰ λάθῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν μεγάλας καὶ ἀνεκφράστους δωρεάς. Μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην ἔχι μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους δικαίους, ἐσημείωσαν πρόδοον. Καὶ ὅσοι ἔχετε ζῆλον διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων Γραφῶν, ⁶⁸ **Α** θὰ ἤμπορέσετε νὰ διαπιστώσετε ὅτι αὐτὸ συμβαίνει εἰς κάθε περίπτωσιν. Διότι ὁ φιλόνητος Κύριός μας, ὅταν ἴδῃ ὅτι περιφρονῶμεν τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, τότε μᾶς δίδει μὲ ἀφθονίαν καὶ αὐτὰ, ἐνῶ παράλληλα ἀποταμιεύει δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπιστώσῃ καὶ εἰς τὰ πλούτη καὶ εἰς τὴν ἐπίγειον δόξαν καὶ εἰς ὅλα τὰ φθαρτὰ πράγματα. Συνεπῶς, ἔς περιφρονῶμεν τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ, διὰ νὰ ἤμπορέσωμεν νὰ εὐρωμεν τὸν ἀληθινὸν πλοῦτον. **Α**ς περιφρονῶμεν τὴν ἄσκοπον αὐτὴν δόξαν, διὰ νὰ ἤμπορέσωμεν ὡς ἀπολαύσωμεν ἐκείνην τὴν ἀληθινὴν καὶ σταθεράν. **Α**ς καταγελᾶσωμεν τὴν παρούσαν εὐημερίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀνεκφράστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ. **Β** **Α**ς μὴ ἀποβιδωμεν καμμίαν σημασίαν εἰς τὰ παρόντα ἀγαθὰ διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ σταφῶμεν πρὸς τὸν πόθον τῶν μελλοντικῶν. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὅποιος εἶναι προσκα-

λημένος εἰς τὰ παρόντα πράγματα, νὰ κυριευθῇ καὶ ἀπὸ τὸν πόθον τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, ὅπως ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος πάσχουν ἀπὸ κάποια ἀσθένειαν καὶ δὲν ἤμπορῶν νὰ βλέπουν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν παρόντων ἀγαθῶν σκοτίζει τὸν λογισμὸν καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ διακρίνῃ τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα. Οὕτε πάλιν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνον, ποὺ κατέχεται ἀπὸ τὸν πόθον διὰ τὰ ἀμετακίνητα καὶ βέβαια ἐκεῖνα ἀγαθὰ, νὰ τὸν κυριεύσῃ ποτὲ ἡ ἐπιθυμία διὰ τὰ φθαρτὰ ἀγαθὰ, ποὺ, πρὶν ἀκόμη νὰ φανοῦν, πετοῦν καὶ χάνονται καὶ μαραινόνται. Πράγματι, ὅποιος θὰ πληγωθῇ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν **Σ** καὶ θ' ἀποκτήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν διὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, βλέπει μὲ διαφορετικούς ὀφθαλμοὺς τὰ ἐπίγεια πράγματα καὶ γνωρίζει ὅτι πᾶσα ἡ ἐπίγειος ζωὴ εἶναι μόνον ἓνα ἄπλο φαινόμενον καὶ μίση ἀπάτη καὶ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὰ ὄνειρα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἔλεγεν' «Διότι περὶ ἡ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ», ⁶⁹ ὑποδεικνύων ὅτι κάθε τι ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα μόνον φαινομενικῶς ὑπάρχει καὶ ὡσάν σκιά καὶ ὄνειρον παρέρχεται, χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε τὸ ἀληθινὸν καὶ τὸ βέβαιον.

Συνεπῶς, κατὰ ποῖαν λογικὴν δὲν θὰ ἦταν γνώρισμα παιδικῆς σκέψεως τὸ νὰ προσέχωμεν εἰς τὰς σκιάς καὶ νὰ μεγαλοφρονῶμεν διὰ τὰ ὄνειρα καὶ νὰ προσκολλώμεθα εἰς αὐτὰ ποῦ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον χρόνον παρέρχονται; «Διότι περὶ ἡ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ». Ὅταν ἀκούσῃς κερύνη; **Δ** τί παραπάνω ζητεῖς; Ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι μόνον ἓνα ἐξωτερικὸν φαινόμενον, στερούμενα ἀληθείας, διὰ ποῖον λόγον ἀνέχεσαι τὴν ἀπάτην μὲ τὴν θέλησίν σου, καὶ διατί, ὁποῦ ἀντιλαμβάνεσαι τὸ εὐμετάδλητον καὶ ἀβέβαιον αὐτῶν, δὲν τὰ περιφρονεῖς καὶ δὲν στρέφεις τὴν ἐπιθυμίαν σου πρὸς ἐκεῖνα τὰ αἰώνια, τὰ σταθερά, τὰ βέβαια, ποὺ δὲν δέχονται καμμίαν μεταβολήν;

Διὰ νὰ γνωρίσῃς, λοιπόν, τὴν σύνεσιν τοῦ διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, ⁶⁹ πρόσθε παῖς λέξεις ἐχρησιμοποίησεν εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ἐπιθυμῶν ὡς ἀποδείξῃ τὴν ἀσάθετον δυνάμειν τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἐπιγείου βίου, λέγων' **Ε** «Διότι τὰ βλεπόμενα», εἰτε ἐννοεῖς τὴν ἀφθονίαν τοῦ πλοῦτου, εἰτε τὴν δόξαν, εἰτε τὴν ὑπερηφάνειαν, εἰτε τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν, εἰτε καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν βασιλείαν καὶ αὐ-

68. Α' Κορινθ. 7, 31.

69. Ἐπιστολὴν τὸν Παύλου.

τόν ποῦ φέρεי τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ κατέχει τὸν ὕψηλόν θρόνον, ὅλα αὐτὰ «τὰ δλεπόμενα εἶναι πρόσκαιρα»,⁷⁰ τὰ ὁποῖα ὀλίγον χρόνον διατηροῦνται, χωρὶς νὰ μᾶς προσφέρουν μακρὰν ἀπόλαυσιν. Λοιπὸν, ποῖα θέλεις νὰ ἐπίζητῶμεν ἡμεῖς, ἀφοῦ ὅλα τὰ δλεπόμενα εἶναι πρόσκαιρα; ³⁶¹ Ἄ Ἐκεῖνα, λέγει, ποῦ δὲν φαίνονται, ὄχι τὰ δλεπόμενα, δηλαδῆ, ἀλλ' ἐκεῖνα ποῦ με τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς δὲν εἶναι ὁρατά. Καὶ ποῖος, ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος, θὰ μᾶς συμβουλευέσῃ νὰ περιφρονῶμεν τὰ δλεπόμενα καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὰ μὴ δλεπόμενα; Μὰ, αὐτῆ, λέγει, ἡ φυσικὴ ὑπόστασις τῶν πραγμάτων ἄς μᾶς καθοδηγήσῃ, διότι τὰ μὲν, μολονότι φαίνονται, ἐν τούτοις ταχέως χάνονται, ἐνῶ τὰ ἄλλα, μολονότι τῶρα δὲν εἰμῶ ἐἰς θέσιν νὰ τὰ δλεπώμεν, ἐν τούτοις εἶναι αἰώνια, παραμένουν αἰώνια, δὲν ἔχουν τέλος, δὲν τελειώνουν ποτέ, δὲν γνωρίζουν μεταβολήν, ἀλλὰ παραμένουν σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητα.

³⁶² Ἰσως νὰ φαίνομαι φορτικός ποῦ κάθε ἡμέραν σᾶς συμβουλεύω ἀσκόπως. Β Ἀλλὰ τί νὰ κάνω; Μεγάλη εἶναι ἡ ζημία ποῦ προξενεῖ ἡ κακία, μεγάλη ἡ τυραννία τῶν χρημάτων, μεγάλη ἡ ἔλλειψις τῆς ἀρετῆς. Δι' αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ θεραπεύσω τὴν ἀσθένειαν ἔστω καὶ με τὴν ἀδιάκοπον συμβουλήν καὶ ν' ἀποκαταστήσω εἰς τελείαν ὑγίαν ὄσους παροκλουθεοῦν τὰς ἀμιλίαις. Δι' αὐτὸ, θεοβιάς, καὶ φροντίζω νὰ ἐρμηνεύω τὰς Γραφάς, νὰ σᾶς παρουσιάζω τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων καὶ δὲν παύω νὰ ἐπαναλαμβάνω τὰ ἴδια, διὰ νὰ ἠμπορέσω με ὅλα αὐτὰ νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μνησθήτε τοὺς δικαίους ἀνδρας. Καὶ, ἔστω καὶ ἀργά, νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ νὰ χρησιμοποιήσωμεν κατάλληλα τὸν χρόνον ποῦ μᾶς προσφέρεται νὰ ζήσωμεν εἰς τὴν γῆν. C Καὶ ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ σπεύσωμεν πρὸς μετάνοιαν καὶ διάρθρωσιν τῶν ἀμαρτημάτων μας, καὶ νὰ χρησιμοποιήσωμεν διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν μας τὴν ἀφθονίαν τῶν χρημάτων, τὰ δὲ περισσεύματα νὰ τὰ ἐξοδεύωμεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην.

Πές μου, λοιπὸν, διατί ἐπιτρέπεις νὰ τρώγῃ ἡ σκωρία τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἀργυρον, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὰ ἀδειάζεις εἰς τὴν κοιλίαν τῶν πτωχῶν, ὥστε, ἀφοῦ τὰ καταθέσεις εἰς ἀσφαλῆς ταμείον, εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, δταν μάλιστα χρειάζεσαι τὴν συνδρομὴν των, ν' ἀπολαύσης τὴν βοήθειάν των; Καὶ ὅσοι ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ἐτράφησαν ἀπὸ ἐοέ-

70. Β' Κορινθ. 4, 18.

να, D κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ σοῦ ἀνοίξουν τὰς θύρας τῆς σωτηρίας καὶ θὰ σὲ δεχθοῦν εἰς τὰς αἰωνίους κατοικίας των.⁷¹ Ἀλλ' ὅτε καὶ τὰ ἐνδύματα νὰ τὰ ἀφῆσωμεν νὰ τὰ τρώγῃ ὁ σκόρος καὶ νὰ σαπίσουν ἀσκόπα εἰς τὰ κιβώτια, ἐνῶ ὑπάρχουν τόσαι πτωχοὶ ποῦ βασίζονται γυμνοί. Μὰ, ἀντὶ τοῦ σκόρου ἄς προτιμῶμεν τὸν γυμνὸν Χριστὸν καὶ δὲς ἐνδύωμεν αὐτὸν ποῦ διὰ τὴν ἰσικὴν μας σωτηρίαν περιέρχεται γυμνός, ὥστε, ἀφοῦ ἀξιοθῶμεν νὰ ἐνδύσωμεν ἐκεῖνον, ν' ἀκούσωμεν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως τὸ «Γυμνός ἦμουν καὶ με ἐνεδύσατε».⁷² Μήπως εἶναι ἐνοχλητικαὶ αἱ ἐντολαί; Μήπως εἶναι θοραεῖαι; Αὐτὰ ποῦ καταστρέφονται, λέγει, αὐτὰ ποῦ σαπίζουν, αὐτὰ ποῦ μεταίως καὶ ἀσκόπως ἐξοδεύονται, E αὐτὰ φροντίσῃ νὰ τὰ διαμοιράσῃς διὰ νὰ χρησιμεύουν εἰς τοὺς ἄλλους, ὥστε ν' ἀποφύγῃς καὶ τὴν ζημίαν ἀπὸ τὴν φθοράν καὶ τὴν ὠφέλειαν ἀπ' αὐτὰ ν' ἀποκομίσῃς μεγαλύτεραν. Πράγματι, εἶναι ἀπόδειξις μεγάλης σκληρότητος, ὕστερα ἀπὸ τόσην ἀπόλαυσιν, νὰ ἐγκλείης εἰς τὰ κιβώτια καὶ τὰς ἀποθήκας τὰ περισσεύματα τῶν ἀγαθῶν σου, καὶ νὰ μὴ φροντίξῃς νὰ θεραπεύῃς τὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων σου, ἀλλὰ νὰ προτιμῆς μᾶλλον νὰ καταστρέφονται ἀπὸ τὴν σκωρίαν καὶ τὸν σκόρον καὶ νὰ εὐρίσκονται ἐκθεθμένα εἰς τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν ληστῶν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἔχῃς καὶ τὴν εὐθύνην τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν, ἀντὶ νὰ τὰ τακτοποιῆς καταλλήλως καὶ νὰ λαμβάνῃς τὴν ἀμοιβὴν σου δι' αὐτὰ.³⁶² Ἄ Λοιπὸν, σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ δεικνύωμεν τόσην ἀδιαφορίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μας, ἀλλ' ἀφοῦ διαθέσωμεν τὰ περισσεύματά μας εἰς τοὺς πτωχοὺς, θ' ἀποκτήσωμεν μεγάλην παρησίαν, διὰ νὰ ἀξιοθῶμεν ν' ἀπολαύσωμεν τὰ ἀπόρητα ἀγαθὰ, με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοθυωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὰ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δυνάμις καὶ ἡ τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

71. Πρὸς Λουκ. 16, 9.

72. Πρὸς Ματθ. 23, 26.